

Tartalom

I Állásfoglalások, ajánlások és vélemények

ÁLLÁSFOGLALÁSOK

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 574. plenáris ülése, 2022. 12. 14. – 2022. 12. 15.

2023/C 100/01

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság állásfoglalása – Az ifjúság európai évének hosszú távú öröksége: a fiatalok szempontjainak általános érvényesítése és társadalmi szerepvállalásuk növelése

1

VÉLEMÉNYEK

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 574. plenáris ülése, 2022. 12. 14. – 2022. 12. 15.

2023/C 100/02

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Nemi alapú beruházások a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben (saját kezdeményezésű vélemény)

8

2023/C 100/03

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A nemek szempontját érvényesítő befektetés mint a nemek közötti egyenlőség javításának egyik módja az Európai Unióban (saját kezdeményezésű vélemény)

16

2023/C 100/04

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az alapvető jogok és a jogállamiság kommunikálása (saját kezdeményezésű vélemény)

24

2023/C 100/05

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Ipari stratégia a tengerészeti technológiai ágazat számára (saját kezdeményezésű vélemény)

31

2023/C 100/06

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fiatalok felkészítése az oktatás révén a fenntartható fejlődés megvalósítására (saját kezdeményezésű vélemény)

38

2023/C 100/07	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Európai polgári kezdeményezés – „Mentsük meg a méheket és a mezőgazdasági termelőket!” (saját kezdeményezésű vélemény)	45
2023/C 100/08	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság – Élelmiszerár-válság: a spekuláció szerepe és konkrét cselekvési javaslatok az ukrajnai háború kapcsán (saját kezdeményezésű vélemény)	51
2023/C 100/09	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Társadalmi-gazdasági helyzet Latin-Amerikában a Covid19-válságot követően – a civil társadalom szerepe a helyreállítási folyamatban (saját kezdeményezésű vélemény)	61
2023/C 100/10	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Digitális átállás az euromediterrán régióban (saját kezdeményezésű vélemény)	68
2023/C 100/11	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Versenyképességi ellenőrzés egy erősebb és reziliensebb uniós gazdaság kiépítése érdekében (feltáró vélemény)	76

III Előkészítő jogi aktusok

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 574. plenáris ülése, 2022. 12. 14. – 2022. 12. 15.

2023/C 100/12	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: 2021. évi jelentés a versenypolitikáról (COM(2022) 337 final)	83
2023/C 100/13	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Új európai innovációs menetrend (COM(2022) 332 final)	89
2023/C 100/14	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – a) Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az egységes piaci szükséghelyzeti eszköz létrehozásáról és a 2679/98/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (COM(2022) 459 final – 2022/0278 (COD)); b) Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az (EU) 2016/424, az (EU) 2016/425, az (EU) 2016/426, az (EU) 2019/1009 és a 305/2011/EU rendeletnek az egységes piaci szükséghelyzet miatt szükséges megfelelésértékelésre, közös előírások elfogadására és piacfelügyeletre vonatkozó szükséghelyzeti eljárások tekintetében történő módosításáról (COM(2022) 461 final – 2022/0279 (COD)); c) Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a 2000/14/EK, a 2006/42/EK, a 2010/35/EU, a 2013/29/EU, a 2014/28/EU, a 2014/29/EU, a 2014/30/EU, a 2014/31/EU, a 2014/32/EU, a 2014/33/EU, a 2014/34/EU, a 2014/35/EU, a 2014/53/EU és a 2014/68/EU irányelvnek az egységes piaci szükséghelyzet miatt szükséges megfelelésértékelésre, közös előírások elfogadására és piacfelügyeletre vonatkozó szükséghelyzeti eljárások tekintetében történő módosításáról (COM(2022) 462 final – 2022/0280 (COD))	95
2023/C 100/15	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a digitális elemeket tartalmazó termékekre vonatkozó horizontális kiberbiztonsági követelményekről és az (EU) 2019/1020 rendelet módosításáról (COM(2022) 454 final – 2022/0272 (COD))	101
2023/C 100/16	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a vagyonvisszaszerzésről és elkobzásról (COM(2022) 245 final)	105
2023/C 100/17	Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a belső piaci médiaszolgáltatások közös keretének létrehozásáról (az európai tömegtájékoztatás szabadságáról szóló jogszabály) és a 2010/13/EU irányelv módosításáról (COM(2022) 457 final – 2022/0277 (COD))	111

2023/C 100/18	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az azbesztmentes jövő megvalósítása: európai megközelítés az azbeszt egészségügyi kockázatainak kezelésére (COM(2022) 488 final); Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelv a munkájuk során azbeszttel kapcsolatos kockázatoknak kitett munkavállalók védelméről szóló 2009/148/EK irányelv módosításáról (COM(2022) 489 final – 2022/0298 (COD))	118
2023/C 100/19	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi határozatra a készségek európai évéről (2023) (COM(2022) 526 – final – (2022)0326 (COD))	123
2023/C 100/20	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A védelmi beruházási hiányok elemzése és a következő lépések (JOIN(2022) 24 final)	132
2023/C 100/21	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a növényvédő szerek fenntartható használatáról és az (EU) 2021/2115 rendelet módosításáról (COM(2022) 305 final – 2022/0196 (COD))	137
2023/C 100/22	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat tanácsi rendeletre a 389/2012/EU rendeletnek a jövedéki termékeket kereskedelmi célból tagállamok között szállító gazdasági szereplőkre vonatkozó elektronikus nyilvántartásokban tárolt információk cseréje tekintetében történő módosításáról (COM(2022) 539 final – 2022/0331 (CNS))	145
2023/C 100/23	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az Indiai-óceán déli részére vonatkozó halászati megállapodás (SIOFA) hatálya alá tartozó területen alkalmazandó állománygazdálkodási, állományvédelmi és ellenőrzési intézkedések megállapításáról (COM(2022) 563 final – 2022/0348 (COD))	146

I

(Állásfoglalások, ajánlások és vélemények)

ÁLLÁSFOGLALÁSOK

EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG

AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG 574. PLENÁRIS ÜLÉSE, 2022. 12. 14. –
2022. 12. 15.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság állásfoglalása – Az ifjúság európai évének hosszú távú öröksége: a fiatalok szempontjainak általános érvényesítése és társadalmi szerepvállalásuk növelése

(2023/C 100/01)

Előterjesztő: **Laurențiu PLOSCEANU**, a SOC szekció elnöke, az ifjúság európai évével foglalkozó koordinációs csoport felkérésére (Katrína LEITÁNE (elnök), Neža REPANŠEK, Michael McLOUGHLIN, Nicoletta MERLO, Mateusz Maciej SZYMANSKI, Florian MARIN, Pierre BOLLON, Dolores SAMMUT BONNICI és Davor MAJETIĆ)

Jogalap: az eljárási szabályzat 50. cikke
állásfoglalás

Plenáris ülésen történő elfogadás 2022.12.15.
időpontja:

Plenáris ülészak száma: 574.

A szavazás eredménye:

(mellette/ellene/tartózkodott) 150/0/1

Az ukrajnai háború okozta bizonytalanság, a Covid19-világjárvány és az éghajlati válság ellenére a fiatalok továbbra is az európai projekt motorjai, kreativitásuk, energiájuk és lelkesedésük pedig az európai projekt fenntarthatóságának hajtóereje. A ma meghozott döntések határozzák meg a holnap világát, ezért alapvető fontosságú annak biztosítása, hogy a fiatalok beleszólhassanak a jövőjüket érintő döntésekbe, mivel még az őket közvetetten érintő politikák is jelentős hatással és jelentőséggel bírhatnak a fiatalok és a jövő nemzedékek számára.

2021 decemberében Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke a 2022. évet az ifjúság európai évének nyilvánította, mivel „**Európának minden egyes fiatalra szüksége van**”, és „olyan Unióra van szükség, amelynek lelke és jövőképe van, amellyel a fiatalok azonosulni tudnak”⁽¹⁾. Ezenkívül Mariya Gabriel biztos szerint „**az ifjúság európai évének paradigmaváltást kell eredményeznie abban a tekintetben, hogy miként vonjuk be a fiatalokat a szakpolitikákba és a döntéshozatalba**”⁽²⁾.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/speech_21_4701.

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_21_5226.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) az EU 2019–2027-es időszakra szóló ifjúsági stratégiájáról szóló véleményében ⁽³⁾ szorgalmazza, hogy ágazatokon átívelő megközelítést kell alkalmazni a fiatalok, valamint szükségleteik és jogaik holisztikus megközelítésével, és hangsúlyozza, hogy „az EGSZB-nek meggyőződése, hogy az alkalmankénti rendezvényeken túlmenően is **elő kell mozdítani a fiatalok döntéshozatali folyamatokba való bevonását**. Ezenfelül az ifjúsági párbeszéd további fejlesztése során javítani kell az ifjúsági önkéntes szervezetek és az országos ifjúsági tanácsok szerepét, és további lehetőségeket is ki kell használni. E tekintetben az uniós intézményeknek vezető szerepet kell vállalniuk, és az EGSZB-nek az élen kell járnia a fiatalok bevonásának uniós szinten történő fokozásában.”

Az EGSZB már néhány éve **dolgozik azon, hogy miként lehetne strukturált és érdemi módon jobban integrálni a fiatalok véleményét a munkájába és az uniós döntéshozatali folyamatba**, lefedve különböző dimenziókat, például az éghajlat és a fenntarthatóság dimenzióját ⁽⁴⁾ olyan intézkedések révén, mint az ifjúsági éghajlati és fenntarthatósági kerekasztalok létrehozása és egy ifjúsági küldött bevonása az UNFCCC COP ülésein részt vevő hivatalos uniós küldöttségbe, valamint az EGSZB küldöttségébe; hangsúlyozta az oktatás fenntartható fejlődésben betöltött szerepét ⁽⁵⁾; foglalkozott a foglalkoztatási és munkaerőpiaci helyzettel és előírásokkal ⁽⁶⁾; továbbá a fiataloknak a nemzeti helyreállítási tervek kidolgozásába történő bevonásával ⁽⁷⁾, aminek keretében szorgalmazta az ifjúsági szervezeteknek a tervek végrehajtási és nyomonkövetési szakaszaiba, valamint a döntéshozatali folyamatokba történő jobb bevonását; foglalkozott a nyugat-balkáni ifjúságpolitikával ⁽⁸⁾, aminek keretében az EGSZB kérte az EU-t, hogy továbbra is támogassa a Nyugat-Balkánt a fiatalok részvételének javításában; konkrét ajánlásokat és javaslatokat is megfogalmazva dolgozott azon, hogy az uniós ifjúsági teszt bevezetése révén az összes uniós szintű szakpolitikai területen általános érvényesítsék a fiatalok szempontjait ⁽⁹⁾, továbbá javasolta a fiataloknak és az ifjúsági szervezeteknek az EGSZB munkájában való fokozott belső részvételét.

Az EGSZB **üdvözölte** ⁽¹⁰⁾ továbbá **azt a javaslatot, hogy 2022 legyen az ifjúság európai éve**, kijelentve, hogy az EGSZB kész vezető szerepet játszani az ifjúság európai évében, építve az olyan sikeres EGSZB-kezdemenyvezésekre, mint a „Your Europe, Your Say!” (A te Európád, a te szavad!), valamint az ifjúsági éghajlati és fenntarthatósági kerekasztalok és az EGSZB-nek a COP programba delegált ifjúsági küldötte. Az EGSZB egyedülálló helyzetben van ahhoz, hogy megkönnyítse az ifjúsági hálózatokkal való együttműködést. Ennek megfelelően az EGSZB létrehozott egy, **az ifjúság európai évével foglalkozó koordinációs csoportot** (CG EYY), hogy biztosítsa e kezdeményezés EGSZB-n belüli képviselését és láthatóságát, valamint koordinálja az ifjúsággal kapcsolatos, folyamatban lévő kezdeményezéseket. Az ifjúság európai évével foglalkozó koordinációs csoport megbízást kapott arra, hogy erősítse az ifjúsági szervezetekkel és a fiatalokkal folytatott együttműködést az ifjúság európai éve alatt és azon túl, valamint hogy működjön együtt a többi uniós intézménnyel és a civil társadalmi szervezetekkel annak érdekében, hogy a fiatalok jobban integrálódjanak horizontálisan azok mindennapi tevékenységeibe.

Az ifjúság európai évével foglalkozó koordinációs csoport által készített állásfoglalás-tervezet felhívja az uniós intézményeket és a nemzeti kormányokat, hogy biztosítsák az ifjúság európai évének tartós örökségét azáltal, hogy minden szinten előmozdítják a fiatalok strukturált és érdemi részvételét a szakpolitikák alakításában és a döntéshozatalban, valamint támogatják a fiatalokra és az ifjúsági szervezetekre irányuló részvételi mechanizmusokat. Továbbá az EGSZB megerősíti elkötelezettségét amellyel, hogy erősítse a fiatalok szerepvállalását a munkájában, és hogy minden szinten előmozdítsa a fiatalok szempontjainak általános érvényesítését egy egységesebb és erősebb Európa érdekében.

„Nem építhetjük mindig a jövőt az ifjúságnak, de építhetjük az ifjúságot a jövőnek.” – Franklin D. Roosevelt

⁽³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A fiatalok bevonása, összekapcsolása és felelősségvállalásának ösztönzése: az EU új ifjúsági stratégiája (COM(2018) 269 final) (HL C 62., 2019.2.15., 142. o.).

⁽⁴⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fiatalok strukturált részvétele az éghajlattal és a fenntarthatósággal kapcsolatban az uniós döntéshozatali folyamatban (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 429., 2020.12.11., 44. o.).

⁽⁵⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fiatalok szerepvállalásának elősegítése a fenntartható fejlődés megvalósítása érdekében az oktatás révén (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 100., 2023.3.16., 38. o.).

⁽⁶⁾ Az tájékoztató jelentése: A fiatalokkal szembeni egyenlő bánásmód a munkaerőpiacon (folyamatban).

⁽⁷⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Hogyan garantálható a tisztességes munka a fiatalok számára, és hogyan biztosítható a NEET-fiatalok bevonása a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek megfelelő kidolgozása révén? (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 152., 2022.4.6., 27. o.).

⁽⁸⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Ifjúságpolitika a Nyugat-Balkánon a nyugat-balkáni innovációs program részeként (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 443., 2022.11.22., 44. o.).

⁽⁹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Uniós ifjúsági teszt (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 486., 2022.12.21., 46. o.).

⁽¹⁰⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság – Javaslat európai parlamenti és tanácsi határozatra az ifjúság európai évről (2022) (COM(2021) 634 final – 2021/0328(COD)) (HL C 152., 2022.4.6., 122. o.).

1. Az ifjúság európai évének hosszú távú öröksége az EGSZB-ben

1.1. Az EGSZB úgy véli, hogy az ifjúság európai évének tanácskozásait valamennyi érdekelt félnek nyitottan kell nyomon követnie és megközelítenie. Alapvető fontosságú, hogy az évnek legyen egy konkrét öröksége, és a nyomon követéssel kapcsolatos munka folytatódjon a készségek európai évében és azon túl is. Emellett az EU ifjúsági stratégiája és az Európa jövőjéről szóló konferencia is fontos lépéseket irányoz elő annak érdekében, hogy a fiatalok strukturáltabb és érdemibb szerepet kapjanak Európa jövőjének építésében.

1.2. Az EGSZB úgy véli, hogy a civil társadalmi szervezetek és különösen az ifjúsági szervezetek döntő fontosságúak az innovatív részvételi eszközök azonosításához, hogy a fiatalok szempontjait minden szinten és minden szakpolitikai területen érvényesítsék a politikai döntéshozatalban, és hangsúlyozza a civil társadalmi szervezetek szerepét az aktív polgári szerepvállalás megerősítésében, az alapvető emberi jogok és a demokratikus értékek fiatalok számára történő védelmezésével.

1.3. Az EGSZB sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy szűkül az ifjúsági szervezetek civil társadalmi tere⁽¹¹⁾, és rámutat ennek demokratikus jelentőségére. Az EGSZB intézkedéseket szorgalmaz, amelyek erősítik az ifjúsági szervezetek szerepvállalását, és olyan fenntartható erőforrásokat biztosítanak számukra, amelyek növelni fogják azon képességüket, hogy képviseljék és védjék jogaikat és érdekeiket.

1.4. Az EGSZB véleményeiben⁽¹²⁾ kiemeli az elmúlt néhány évben a fiatalok strukturált és érdemi részvételére irányulóan bevezetett sikeres kezdeményezéseket, és kifejezi elkötelezettségét amellyel, hogy új kezdeményezéseket dolgozzon ki a fiatalok politikai döntéshozatalban való részvételének és kilátásainak előmozdítása érdekében.

1.5. Az EGSZB úgy véli, hogy a fiatalok politikaformálásban és döntéshozatalban való aktív részvétele létfontosságú Európa jövőjének építéséhez és egy olyan jövőkép kialakításához, amelyhez a fiatalok kapcsolódni tudnak. Ezért ösztönzi az uniós intézményeket, hogy alkalmazzák az uniós ifjúsági tesztet, biztosítandó, hogy az uniós szintű szakpolitikai döntéshozatal minden esetben a fiatalok szemszögéből is nézzék.

1.6. Az uniós ifjúsági tesztről szóló véleményben ismertetett javaslatok nyomán az EGSZB kéri, hogy az ifjúság szempontját minden szinten érvényesítsék a politikai döntéshozatalban, és dolgozzanak ki közös megközelítéseket valamennyi uniós intézmény számára a fiatalok strukturált és érdemi bevonása érdekében. Ez utóbbinak a következő pillérekre kell épülnie:

- az ifjúsággal kapcsolatos valamennyi kezdeményezés/projekt/rendezvény közös létrehozása az érintett ifjúsági szervezetekkel, már kezdetől fogva bevonva őket, hogy beleszólásuk legyen a folyamat minden egyes lépésébe,
- a kezdeményezésekkel/projektekkel/rendezvényekkel kapcsolatos felelősség megosztása az ifjúsági szervezetekkel, vezető szerep biztosítása számukra, valamint prioritásaik és szükségleteik nyomon követése,
- az ifjúsági szervezetek kapacitásának megerősítése a részvételhez szükséges pénzügyi forrásokkal és megfelelő eszközökkel támogatva őket,
- strukturált és érdemi nyomonkövetési folyamatok kialakítása, amelyek túlmutatnak az ad hoc találkozókra és a pusztán konzultációs felhívásokra.

⁽¹¹⁾ SAFEGUARDING20CIVIC20SPACE20FOR20YOUNG20PEOPLE20IN20EUROPE202020_v4.02028129.pdf (youthforum.org).

⁽¹²⁾ Például az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A fiatalok bevonása, összekapcsolása és felelősségvállalásának ösztönzése: az EU új ifjúsági stratégiája (COM(2018) 269 final) (HL C 62., 2019.2.15., 142. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fiatalok strukturált részvétele az éghajlattal és a fenntarthatósággal kapcsolatban az uniós döntéshozatali folyamatban (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 429., 2020.12.11., 44. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi határozatra az ifjúság európai évéről (2022) (COM(2021) 634 final – 2021/0328(COD)) (HL C 152., 2022.4.6., 122. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Uniós ifjúsági teszt (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 486., 2022.12.21., 46. o.).

1.7. Az EGSZB kötelezettséget vállal arra, hogy olyan állandó csoportot hoz létre az EGSZB-n belül, amely átlátható és átfogó koordinációs mechanizmusokat biztosít a fiatalok szempontjainak az EGSZB munkájában való általános érvényesítéséhez, valamint hogy tovább vizsgálja és mérlegeli, milyen módokon alkalmazhatná munkájában az uniós ifjúsági teszt koncepcióját, következetes megközelítést dolgozva ki a fiatalok EGSZB-be történő bevonására vonatkozóan.

1.7.1. Az EGSZB kéri továbbá, hogy hozzanak létre egy, az ifjúsági szervezeteket valamennyi uniós intézményben képviselő és/vagy bevonó struktúrát, és/vagy esetleg egy érdekelt feleket tömörítő platformot, hasonlóan a körforgásos gazdaság érdekelt feleinek európai platformjához (ECESP), amely az EGSZB hatáskörébe tartozna. Ezen túlmenően, mivel az uniós ifjúsági párbeszéd Európa legjelentősebb részvételi folyamata, amelyben a döntéshozók és a fiatalok megvitatják a kérdéseket és közösen állnak elő megoldásokkal, további lépéseket lehetne tenni e részvételi mechanizmus megerősítésére, például egy közös irányítási struktúra bevezetése révén⁽¹³⁾, szintén az EGSZB vezetésével.

1.8. Az EGSZB sürgeti, hogy a fiatalokat nagyobb mértékben vonják be a döntéshozatali folyamatokba, a jogalkotási javaslatok és kezdeményezések kidolgozásától kezdve egészen a végrehajtásig, az ellenőrzésig és a nyomkövetésig. Ezt a megközelítést 2021 óta alkalmazzák az UNFCCC COP ülésein részt vevő uniós delegációban, amelynek legalább egy fiatal küldöttje van. Az EGSZB határozottan ajánlja, hogy más uniós delegációk is fogadjanak el hasonló megközelítést, figyelembe véve a generációközi perspektívát is.

1.9. Az EGSZB-nek a politikai döntéshozók, valamint az ifjúsági szervezetek és a fiatalok közötti szakadék mind nemzeti, mind európai szinten történő áthidalásában betöltött szerepe megerősítése érdekében először is átlátható, strukturált és érdemi ifjúsági részvételi mechanizmust kell létrehozni a jogalkotási munka hatékony koordinálásához, például egy fiatalokból álló testület formájában. Másodsorban, együtt kell működni a fiatalokkal és az ifjúsági szervezetekkel, és be kell őket vonni az EGSZB munkájába. Emellett minden szinten és minden tagállamon átívelően koordinációra van szükség, és meg kell osztani a bevált gyakorlatokat a fiatalok szerepvállalásával kapcsolatban, valamint célzottabb tájékoztatási tevékenységeket kell végrehajtani. Így konkrétan meg kell erősíteni a nemzeti ifjúsági szervezetekkel fenntartott kapcsolatokat, valamint előtérbe kell helyezni a helyi ifjúsági projekteket az EGSZB-n belül és a tagok körében.

1.10. Ezen túlmenően – figyelembe véve a jelenlegi viharos geopolitikai körülményeket – alapvető fontosságú a fiatalok fenntarthatóságba, biztonságba és békeépítésbe való bevonásának biztosítása. Az EGSZB üdvözli az „Ifjúsági cselekvési terv az EU külső tevékenységeiben” címmel nemrégiben elfogadott dokumentumot, és 2023-ban saját kezdeményezésű véleményt fog elfogadni azzal kapcsolatban. Emellett az EGSZB kéri az EU-t, hogy továbbra is támogassa a Nyugat-Balkánt a fiatalok részvételének javításában, tekintettel arra, hogy az oktatási vagy képzési mobilitás és a fiatalok polgári és politikai szerepvállalása között pozitív összefüggés figyelhető meg. Ugyanezt az elvet kell szem előtt tartani az Ukrajnával és Grúziával fennálló kapcsolatokban is. Az EGSZB kitart amellett, hogy meg kell erősíteni az ifjúságpolitika terén a tagjelölt országokkal folytatott együttműködést.

1.11. Az EGSZB törekedni fog arra, hogy véleményeiben szisztematikusan figyelembe vegye a fiatalok véleményét, ideértve a soros elnökségek vagy más európai intézmények felkérésére elfogadott *saját kezdeményezésű és feltáró véleményeket* is. Az EGSZB – a velük fennálló kiváló kapcsolatának köszönhetően – igyekezni fog meggyőzni őket arról, hogy ezek a felkérések kiterjedjenek a fiatalokkal kapcsolatos szempontokra is.

2. Az elkövetkező évek központi kérdése: egy jobb – zöldebb, inkluzívabb és digitálisabb – jövő közös építése

2.1. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy növelni kell a fiatalok ismereteit és tájékozottságát az európai intézményekkel, a működő mechanizmusokkal, a cselekvési területekkel, a mindennapi tevékenységek konkrét példáival, valamint a fiatalok személyes és szakmai fejlődési lehetőségeivel kapcsolatban. Növelni kell az európai tapasztalatszerzés- és képzési programok (Erasmus+, Discover EU stb.) számát mind helyben, mind külföldön, valamint több olyan programra van szükség, amelyeket más hazai és külföldi oktatási intézményekkel közösen felügyelnek. Az EGSZB támogatni és ösztönözni fogja az EGSZB tagjait, hogy szervezzenek helyi szintű kezdeményezéseket a fiatalokra összpontosítva.

⁽¹³⁾ Az Európa Tanács társirányítási rendszere.

2.2. Az EGSZB rámutat arra, hogy az intézmények nyitottabbá tételével és annak elérésével, hogy az intézmények képesek legyenek együttműködni a fiatalokkal, létre kell hozni és garantálni kell azt a keretet, amely minden fiatal számára lehetővé teszi az európai és nemzeti szintű döntéshozatali folyamatban való részvételt. Különösen fontos, hogy a hátrányos helyzetű, kiszolgáltatott és marginalizált fiatalok részt vehessenek a döntéshozatali folyamatokban. Prioritásként kell kezelni a fiatalok politikai választásokon való részvételének előmozdítását. Emellett a fiatalok részvétele hozzájárul a kreativitáshoz és az innovációhoz, meg kell őket hallgatni, és fiatal koruktól kezdve ösztönözni kell polgári és közösségi részvételüket.

2.3. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a korai iskolaelhagyók számára hozzanak létre második esélyt nyújtó programokat és írás-olvasási programokat, valamint tegyenek intézkedéseket a korai iskolaelhagyás csökkentésére azáltal, hogy pályaaorientációs, támogatási és szociális védelmi programokat biztosítanak a vidéki térségekből és a szegény családokból származó fiatalok számára az oktatási szolgáltatásokhoz való hozzáférés elősegítése érdekében.

2.4. Magas színvonalú és inkluzív oktatást, képzést és egész életen át tartó tanulást kell biztosítani, hogy mindenki rendelkezzen azokkal az ismeretekkel, készségekkel, kompetenciákkal és attitűdökkel, amelyekre Európának szüksége van ahhoz, hogy igazságosabb, összetartóbb, fenntarthatóbb, digitálisabb és reziliensebb társadalmat hozzon létre. A fiataloknak olyan készségekkel kell rendelkezniük, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy teljes mértékben részt vegyenek a társadalomban és sikeresen kezeljék a munkaerő-piaci átmeneteket⁽¹⁴⁾, különös tekintettel a legkiszolgáltatottabbakra. A szakképzett munkavállalók fontos szerepet játszanak az európai versenyképesség biztosításában, amint azt a készségek európai évéről (2023) szóló európai bizottsági javaslat⁽¹⁵⁾ is elismeri, a jó munkakörülmények, a karrier kiszámíthatósága és a lehetőségekhez való hozzáférés biztosítása mellett. Ösztönözni kell az oktatási intézményekben való részvételt. Prioritásként kell kezelni a szociális jogok európai pillérének fiatalokkal kapcsolatos végrehajtását. Elő kell mozdítani az oktatási reformot, kezelni kell a készségkereslet és -kínálat közötti eltéréseket, és az egész életen át tartó tanulásra, az átképzésre és a továbbképzésre kell összpontosítani⁽¹⁶⁾.

2.5. Az EGSZB kéri, hogy a vidéki térségekben élő fiatalok számára könnyítsék meg az oktatási rendszerhez való hozzáférést azáltal, hogy biztosítják a minőségi oktatási folyamathoz szükséges anyagi és digitális infrastruktúrát, különösen a fenntartható fejlődés és a környezetvédelem területén.

2.6. Az EGSZB arra ösztönzi a tagállamokat, hogy a civil társadalmi szervezetekkel együttműködve hozzanak létre célzott hozzáférést iskolákhoz a ritka betegségekben szenvedők vagy az orvosi okokból iskolába járni képtelen személyek számára, és garantálják a fogyatékossgal élő személyek oktatási szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáféréseinek biztosításához szükséges infrastruktúrát, hogy senki se maradjon le.

2.7. Az oktatás az összes többi fenntartható fejlődési cél elérése szempontjából rendkívül fontos. Az EGSZB ezért támogatja az Európai Bizottságnak a zöld átállást és a fenntartható fejlődést szolgáló tanulásra irányuló munkáját, és arra kéri a tagállamokat, hogy ennek megfelelően hajtsák végre és alakítsák át az oktatást országukban⁽¹⁷⁾.

2.8. Az EGSZB azt javasolja, hogy a szociális partnerekkel és a civil társadalommal együtt dolgozzanak ki tájékoztató és tanácsadó előadásokat vagy oktatási tanterveket, amelyek célja a munkaerőpiac szerves részét képező alapvető elemek magyarázata, utalva itt olyan fogalmakra, mint a munkáltató, a munkaszerződés stb. Erre a célra elegendő forrást kell biztosítani, különösen a kiszolgáltatott helyzetben lévő fiatalok és az atipikus foglalkoztatási formákban foglalkoztatottak számára. Ugyanezeket az információkat a fiatal migránsoknak is át kell adni, amikor ismeretlen országba lépnek be, hogy gyorsabban be tudjanak illeszkedni az új társadalomba, annak oktatási és munkarendszerébe és kultúrájába. Globálisabb szinten a fiatalok számára több eszközt kell biztosítani ahhoz, hogy megismerkedjenek olyan témákkal, mint például a pénzügyi ismeretek, és ami nagyon fontos, hogy pontosan tisztában legyenek állampolgári és munkavállalói jogaikkal. Mindez elengedhetetlen ahhoz, hogy felkészülhessenek jövőbeli felnőtt életükre.

2.9. Az EGSZB már utalt arra, hogy a vállalkozói készség szintén fontos szerepet játszhat a versenyképesség, az innováció és a jólét javításában, valamint a szociális és környezetbarát gazdaság kialakításában, ami a járvány utáni helyreállítással összefüggésben még inkább igaz. A vállalkozói készségek fejlesztését célzó vállalkozói oktatás ösztönzése az előmeneteli lehetőségek teremtésének egyik módja lehet, különösen a fiatalok körében⁽¹⁸⁾.

⁽¹⁴⁾ Lásd például: Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Hogyan lehet az oktatásra és képzésre építve, az egész életen át tartó tanulás szempontjából előmozdítani azokat a készségeket, amelyekre Európának szüksége van ahhoz, hogy igazságosabb, összetartóbb, fenntarthatóbb, digitálisabb és ellenállóbb társadalmat hozzon létre? (Feltáró a vélemény a portugál elnökség felkérésére) (HL C 286., 2021.7.16., 27. o.), 1.2. és 2.3. pont.

⁽¹⁵⁾ A Bizottság megkezdi a készségek európai évéről kapcsolatos munkát (europa.eu).

⁽¹⁶⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fiatalokkal szembeni egyenlő bánásmód a munkaerőpiacon (folyamatban).

⁽¹⁷⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fiatalok szerepvállalásának elősegítése a fenntartható fejlődés megvalósítása érdekében az oktatás révén (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 100., 2023.3.16., 38. o.).

⁽¹⁸⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság állásfoglalása – Az EGSZB hozzájárulása az Európai Bizottság 2023. évi munkaprogramjához (HL C 443., 2022.11.22. 1. o.), 4.14. pont.

2.10. Az EGSZB sürgeti, hogy nemzeti szinten találjanak megfelelő megoldásokat a bérleti díjak kontroll alatt tartására az oktatási vagy szakmai célú mobilitás megkönnyítése érdekében, csakúgy mint egy szociális lakásépítési program végrehajtását a fiatalok számára, különösen a nagyvárosokban és a gazdasági fejlődés központjaiban.

2.11. Az EGSZB kéri, hogy a fiatalok – különösen a vidéki térségekben élők – könnyebben férjenek hozzá jó minőségű egészségügyi szolgáltatásokhoz azáltal, hogy növelik az elsődleges orvosi szolgáltatásokat nyújtó kórházi egységek vagy mobil helyszínek számát, és figyelemfelhívó kampányokat folytatnak az oktatási intézményekben olyan fontos témákban, mint a sérülések megelőzése, a táplálkozási zavarok, a mentális egészség, az általános egészségügyi oktatás és a reprodukív egészség. Speciális kutatási programokat kell kidolgozni annak érdekében, hogy segítsék a fiatalokat a betegségek (például a rák) elleni küzdelemben, mivel a felnőtteknek szánt gyógymódok gyakran nem megfelelőek számukra.

2.12. Az EGSZB a civil társadalmi szervezetekkel való együttműködés révén fokozott és folyamatos erőfeszítéseket szorgalmaz annak érdekében, hogy a civil társadalom bevonásával az iskolákban sor kerüljön közlekedéssel kapcsolatos oktatásra, valamint a szexuális úton terjedő betegségek, a megfélemlítés és a gyűlöletbeszéd, a dohány-, alkohol- és kábítószer-fogyasztás megelőzésére irányuló fellépésekre.

2.13. Az EGSZB javasolja, hogy minden fiatal számára biztosítsák a hivatalos képviseleti rendszerekhez való hozzáférést a munkaerőpiac érdekelt szereplőivel fenntartott kapcsolatokban, csakúgy mint az egyesülés szabadságát és a munkavállalók és munkáltatók azon jogát, hogy az általuk kiválasztott szervezethez csatlakozhatnak vagy létrehozhatnak ilyeneket, különös tekintettel azokra, akiknek nincs munkahelyük, vagy akiknek foglalkoztatása bizonytalan.

2.14. Az EGSZB kéri a szociális partnerek és a civil társadalmi szervezetek kapacitásának megerősítését a fiatalok képvisellete, az iskolából az aktív munka világába való átmenet megkönnyítése, valamint annak érdekében, hogy az ifjúsági szervezeteket bevonják a szociális párbeszéd intézményeibe, a kollektív tárgyalásokba és a munkaerőpiacon hatáskörrel rendelkező háromoldalú szervezetekbe.

2.15. Az EGSZB kéri a munkaerőpiacon tevékenykedő intézmények korszerűsítését és megerősítését abban az értelemben, hogy az általuk nyújtott szolgáltatásokat a fiatalok jellemzőihez igazítják, hogy ezáltal könnyen hozzáférhetőek, dinamikusak, barátságosak és kevésbé bürokratikusak legyenek.

2.16. Az EGSZB méltányos bánásmód biztosítását kéri a nemek közötti esélyegyenlőség, valamint a fiatalok más korcsoportokhoz viszonyított kezelése terén is, utalva itt a fizetésekre, a munkakörülményekre, valamint a munkahelyi képzési és előmeneteli lehetőségekre. A gyakornokok, különösen a fiatalok munkája nem vonhat maga után kizsákmányolást, és nem szolgálhat a munkaviszony megkerülésének eszközéül. A nem fizetett vagy ellentételezést nem nyújtó szakmai gyakorlatok nagyon negatív hatással lehetnek a fiatalok munkaerőpiaci tapasztalataira⁽¹⁹⁾, ezért ezeket meg kell tiltani⁽²⁰⁾. Tovább kell erősíteni a fiatalok képviselétét.

2.17. Az EGSZB úgy véli, támogatni kell a szociális gazdaságot, mivel ez az ágazat aktívan segíti a társadalom peremére szorult fiatalokat és más kiszolgáltatott egyéneket, különösen az önbecsülés, a kommunikáció stb. fokozását célzó intézkedések révén.

2.18. Az EGSZB úgy véli, hogy a világvárvány nyomán az egészségügyi szolgáltatások alacsony szintű hozzáférhetősége miatt kialakult helyzet több erőfeszítést tesz szükségessé annak érdekében, hogy a fiatalok segítséget kapjanak a mentális egészséggel és jólléttel kapcsolatos problémák jeleinek felismeréséhez, és hogy a lehető legtöbb csatornán keresztül megfelelő tájékoztatás álljon rendelkezésre ahhoz, hogy – többek között egészségügyi eszközök használata révén – azonosítani lehessen az értékes információkat a segítségnyújtásra/támogatásra vonatkozó hamis ígéretekkel szemben.

2.19. Az EGSZB kéri a szociális védelmi rendszerek és a munkaügyi jogszabályok megreformálását annak érdekében, hogy azok igazodjanak az új helyzetekhez és munkavégzési formákhoz, és biztosítsák, hogy a munka területén bekövetkező későbbi változások a jövőben gyorsabban kiigazíthatók és szabályozhatók legyenek, a munkaügyi kapcsolati modelleknek és a szociális partnerek autonómiájának maradéktalan tiszteletben tartásával.

2.20. Az EGSZB javasolja, hogy a nyugdíjrendszereket és a szociális védelmi rendszereket illesszék újra a fiatalok gazdasági és társadalmi helyzetéhez, és hogy azok legyenek méltányosak és inkluzívak, valamint igazodjanak a munkaerőpiac helyzetéhez, védelmet biztosítva az új munkavégzési formákat gyakorló és a nem foglalkoztatott fiatalok számára. Prioritást kell élveznie annak, hogy minden fiatal minőségi munkahelyhez juthasson.

⁽¹⁹⁾ Az EGSZB tájékoztató jelentése: *A fiatalokkal szembeni egyenlő bánásmód a munkaerőpiacon* (folyamatban).

⁽²⁰⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – *Hogyan garantálható a tisztességes munka a fiatalok számára, és hogyan biztosítható a NEET-fiatalok bevonása a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek megfelelő kidolgozása révén?* (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 152., 2022.4.6., 27. o.), 1.9. pont.

2.21. Az EGSZB kiemeli, hogy a koronavírus-világjárvány időszaka megmutatta, hogy a foglalkoztatás stabilitása és kiszámíthatósága mellett fontosak az egészségügyi és biztonsági kérdések, köztük a pszichoszociális kockázatok is. Párbeszédet kell folytatni a fiatalokkal arról, hogy a jövőben miként lehetne megelőzni az e területen jelentkező problémákat. A fiatalok munkaerő-piaci részvételének megkönnyítése érdekében stabilitáson és a minőségi normákon alapuló különböző foglalkoztatási formákat kell biztosítani. Emellett intézkedésekre van szükség, amelyekkel megerősíthető a fiatalok foglalkoztatási feltételeinek felügyelete, beleértve a munkaügyi ellenőrzések megerősítését is.

2.22. Az EGSZB kéri a fiatalok jogainak védelmét és a szociális védelem garantálását a munka és a magánélet közötti egyensúly, a magánülethez való jog védelme és a kollektív tárgyalás lehetőségének megőrzése révén. Ösztönözni kell továbbá a tanulmányok befejezése érdekében biztosított rugalmas munkarendre irányuló lehetőségek feltárását.

2.23. Az EGSZB kéri, hogy tartsák szem előtt a fiataloknak szánt különböző eszközök – például az ifjúsági garancia és a gyermekgarancia – közötti nagyobb szinergiát. Valódi garanciát kell nyújtani a fiataloknak, amely kiszámítható karrierlehetőségeket biztosít számukra. A fiatalok munkaerőpiaci támogatását célzó állami finanszírozásnak nem szabad növelnie a bizonytalanságot, és továbbra is prioritásként kell kezelni a szociális partnereknek és a civil társadalomnak a fiatalok munkaerőpiaci támogatásában való részvételét.

2.23.1. Az EGSZB törekszik annak biztosítására, hogy megfelelő és magas színvonalú alternatív gondozás legyen megszervezve minden olyan gyermek és fiatal számára, akinek nincs megfelelő szülői felügyelete, és – mivel ilyen körülmények között a kapcsolatok még fontosabbak – a testvérek együtt maradhassanak, kivéve, ha ez nem szolgálja mindenek felett álló érdeküket. Nagyobb általánosságban fontos, hogy a támogatási mechanizmusok ne szűnjenek meg hirtelen, amikor a fiatalok betöltik 18. életévüket.

2.24. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy megfelelően kezelni kell a jelenlegi gazdasági modell által okozott gazdasági, társadalmi és környezeti kihívásokat, különösen a fiatalok esetében. Ennek során szem előtt kell tartani, hogy ha társadalmainkat zöldebbé, méltányosabbá, inkluzívá, fenntarthatóvá és a jólétre fokozottabban összpontosítóvá kívánjuk tenni, akkor ezt a fiatalok érdeklődésének felkeltésével kell kezdenünk, hiszen ők a jövő alappillérei. A fiataloknak transzverzális témaként/célkitűzésként kell szerepelniük az európai strukturális és beruházási alapok beruházásaiban.

2.25. Az EGSZB szükségesnek tartja annak biztosítását, hogy a fiataloknak lehetőségük legyen a családalapításra. Európa stabilitása és jövője szempontjából kulcsfontosságú azon erőfeszítések fokozása, amelyekkel a fiatalok családalapításra és gyermekvállalásra ösztönözhetőek. Ezért alapvető fontosságú a lakhatáshoz, a gyermekgondozási szolgáltatásokhoz és a rugalmas szociális támogatáshoz való hozzáférés biztosítása egy célzottan erre irányuló uniós program létrehozása révén.

2.26. Az EGSZB határozottan kéri, hogy a fiatalabb generáció számára biztosítsanak valódi demokratikus és plurális közéletet ahhoz, hogy a kirekesztéstől vagy gyűlölködéstől való félelem nélkül hangot adhassanak véleményüknek. Egyidejűleg rendkívül fontos az információmanipulációval és a dezinformációval kapcsolatos ismeretek és tudatosság növelése.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 15-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

VÉLEMÉNYEK

EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG

AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG 574. PLENÁRIS ÜLÉSE, 2022. 12. 14. –
2022. 12. 15.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Nemi alapú beruházások a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben

(saját kezdeményezésű vélemény)

(2023/C 100/02)

Előadó: **Cinzia DEL RIO**

Közgyűlési határozat:	2022.1.20.
Jogalap:	eljárási szabályzat 52. cikk (2) bekezdés saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	Gazdasági és monetáris unió, gazdasági és társadalmi kohézió
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.8.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	163/5/14

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB ismételten hangsúlyozza, hogy csak az Európai Unió nagyobb mértékű és jobb gazdasági és társadalmi konvergenciája segíthet a nemek közötti teljes egyenlőség biztosításában és az esélyegyenlőség előmozdításában a szociális jogok európai pillérével összhangban álló intézkedések és stratégiák révén.

1.2. Az EGSZB rámutat arra, hogy a legtöbb nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervet a tagállamok anélkül dolgozták ki, hogy előzetesen értékelték volna az egyes beruházások által a nemek közötti egyenlőtlenségek megszüntetésére, valamint a nők munkaerőpiachoz való hozzáféréseinek és ott tartásuknak a megkönnyítésére kifejtett hatást. Csak néhány állam fogadott el stratégiai megközelítést a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terv hat beruházási tengelyét érintő konkrét, átfogó intézkedések és reformok révén. Az Európai Bizottság által elfogadott módszertan ugyanis a végrehajtott intézkedések eredményeinek hatásvizsgálatán alapul. Ennek érdekében az EGSZB azt javasolja, hogy az Európai Bizottság az értékelési szakaszban konkrét, összehasonlítható mutatókat fogadjon el az egyenlő bérezés, a munkaerőpiachoz való hozzáférés, a munka és a gondozás idejének összegegyeztetése, valamint a nők körében a vállalkozóvá válás előmozdítása terén elért javulás mérésére.

1.3. A nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek intézkedései közvetlen és közvetett tevékenységeket tartalmaznak, amelyek rövid, illetve közép- és hosszú távon eltérő hatással – az egyes országokban pedig széttagolt és egyenlőtlen keretek között – ösztönzik a nők munkába állását és munkában maradását. Az EGSZB a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek végrehajtása során prioritásnak tartja mind a közvetlen, mind a közvetett tevékenységek megerősítését, amelyekhez biztos és tartós beruházási csatornákat kell találni, és amelyekhez közép- és hosszú távon is forrásokat kell tervezni.

1.4. Az EGSZB úgy véli, hogy a nők foglalkoztatását elősegítő közvetlen intézkedések közül a nők számára stabil, jó minőségű munkahelyek létrehozását célzó ösztönzőket előnyben kellene részesíteni más alkalmi ösztönzőkkel szemben, és ezeket ki kellene zárni az állami támogatások köréből.

1.5. Az EGSZB azt szeretné, ha – azt a közbeszerzési szerződések odaítélésével érintett valamennyi projektre kiterjesztve – megerősítenék a nők foglalkoztatását elősegítő vállalatokra vonatkozó jutalmazási záradékot, és a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó célkitűzések kifejezett feltüntetésével szabályoznák a végrehajtó szervezetek számára kiírt közbeszerzési pályázatokat.

1.6. Az EGSZB üdvözlí egyes nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek által előírányzott, az önálló vállalkozói tevékenységet kísérő és támogató intézkedéseket, és reméli, hogy a támogatás a pénzügyi és vezetői képzésre, valamint a pénzügyi eszközökhöz való hozzáférésre is kiterjed majd.

1.7. Amint az a nemek közötti egyenlőségről szóló európai bizottsági közleményben is szerepel, az EGSZB fontosnak tartja, hogy a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek végrehajtása során intézkedéseket hozzanak az adózás területén, enyhítve ezzel az alacsony jövedelmű családokban a második családi jövedelemforrásnak és az egyszülős családok jövedelmének az adóterheit.

1.8. A gyermekgondozási és gondozási szolgáltatásokba történő beruházások a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek közvetett intézkedései között szerepelnek. Az EGSZB prioritásként kezeli a munkaidő és a hosszú távú gondozás összeegyeztetését szolgáló szolgáltatásokba való befektetést, valamint a kiegészítő szolgáltatások bevezetését, és azt, hogy ezek a szolgáltatások az alacsony jövedelmű háztartások számára is elérhetővé váljanak.

1.9. Az EGSZB úgy véli, hogy nem lehet tovább halogatni a nők műszaki és tudományos intézetekben és műszaki-tudományos egyetemi képzésekben (STEM) való részvételének növelését célzó konkrét beruházásokat, amelyek közép- és hosszú távon elősegíthetik a nők foglalkoztatását a ma még jórészt férfiak által dominált ágazatokban is.

1.10. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek programozását – kezdve a kohéziós és vidéki térségeknek szóló forrásokkal és programokkal – minden más közösségi forrással és programmal összehangoltan és egymást kiegészítve hajtsák végre. Az Európai Bizottságnak az európai szemeszter keretében végzett, országspecifikus ajánlásokat tartalmazó értékelésének meg kellene vizsgálnia ezeket a célkitűzéseket a nemek közötti egyenlőség szempontjából, az országok közötti összehasonlítást lehetővé tevő és nemek szerint lebontott új, átlátható és hozzáférhető mutatók alkalmazásával.

1.11. Az EGSZB azt javasolja, hogy az európai szemeszter keretében a közigazgatás minden szintjén váljon kötelezővé a nemek közötti egyenlőségen alapuló költségvetés-tervezés.

1.12. A rendelkezésre álló adatok azt mutatják, hogy a szociális partnereket és a civil társadalmi szervezeteket a legtöbb országban szerény mértékben és csak alkalmilag vonták be a munkába. Az EGSZB javasolja, hogy mind európai, mind nemzeti és helyi szinten teljes mértékben vonják be ezeket a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek végrehajtásába, nyomon követésébe és értékelésébe egyaránt.

2. Bevezetés

2.1. E vélemény célja az, hogy az Európai Bizottság, az Európai Parlament (EP) és az EU elnöksége által is frissített, rendelkezésre álló információk alapján rávilágítson a tagállamok által a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben előírt, a nemek közötti egyenlőség elősegítésére hatást gyakorló reformokra és beruházásokra. Érdemes megemlíteni, hogy az EIGE (a Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézete) a Covid19 utáni helyreállítás során a nemek közötti egyenlőségről és a nemek közötti esélyegyenlőség általános érvényesítéséről készít tanulmányt az EU Tanácsának a 2023. évi svéd elnöksége⁽¹⁾ számára, pontosan arról, hogy a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben a tervezéstől a végrehajtáson át az értékelésig minden szakaszban alkalmazzák-e az előírányzott intézkedések a nemek közötti egyenlőségre irányuló megközelítést, és hogy a tagállamok milyen mértékben vették figyelembe az egyenlőséget mint a helyreállítás eszközt.

2.2. Az Európai Tanács 2020. július 21-én következtetéseiben elfogadta a Next Generation EU tervet és a 2021–2027-re vonatkozó többéves pénzügyi keretet (MFF 2021–2027). A többéves pénzügyi keret és az NGEU a célkitűzései között megjelöli az esélyegyenlőség előmozdítását annak biztosítása révén, hogy a vonatkozó programokban és eszközökben szereplő tevékenységek és intézkedések tartalmazzák a nemek közötti egyenlőség szempontját, és az európai stratégiával összhangban hatékonyan képesek hozzájárulni az egyenlőség megvalósításához.

⁽¹⁾ Az EIGE „Gender equality and gender mainstreaming in the COVID-19 recovery” [A nemek közötti egyenlőség és annak érvényesítése a Covid19-válság utáni helyreállításban] című tanulmánya, amelyet 2023-ban tesznek közzé.

2.3. A 2021/241/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet⁽²⁾ létrehozta a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszközt (RRF), amelynek célja a világjárvány utáni helyreállítás támogatása, a kohézió előmozdítása, valamint a zöld és digitális átállásba való beruházás. A rendelet kifejezetten kimondja, hogy a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terveknek elő kell mozdítaniuk a nemek közötti egyenlőséget. Az EGSZB egyetért a rendeletben szereplő, a nemek közötti egyenlőtlenségek elleni küzdelemre irányuló intézkedések fontosságára vonatkozó iránymutatásokkal, mivel ezek összhangban vannak a szociális jogok európai pillérének célkitűzéseivel.

2.4. A 2021. évi éves fenntartható növekedési stratégiáról szóló, 2020. szeptember 17-i közleményében (2021. évi éves növekedési jelentés) az Európai Bizottság felvázolta a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköze vonatkozó iránymutatásokat, amelyekben felszólította a tagállamokat, hogy – minőségi munkalehetőségek megteremtése révén – fordítsanak különös figyelmet a hátrányos helyzetű csoportokra, a nőkre és a munkaerőpiacra belépő fiatalokra.

2.5. A 2021. szeptember 28-i felhatalmazáson alapuló uniós rendeletben a helyreállítási és rezilienciaépítési eredménytábla közös mutatóit és részletes elemeit 14 mutató meghatározásával dolgozzák ki. A meghatározott mutatók közül csak négyenél van nemekre vonatkozó bontás⁽³⁾. A támogatásban részesülő, nők által vezetett vállalkozásokra vonatkozó 6. és 9. mutatóban például nincs nemek szerinti bontás.

2.6. Az orosz agresszió nyomán kitört ukrajnai háború jelentős lassulást jelentett, a növekedési kilátásokat pedig különösen az energiaforrások beszerzésével kapcsolatos bizonytalanság és a költségek emelkedése jellemzi, ami befolyásolja a nemzeti költségvetések kiadásainak és beruházásainak elosztását. Ez a bizonytalanság a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek végrehajtására is hatással lesz.

2.7. A munka világa és a társadalom egésze úgy próbál kilábalni a válságból, hogy hosszú távú gazdasági és társadalmi fellendülésre törekszik, amelyre a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek épülnek, és amely nem tekinthet el egy olyan, a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó keretrendszer elfogadásától, amely a nemek közötti egyenlőtlenségek és a nemek közötti szakadékok kezelésére és leküzdésére irányul, ezeket ugyanis a Covid19-válság sajnos tovább növelte bizonyos termelési ágazatokban, népességcsoportokban és területi viszonyok között⁽⁴⁾.

3. A nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben előirányzott finanszírozás és források háttere, előkészítése

3.1. Tavaly júliusban az Európai Bizottság az Európai Parlament és a Tanács elé terjesztett egy felülvizsgálati jelentést az eszköz végrehajtásáról, amelyben a nemek közötti egyenlőtlenségekkel is foglalkozik⁽⁵⁾, és amely a tagállamoktól a benyújtott nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek alapján beérkezett hozzájárulások jelenlegi helyzetét mutatja be. Ebből a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz hat pillére⁽⁶⁾ alapján elemzett 25 nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terv prioritásai is kitérnek.

3.2. A tagállamok által javasolt intézkedések többsége több területet érintő célkitűzéseket szolgál, és nem feltétlenül irányul kifejezetten a nemek közötti egyenlőségre; a 129 javasolt intézkedésből eddig csak 13-at kezdeményeztek erre irányuló beruházások révén. Nem minden tagállam irányzott elő olyan reformokat és forrásokat, amelyek kifejezetten a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos kihívásokkal foglalkoznak, vagy a nőket célozzák meg kedvezményezettként. Az alacsony női foglalkoztatottsággal jellemezhető ágazatokban szintén erőtelnek az innovatív intézkedések⁽⁷⁾. Sok intézkedés a gyermekgondozási, az ápolási és az oktatási szolgáltatásokra összpontosít. Az Európai Bizottság jelentése valójában azt mutatja, hogy csak néhány országban található olyan nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek, amelyek a nemek közötti egyenlőséget célzó intézkedéseken és reformokon keresztül stratégiai megközelítést alkalmaznak.

3.3. Más tagállamok előtérbe helyeztek bizonyos irányvonalakat, például a társadalmi és területi kohéziót célzó intézkedéseket, amelyek középpontjában az esélyegyenlőség áll, amely gyakran kiterjed a nemek közötti egyenlőség céljára; vagy a – gyakran a nőket és a fiatalokat is magukban foglaló – kiszolgáltatott csoportokra irányuló intézkedéseket. Végül a zöld és digitális átmenetet kísérő, a képzésre összpontosító intézkedéseket, amelyek szerint a nők egyes országokban le

⁽²⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/241 rendelete (2021. február 12.) a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz létrehozásáról (HL L 57., 2021.2.18., 17. o.).

⁽³⁾ Ezek a konkrét mutatók a következők: a) a támogatott kutatóközpontokban dolgozó kutatók; b) az oktatásban és képzésben résztvevők száma; c) a munkavállaló vagy munkát kereső személyek száma; d) a támogatásban részesülő 15–29 éves fiatalok száma.

⁽⁴⁾ Az EIGE 2021. évi tanulmánya *Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic* [A nemek közötti egyenlőség és a Covid19-világjárvány társadalmi-gazdasági hatása] címmel.

⁽⁵⁾ COM(2022)383 final.

⁽⁶⁾ Hollandia a többi országhoz képest később nyújtotta be nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervét; Magyarország nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terve jelenleg a jogállamiság tiszteletben tartásával kapcsolatos problémák miatt fel van függesztve.

⁽⁷⁾ Lásd az 1. lábjegyzetet és a „PNRR Italia, Gender Gap e politiche per l'innovazione e la digitalizzazione nel PNRR: quali misure?” [Olaszország nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terve, Nemek közötti szakadék, innovációs és digitalizációs szakpolitika a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervben: milyen intézkedések?] című cikket, Marusca de Castris, Roma Tre Egyetem és Barbara Martini, Roma Tor Vergata Egyetem, 2022. szeptember.

vannak maradványok a képzési és átképzési programokhoz való méltányos hozzáférés terén. Meg kell jegyezni, hogy a legtöbb tagállam a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben a nemek közötti egyenlőséget támogató intézkedések keretében nem nevezte meg kihívásként a nemi alapú erőszakot.

3.4. A nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek a gazdasági és társadalmi helyzet nemzeti szintű előzetes értékelésével készültek, általában már meghatározott kiadási prioritásokkal, amelyek nem vették figyelembe a nemek közötti egyenlőség dimenzióját sem az elkülönített források, sem a benyújtott beruházási projektek tartalmának vizsgálata során. Az Európai Bizottság Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszközzel szembe fordított rendeletre vonatkozó eredeti javaslata nem tartalmazott semmilyen utalást a nemek közötti egyenlőségre mint célkitűzésre vonatkozóan, és nem említette a nőket mint a kedvezményezettek konkrét célcsoportját. Csak később, a 2021 februárjában közzétett rendeletben került be – a gazdasági és szociális partnerség és a civil társadalmi szervezetek nyomására – a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervbe a nemek közötti egyenlőség dimenziója. Ez az oka annak is, hogy a nemek közötti egyenlőség dimenziója és a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés nem minden nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervben szerepel, hanem csak azokban, amelyek eredetileg meghatározták a kiadások és a beruházások nemek közötti egyenlőséget szem előtt tartó minőségét.

3.5. A Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz megköveteli a tagállamoktól, hogy jelezzék, hogyan kezelik a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek a nemek közötti egyenlőtlenségeket, de hatásvizsgálatot csak az elfogadott beavatkozások teljesítményének figyelembevételével végeznek majd. Ezért fontos, hogy az Európai Bizottság az értékelési szakaszban a gazdasági és szociális partnerek és a civil társadalmi szervezetek bevonásával, konkrét összehasonlítható mutatók segítségével mérje a tervezett intézkedések és beruházások hatékonyságát. Az eddig gyűjtött adatok nem tükrözik a nemzeti szinten tapasztalható valós helyzetet. Ezért ma még nehéz megmondani, hogy a nemek közötti megkülönböztetés elleni küzdelmet célzó egyes intézkedések, különösen a több területet érintő intézkedések milyen hatással lesznek a hat pillérre.

3.6. A nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek számára elkülönített forrásokból ma még nem lehet világos képet alkotni nemcsak a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz, hanem a nemzeti közfinanszírozás és az azt kiegészítő magánforrások által támogatott beruházásokról sem, amelyek kizárólag a nemek közötti egyenlőséget célozzák a munka és a társadalom különböző területein. Az elkülönített források számszerűsítése csak a végrehajtási szakaszban lesz lehetséges.

3.7. A nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben előirányzott, a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó konkrét intézkedésekről szóló európai bizottsági jelentés szerint azonban az intézkedések százalékos aránya nagyon változó: a Svédország által elkülönített 11 %-tól a Horvátország által elkülönített kevesebb mint 1 %-ig terjed, és több országban 2 % alatt van, de figyelembe kellene venni a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben előirányzott közvetett intézkedések, valamint az Európai Unió Helyreállítási Eszköz közösségi forrásaiból előirányzott, a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek kiegészítő közvetlen és közvetett intézkedések – mint például a REACT-EU és az EMVA (Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap)– hatását is.

3.8. Az Európai Bizottság jelentése és az EIGE által összegyűjtött első információk szerint a kialakult kép országokként fragmentált és nem egységes. Nem minden ország rendelkezik nemek szerint lebontott adatokkal, az Európai Bizottság kérése ellenére sem, amelynek célja az volt, hogy az Európai Bizottság néhány közös elem alapján rendszeresen és időben jelentést tudjon tenni a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos kiadásokról.

3.9. Mivel a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek kidolgozása során nem minden tagállamból álltak rendelkezésre mélyreható, nemek szerinti, előzetes elemzések, hiányzik az intézkedéseknek a további, minőségi foglalkoztatásra és a szakképzettséget igénylő munkahelyekre gyakorolt hatásvizsgálata. A nemek közötti egyenlőséget 14 ország⁽⁸⁾ tekintette több területet érintő általános elvnek; csak Spanyolország jelezte, hogy a nemek közötti egyenlőség általános érvényesítésének kritériumát (gender mainstreaming) a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terv egészében figyelembe veszik. Olaszország konkrét intézkedéseket vezetett be a nemek közötti egyenlőség érdekében, és a foglalkoztatás növekedése szempontjából is megvizsgálta az intézkedések hatását, de továbbra is kétségek merülnek fel a tényleges hatékonyságot és a beavatkozások minőségét illetően⁽⁹⁾. Más országokban a nemek közötti egyenlőség előmozdítása érdekében olyan közvetett intézkedéseket irányoztak elő, mint a munka és a magánélet egyensúlyába történő beruházások, a gondozási szolgáltatásokba történő beruházások, a STEM képzés ösztönzése, a munkakörülmények és a képzés javítása, amelyeknek közép- és hosszú távon lesz hatása, de ma még nem számszerűsíthetők. E beruházások mellett egyes tagállamok olyan közvetlen beruházásokat is előirányoztak, mint a munkaerő-felvétel ösztönzése és a női vállalkozók támogatása.

⁽⁸⁾ Lásd az 1. lábjegyzetet.

⁽⁹⁾ Lásd a 6. lábjegyzetet.

3.10. Egyes országok különös figyelmet fordítottak a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő közbeszerzésekre⁽¹⁰⁾, és a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terv forrásaival megkötött közbeszerzési szerződésekben a nők és fiatalok felvételére vonatkozó feltételrendszerhez kapcsolódó intézkedéseket vezettek be. Kívánatos lenne a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó célkitűzések kifejezett feltüntetésével szabályozni a végrehajtó szervezetek számára kiírt közbeszerzési pályázatokat.

3.11. Az erre a területre vonatkozó innovatív nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek közé tartozik például Spanyolország, Olaszország és Franciaország nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terve. A spanyol nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terv jelentős kötelezettségvállalást tett azzal, hogy előírta, hogy minden közigazgatási eljárásnak figyelembe kell vennie a nemek közötti egyenlőség szempontjait. Az olasz nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terv az általa finanszírozott szerződésekben az esélyegyenlőségre vonatkozó iránymutatásokat vezetett be, amelyek előírják az ágazat, a projekt típusa és jellege szerint differenciált jutalmazásra irányuló intézkedések és mintafeltételek alkalmazását a pályázati felhívásokban, azzal a kötelezettséggel, hogy a szerződés végrehajtásához szükséges munkaerő-felvételek 30 %-át a 36 év alatti fiatalok és a nők számára kell fenntartani, valamint a vállalatoknak igazolniuk kell a nemek közötti egyenlőséget. Ezzel szemben a francia nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terv egy cselekvési terv segítségével új mutatókat vezetett be a vállalatok számára a szakmai egyenlőség és a szakmai előmenetel kiszámításához, míg az ír és a horvát nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terv támogatást ad azoknak a vállalatoknak, amelyek alkalmazzák a nemek közötti egyenlőség előmozdítására vonatkozó kritériumokat⁽¹¹⁾.

3.12. Az Európai Bizottság 2022. júliusi jelentése kiemeli, hogy a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek előkészítése során a gazdasági és szociális partnerekkel, valamint a civil társadalmi szervezetekkel folytatott megbeszélések igen szerények és alkalmi jellegűek voltak. A társadalmi szereplők és más civil társadalmi szervezetek komoly aggodalmuknak adnak hangot a fellépések végrehajtási és nyomonkövetési szakaszában való részvétellel kapcsolatban. Úgy vélik – különösen a nemek közötti egyenlőséggel foglalkozó szakértők –⁽¹²⁾, hogy megbízható, összehasonlítható, célzott, nemek szerint lebontott és mindenekelőtt minőségi, különböző területekre és ágazatokra kiterjedő adatok nélkül nehéz lesz értékelni az intézkedések hatását. Az EGSZB kifejezetten ajánlja, hogy a szociális partnereket és az esélyegyenlőséggel foglalkozó civil társadalmi szervezeteket mind az európai intézmények, mind a nemzeti és regionális intézmények fokozottabban vonják be a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek végrehajtásába, értékelésébe és nyomonkövetésébe.

4. A nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek háttérének értékelése

4.1. Az EGSZB hangsúlyozza annak fontosságát, hogy végrehajtsák az ENSZ 2030-ig tartó időszakra szóló fenntartható fejlődési menetrendjét, amely a nemek közötti egyenlőség, valamint „Az egyenlőségközpontú Unió: a 2020–2025 közötti időszakra szóló nemi esélyegyenlőségi stratégia”⁽¹³⁾ című európai bizottsági közleményben meghatározott, a különböző gazdasági ágazatokban való egyenlő részvétellel és a nemek közötti bérszakadékkal kapcsolatban kitűzött célok megvalósítását is a 17 célja közé sorolja.

4.2. A nemek közötti egyenlőségre vonatkozó stratégia a megkülönböztetés és az egyenlőtlenség valamennyi formájának kezelésére irányuló szakpolitikákat és intézkedéseket tartalmaz, többek között az LMBTIQ-közösség tekintetében⁽¹⁴⁾, és hivatkozási pontként kell szolgálnia a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek végrehajtásához. Ezért az EGSZB hangsúlyozza a valamennyi féllel megosztott kulcsfontosságú intézkedések végrehajtásának fontosságát, amelyek célja a munkaerőpiacon való egyenlő részvétel és esélyegyenlőség biztosítása, az azonos munkakörben dolgozók közötti

⁽¹⁰⁾ A nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő közbeszerzések az Európai Bizottság által bevezetett innovatív stratégia részét képezik, amelynek célja az egyenlőséget szolgáló beruházások előmozdítása a közbeszerzéseken való részvételre vonatkozó, a nemek közötti egyenlőséget figyelembe vevő, konkrét követelmények vagy odaítélési kritériumok, illetve szociális paramétereket is tartalmazó odaítélési kritériumok bevezetésével. A nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő közbeszerzés célja a nemek közötti egyenlőség növelése a munkaerőpiacon, a nők jelenlétének javítása a vezető pozíciókban és a bérszakadék csökkentése. Az EIGE Gender-responsive public procurement: the key to fair and efficient public spending in the EU, 2022 című, 2022-ben közzétett jelentése esettanulmányokkal és ajánlásokkal bemutatja, hogy a közbeszerzések miként tudják megalapozni és támogatni a nemek közötti egyenlőséget a közkiadások hatékonyságának és minőségének javításával.

⁽¹¹⁾ Az EIGE elemzéséből származó adatok, lásd az 1. lábjegyzetet.

⁽¹²⁾ Az Európai Parlament 2022 áprilisában közzétett tájékoztatója, Gender equality in the Recovery and Resilience Facility [Nemek közötti egyenlőség a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszközben], amelyben a kutatóközpontok és egyetemek által nemzeti szinten készített különböző tanulmányok alapján megfogalmazott aggályait fejtje ki.

⁽¹³⁾ A Bizottság 2020. március 5-i közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának (COM/2020/152 final).

⁽¹⁴⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Egyenlőségközpontú Unió: az LMBTIQ-személyek egyenlőségéről szóló stratégia (2020–2025) (COM(2020) 698 final) (HL C 286., 2021.7.16., 128. o.).

bérszakadék és a felsővezetői pozíciókhoz való hozzáférés nehézségeinek csökkentése, valamint a nemek közötti egyensúly elérése a döntéshozatali és a politikai folyamatokban. Az EGSZB kéri a bérek átláthatóságáról szóló irányelv⁽¹⁵⁾ gyors elfogadását és végrehajtását, amely nemzeti szintű eszközöket és intézkedéseket határoz meg a szakadék kezelésére és megszüntetésére, és kéri az okok és a felelősségi körök szoros nyomon követését.

4.3. A nők fokozottabb munkaerőpiaci részvételére irányuló célkitűzést strukturális és átfogó módon kell kezelni, figyelembe véve a gazdasági, oktatási, földrajzi, társadalmi és kulturális változókat a távoli és vidéki területeken is. Ehhez integrált megközelítést kell alkalmazni, amely összehangolja valamennyi európai, nemzeti és regionális intézmény hozzájárulását a szociális párbeszéd hatékony mechanizmusaival az összes szereplő részvételével a különböző szinteken.

4.4. Az EGSZB megjegyzi, hogy a nők munkaerőpiaci részvételének növelése érdekében minden tagállamnak sürgősen végre kell hajtania a munka és a magánélet közötti egyensúlyról szóló irányelvet ((EU) 2019/1158 európai parlamenti és tanácsi irányelv⁽¹⁶⁾), amely a családi okokkal indokolt szabadságra és a rugalmas munkarendre vonatkozó szabályokat vezet be a munkavállalók számára, és elősegíti a gondozási feladatok szülők közötti méltányos megosztását, valamint segíti azon akadályok megszüntetését, amelyek gátolják a családok szabad választását az anyaság és a szülővé válás tekintetében.

4.5. A szemeszter keretében a nemek közötti egyenlőtlenségek csökkentésére irányuló intézkedésekről szóló 2019. és 2020. évi országspecifikus ajánlások arra készítettek néhány tagállamot, hogy a nemek közötti egyenlőség dimenzióját építsék be a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terveikbe⁽¹⁷⁾, de sajnos a különböző országok széttagolt intézkedési keretei között.

4.6. A világválság és annak a nők helyzetére gyakorolt hatása következtében az országspecifikus ajánlások szórványosak és alkalmoszerűek voltak. 2022-ben csak három ország – Ausztria, Németország és Lengyelország – rendelkezett a nők munkaerőpiaci részvételével és a gyermekgondozási szolgáltatások működésével kapcsolatos országspecifikus ajánlásokkal, míg további 22 ország kapott a hátrányos helyzetű csoportokkal kapcsolatos országspecifikus ajánlást⁽¹⁸⁾, ami a nők foglalkoztatására vagy helyzetére vonatkozó közvetett, nehezen számszerűsíthető intézkedéseket eredményezett. Az EGSZB megjegyzi, hogy a Covid19-válságnak a nők gazdasági és társadalmi helyzetére gyakorolt hatására vonatkozó adatok fényében kívánatos lett volna a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos országspecifikus ajánlások kidolgozása annak érdekében, hogy a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben koherens előzetes programozásra szólítsanak fel, többek között célzott beruházásokkal is.

4.7. Az EIGE több jelentésében is kiemeli a családi terhek egyenlőtlen megosztását, különösen a gyermekgondozás, valamint az idősek és fogyatékkal élők számára nyújtott hosszú távú gondozási szolgáltatások terén⁽¹⁹⁾. Ezek a feladatok jelentik a nők alacsony munkaerőpiaci részvételének egyik fő okát⁽²⁰⁾. A lezárással és az iskolák bezárásával a helyzet tovább romlott. Ebben az összefüggésben megjegyzendő, hogy számos nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terv elismeri a nem fizetett gondozási szolgáltatások, valamint a munka és a magánélet egyensúlyát célzó intézkedések közötti kapcsolatot, és konkrét intézkedéseket vezetett be, előtérbe helyezve a gyermekgondozási szolgáltatások megerősítését⁽²¹⁾.

4.8. A díjszabási kritériumok felülvizsgálata révén a kevésbé tehető családok számára is hozzáférhetővé kell tenni ezeket a szolgáltatásokat, hogy azok igénybevétele mindenki számára könnyebb legyen. Különös figyelmet kell fordítani minden iskolában, minden szinten az egész napos oktatás ösztönzésére iskolai és iskolán kívüli tevékenységekkel, valamint az óvodai kiegészítő – például a foglalkozások előtti és utáni – felügyelet biztosítására, továbbá a nyári gyermektáborok nyilvános kínálatának bővítésére. Ezek olyan közvetett intézkedéseket jelentenek, amelyeknek biztos és tartós beruházási csatornákat kell találniuk, ezek azonban sajnos nem tükröződnek a közép- és hosszú távú erőforrás-tervezéssel rendelkező nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben.

⁽¹⁵⁾ A bérek átláthatóságáról szóló irányelvre irányuló javaslatról háromoldalú egyeztetés folyik.

⁽¹⁶⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1158 irányelve (2019. június 20.) a szülők és a gondozók vonatkozásában a munka és a magánélet közötti egyensúlyról és a 2010/18/EU tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 188., 2019.7.12., 79. o.).

⁽¹⁷⁾ Az Európai Parlament 2021. októberben közzétett jelentése: CRSs and RRs – Thematic overview on gender-related issues [Tematikus áttekintés a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos kérdésekről].

⁽¹⁸⁾ Lásd a 14. lábjegyzetet.

⁽¹⁹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fogyatékosággal élő személyeket és időseket gondozó családtagok szerepe: a jelenség robbanásszerű elterjedése a világválság idején (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 75., 2023.2.28., 75. o.), amely fontos ajánlásokat fogalmaz meg a meghozandó intézkedésekre vonatkozóan.

⁽²⁰⁾ EIGE-jelentés, Gender Mainstreaming – Gender stakeholder consultation [A nemek közötti egyenlőség általános érvényesítése – Konzultáció a nemek közötti esélyegyenlőségben érdekelt felekkel], 2019.

⁽²¹⁾ Lásd az 1. lábjegyzetet.

4.9. Az EGSZB kívánatosnak tartaná, ha a munkaügyi központok munkatársai számára a nemek közötti esélyegyenlőségre vonatkozó iránymutatást célzó továbbképzéseket tartanának a nemi sztereotípiáktól mentes kultúra kialakítása és terjesztése érdekében. Ugyanakkor fontos a vállalkozások, valamint a foglalkoztatási és képzési szereplők közötti partnerségek előmozdítása annak érdekében, hogy elősegítsük a nők bevonását a férfiak által dominált ágazatokba.

4.10. Az EGSZB támogatja a nőket aktív politikák keretében – stabil munkaszerződések és jó munkakörülményekkel – alkalmazó vállalatok számára nyújtott ösztönzők előtérbe helyezését. Emellett fontosak a vállalkozóvá válást kísérő és támogató ösztönzők, többek között a pénzügyi és vezetői képzési intézkedések, valamint a pénzügyi eszközökhöz való hozzáférés célzott támogatása révén⁽²²⁾.

5. Külön értékelések

5.1. A válság súlyosan érintette a nőket, akik gyakran kerülnek olyan helyzetbe, hogy még az alacsony képzettséget igénylő munkákat is el kell vállalniuk. Emellett a női munkavállalók körében egyre gyakoribb a nem önkéntes részmunkaidős foglalkoztatás. A tendencia megfordítása, a nők munkaerőpiaci részvételének növelése és a minőségi, szakképzett foglalkoztatás előmozdítása érdekében prioritásnak kell tekinteni a közvetlen és közvetett intézkedések megerősítését a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben.

5.2. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a nemek közötti egyenlőtlenségek csökkentése érdekében a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek programozását a kohéziós forrásokkal és programokkal kezdődően minden más közösségi forrással és programmal összehangoltan és egymást kiegészítve hajtsák végre.

5.3. A nemek között meglévő különbségek és egyenlőtlenségek miatt a közpolitikák nem nemsemlegesek, ezért fontos, hogy minden intézmény – európai, nemzeti és helyi egyaránt – a költségvetési politikákat kiegészítő dokumentumként elfogadja a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezést. Ennek érdekében az EGSZB azt javasolja, hogy a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezés már az európai szemeszter⁽²³⁾ szakaszában kötelező követelmény legyen.

5.4. Az EGSZB figyelmeztet annak a kockázatára, hogy a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz a jelenlegi formájában növelheti az egyenlőtlenségeket bizonyos termelési ágazatokban, például a zöld és a digitális ágazatban. Bár a nemek közötti egyenlőség több területet érintő prioritás, a nők foglalkoztatásának előmozdítását célzó konkrét és mérhető beavatkozások nélkül – beleértve a magas képzettséget az erős női foglalkoztatottsággal jellemezhető ágazatokban – fennáll a veszélye annak, hogy tovább nő a nemek közötti foglalkoztatási különbség, és folytatódik a nők további szegregációja az alacsonyabban fizetett tevékenységekben.

5.5. A nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terveknek összehasonlítható mutatókat kell tartalmazniuk az egyenlő bérezés, a munkaerőpiachoz való szektoronkénti hozzáférés, a munka és a gondozás idejének összeegyeztetése, a támogatott hitelek, valamint a nők körében a vállalkozóvá válás és az önfoglalkoztatás előmozdításának ösztönzése terén elért javulás mérésére.

5.6. A nők állandó foglalkoztatására irányuló ösztönzőket előnyben kellene részesíteni más ösztönzőkkel szemben, és ki is kellene őket zárni az állami támogatások köréből.

5.7. A munka- és a gondozási idő összeegyeztetésének javítása az egyik fő célkitűzés a nők lehetőségeinek a munka világában rejlő teljes mértékű kiaknázása és az üzleti termelékenység javítása érdekében. Ennek érdekében az EGSZB kiemelt fontosságúnak tartja, hogy a munka és a gondozás összehangolását elősegítő szolgáltatásokba forrásokat fektessenek be, és ne csak az óvodai kiegészítő szolgáltatásokkal, valamint az alacsony jövedelmű háztartások számára a 0–3 éves korig nyújtott nevelési szolgáltatások fokozatos ingyenessé tételének előmozdításával, hanem a hosszú távú gondozási szolgáltatások megvalósítását célzó beruházások növelésével is.

5.8. A munka- és a gondozási idő összeegyeztetésével kapcsolatos szolgáltatásokra vonatkozó célkitűzések elérését speciális szakemberek felvételével és az e szolgáltatásokban részt vevők – akik jelenleg túlnyomórészt nők – folyamatos képzésével kell támogatni.

⁽²²⁾ A spanyol nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terv 36 millió eurót különít el női vállalkozók által indított innovatív vállalkozások támogatására; az olasz nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terv 400 millió eurót mozgósít a nők vállalkozói tevékenységekben való részvételének támogatására.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A nemek szempontját érvényesítő beruházás mint a nemek közötti egyenlőség javításának egyik módja az Európai Unióban (HL C 100., 2023.3.16., 16. o.), amely javaslatokat terjeszt elő a nők vállalkozásaiba történő beruházások ösztönzésére.

⁽²³⁾ Az Európai Bizottság vitaanyaga, Gender Budgeting Practices: Concepts and Evidence [A nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezés gyakorlata: elgondolások és bizonyíték], 2022. június.

5.9. Az EGSZB rámutat arra, hogy a nők foglalkoztatására vonatkozó jutalmazási záradékot minden közbeszerzésre ki kell terjeszteni, ezzel támogatva azokat a vállalatokat, amelyek elkötelezik magukat a stabil munkahelyek megteremtése, a társadalmi befogadás erősítése és a nemek közötti foglalkoztatási különbségek csökkentése mellett.

5.10. A tudomány területén nagymértékben jellemző a nemek közötti szakadék, és ez az oktatás első szakaszában gyökerezik. Sajnos csak néhány nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terv irányzott elő intézkedéseket a nők műszaki és tudományos intézetekben és műszaki-tudományos (STEM) egyetemi képzésekben való részvételének növelésére. Ezért egyedi beruházásokra van szükség a lányok tudományos életben, valamint kutatásban és fejlesztésben való részvételét ösztönző képzési tervekhez, valamint beruházások és új támogatási formák szükségesek olyan célzott projektekhez, amelyek arra irányulnak, hogy biztosítsák a nők fokozott részvételét az innovatív tevékenységekben. Ezeknek az intézkedéseknek közép- és hosszú távon pozitív hatásai lesznek, ezért stratégiai megközelítéssel kell megtervezni őket.

5.11. Az EGSZB fontosnak tartja továbbá – többek között az Európai Bizottság ajánlása⁽²⁴⁾ és a nemzeti jogszabályok alapján – az adópolitika terén az alacsony jövedelmű családokban a család második jövedelemforrásának – amely gyakran a nők jövedelme – biztosított adókönyvitéssel történő fellépést is. Fontos a kevésbé vagyonos egyszülős háztartások jövedelméhez biztosított adókönyvités is.

5.12. A nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben megjelölt intézkedéseken kívül az EGSZB stratégiai kísérő intézkedésként javasolja a nemek közötti egyenlőség kötelező tanúsítását a nemek közötti szakadék csökkentése és a nők munkakörülményeinek javítása érdekében, a nemi alapú erőszak⁽²⁵⁾ elleni fellépést, a „smart-working” (intelligens és autonóm munkavégzés) elterjesztését a szociális partnerekkel folytatott tárgyalások révén, valamint az önkéntes, a nemzeti gyakorlatnak és jogszabályoknak megfelelően fizetett részmunkaidős foglalkoztatás lehetővé tételét a szülési szabadságról visszatérő nők számára.

5.13. Az EGSZB nagyra értékeli az Európai Bizottságnak a jelentésben szereplő, munkával kapcsolatos megközelítését, a jelentés ugyanis rendelkezik az egyes országok nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terveiben szereplő intézkedéseknek a nemek közötti esélyegyenlőség szempontjából történő nyomon követéséről. Fontos lesz, hogy az Európai Bizottság különböző tagállamokbeli képviselői külön figyelmet fordítsanak a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos hatályos intézkedésekre, biztosítva az átlátható és hozzáférhető adatkezelést.

5.14. Az EGSZB javasolja a gazdasági és szociális partnerek, valamint a civil társadalom teljeskörű bevonását a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek végrehajtásába, nyomon követésébe és értékelésébe, többek között az európai és nemzeti szintű „irányító bizottságok” révén, amelyek célja a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos kezdeményezések összehangolt tervezésének előmozdítása.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

⁽²⁴⁾ Lásd a 10. lábjegyzetet.

⁽²⁵⁾ A tagállamokat felszólították, hogy ratifikálják a munkahelyi erőszakra és zaklatásra szóló 190. számú ILO-egyezményt, amelyet egyelőre csak két európai ország ratifikált.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A nemek szempontját érvényesítő befektetés mint a nemek közötti egyenlőség javításának egyik módja az Európai Unióban

(saját kezdeményezésű vélemény)

(2023/C 100/03)

Előadó: **Ody NEISINGH**

Társelőadó: **Maria NIKOLOPOULOU**

Felkérés:	2022.1.20.
Jogalap:	eljárási szabályzat 52. cikk (2) bekezdés saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.23.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	172/6/7

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB határozottan úgy véli, hogy a férfiak és a nők együttműködésével, valamint a nők vállalkozói tevékenységének hathatós elősegítésével, és a megfelelő pénzügyi és jogalkotási eszközökkel, például a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezéssel inkluzív pénzügyi ökoszisztémát hozhatunk létre az Unióban és a tagállamokban, és gyorsabban haladhatunk a nemek közötti egyenlőség felé.

1.2. Az adatok, a hatásvizsgálatok és a közös mutatók elengedhetetlenek a nemek közötti egyenlőség érvényesítéséhez. A tagállamokból származó és az uniós szintű intézmények által használt adatok és mutatók harmonizációt igényelnek annak érdekében, hogy hozzájáruljanak a nemek közötti szakadék kezeléséhez. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy az Uniónak a beruházások európai összefüggésében nemek szerint lebontott adatokat kell gyűjtenie, és azokat integrálnia kell a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó éves mutatóba.

1.3. A női vállalkozók jövőbeli gyarapodásának felgyorsítása érdekében érdemes megvizsgálni az üzleti angyalok, a magvető beruházások és a „visszaadási kör” szerepét.

1.4. Az EGSZB határozottan úgy véli, hogy a nők helyzetének javítása a forráshoz jutás területén pozitív „továbbgyűrűző hatást” fog eredményezni, amely jobb pénzügyi és társadalmi eredményekhez vezet.

1.5. Annak érdekében, hogy termékeny terepet teremtsünk a női vállalkozások számára, az EGSZB fontosnak tartja, hogy több hálózatépítési és képzési lehetőséget és mentori programot biztosítsanak a nőknek. Emellett az EGSZB hangsúlyozza az oktatás fontosságát a nemi sztereotípiák megkérdőjelezésében – ideértve az olyan sztereotípiákat, hogy a vállalkozó férfi –, valamint egy olyan vállalkozói kultúra kialakításában, amely felkészíti a nőket a nagyban történő gondolkodásra.

1.6. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a tagállamok – a munkavállalók és az önálló vállalkozók szociális védelemhez való hozzáféréséről szóló tanácsi ajánlásban meghatározott elvekkel összhangban – biztosítsák a női vállalkozók számára az anyasági ellátásokhoz és a szülői szabadság különféle formáihoz való hozzáférést.

1.7. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a tagállamoknak már a korai életszakaszban meg kell kezdeniük a lányok érdeklődésének felkeltését a TTMM területek iránt, támogatniuk kell a női vállalkozókat és a női példaképeket ezekben az ágazatokban, valamint be kell ruházniuk olyan programokba, amelyek révén felkelthetik a középiskolás lányok érdeklődését a TTMM területek iránt.

1.8. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a szociális gazdaságra vonatkozó cselekvési tervbe építsék be a nemek közötti egyenlőség általános érvényesítését azáltal, hogy a nőkre irányuló célzott intézkedéseket biztosítanak, valamint hogy az uniós és nemzeti források elosztása és a közbeszerzés során kritériumnak tekintik a nemi dimenziót a női tehetségek munkaerőpiaci támogatása és megtartása érdekében.

1.9. Az EGSZB azt javasolja, hogy az állami finanszírozásban való részesülés egyik kritériuma legyen a csoportok sokszínűsége, különös tekintettel a nők részvételére. A „pinkwashing”⁽¹⁾ elkerülése érdekében fontos egyedi normákat meghatározni.

1.10. Az EGSZB azt ajánlja, hogy középtávon valamennyi európai hatóság és tagállam a költségvetési folyamat minden szintjén használjon a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezési eszközöket. A civil társadalom részvétele és a szociális párbeszéd szintén döntő fontosságú ahhoz, hogy feltárjuk azokat a területeket, amelyekkel a költségvetésen keresztül foglalkozni kell.

1.11. A pénzügyi ágazatban továbbra is tapasztalható tudattalan előítélet, ezért fontosak a tudatosító kampányok és a tudattalan előítéletekkel kapcsolatos képzés a befektetők és bíráló bizottságok számára. Emellett az EGSZB úgy véli, hogy a homofília vagy „a hasonló a hasonlót vonzza” elfogultság elkerülésének érdekében az európai pénzügyi intézmények valamennyi bizottságának mielőbb el kell érnie, hogy nemi szempontból kiegyensúlyozott legyen, valamint képzésben kell részesülnie a tudattalan előítéletekre vonatkozóan is.

1.12. Az EGSZB azt javasolja, hogy az Európai Bizottság tegye közzé az éves uniós költségvetés nemi szempontú hatásvizsgálatát, és azt mellékletként közölje, hozzon létre olyan munkacsoportot, amely részt vesz a következő többéves pénzügyi keretről szóló tárgyalásokon, valamint hangolja össze és építse be a nemek közötti egyenlőség általános érvényesítésére vonatkozó uniós célkitűzéseket a következő (2028–2034) többéves pénzügyi keretbe, valamint az aktuális (2021–2027) többéves pénzügyi keret félidős felülvizsgálatába⁽²⁾.

1.13. Az EGSZB kéri, hogy az uniós forrásokat tegyék hozzáférhetőbbé a nők által működtetett szervezetek számára azáltal, hogy egyszerűsítik az eljárásokat, és támogatást nyújtanak a fő tevékenységeikhez.

1.14. Az EGSZB végezetül arra kéri az Európai Bizottságot és az európai intézményeket, hogy dolgozzanak ki ambiciózus jövőképet a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezésről és a nemek szempontját érvényesítő befektetésekről, ezen belül pedig a finanszírozásban részesülő nőkre vonatkozó konkrét célszámokat, konkrét fő teljesítménymutatókat, jogszabályokat, aktualizált kritériumokat és a női vállalkozói tevékenység és a finanszírozáshoz való hozzáférés javítására irányuló (megerősített) programokat (például a nőknek nyújtott célzott támogatások, a nők tulajdonában és társtulajdonában lévő alapok célzott kültagi finanszírozása, hitelgaranciák vagy mikrofinanszírozás, tárfinanszírozási platformok, nemi alapú kötvények vagy mikrohitelek).

2. Általános megjegyzések

2.1. A nemek közötti egyenlőség általános érvényesítése az Európai Unió (EU) egyik alapvető célkitűzése, összhangban mind az Európai Unióról szóló szerződés 2. cikkével, mind az Európai Unió működéséről szóló szerződés 8. cikkével. A nők és férfiak közötti egyenlőség biztosítására vonatkozó jogi kötelezettségek ellenére lassú az előrehaladás a nemek közötti egyenlőség hatékony érvényesítése terén, különösen a finanszírozás és a költségvetés tekintetében.

2.2. Ez a vélemény hangsúlyozni kívánja a vállalkozói tevékenység, a köz- és magánberuházások, valamint a költségvetés-tervezés nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos kihívásait és lehetőségeit, valamint ambiciózus jövőképet kér az európai intézményektől és a tagállamoktól a nemek szempontját érvényesítő befektetésekre és a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezésre vonatkozóan. Ez a hangsúly pozitív hatást gyakorol majd a nemek közötti egyenlőség elérésére (5. fenntartható fejlődési cél) és az egyenlőtlenségek csökkentésére irányuló (10. fenntartható fejlődési cél) fenntartható fejlődési cél elérésére. Azt is fontos elismerni, hogy a nemek közötti egyenlőség megvalósításához mind a nők, mind a férfiak együttműködésére szükség van az egyenlőség előmozdítása terén.

⁽¹⁾ A „pinkwashing” kifejezés alatt azt a magatartást értjük, amikor egy vállalkozás látszólag igen aktív a nemek közötti egyenlőség terén, valójában azonban keveset tesz annak érdekében (a fenntarthatóság kapcsán alkalmazott „greenwashing” – zöldrefestés – mintájára).

⁽²⁾ D'Alfonso, A. (2021). Multiannual financial framework for the years 2021 to 2027 (europa.eu) (EPRS-tájékoztató; PE 637.979). Az Európai Parlament Kutatószolgálat. „Az Európai Bizottság javasolta, hogy a többéves pénzügyi keret működését annak félidejében, 2023. decemberig kötelezően értékeljék.” 8. o.

2.3. Az Európai Bizottság szerint a nők Európa teljes népességének mintegy 52 %-át teszik ki, ugyanakkor az önálló vállalkozók csupán 34,4 %-át és az induló vállalkozók 30 %-át adják ⁽³⁾.

2.4. Az Európában befektetett kockázati tőke közel 92 %-át kizárólag férfiak által alapított csoportok kapják. Ami a finanszírozást illeti, a korai szakaszokban a finanszírozásnak csupán 1 %-a jut a nők által vezetett vállalatoknak, és a későbbi szakaszokban soha nem haladja meg a 30 %-ot, annak ellenére, hogy a női alapítókkal és vegyes nemű csapatokkal rendelkező csoportok túlteljesítik férfi társaikat ⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾ ⁽⁷⁾.

2.5. 2017 márciusában az OECD arról számolt be, hogy a nők valamennyi országban – az Egyesült Államok, Mexikó, Görögország és Indonézia kivételével – a férfiakhoz képest kisebb valószínűséggel számolnak be arról, hogy hozzá tudnak férni a vállalkozásindításhoz szükséges finanszírozáshoz. Ez a nemek közötti különbség azzal hozható összefüggésbe, hogy a nők alacsonyabb szintű tapasztalattal rendelkeznek, rendkívül versengő és alacsony növekedési potenciállal rendelkező ágazatokban tevékenykednek, valamint a beruházások értékelése során jellemző a nemi szempontból elfogult hitelbírálat és a nemi sztereotípiák érvényesülése. A nőket gyakran akadályozza az is, hogy kevésbé férnek hozzá az alapvető pénzügyi szolgáltatásokhoz (pl. folyó- és betétszámlák) ⁽⁸⁾. Emellett az önálló vállalkozói tevékenységet folytató nők esetében nagyobb a valószínűsége annak, hogy eltántorítják őket a hitelfelvételtől, mint az önállóan vállalkozó férfiak esetében.

2.6. Az Európai Bizottságnak a 2020 és 2025 közötti időszakra szóló nemi esélyegyenlőségi stratégiája szerint a kockázati tőke-alapok és magántőke-befektetési vállalkozások döntéshozói közül csupán minden tizedik nő, annak ellenére, hogy egyes, a nemek közötti egyenlőségre összpontosítóként azonosított magánalapok partnereinek 72 %-a nő. A megállapítások azt mutatták, hogy a kockázati tőke-finanszírozásban részt vevő általános partnerek átlagosan 85 %-a férfi és mindössze 15 %-a nő. Amennyiben női partnerekről van szó, akkor azok általában kisebb alapok partnerei.

2.7. A Covid19-világjárvány növelte a nemek közötti és a gazdasági egyenlőtlenségeket. Társadalmi és gazdasági szempontból egyértelmű különbség van a koronavírus által a különböző nemekre gyakorolt hatás tekintetében. A Covid19-világjárvány a nők finanszírozáshoz való hozzáféréseire is hatással volt. Erre vonatkozóan nincsenek európai adatok, de az Egyesült Államokban megállapították, hogy a nők által vezetett induló vállalkozások kockázati tőke-finanszírozása terén tovább nőtt a már meglévő, nemek közötti szakadék ⁽⁹⁾.

2.8. Globális szinten a nemek szempontját érvényesítő befektetések egyre nagyobb teret nyernek. Ugyanakkor a női vállalkozók és alapítók európai beruházási ökoszisztémája még mindig széttagolt, és hiányzik a nemek közötti egyenlőség rendszerszinten és stratégiaileg érvényesülő szempontja ⁽¹⁰⁾. A kifejezetten a nemek közötti egyenlőséget célzó alapok ritkák, és ezek a kezdeményezések nem vonzanak több női vállalkozót. Az Európai Unióban a finanszírozás mintegy 50 %-át az adófizetők pénze teszi ki. A nemek szempontjából árnyaltabb és egyenlőbb finanszírozási ökoszisztémát létrehozó uniós szintű közös erőfeszítés, valamint a vállalkozásalapítás teljes folyamata során nyújtott támogatás hozzájárulhat a konszenzushoz, és segíthet a változás előtt álló akadályok leküzdésében.

2.9. Amikor a nemek szempontját érvényesítő befektetésről beszélünk, figyelembe kell vennünk a finanszírozáshoz való hozzáférést tovább befolyásoló egyéb egyenlőtlenségeket, például a fogyatékoságot, az alacsony társadalmi-gazdasági státuszt, a fiatal életkort, a migrációs háttérrel vagy a szexuális irányultsággal, fajjal stb. való metszéspontokat is.

⁽³⁾ https://www.eib.org/attachments/thematic/why_are_women_entrepreneurs_missing_out_on_funding_en.pdf.

⁽⁴⁾ Eurostat és Európai Bizottság. The State of European Tech 2020; Atomico (2020).

⁽⁵⁾ Why are women entrepreneurs missing out on funding? Reflections and considerations – Összefoglaló (eib.org).

⁽⁶⁾ Funding women entrepreneurs: How to empower growth, 2020.

⁽⁷⁾ <https://europeanwomeninvc.idcinteractive.net/8/>.

⁽⁸⁾ COSME Program, pályázati felhívás: Encouraging community building around the issue of women entrepreneurship – Management and running of the WEgate platform.

⁽⁹⁾ Women-Led Startups Received Just 2,3% of VC Funding in 2020 (hbr.org).

⁽¹⁰⁾ Az ENSZ nőjogi szervezete (2021): Investment with a gender lens in Europe.

3. Részletes megjegyzések

3.1. Az EGSZB határozottan úgy véli, hogy a nők helyzetének javítása a forráshoz jutás területén pozitív „továbbgyűrűző hatást” fog eredményezni, amely jobb pénzügyi és társadalmi eredményekhez vezet. Amikor a női kockázati tőke-befektetők hozzájárulnak a döntésekhez, kétszer nagyobb valószínűséggel ruháznak be női alapító csoportokba, ami növeli a nők foglalkoztatását. A női alapítóval rendelkező induló vállalkozások 2,5-szer több nőt alkalmaznak. A női alapítóval és női vezetővel rendelkező vállalatok hatszor több nőt foglalkoztatnak⁽¹¹⁾.

3.2. Az adatgyűjtés kiemelkedő fontosságú a jelenlegi helyzet értékeléséhez és az előrelépésre irányuló stratégiák kidolgozásához. Az erre vonatkozóan tett erőfeszítések ellenére, bár az Európai Bizottság, a Tanács, az OECD, az EuroStat és az EIGE gyűjt adatokat a nemek közötti egyenlőség számos aspektusáról, ezeket még harmonizálni kell ahhoz, hogy a nemek közötti szakadék kezelésében szerepet játszassanak. A releváns adatok összegyűjtését kötelezővé kell tenni a tagállamok számára. Az alkalmazott módszertanokat és mérőszámokat össze kell hangolni a holisztikus szemlélet kialakítása érdekében, valamint lehetővé kell tenni további adatok (társadalmi elfogultság, etnikai elfogultság, interszekcionális elfogultság stb.) felhasználását annak érdekében, nyomon lehessen követni és értékelni lehessen az előrelépéseket és a szakpolitikákat. Emellett rendszeresebb és továbbfejlesztett elemző tanulmányokat kell készíteni. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy az Uniónak a beruházások európai összefüggésében nemek szerint lebontott adatokat kell gyűjtenie, és azokat integrálnia kell a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó éves mutatóba.

3.3. Ugyanilyen fontos a kibocsátás mérete (a befektetett pénz összege), valamint az üzleti angyalok és a magvető beruházások szerepe. Továbbá érdemes kutatni a „visszaadási kört” (circle of giving back): azok a nők, akik befektetési támogatást kapnak, növekedésnek indulnak, saját beruházási tőkét fejlesztenek, és maguk is üzleti angyalokká válnak. Ez pozitív módon gyorsíthatja a női vállalkozások jövőbeli növekedését, és fokozható olyan célzott promóciós kampányok révén, amelyek a befektetési angyalok által nyújtott lehetőségek és hozzájárulások általános megértésének javítására irányulnak, arra vonatkozó információkkal kombinálva, hogy hogyan lehet elkezdni az ilyen irányú tevékenységet. Ennek támogatása érdekében a tagállamok megvizsgálhatnak adókedvezményeket is.

3.4. Az EGSZB úgy véli, hogy a nemek közötti egyenlőség általános érvényesítése az Unióban a nemek közötti egyenlőségnek valamennyi politikaalkotási és egyéb döntéshozatalban – például a szociálpolitikában és a kohéziós politikában, valamint az uniós versenypolitikában – és az uniós költségvetés elköltésében való aktív előmozdításával érhető el. Továbbra is hiányoznak a szakpolitikai intézkedések szükség esetén történő korrigálásához szükséges előfeltételek, valamint a végrehajtás során a hatékony nyomon követés. Mivel tudjuk, hogy a Covid19-világjárvány hatásai nem nemsemlegesek, az EGSZB megismétli a megfelelő szinteken dolgozó politikai döntéshozóknak szóló azon felhívását, hogy kövessék a nemek közötti egyenlőség általános érvényesítésének elvét, és a nemek közötti egyenlőség szempontját minden döntésben vegyék figyelembe, beleértve a költségvetés-tervezési, a beruházási, a finanszírozási és a közbeszerzési döntéseket is. Ez vonatkozik a 2021–2027-es időszakra szóló többéves pénzügyi keret költségvetési ciklusára, valamint a helyreállítási és rezilienciaépítési tervekre is, és nemi szempontú hatásvizsgálatokat, megfelelő kötelező mutatókat és nyomonkövetési és értékelési rendszereket is magában kell foglalnia⁽¹²⁾.

3.5. Az Európai Számvevőszék egyik közelmúltbeli jelentése megállapítja, hogy az Európai Bizottság kevés figyelmet fordított az általuk vizsgált szakpolitikák és programok nemi szempontú elemzésére. Csak korlátozott mértékben használt nemek szerint lebontott adatokat és mutatókat, és kevés információt tett közzé az uniós költségvetés nemek közötti egyenlőségre gyakorolt általános hatásáról. Azokon a területeken azonban, ahol részletes jogi követelményeket határoztak meg, ezek megkönnyítették a nemek közötti egyenlőség szempontjának beépítését a programokba.

4. Konkrét intézkedések

4.1. Termékeny terep kialakítása a női vállalkozók számára

4.1.1. Annak érdekében, hogy termékeny terepet teremtsünk a női vállalkozások számára, az EGSZB fontosnak tartja, hogy több hálózatépítési és képzési lehetőséget és mentori programot biztosítsanak a nőknek. Alapvető fontosságú, hogy a meglévő „öreg fiúk hálózata” mellett a nők kialakítsák az ún. „öreg lányok hálózatát”, mivel a nők általában kisebb, kevésbé sokszínű hálózatokkal rendelkeznek. A példaképek és mentorok is fontos szerepet játszanak: egy olaszországi tanulmány szerint a megkérdezett lányok 70 %-a válaszolta, hogy máshogy érzett a jövőjével kapcsolatban azok után, hogy találkozott egy példaképpel.

⁽¹¹⁾ https://www.kauffmanfellows.org/journal_posts/women-vcs-invest-in-up-to-2x-more-female-founders.

⁽¹²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Nemi alapú beruházások a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 100., 2023.3.16., xx. 8.).

4.1.2. A vállalkozói szellemre vonatkozó sztereotip elképzelések már az alapfokú oktatás során megmutatkoznak. Az EGSZB hangsúlyozza az oktatás fontosságát a nemi sztereotípiák megkérdőjelezésében – ideértve az olyan sztereotípiákat, hogy a vállalkozó férfi –, valamint egy olyan vállalkozói kultúra kialakításában, amely felkészíti a nőket a nagyban történő gondolkodásra. Európában továbbra is negatív társadalmi konnotációk övezik a női vállalkozókat és vezetőket. Az iskolák szintén alapvető szerepet játszanak a pénzügyi és vállalkozói kapacitásépítésben; ezeket a készségeket be kell építeni az iskolai tantervekbe, az alapfokú oktatástól kezdve, és az egész iskolai rendszerben erősíteni és fejleszteni kell őket. Az olyan vállalkozói kiállítások és más programok, amelyek keretében a nők magvető pénzhez juthatnak, és amelyek például „lányok a tudományban” megközelítést alkalmaznak, jó eszközök lennének arra, hogy már korai szakaszban ösztönözzük a női vállalkozókat.

4.1.3. Az „imposztor szindróma” azt a jelenséget írja le, amikor az emberek megkérdőjelezzik saját képességeiket, és úgy érzik, hogy nem elég jók abban, amit csinálnak. Ez a szindróma gyakran előfordul a női vállalkozók körében. A nők képességeinek és önbecsülésének az oktatás egésze során történő fejlesztése csökkenti ezt a jelenséget, és több perspektívát nyit meg a nők fejlődésének tekintetében⁽¹³⁾.

4.1.4. A nők által a fizetetlen gondozási feladatok ellátása miatt jelenleg tapasztalt időszegénység nagymértékben akadályozza a vállalkozói szellemet. Kulcsfontosságúak az olyan kulturális változások, mint például a partnerek közös felelőssége a háztartás működtetése, valamint a gyermekek és mások gondozása terén, olyan rendszerszintű intézkedésekkel kombinálva, mint a megfizethető vagy ingyenes gyermek- és idősgondozás. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a tagállamok – a munkavállalók és az önálló vállalkozók szociális védelemhez való hozzáféréseiről szóló tanácsi ajánlásban meghatározott elvekkel összhangban – biztosítsák a női vállalkozók számára az anyasági ellátásokhoz és a szülői szabadság különféle formáihoz való hozzáférést⁽¹⁴⁾ ⁽¹⁵⁾.

4.1.5. A nőket célzó vállalkozási képzési programok jellemzően olyan piacokra és ágazatokra összpontosítanak, amelyekben a nők már most is megfelelő arányban képviseltetik magukat. Vannak olyan ágazatok, ahol súlyos mértékben hiányoznak a női vállalkozók, például a csúcstechnológia és a természettudományok, a technológia, a műszaki tudományok és a matematika (TTMM) területén. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a tagállamoknak már a korai életszakaszban meg kell kezdeniük a lányok érdeklődésének felkeltését e területek iránt, támogatniuk kell a női vállalkozókat és a női példaképeket ezekben az ágazatokban, valamint be kell ruházniuk olyan programokba, amelyek révén felkelthetik a középiskolás lányok érdeklődését a TTMM területek iránt.

4.1.6. A munkaerőpiacon jelenleg tapasztalható nemek közötti egyensúlyhiány akadályozza a nők jövőbeli törekvéseit is. A nők kevesebb lehetőséget kapnak arra, hogy a vállalkozásuk elindításához szükséges megfelelő menedzseri és vállalkozói gyakorlatra, valamint megtakarításra tegyenek szert. A fiatal nők esetében ezért több akadály áll a vállalkozásindítás előtt. Emellett a nemek közötti bérszakadék vagy a méltányos bérezés hiánya korlátozhatja pénzügyi forrásait. Mivel számos finanszírozási lehetőséghez a vállalkozó kezdeti magánberuházására van szükség, az EGSZB úgy véli, hogy a nemek közötti bérszakadék megszüntetése és a nemek közötti munkaerőpiaci egyensúlyhiány megszüntetése pozitív hatással lesz a nők vállalkozói tevékenységére.

4.1.7. A nők hajlamosabbak arra, hogy a fenntarthatósággal kapcsolatos és szociális területeken indítsanak vállalkozást annak érdekében, hogy mérhető pozitív hatást gyakoroljanak a társadalomra, és társadalmi célú induló vállalkozást működtessenek⁽¹⁶⁾ ⁽¹⁷⁾. A szociális gazdaság keretében működő vállalatok a közösségek és munkavállalóik gazdasági és társadalmi szükségleteit, valamint a környezeti fenntarthatóságot helyezik tevékenységük középpontjába. Beruháznak a jóllétbe, és üzleti tevékenységüket értékek köré szervezik. Ezért a szociális gazdaságra irányuló projektek finanszírozásának növelése és a szociális vállalkozási ökoszisztémák létrehozásának előmozdítása pozitív hatással lesz a nők gazdasági emancipációjára és fejlődésére. A női vállalkozások ösztönzése pedig lendületet ad a szociális vállalkozások növekedésének. Az Európai Bizottság szociális gazdaságra vonatkozó cselekvési terve megállapítja, hogy *a szociális vállalkozásokban a női vállalkozók aránya magasabb, mint a hagyományos vállalkozásokban*. Nincsenek azonban célzott intézkedések a nők vállalkozói tevékenységének fellendítésére, beleértve a szociális vállalkozásokat is. Az EGSZB javasolja, hogy a szociális gazdaságra vonatkozó cselekvési tervbe⁽¹⁸⁾ építsék be a nemek közötti egyenlőség szempontját azáltal, hogy a nőkre irányuló célzott intézkedéseket biztosítanak.

⁽¹³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény – Nemek közötti egyenlőség (feltáró vélemény a cseh elnökség felkérésére) (HL C 443., 2022.11.22., 63. o.).

⁽¹⁴⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1158 irányelve (2019. június 20.) a szülők és a gondozók vonatkozásában a munka és a magánélet közötti egyensúlyról és a 2010/18/EU tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 188., 2019.7.12., 79. o.).

⁽¹⁵⁾ A Tanács ajánlása a munkavállalók és az önálló vállalkozók szociális védelemhez való hozzáféréseiről, elfogadva: 2019. november 8.

⁽¹⁶⁾ The Value of Investing in Female Founders (Forbes, 2019).

⁽¹⁷⁾ Az S&P Global szerint, amely 11 ország befektetőit kérdezte meg.

⁽¹⁸⁾ Az Európai Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Emberközpontú gazdaság kiépítése: a szociális gazdaságra vonatkozó cselekvési terv (COM(2021) 778 final).

4.2. Változás előidézése a pénzügyi és befektetési ágazatban

4.2.1. Az Uniónak vezető szerepet kell játszania abban, hogy a nemi szempontból tudatos ökoszisztéma számára termékeny talaj jöjjön létre. 2006 és 2018 között Európában a nők által vezetett vállalatok számára a C sorozat keretében nyújtott finanszírozás többsége négy uniós országból származott: Svédország, Németország, Spanyolország és Franciaország. Az élvonalos országokban elért sikereket az erős ökoszisztéma és a nemek közötti egyenlőség előmozdítását szolgáló célzott tevékenységek segítették elő⁽¹⁹⁾. Az EGSZB azt ajánlja, hogy hozzák létre a nemek közötti egyenlőséget figyelembe vevő befektetők európai hálózatát, amelynek keretében megoszthatják a bevált gyakorlatokat, valamint népszerűsíthetik a női vállalkozások finanszírozásával kapcsolatban már meglévő lehetőségeket. A magánszektorral való együttműködéshez inspirációként szolgálhat a British Business Bank nőkbe való befektetéséről szóló kódexe (*Investing in Women Code*), amely a pénzügyi szolgáltató cégek arra vonatkozó kötelezettségvállalása, hogy javítják a női vállalkozók eszközökhöz, erőforrásokhoz és finanszírozáshoz való hozzáférését⁽²⁰⁾.

4.2.2. A kockázatitőke-alapok és a magántőke-befektetési vállalkozások döntéshozói közül csupán körülbelül minden tizedik nő. A női tehetségek vonzására és a nők szakmai előmenetelének javítására van szükség a pénzügyi és befektetési ágazatban ahhoz, hogy a jelenlegi férfias kultúrát, amely nem teszi vonzóvá a nők számára, hogy ebben az ágazatban maradjanak vagy induljanak el, inkluzív kultúrává alakítsuk át. Ennek a kultúrának a beruházások megtérülését nemcsak gazdasági beszámoló segítségével kell mérnie, hanem a beruházások fenntarthatóságával és társadalmi hozadékaival is. Az EGSZB ezért azt szeretné látni, hogy a vezetői és alapítói csapatok sokszínűsége az állami finanszírozás – többek között az állami nyugdíjalapok – egyik fő kritériumává váljon, ezáltal ösztönözve a női tehetségek felvételét és megtartását a pénzügyi és befektetési ágazatban. Az EGSZB azt is javasolja, hogy a tagállamok osszák meg egymással a pénzügyi ágazatban a csapatok sokszínűségének előmozdítására és a nők által vezetett csoportok népszerűsítésére szolgáló módszerek bevált gyakorlatait. A befektetési ágazatban ki kellene dolgozni egy befektetői kiválósági pecsétet vagy szabványt. Egy ilyen szabvány a közfinanszírozáshoz való hozzájárítás egyik kritériumaként szolgálhatna⁽²¹⁾. Ugyanakkor nem lehet egyszeri kötelezettségvállalás: ellenőrizni kell és évente felül kell vizsgálni a „pinkwashing” elkerülése érdekében.

4.2.3. Az EGSZB azt javasolja, hogy a magán pénzügyi szektor intézményei számára biztosítsanak hozzáférést az Európai Unió vagy a tagállamok által biztosított, a nemek szempontját érvényesítő befektetésekkel kapcsolatos technikai segítségnyújtáshoz és képzéshez.

4.2.4. Általános feltételezés, hogy a nők jellemzően kockázatkerülőbbek, óvatosabbak és kevésbé agresszív versenymagatartást tanúsítanak, mint a férfiak. Az EGSZB azt javasolja, hogy ezt az alacsonyabb kockazzal járó magatartást vegyék figyelembe a pénzügyi eszközökben, valamint hogy hozzanak létre olyan egyedi termékeket bizonyos alacsony kockázatú projektek számára, amelyek kevesebb garanciát és alacsonyabb kamatlábakat igényelnek a kölcsön biztosításához, vagy az induló tőke magasabb százalékát fedezik a támogatás biztosításakor.

A pénzügyi ágazatban továbbra is fennállnak bizonyos, leggyakrabban tudattalan előítéletek – ilyen például az, amikor előnyben részesítik a férfiak által bemutatott pályázatokat, vagy amikor a nők által írt tartalom a társadalmi hatásra összpontosít, míg a férfiak inkább a pénzügyekre és a számokra összpontosítanak. A figyelemfelkeltő kampányok és a befektetők és a bíráló bizottságok számára biztosított, a tudattalan előítéletekről szóló képzés rendkívül fontos szerepet játszhat abban, hogy felhívják a figyelmet ezekre az elfogultságokra. Kulcsfontosságú továbbá, hogy az ágazaton belül felhívják a figyelmet a lassan, de határozottan növekvő szilárd és ellenálló üzleti modellek fontosságára, ahelyett, hogy a rövid távú bevételek gyors növekedésére és értékelésére összpontosítanának.

4.3. A nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezés és a nemek szempontját érvényesítő befektetés közfinanszírozás révén

4.3.1. A költségvetések politikai prioritásokat tükröznek, és a társadalom átalakításának legfontosabb gazdaságpolitikai eszközei. A közpolitikák fontos szerepet játszanak az útmutatásban és abban, hogy kedvező környezetet teremtsenek a befektetők számára, ezáltal tisztességes munkahelyeket hozva létre. Régóta elismert tény, hogy a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezés, a nők szerepvállalásának célzott finanszírozása, a költségvetési források elkülönítése, valamint a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő közbeszerzési eljárások és folyamatok szabályozásának a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezés végrehajtási eszközeként történő használata mind szükséges eszközök a nemek közötti egyenlőség megvalósításához.

⁽¹⁹⁾ Funding Women Entrepreneurs Through MFF 2021–2027 – Meghallgatás az Európai Parlamentben Women & Investment címmel, 2021. április 19.

⁽²⁰⁾ <https://www.british-business-bank.co.uk/investing-in-women-code/>.

⁽²¹⁾ Jó példa erre az Unióban és az USA-ban immár elterjedt sokszínűségi kockázatitőke-szabvány: www.diversity.vc.

4.3.2. A nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezés egy olyan folyamat, amelynek során megvizsgálják az állami költségvetéseket abból a szempontból, hogy azok hozzájárulnak-e a nők és férfiak közötti nagyobb egyenlőséghez, és úgy alakítják át őket, hogy valóban hozzájáruljanak ahhoz. A nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezéshez kétutas vagy kettős megközelítésre van szükség: a nemek közötti egyenlőség általános érvényesítésére valamennyi költségvetésben és programban, valamint külön a nemek közötti egyenlőtlenesség kiváltó okainak kezelésére irányuló célzott finanszírozásra. A nemi dimenziót be kell építeni a költségvetési ciklus valamennyi szakaszába, a költségvetési javaslatoktól (ex ante) kezdve magán a költségen keresztül (ex nunc) a ténylegesen elköltött összegek értékeléséig és ellenőrzéséig (ex post). Az adatok, a hatásvizsgálatok és a közös mutatók elengedhetetlenek a nemek közötti egyenlőség érvényesítéséhez a költségvetési ciklus egészében: a tervezés, a végrehajtás, a nyomon követés és az értékelés során. Bár a tagállamok számára nehéz lehet nemek szerint lebontott adatokat gyűjteni, ez az egyetlen módja az előrelépésnek és a nemek közötti egyenlőség általános érvényesítésére irányuló megfelelő szakpolitikák kidolgozásának.

4.3.3. Az EGSZB azt ajánlja, hogy középtávon valamennyi európai hatóság és tagállam a költségvetési folyamat minden szintjén használjon a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezési eszközöket. A civil társadalom részvétele és a szociális párbeszéd szintén döntő fontosságú ahhoz, hogy feltárjuk azokat a területeket, amelyekkel a költségvetésen keresztül foglalkozni kell. A nemi szempontú elemzés előfeltétele a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezésnek és a nemek közötti egyenlőség általános érvényesítésének a (pénzügyi) szakpolitikákban, különösen a többéves pénzügyi keretben, a Next Generation EU csomagban és az európai strukturális és beruházási alapokban. Különös figyelmet kell fordítani a kohéziós politikára, amely az országok és régiók közötti egyenlőtlenességek kiigazításának egyik alapvető eszköze. Az EGSZB azt ajánlja, hogy kifejezetten erre a célra kidolgozott mutatók alapján gyűjtsenek adatokat a kohéziós politikában megvalósuló nemek közötti egyenlőségre vonatkozóan.

4.3.4. Az EGSZB örömmel látja, hogy az Európai Bizottság belső képzési programot indított a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezés témájában, ám az egyelőre kis léptékben valósul meg. Az EGSZB szeretné, ha az Európai Bizottság költségvetésén dolgozó személyek és az európai pénzügyi intézmények dolgozói mindannyian megfelelő képzésben részesülnek a nemek szempontját érvényesítő befektetések, a nemek közötti egyenlőség általános érvényesítése és a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezés tárgyában. Ez a képzés nemzeti szinten is alapvető fontosságú a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos célkitűzések megvalósítása szempontjából.

4.3.5. Az EGSZB fontosnak tartja, hogy célzott alapokat és pénzügyi eszközöket hozzanak létre a nők vállalkozói tevékenységének – például a nők által (vagy részvételével) vezetett, valamint a nők saját tulajdonában lévő kockázatitőke- és magántőke-alapok – támogatása, valamint a piaci hiányosságok kezelésére szolgáló innovatív finanszírozási megoldások (pl. a nőknek nyújtott célzott támogatások, a nők tulajdonában és társtulajdonában lévő alapok célzott kültagi finanszírozása, hitelgaranciák vagy mikrofinanszírozás, társfinanszírozási platformok, nemi alapú kötvények vagy mikrohitelek) feltárása érdekében.

4.3.6. Az EGSZB továbbá úgy véli, hogy a nemek közötti szakadék csökkentése érdekében aktualizálni kell a befektetési alapokra vonatkozó kritériumokat. Például ha az olyan európai alapok, mint az InvestEU és az Európai Beruházási Alap, az induló vállalkozások finanszírozásának fontos kritériumaként használják a „tapasztalatot”, a „sokszínűséget” azonban nem, akkor nem biztosítunk a nők számára egyenlő hozzáférést a tőkepiachoz. Az EGSZB azt javasolja, hogy az alapok alapjai, a kockázatitőke- és a magántőke-alapok közfinanszírozásra való pályázásakor ezek értékelése során feltételként határozzák meg egy, a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó terv meglétét, amely tartalmazza az alapnak a nemek szempontját érvényesítő beruházásokkal kapcsolatos stratégiáját és az alapoknak a nemek közötti egyenlőség megvalósítása iránti elkötelezettségét.

4.3.7. A nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezés és a nemek szempontját figyelembe vevő befektetések elvét az európai határokon kívül is alkalmazni kell a külső finanszírozási mechanizmusokban, beleértve a fejlesztési együttműködési politikákat is.

4.3.8. Az Európai Bizottságnak el kell végeznie az Unió éves költségvetésének nemi szempontú hatásvizsgálatát, és azt a költségvetés mellékelt dokumentumaként kell benyújtania. A költségvetés e melléklete a nemek közötti egyenlőség érvényesítését nyomon követő dokumentumként fog szolgálni, amelynek célja a költségvetések jövőbeli átalakítása, és azzal kapcsolatban az EP Nőjogi és Esélyegyenlőségi Bizottsága (FEMM) véleményt fogadhatna el. Az EGSZB azt is javasolja, hogy a költségvetési és makrogazdasági politikákról szóló széles körű viták előmozdítása érdekében az információkat és a kutatási eredményeket jóval az éves költségvetésről szóló parlamenti határozat előtt tegyék közzé a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezés szakértőivel és a nemek közötti egyenlőség terén aktív nem kormányzati szervezetekkel konzultálva.

4.3.9. Az EGSZB kijelenti, hogy a homofília vagy „a hasonló a hasonlót vonzza” elfogultság elkerülésének érdekében az európai pénzügyi intézmények valamennyi bizottságának mielőbb el kell érnie, hogy nemi szempontból kiegyensúlyozott legyen, valamint képzésben kell részesülnie a tudattalan előítéletekre vonatkozóan is. Az Európai Innovációs Tanács „Accelerator” elnevezésű programjának keretében például célul tűzte ki, hogy növelje a nők által vezetett induló vállalkozások számát, és ennek érdekében 50 %-ra növelte a női bírálóbizottsági tagok számát, valamint több nőt kér fel vállalkozásának bemutatására. A Tanács 8 %-ról 29 %-ra emelte a nők által vezetett induló vállalkozások arányát.

4.3.10. Javasoljuk továbbá a női vállalkozásokkal foglalkozó igazgató vagy magas szintű képviselő kinevezését az Európai Bizottságon és a tagállamok vállalkozásügyi minisztériumain belül, aki szervezeti egységeken átívelően hívná fel a figyelmet arra, hogy több nőt kell ösztönözni a vállalkozásindításra és -fejlesztésre – ideértve a szociális vállalkozásokat is –, és népszerűsíteni ennek gazdasági előnyeit.

4.3.11. Az Uniónak és a tagállamoknak támogatniuk kell az állami, helyi vagy regionális fejlesztési ügynökségeknek a beruházási piacon, valamint a társadalmi hatásban betöltött szerepét. Hollandiában például ezek a regionális fejlesztési ügynökségek az induló vállalkozásokba fektetnek be, és nagyra értékelik a társadalmi hatásokat.

4.3.12. A nemek közötti egyenlőség érvényesítésével foglalkozó civil társadalmi és nonprofit szervezetek általában alulfinanszírozottak Európában. Az EGSZB kéri, hogy az uniós forrásokat tegyék hozzáférhetőbbé a nők által működtetett szervezetek számára azáltal, hogy egyszerűsítik az eljárásokat, és támogatást nyújtanak a fő tevékenységeikhez. A strukturális alapok odaítélési eljárásait a bürokrácia elkerülése érdekében jobban össze kell hangolni a közvetlen alapokéval.

4.3.13. Az EGSZB végezetül arra kéri az Európai Bizottságot és az európai intézményeket, hogy dolgozzanak ki ambiciózus jövőképet a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezésről és a nemek szempontját érvényesítő befektetésekről, ezen belül pedig a finanszírozásban részesülő nőkre vonatkozó konkrét célszámokat, konkrét fő teljesítménymutatókat, jogszabályokat, aktualizált kritériumokat és a női vállalkozói tevékenység és a finanszírozáshoz való hozzáférés javítására irányuló (megerősített) programokat. Az EGSZB azt javasolja, hogy az Európai Bizottságon belül hozzanak létre egy, a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezéssel foglalkozó munkacsoportot, amely a jelenlegi többéves pénzügyi keretben és más pénzügyi eszközökben érvényesíti a nemek közötti egyenlőséget. A nemek közötti egyenlőség jövőbeli erőteljesebb érvényesítésére való felkészülés érdekében az EGSZB azt javasolja, hogy a lehető leghamarabb hozzanak létre munkacsoportot az uniós intézmények körében, amely részt venne a tárgyalásokon, valamint összehangolná a nemek közötti egyenlőség általános érvényesítésére vonatkozó uniós célkitűzéseket és beépítené azokat a következő többéves pénzügyi keretbe.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az alapvető jogok és a jogállamiság kommunikálása**(saját kezdeményezésű vélemény)**

(2023/C 100/04)

Előadó: **Cristian PÎRVULESCU**Társelőadó: **José Antonio MORENO DÍAZ**

Közgyűlési határozat:	2022.1.20.
Jogalap:	az eljárási szabályzat 52. cikkének (2) bekezdése saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.23.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	199/3/4

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az Európai Unió az EUSZ 2. cikkében foglaltak szerint közös értékeken alapul, még hozzá az emberi méltóság, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, az emberi jogok, a pluralizmus, a megkülönböztetés tilalma, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség értékein. A jogállamiság és az emberi jogok az európai identitás részét képezik.

1.2. Ezenkívül az Alapjogi Charta, amely alapvető és kötelező erejű dokumentum, kimondja, hogy az Unió az emberi méltóság, a szabadság, az egyenlőség és a szolidaritás oszthatatlan és egyetemes értékein alapul, valamint a demokrácia és a jogállamiság elveire támaszkodik⁽¹⁾. A Charta alkalmazásának megerősítése egyszerre kötelezettség és észszerű módja annak, hogy megvédjük az embereket, és tudatosítsuk bennük a jogállamiság és az alapvető jogok védelmének fontosságát. Bár az EGSZB támogat minden erőfeszítést e dimenziókkal kapcsolatban, hangsúlyozza ugyanakkor, hogy valamennyi uniós intézménynek aktívan és közvetlenül kommunikálnia kell a nagyközönséggel. A jogállamiság és az alapvető jogok rendkívül fontosak, és a kontinens közös polgári és demokratikus kultúrájának részévé kell válniuk.

1.3. Az Európa Tanács Velencei Bizottsága egyértelműen meghatározza a jogállamiság fogalma által lefedett alapelveket: jogszerűség, jobbiztonság, a hatáskörrel való visszaélés megelőzése, a törvény előtti egyenlőség és a megkülönböztetés tilalma, valamint az igazságszolgáltatáshoz való jog⁽²⁾. Ezek egyértelmű kritériumok annak megítéléséhez, hogy valamely állami intézkedés megfelel-e a jogállamiság elveinek, és ezeket a kritériumokat a Bíróság jóváhagyta⁽³⁾.

1.4. Az EGSZB sürgeti az összes uniós intézményt, hogy mutassanak zéró toleranciát a jogállamiság tagállamok általi megsértése esetén. Az EU-nak jog szerinti kötelezettsége, hogy fenntartsa a jogállamiságot és védje az alapvető jogokat, függetlenül az e célt esetleg ellenző különböző politikai szereplők szándékaitól.

⁽¹⁾ Az Európai Unió Alapjogi Chartája, Preambulum (HL C 326., 2012.10.26., 391. o.).

⁽²⁾ Az Európa Tanács Velencei Bizottsága: Jogállamisági ellenőrzőlista, elfogadva a 106. plenáris ülésen, 2016.

⁽³⁾ Az Európai Unió Bírósága C-157/21. sz., Lengyelország kontra Parlament és Tanács ügyben 2022. február 16-án hozott ítéletének (EU:C:2022:98) 325. pontja.

1.5. Az EGSZB utal a Bíróság azon ítéletére, amely szerint a költségvetés az egyik olyan eszköz, amely lehetővé teszi, hogy a gyakorlatban is érvényesíteni lehessen valamennyi tagállam azon kötelezettségét, hogy tiszteletben kell tartani az EU alapvető értékeit, többek között a jogállamiságot és az emberi jogokat ⁽⁴⁾.

1.6. Az Európai Bizottság éves jogállamisági jelentése értékes eszköz, és megelőzheti a demokrácia, a jogállamiság és az alapvető jogok védelme terén történő visszaesést. Céljai elérése érdekében azonban meg kell reformálni. Úgy kell kiigazítani, hogy tartalmazza az EUSZ 2. cikkében foglalt valamennyi értéket, továbbá az országspecifikus ajánlások nem teljes mértékű teljesítése esetén alkalmazandó jogi és/vagy pénzügyi lépéseket, valamint szükség van egy ötödik pillérré, amely a civil társadalmi térhez kapcsolódó nemzeti fejlemények nyomán követésére szolgál ⁽⁵⁾.

1.7. Az EGSZB korábban hangsúlyozta, hogy a civil társadalom kulcsszerepet tölt be abban, hogy Európában fennmaradjon a demokrácia, és hogy csak egy erős és sokszínű civil társadalom képes megvédeni a demokráciát és a szabadságot, valamint megővni Európát a tekintélyuralomtól ⁽⁶⁾. Emellett jogállamiság sincs demokrácia és alapvető jogok nélkül, ami megfordítva is igaz; a három fogalom szorosan kapcsolódik egymáshoz ⁽⁷⁾. Az EGSZB ezért sürgeti az összes érintett felet, hogy ne emlegessék az úgynevezett „illiberális demokráciát”, még akkor sem, ha kritizálni akarják ezt a koncepciót. Nincs demokrácia liberális elvek nélkül.

1.8. A jogállamiság kézzelfoghatóbb realitássá tételét célzó erőfeszítésekbe több érdekeltet kellene bevonni, például a szociális partnereket, a szakmai szervezeteket, köztük az ügyvédi kamarákat, valamint olyan önszerveződő szervezeteket, amelyek a sérülékeny helyzetű, a károk kockázatának jobban kitett emberekkel és közösségekkel foglalkoznak.

1.9. A jogállamiságot és az emberi jogokat egyesek esetleg túlzottan elvont, távoli, zsargonszerű jogászai fogalmakként érzékelhetik. A jogállamiság hatékony kommunikálásához ezért a közös értékekre, valamint a méltányosság és az igazságosság könnyen megragadható fogalmaira kell összpontosítanunk. Segíthet az is, ha emberi történeteket mesélünk el a dolgok emberi oldalának és a tények mögött álló személyeknek a bemutatásával, illetve ha statisztikákat használunk fel.

1.10. Az EGSZB arra kéri a tagállamokat, hogy az iskolákban és a felsőoktatásban általános jelleggel jelenítsék meg a jogállamiság elvét és az alapvető jogokat. Az állampolgári ismeretek oktatásának kötelezőnek kell lennie, minél korábbi életkorban el kell kezdődnie, és hosszú éveket kell tartania. Emellett uniós és nemzeti erőforrásokat kell rendelkezésre bocsátani az állampolgári ismereteket oktató tanárok megfelelő képzéséhez.

1.11. Az emberi jogi keret az elszámoltathatóság elvén alapul, ezért olyan intézkedéseket igényel, amelyekkel megállapítható, hogy melyik fejlemény mögött ki áll, és meghatározhatók a kívánatos szakpolitikai változások. Fontos továbbá meghatározni a széles körű közérdeklődésre számot tartó kérdéseket – ilyen például az energiához, a közlekedéshez, a regionális egyenlőséghez, a munkához, a lakhatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz és a különböző egyéb közszolgáltatásokhoz való helyi, regionális és nemzeti szintű hozzáférés.

1.12. Az emberi jogok védelmének és a jogállamiságnak kedvez az erős jóléti állam, még ha az Európa különböző részein különféle formákat is ölthet. Ezt az összekapcsoltságot a szociális jogok európai pillére – az inkluzívabb Unió kiépítését szolgáló alapvető politikai eszköz – figyelembe veszi.

1.13. Az alulról szerveződő mozgalmaknak és a szegénységet megtapasztalt embereknek kell az emberi jogok demokratikus ügyének középpontjában állniuk. Az emberi jogok, különösen a szociális jogok védelmének legjobb módja az, hogy ha lehetővé tesszük, hogy a nyilvánosság számára és a politikai vitákban hallható legyen az egyenlőtlenség, a szegénység és a társadalmi kirekesztés által leginkább érintett emberek hangja.

⁽⁴⁾ *Lengyelország kontra Parlament és Tanács, C-157/21,130–131. pont; 2022. február 16-i ítélet, Magyarország kontra Parlament és Tanács, C-156/21, EU:C:2022:97 EUB-ítélet,116–117. bekezdés.*

⁽⁵⁾ *Laurent Pech és Bárd Petra: Rule of Law Report and the EU Monitoring and Enforcement of Article 2 TEU Values, Jelentés az Európai Parlament Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottsága és Alkotmányügyi Bizottsága számára, 2022. február, 12–13. o.*

⁽⁶⁾ *Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Ellenállóképes demokrácia a szilárd és sokszínű civil társadalom segítségével (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 228., 2019.7.5., 24. o.).*

⁽⁷⁾ *Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A jogállamiság és az alapjogok európai ellenőrzési mechanizmusa (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 34., 2017.2.2., 8. o.).*

2. Általános megjegyzések

2.1. Az EGSZB emlékeztet a SOC/598 sz. véleményében (2018) kifejtett álláspontra: „A jogállamiság, valamint a pluralista demokráciát védő biztosítékok és az alapvető jogok tiszteletben tartása összefüggenek egymással és elválaszthatatlanok egymástól. A jogállamiság biztosítja, hogy a kormányok tiszteletben tartsák az alapvető jogokra vonatkozó normákat, és a pluralista demokrácia gondoskodik arról, hogy a kormányok olyan politikát folytassanak, amely polgáraik jóllétét előmozdítja. Önmagában a jogállamiság fenntartása nem garantálja, hogy a jog tiszteletben tartja az alapvető jogokat, sem azt, hogy a jogalkotás jól informált, pluralista és kiegyensúlyozott nyilvános eszmecserén és részvételen alapuló, inkluzív és legitim eljárásnak megfelelően történik. A pusztán »jog által szabályozás« elkerülése érdekében az alapvető jogokat és a pluralista demokrácia normáit is fenn kell tartani a jogállamiság mellett.”⁽⁸⁾

2.2. Amint azt az Európai Bizottság 2021. és 2022. évi jogállamisági jelentései megállapítják, a polgárok közintézményekbe és jogállamiságba vetett bizalmának megőrzéséhez többek között a következőkre van szükség: olyan független igazságszolgáltatási rendszer, amely hatékony bírósági felülvizsgálatot biztosít az uniós jognak való megfelelés biztosítása érdekében; határozott nyilvános elkötelezettség a korrupció elleni küzdelem és a demokratikus elszámoltathatóság biztosítása mellett; a médiapluralizmus és a tömegtájékoztatás szabadsága, beleértve a média tulajdonviszonyainak átláthatóságát; átlátható alkotmányos és intézményi mechanizmusok a fékek és ellensúlyok biztosítására, a civil társadalom aktív részvételével; valamint a fenntartható fejlődésre, az emberi jogokra, a demokráciára és a jogállamiságra irányuló nemzetközi együttműködés megerősítése⁽⁹⁾. 2022. évi jelentésében az Európai Bizottság kiemeli emellett, hogy Oroszország Ukrajna elleni agressziója – mely durván megsérti a nemzetközi jogot és az ENSZ Alapokmányának elveit, továbbá az európai és globális biztonság és stabilitás mellett a demokráciát és a jogállamiságot is alássa – komoly fenyegetést jelent az EU értékeire és a szabályokon alapuló rendre⁽¹⁰⁾.

2.3. Semmilyen demokratikus és képviseleti normát sem lehet ürügyként használni a jogállamiság és az alapvető jogok megsértésének legitimizálásához. Az uniós intézményeknek és különösen az Európai Bizottságnak minden rendelkezésére álló eszközt fel kell használniuk az uniós elvek integritásának helyreállításához.

2.4. A helyzet helyszíni nyomon követése révén a civil társadalmi szervezetek és az emberijog-védők elengedhetetlen szerepet játszanak, különösen a jogállamiság csorbulása és az emberi jogok elleni támadás esetén⁽¹¹⁾. A tekintélyelvű kormányok nemcsak azáltal fenyegetik a civil társadalmi szervezeteket, hogy szűkítik és módosítják a tevékenységük számára rendelkezésre álló tereket, hanem személyes fenyegetések és üldözés, pénzügyi korlátozó intézkedések vagy a fizikai vagy verbális támadásokkal szembeni elégtelen védelem által is⁽¹²⁾.

2.5. Amint azt korábban említettük, jelentős mértékben meg kell erősíteni a civil társadalmi szervezetek és az emberijog-védők általános képességét arra, hogy az Alapjogi Charta által biztosított kereten belül tudjanak dolgozni, mégpedig egy olyan intézkedéscsomag révén, amely képzést és tudástranszfert, illetve szervezeti és pénzügyi támogatást tartalmaz, valamint védelmet nyújt a támadások és a negatív kampányok ellen⁽¹³⁾. Ennek érdekében az EGSZB arra ösztönzi az Európai Bizottságot, hogy tegyen javaslatot egy olyan átfogó európai civil társadalmi stratégiára, amely irányítaná az együttműködést, a kapacitásépítési erőfeszítéseket, valamint a jogállamisággal és az alapvető jogokkal kapcsolatos hatékony kommunikációt.

2.6. Az EGSZB úgy véli, hogy a civil társadalmi szervezetek és az emberijog-védők munkája elengedhetetlen ahhoz, hogy a kiszolgáltatott csoportok meg tudjanak birkózni a biztonságukat, jóllétüket és méltóságukat érintő komoly kihívásokkal. Egy nap mindenkiel előfordulhat, hogy kiszolgáltatott helyzetben találja magát. Sok esetben a kiszolgáltatottság forrásai átfedik egymást, és strukturális marginalizálódáshoz és megkülönböztetéshez vezetnek.

⁽⁸⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a tagállamokban a jogállamiság tekintetében fennálló, általánossá vált hiányosságok esetén az Unió költségvetésének védelméről [COM(2018) 324 final – 2018/0136 (COD)] (HL C 62., 2019.2.15., 173. o.).

⁽⁹⁾ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – 2021. évi jogállamisági jelentés – A jogállamiság helyzete az Európai Unióban (COM(2021) 700 final).

⁽¹⁰⁾ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – 2022. évi jogállamisági jelentés – A jogállamiság helyzete az Európai Unióban, (COM(2022) 500 final).

⁽¹¹⁾ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak és a Tanácsnak – Az Unión belüli jogállamiság további erősítése Az aktuális helyzet és a lehetséges további lépések (COM(2019) 163 final) (HL C 282., 2019.8.20., 39. o.).

⁽¹²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Populizmus és alapvető jogok – elővárosi és vidéki területek (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 97., 2020.3.24., 53. o.), 1.6. pont.

⁽¹³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az Alapjogi Charta EU-n belüli alkalmazásának megerősítésére irányuló stratégia (COM(2020) 711 final) (HL C 341., 2021.8.24., 50. o.).

2.7. Biztosítani kell a jogállamiság és az alapvető jogok védelmét a demokráciával kapcsolatban, különös tekintettel a szabad és tisztességes választások és az erős demokratikus részvétel előmozdítására⁽¹⁴⁾. Azok, akik fellépnek a jogállamiság ellen, a politikai ellenzék és a független tömegmédia ellen is fellépnek. Az európai demokráciáról szóló cselekvési terv (EDAP) egy szükséges lépés ez ellen.

2.8. A szociális partnerek jelentős szerepet játszanak a jogállamiság és az alapvető jogok kommunikálásában. Egy adott ország politikai és jogi légkörének romlása minden munkahelyet érint. A vállalkozások, a kkv-k és a szociális vállalkozások nem működhetnek hatékonyan, ha nincsenek jelen a jogállamiság és az alapvető jogok védelmét szolgáló rendszerek. A szociális partnereknek kötelezettséget kell vállalniuk arra, hogy fellépnek integritásuk és hatékonyságuk javítása érdekében. A munkavállalók számára biztosítani kell a szakszervezet-alakítás, illetve a választásuk szerinti szakszervezethez való csatlakozás, a szakszervezetek számára pedig a szabad működés lehetőségét⁽¹⁵⁾. A munkavállalóknak és a munkáltatóknak joguk van arra, hogy kollektív tárgyalásokat folytassanak és kollektív szerződéseket kössenek, valamint hogy érdeküközés esetén érdekeik védelmében együttesen lépjenek fel, a sztrájkot is beleértve.⁽¹⁶⁾

2.9. Az Alapjogi Ügynökség jelentős kapacitással rendelkezik ahhoz, hogy releváns információkat gyűjtsön. Az eddigiekben felépített egy olyan hatalmas tudásbázist, amelyet minden érdekelt szereplő felhasználhat. Jelentős szakértelemmel rendelkezik, és ennek kell megalapoznia a kommunikációs dimenzió erősítését. Az Ügynökség számára több forrást kell biztosítani ahhoz, hogy az EU valamennyi tagállamában nyilvános kommunikációt folytathasson. Nagyobb együttműködésre van szükség az olyan, szakosodott intézményekkel, mint az Európa Tanács vagy az EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala.

2.10. Az EU továbbá globális szereplő is, és a nemzetközi identitása és szerepe szempontjából rendkívül fontos a jogállamiság és az alapvető jogok tiszteletben tartásával kapcsolatos felelőssége. Valamennyi külső szakpolitikának, programnak, eszköznek és fellépésnek tükröznie kell azt, hogy az EU-n belüli mennyire központi a szerepük, valamint hogy fontosak a demokratikus és békés világ szempontjából.

3. Részletes megjegyzések

3.1. Pozitív narratíva és keretezés

3.1.1. Meg kell erősíteni a demokrácia, az alapvető jogok és a jogállamiság elvével kapcsolatos állampolgári ismeretek oktatását. Az Európai Bizottságnak emellett egy ambiciózus kommunikációs menetrend keretében továbbra is segítenie kell a nagyközönség tájékoztatását⁽¹⁷⁾.

3.1.2. Az EU alapítási mítosza önmagában már nem tud hatni az európai emberekre. Az Európai Uniónak narratívákat kell javasolnia az eléri kívánt jövővel kapcsolatban, és újra kell élesztenie azokat a főbb elveket, amelyek jelentős szerepet játszottak az európai projektben⁽¹⁸⁾, ideértve a jogállamiságot és az emberi jogokat is. Ez az Ukrajna elleni orosz katonai agresszió kontextusában különösen fontos.

3.1.3. Az emberi jogi keret az elszámoltathatóság elvén alapul, ezért olyan intézkedéseket igényel, amelyekkel megállapítható, hogy melyik fejlemény vagy kívánatos szakpolitikai változás mögött ki áll. Fontos továbbá meghatározni a széles körű közérdeklődésre számot tartó kérdéseket – ilyen például a közlekedéshez, az energiához, a munkához, a lakhatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz és a különböző egyéb közszolgáltatásokhoz való helyi, regionális és nemzeti szintű hozzáférés. Túl kell lépni az emberi jogi normáknak nem megfelelő helyzetek kritikáján, és azáltal, hogy az emberek elméjében pozitív asszociációkat hozunk létre, meg kell mutatni azt a jövőt, amelyet a jogállamiság és az emberi jogok segíthetnek felépíteni⁽¹⁹⁾.

⁽¹⁴⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az Európai Demokráciára vonatkozó cselekvési tervről (COM(2020) 790 final) (HL C 341., 2021.8.24., 56. o.).

⁽¹⁵⁾ A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 8. cikkének (1) bekezdése.

⁽¹⁶⁾ Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 28. cikke.

⁽¹⁷⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az Európai Demokráciára vonatkozó cselekvési tervről (COM(2020) 790 final) (HL C 341., 2021.8.24., 56. o.).

⁽¹⁸⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Populizmus és alapvető jogok – elővárosi és vidéki területek (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 97., 2020.3.24., 53. o.).

⁽¹⁹⁾ FRA: „10 keys to effectively communicating human rights”, 2018; a nemzeti emberi jogi intézmények európai hálózata: Tips for Effective Messaging about Economic & Social Rights, 2019.

3.1.4. Nincs jogállamiság demokrácia és alapvető jogok nélkül, ami megfordítva is igaz; a három fogalom szorosan kapcsolódik egymáshoz⁽²⁰⁾. Az EGSZB ezért sürgeti az összes érintett felet, hogy ne emlegessék az úgynevezett „illiberális demokráciát”, még akkor se, ha kritizálni akarják ezt a koncepciót. Nincs demokrácia liberális elvek nélkül. Az illiberális demokrácia nem a demokrácia alternatívája, és nem annak felhígított formája. Az illiberális demokrácia nem demokrácia.

3.2. A szükséges szakpolitikák és a releváns szakpolitikai területek

3.2.1. Ahogy azt az EGSZB korábban megállapította, összefüggés fedezhető fel a közintézményekkel és az alapvető elvekkel szembeni negatív hozzáállás és aközött, hogy az emberek úgy érzékelik vagy azzal a ténnyel szembesülnek, hogy nem tudnak profitálni a gazdasági fellendülésből⁽²¹⁾.

3.2.2. Az emberi jogok és a jogállamiság érvényesítéséhez lépéseket kell tenni olyan szakpolitikák meghatározásához, amelyek javíthatják az emberek mindennapi életét.

3.2.3. Az emberi jogok védelmének és a jogállamiságnak kedvez az erős jóléti állam, még ha az Európa különböző részein különféle formákat is ölthet. A szociális jogok európai pillére – az inkluzívabb Unió kiépítését szolgáló alapvető politikai eszköz – figyelembe veszi ezt az összekapcsoltságot⁽²²⁾. A munkavállalóknak joguk kell hogy legyen a tisztességes megélhetést biztosító, méltányos javadalmazáshoz (a pillér 6. alapelve), és mindenkinek, aki nem rendelkezik elegendő anyagi forrásokkal, joga kell hogy legyen a minden életszakaszban méltósággal élhető életet biztosító, megfelelő minimumjövedelemhez és ahhoz, hogy ténylegesen hozzáférjen a méltó életet lehetővé tevő árukhoz és szolgáltatásokhoz (14. alapelv)⁽²³⁾.

3.2.4. A Covid19-világjárvány figyelmeztetés arra, hogy milyen fontos egy mindenkire kiterjedő, mindenki számára elérhető és méltányos közegészségügyi rendszer fenntartása. Az EGSZB megismétli a SOC/691. sz. véleményben (2022) kifejtett álláspontot: „Az Uniónak és tagállamainak társadalmi szinten mélyen el kell gondolkodniuk a válság eredetéről és annak okairól, hogy miért került a világjárvány miatt a legtöbb európai egészségügyi rendszer az összeomlás szélére. Az évek óta tartó megszorító politikák általános tőkekivonáshoz vezettek az egészségügyi ágazatban és más kulcsfontosságú szociális szolgáltatások terén (az eltartottak és kiszolgáltatottak segítése, ápolási intézmények stb.), így jött létre az az időzített bomba, amely egy jelentős egészségügyi kihívás közepette aztán felrobbant.”⁽²⁴⁾

3.2.5. A világjárvány nem az egyetlen olyan válság, amely hátrányosan érinti az alapvető jogokat. Az ukrajnai háború milliókat veszélyeztet Ukrajnában és az egész világon. Az éghajlatváltozás és a hozzá kapcsolódó kihívások és katasztrófák – például kontrollálatlan vegetációtüzek – közvetlenül érintik az embereket a kontinens minden részén. Sok európai polgár küzd a megnövekedett energiaárakkal. Ennek megfelelően korszerűsíteni és módosítani kell Európa fellépési eszközeit.

3.2.6. A szakpolitikáknak, különösen pedig a gazdasági reformpolitikáknak rendszeres előzetes és utólagos emberi jogi hatásvizsgálatokon kell alapulniuk⁽²⁵⁾, hogy tájékozott és inkluzív európai és nemzeti viták folyhassanak az egyeztetett eljárásról és a politikai döntések kiigazításáról⁽²⁶⁾.

⁽²⁰⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A jogállamiság és az alapjogok európai ellenőrzési mechanizmusa (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 34., 2017.2.2., 8. o.).

⁽²¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Populizmus és alapvető jogok – elővárosi és vidéki területek (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 97., 2020.3.24., 53. o.).

⁽²²⁾ Európai Bizottság: A szociális jogok európai pillérének 20 alapelve.

⁽²³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye Európai keretirányelv a minimumjövedelmi rendszerekről (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 190., 2019.6.5., 1. o.).

⁽²⁴⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Covid19 hatása az alapvető jogokra és a jogállamiságra az EU-ban és a demokrácia jövője (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 275., 2022.7.18., 11. o.).

⁽²⁵⁾ Az ENSZ független szakértője a külső adósságnak és az államok egyéb kapcsolódó nemzetközi pénzügyi kötelezettségeinek az emberi jogok, különösen a gazdasági, szociális és kulturális jogok teljeskörű gyakorlására kifejtett hatásáról, Guiding Principles for human rights impact assessments for economic reform policies, A/HRC/40/57, 2018. december 19.

⁽²⁶⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Populizmus és alapvető jogok – elővárosi és vidéki területek (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 97., 2020.3.24., 53. o.).

3.2.7. Nagyobb hangsúlyt kell fektetni az Alapjogi Charta III. fejezetére (Egyenlőség) és IV. fejezetére (Szolidaritás), lévén ezek az EU demokratikus és értékalapú megbízatásának alapvető elemei⁽²⁷⁾. A Chartában elismert valamennyi emberi jog oszthatatlan, egymástól kölcsönösen függő és egyformán fontos. Amint arra az Emberi Jogok Európai Bírósága rámutatott egy mérőföldkőnek számító ügyben, nincs éles határ a szociális és gazdasági jogok, valamint a polgári és politikai jogok között⁽²⁸⁾.

3.2.8. Kívánatos lenne, hogy az uniós intézmények és a tagállamok szorosabban együttműködjenek annak biztosítása érdekében, hogy minden európai polgár és lakos élvezhesse az emberi jogok európai egyezményében, az Európai Szociális Chartában (annak több formájában) és az ENSZ kapcsolódó emberi jogi egyezményeiben elismert valamennyi jogot. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot és a tagállamokat, hogy az uniós jog kialakítása, értelmezése és végrehajtása során fordítsanak kellő figyelmet a szociális jogok európai pillérére és az Európai Szociális Chartára.

3.2.9. Az EGSZB arra kéri a tagállamokat, hogy írják alá és ratifikálják az 1996. évi (felülvizsgált) Európai Szociális Chartát, és fogadják el a Szociális Jogok Európai Bizottságának kollektív panasztételi eljárását.

3.2.10. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság kezdeményezését, amely lehetővé tenné gazdasági korrekciós intézkedések alkalmazását azon tagállamok tekintetében, amelyek súlyosan és tartósan megsértik az EUSZ 2. cikkében meghatározott értékeket⁽²⁹⁾. „Az Európai Bizottságnak biztosítania kell a megfelelő humán erőforrásokat és pénzügyi forrásokat, és következetesen nyomon kell követnie a lehetséges jogsértésekre utaló jeleket. Ennek során az Európai Bizottságnak szigorúan objektív kritériumokat kell alkalmaznia, és minden tagállamban egyformán ki kell vizsgálnia a jogsértéseket.”⁽³⁰⁾

3.3. Az emberi jogok demokratikus szerepe és az átélt tapasztalatok fontossága

3.3.1. Az Alapjogi Ügynökség által végzett széles körű felmérés szerint az EU-ban tízből majdnem kilenc ember gondolja úgy, hogy az emberi jogok fontosak az igazságosabb társadalom megteremtéséhez⁽³¹⁾. Az európaiak úgy vélik, hogy az emberi jogok jelentős szerepet játszanak életükben.

3.3.2. Ahhoz, hogy az emberi jogok Európa-szerte érvényesüljenek, olyan cselekvésre van szükség, amely felhívja a figyelmet arra, hogy az emberi jogok – például a szociális jogok, így a munka, a szociális biztonság, a lakhatás, az oktatás és az egészségügy – mindenki számára változást hozhatnak mindennapi életükben, a számukra legfontosabb helyeken és a helyi közösségeikben⁽³²⁾.

3.3.3. Az alulról szerveződő mozgalmaknak és a szegénységet megtapasztalt embereknek az emberi jogok demokratikus ügyének középpontjában kell állniuk. Az emberi jogok, különösen a szociális jogok védelmének legjobb módja az, hogy ha lehetővé tesszük, hogy a nyilvánosság számára és a politikai vitákban hallható legyen az egyenlőtlenség, a szegénység és a társadalmi kirekesztés által leginkább érintett emberek hangja. Segíthet az is, ha emberi történeteket mesélünk el a dolgok emberi oldalának és a tények mögött álló személyeknek a bemutatásával, illetve ha statisztikákat használunk fel. Ha komolyan kívánjuk venni a szociális jogokat, ahhoz nemcsak különböző szakpolitikákra, hanem inkluzívabb folyamatokra is szükség van⁽³³⁾.

3.3.4. Az európai társadalom nem engedheti meg magának, hogy a jogok és a demokrácia közötti hamis választásra kényszerüljön. Az emberi jogok védelméhez ezeket a jogokat népszerűvé kell tenni azáltal, hogy helyi, nemzeti és globális szinten mozgalmakat hozunk létre és tartunk fenn a jogok előmozdítása érdekében.

⁽²⁷⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az Alapjogi Charta EU-n belüli alkalmazásának megerősítésére irányuló stratégia (COM(2020) 711 final) (HL C 341., 2021.8.24., 50. o.).

⁽²⁸⁾ Az Airey kontra Írország ügyben hozott ítélet, érdemi rész, 6289/73. sz. kérelem (1979), az EJE 1979. október 9-i ítélete, 26. pont.

⁽²⁹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Covid19 hatása az alapvető jogokra és a jogállamiságra az EU-ban és a demokrácia jövője (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 275., 2022.7.18., 11. o.).

⁽³⁰⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Jogállamiság és a helyreállítási alap (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 194., 2022.5.12., 27. o.).

⁽³¹⁾ FRA: Many Europeans believe human rights can build a fairer society but challenges remain, sajtóközlemény, 2020. június 24.

⁽³²⁾ Casla, Koldo és Barker, Lyle: Human Rights Local, a University of Essex emberi jogi központjának blogja, 2022. január 17.

⁽³³⁾ Casla, Koldo: Nothing about us, without us, is really for us, *Global Policy*, 2019. október 14.

3.3.5. Ezt a folyamatot a civil társadalmi csoportoknak kell irányítaniuk, és az uniós és tagállami hatóságoknak elő kell segíteniük az emberi jogok demokratikus ügyét azáltal, hogy átlátható módon járnak el, és tiszteletben tartják a civil társadalom azon szerepét, hogy elszámoltathatja őket. Meg kell erősíteni a nemzeti emberi jogi intézményeket, ez utóbbiaknak pedig fel kell hívniuk a figyelmet az emberek rendelkezésére álló lehetséges jogorvoslati lehetőségekre.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Ipari stratégia a tengerészeti technológiai ágazat számára

(saját kezdeményezésű vélemény)

(2023/C 100/05)

Előadó: **Anastasis YIAPANIS**

Társelőadó: **Christophe TYTGAT**

Közgyűlési határozat:	2022.1.20.
Jogalap:	eljárési szabályzat 52. cikk (2) bekezdés saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	Ipari Szerkezetváltás Konzultatív Bizottsága
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.11.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	207/2/4

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB ezzel a saját kezdeményezésű véleménnyel azt kívánja jelezni, hogy hiányoznak a tengerészeti technológiai ágazat kihívásait és szükségleteit kezelő ágazati politikai intézkedések, és konkrét javaslatokat tesz Európa tengeri rezilienciájának és stratégiai tengeri autonómiájának megerősítésére, valamint a globális versenyképesség viszszerenyésére irányuló azonnali intézkedésekre.

1.2. Az EGSZB mélyeséges aggodalmának ad hangot az európai tengerészeti technológiai ágazat jövője miatt, amely – különösen Ázsia részéről – tisztességtelen versennyel néz szembe.

1.3. Az EGSZB kéri, hogy a tengerészeti technológiai ágazatra az EU egyik stratégiai ágazataként, tevékenységeire pedig mielőbb „kritikus infrastruktúraként” tekintsenek, továbbá kéri, hogy az Európai Bizottság szolgálatain belül dolgozzanak ki egy tengerhasznosítási ágazati stratégiát és ehhez biztosítsanak elegendő erőforrást. A fenntartható európai tengerstratégiának figyelembe kell vennie és újra kell értékelnie az európai kikötők és más kapcsolódó kritikus infrastruktúrák tulajdonjogát.

1.4. Az EGSZB szorgalmazza, hogy sürgősen fogadjanak el olyan intézkedéseket, amelyek ösztönzik a környezetbarát és csúcstechnológiájú hajók iránti belső keresletet, beleértve egy flottamegújítást ösztönző uniós programot, a meglévő hajók utólagos átalakítását az európai zöld megállapodás céljainak megfelelően, valamint infrastrukturális és alternatív üzemanyagokkal kapcsolatos beruházások haladéktalan megvalósítását.

1.5. Az EGSZB kéri, hogy a kétoldalú és szabadkereskedelmi megállapodásokba építsenek be olyan konkrét záradékokat, amelyek az uniós tengerhajózási vállalatok számára biztosítják a szabad piacra jutást, tiltják a kereskedelmi akadályokat, viszonyosságot követelnek, valamint biztosítják a kellő gondosságot. Ha a nemzetközi szintű tárgyalások nem vezetnek eredményre, az Uniónak egyoldalú intézkedéseket kell fontolóra vennie, hogy nyomást gyakoroljon nemzetközi versenytársaira.

1.6. Az EGSZB úgy véli, hogy a fenntartható gazdasági és társadalmi fejlődés biztosítása, az EU védelmi és stratégiai tengeri autonómiájának megőrzése, valamint a munkahelyek és a kritikus képességek védelme érdekében ösztönzőket kell biztosítani ahhoz, hogy egyrészt az Unióban gyártott technológiákkal együtt áthelyezzék az Unióba a gyártólétesítményeket, másrészt az Unióban tartsák az ellátási láncokat és a részegységek gyártását.

1.7. Az EGSZB sürgeti az Európai Bizottságot és a tagállamokat, hogy a programok értékelésével és a készségek tanúsításával, valamint a szociális partnerek és a tudományos körök teljeskörű bevonásával hajtsanak végre nagyszabású átképzési, továbbképzési és szakképzési programokat, továbbá kéri, hogy nyújtsanak pénzügyi támogatást az uniós készségfejlesztési paktumhoz ⁽¹⁾ és az arra irányuló célzott kampányokhoz, hogy az ágazatot vonzóvá tegyék többek között a nők és a fiatalok számára.

1.8. Az EGSZB fokozott erőfeszítéseket szorgalmaz annak érdekében, hogy minden munkavállaló és kkv számára biztosítsák az **igazságos átmenetet**, európai üzemi tanácsokat hozzanak létre, illetve megszilárdítsák azokat, valamint hogy – az uniós jogszabályokkal és az ILO szabályaival teljes összhangban – biztosítsák a legmagasabb szintű nemzetközi szociális normáknak való megfelelést. Az EGSZB úgy véli, hogy az európai hajógyártási ágazati szociális párbeszéd bizottságának (SSDC) alapvető szerepet kell betöltenie ebben a kérdésben és a tengerészeti technológiai ágazat megerősítésében.

1.9. A bankhitelekhez és közfinanszírozáshoz való hozzájutás rendkívül nehéz a tengerészeti technológiai vállalatok, különösen a kkv-k számára. Az EGSZB olyan uniós taxonómiai szabályokat szorgalmaz, amelyek a tengerhasznosítási ágazatban támogatják a fenntartható beruházásokat, előmozdítják annak inkluzív jellegét, valamint jogbiztonságot biztosítanak a technológiai beruházások számára.

1.10. Az EGSZB kéri, hogy a FuelEU Maritime kezdeményezéshez ⁽²⁾ kapcsolódó jogsértésekből befolyt pénzeszközöket és az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszerből ⁽³⁾ származó bevételeket egyebek mellett a hajózási ágazat ⁽⁴⁾ és annak ellátási láncra, különösen a tengerészeti technológiai ágazat finanszírozásának támogatására fordítsák. Az EGSZB egy olyan uniós garanciaalap létrehozását szorgalmazza, amely a kockázatos tengerészeti beruházások esetében megkönnyíti a finanszírozási eszközökhöz való hozzáférést.

1.11. Az EGSZB úgy véli, hogy nem megengedhető, hogy az olyan külföldi vállalatok, amelyek továbbra is szociális dömpinget alkalmaznak és felborítják a globális egyenlő versenyfeltételeket, használhassák az uniós finanszírozási eszközöket, illetve hozzáférést kapjanak a belső piachoz. Az ezekre az eszközökre fordított beruházások megtérülésének az európai vállalatok javát kell szolgálnia.

1.12. A tengerészeti technológiai ágazat teljes dekarbonizációjának megvalósításához teljesen át kell állni az alternatív üzemanyagokra és technológiákra. Az EGSZB üdvözli a kibocsátásmentes vízi közlekedéssel kapcsolatos közös programozású partnerség elfogadását.

1.13. Az EGSZB úgy véli, hogy egy „tengerészeti szakértői csoport” és egy „európai tengerészeti technológiai ágazati szövetség” segíthetne javítani és visszanyerni a tengerészeti technológiai ágazat globális versenyképességét.

1.14. Végezetül az EGSZB kész nagyobb szerepet vállalni abban, hogy segítse a tengerészeti technológiai ágazatot az előtte álló kihívások kezelésében, és arra kéri az Európai Bizottságot és a tagállamokat, hogy sürgősen valósítsanak meg egy, a tengerhasznosítási ágazatra vonatkozó stratégiát. Az EGSZB aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy célzott eszköztár nélkül az EU elveszíti a tengerészeti ágazattal kapcsolatos képességeit, szakértelmét és munkahelyeit, és teljes mértékben Ázsiától válik függővé polgári és tengeri hajói és platformjai, valamint tengerészeti és tengeri berendezései tekintetében. Súlyos politikai hiba lenne, ha nem dolgoznánk ki és hajtánánk gyorsan végre egy, a tengerhasznosítási ágazatra vonatkozó célzott stratégiát.

2. Bevezetés

2.1. Az EGSZB e saját kezdeményezésű véleményének előzménye a 2018-ban elfogadott „A LeaderSHIP 2020 stratégia: jövőkép a tengerészeti technológiai ipar számára” című, CCMI/152. sz. vélemény ⁽⁵⁾. A cél az, hogy **felhívjuk a figyelmet az uniós tengerészeti technológiai ágazat előtt álló súlyos problémákra** ⁽⁶⁾, valamint arra, hogy az uniós és a nemzeti hatóságok **elmulasztottak ágazati politikai intézkedéseket hozni az ágazati kihívások és szükségletek kezelésére**. Az EGSZB konkrét javaslatokat tesz a tengerészeti technológiai ágazatban a versenyképesség biztosításához, a növekedési lehetőségek megteremtéséhez és a vállalkozásalapításhoz szükséges intézkedésekre. Az EGSZB sürgeti az uniós

⁽¹⁾ Készségfejlesztési paktum.

⁽²⁾ A „FuelEU” tengerészeti kezdeményezés.

⁽³⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2003/87/EK irányelve (2003. október 13.) az üvegházhatást okozó gázok kibocsátási egységei Közösségen belüli kereskedelmi rendszerének létrehozásáról és a 96/61/EK tanácsi irányelv módosításáról (HL L 275., 2003.10.25., 32. o.).

⁽⁴⁾ A „hajózási ágazat” fogalmát tágan kell értelmezni, beleértve a tengerészeti technológiát, a tengeri szállítást, a belvízi hajózást, a szabadidős hajózást és a jachthajózást, valamint ezek ellátási láncait.

⁽⁵⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A LeaderSHIP 2020 stratégia: jövőkép a tengerészeti technológiai ipar számára – innovatív, fenntartható és versenyképes tengerhasznosítási ágazat 2020-ra (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 262., 2018.7.25., 8. o.).

⁽⁶⁾ A tengerészeti technológiai ágazat magában foglalja a hajógyárakat, valamint a tengerészeti rendszerek, berendezések és technológiák gyártóinak és beszállítóinak teljes ellátási láncát. Nem tartoznak ide a tengeri szolgáltatásokat nyújtók (pl. hajózási társaságok, kikötői hatóságok és kikötői szolgáltatók).

intézményeket, a tagállamokat, a szociális partnereket és más érdekelt feleket, hogy közösen határozzanak meg és mihamarabb hozzanak szakpolitikai intézkedéseket e stratégiai ágazat megmentése és védelme érdekében, hogy biztosítsák az EU és az uniós partok védelmét, az EU tengeri autonómiáját, kereskedelemhez való hozzáférést, kék gazdaságát és globális tengeri vezető szerepét.

2.2. Az EGSZB szándékosan követi a LeaderSHIP kezdeményezésről szóló európai bizottsági közlemény⁽⁷⁾ szerkezetét, hogy rávilágítson a négy javasolt irányvonal terén elért csekély előrehaladásra, és megkongassa a vészharangot, hogy azonnali és célzott beavatkozásra van szükség a tengerészeti technológiai ágazatban, különös tekintettel a világiárvány és az ukrajnai háború hatásaira.

3. A piacra jutás javítása és a tisztességes piaci feltételek

3.1. Várhatóan növekedni fog az élelmiszerek, az áruk és az energia iránti kereslet, ami a vízi (tengeri és belvízi) közlekedési infrastruktúra és kapacitások bővítését, a hajók számának növelését, a technológiák fokozott alkalmazását és a logisztikai irányítás javítását teszi szükségessé. A vízi és tengerparti turizmus és szabadidős tevékenységek iránti kereslet szintén növekszik.

3.2. A Covid19-világiárvány és az ukrajnai háború egyrészt rávilágított arra, hogy az Unió számára milyen stratégiai kockázatot jelent, ha túlságosan függ idegen nemzetektől, másrészt hiányt és elakadást okozott az ellátási láncokban, valamint a nyersanyag- és energiaárak növekedéséhez vezetett, ami miatt további nyomás nehezedik a tengerészeti technológiai vállalatokra. Az ukrajnai háború arra is emlékeztette az Uniót, hogy a védelem, a biztonság, valamint a határ- és partvédelem szempontjából milyen fontos, hogy rendelkezzen kritikus tengeri katonai képességekkel, beleértve a kereskedelmi és haditengerészeti hajókat és technológiákat is.

3.3. Az uniós gyártók globális szinten kiélezett versenyt folytatnak az ázsiai, különösen a kínai és a dél-koreai vállalatokkal, amelyek egyre több piacot szereznek meg az erős kormányzati támogatásnak köszönhetően, többek között az összetett állami támogatási rendszerek jóvoltából, miközben kevésbé szigorú szociális és környezetvédelmi normákat alkalmaznak. Ez lehetővé tette számukra, hogy megszerezzék a hagyományos uniós piacokat, és kárt okozó árakon megrendeléseket orosznak el az európai vállalatok előtt. Az infláció jelenlegi növekedése és a magas energiaárak további nyomást gyakorolnak az európai gyártókra. Az EGSZB aggodalmát fejezi ki az európai tengerészeti technológiai ágazat jövője miatt, és úgy véli, hogy azonnali fellépésre van szükség az európai tengerhasznosítási ágazat rezilienciájának megerősítése és globális versenyképességének visszanyerése érdekében, illetve ahhoz, hogy megvédjük Európa erős pozícióját a komplex hajógyártás és a szabadidős hajózás terén, valamint megőrizzük stratégiai tengerészeti autonómiáját.

3.4. A fenntartható európai tengerstratégiának figyelembe kell vennie többek között az európai kikötők és más kapcsolódó kritikus infrastruktúrák tulajdonjogát, amelyek közül sokat részben vagy egészben a kínai állam teljes vagy részleges ellenőrzése alatt álló kínai vállalatok vásároltak meg. Európa stratégiai autonómiájának biztosítása érdekében kiemelkedő fontosságú a tulajdonosi struktúrák újraértékelése és lehetőség szerint az európai tulajdonjog visszaállítása.

3.5. Az EGSZB ágazati stratégiát szorgalmaz a tengerészeti technológiai ágazat tekintetében, hogy növelje annak globális versenyképességét, valamint lehetővé tegye az ágazat számára a zöld és a digitális kettős átállásból adódó üzleti lehetőségek kihasználását. Ha az EU továbbra is versenyképes akar maradni ezen az erősen támogatott és kiegyensúlyozatlan globális piacon, ahol fő versenytársai nem tartják be a WTO-szabályokat, haladéktalanul konkrét uniós kereskedelmi mechanizmusokat, finanszírozási eszközökhöz való hozzáférési lehetőségeket, munkaerőpiaci képzési programokat és kutatás-fejlesztési programokat kell kidolgozni. Az EGSZB továbbá kéri, hogy a tengerészeti technológiai ágazatra az USA-hoz, Kínához, Japánhoz vagy Dél-Koreához hasonlóan az Unióban is stratégiai ágazataként tekintsenek, és az Európai Bizottság szolgálatain belül biztosítsanak elegendő emberi és pénzügyi erőforrást az ágazat számára.

3.6. Az európai tengerészeti technológiai ágazat az EU védelmi és felügyeleti tevékenységének, az áru-, energia- és személyszállításnak, valamint az európai zöld megállapodással és a kék gazdasággal kapcsolatos uniós szakpolitikai célok elérésének egyik sarokköve. Az EGSZB szorgalmazza, hogy sürgősen fogadjanak el olyan intézkedéseket, amelyek ösztönzik a környezetbarát és csúcstechnológiájú hajók iránti belső keresletet, ideértve egy flottamegújítást (pl. a nemzeti halászflokkák, a rövid távú tengeri hajózási és kabotázsfuvarozási flották, valamint a szabadidős hajók megújítását) célzó uniós programot és a meglévő hajóknak az európai zöld megállapodás céljaival összhangban történő utólagos átalakítását is.

(7) LeaderSHIP 2020 – The Sea: new opportunities for the Future.

3.7. Az EGSZB megjegyzi, hogy az európai zöld megállapodás közvetlenül befolyásolja az ágazat versenyképességét, mivel az paradigmaváltást jelent az egész vízi közlekedési ágazatban. Végrehajtása az alternatív üzemanyagok és technológiák gyorsabb bevezetéséhez fog vezetni. Az EGSZB azonban rámutat, hogy az alternatív üzemanyagok korlátozott infrastruktúrája és elérhetősége akadályozza a gyorsabb átállást, ezért azonnali beruházásokat szorgalmaz e téren, például egy erre a célra létrehozott uniós tengerészeti alap létrehozása révén. Figyelembe kell venni az egyes hajótípusok egyedi jellemzőit, a meghajtórendszerekre, az üzemanyagokra és a kibocsátásmentes technológiákra vonatkozó konkrét ütemtervekkel együtt.

3.8. Az EGSZB aggodalmát fejezi ki az európai vállalatokkal szemben Ázsiában alkalmazott kereskedelmi akadályok miatt, és a jelenlegi és jövőbeli kétoldalú és szabadkereskedelmi megállapodások és gazdasági partnerségek korszerűsítését és olyan záradékokkal való kiegészítését szorgalmazza, amelyek az uniós tengerhajózási vállalatok számára biztosítják a szabad piacra jutást, tiltják a kereskedelmi akadályokat, viszonyosságot követelnek, valamint biztosítják a kellő gondosságot.

3.9. Az EGSZB úgy véli, hogy a kereskedelmi protekcionizmussal szemben a nemzetközi tárgyalások és megállapodások jelentik a legjobb megoldást, és arra kéri az Európai Bizottságot, hogy fokozza a globális szabályok elérésére irányuló nemzetközi erőfeszítéseit. Alternatív megoldásként az Európai Bizottságnak – amíg szükséges – egyoldalú intézkedéseket kell alkalmaznia, hogy nyomást gyakoroljon nemzetközi versenytársaira. Az EGSZB az egyik legfőbb prioritásnak a külföldi támogatások és a káros árképzés elleni fellépést tartja.

3.10. A tengerészeti technológiai ágazat az európai kék gazdaság sarokköve, mivel ez gondoskodik a hajók építéséről és utólagos átalakításáról, valamint a – például a környezetbarát halászati flották, a tengeri megújuló energia, az akvakultúra és a mélytengeri bányászat fejlesztéséhez szükséges – rendszerekről és technológiákról. Az európai zöld megállapodás céljainak elérése érdekében az Uniónak jelentősen növelnie kell a tengeri megújuló energiaforrásokkal és az egyéb alternatív üzemanyagokkal kapcsolatos ipari kapacitását. Ellenkező esetben az Uniónak külföldi kapacitásokra kell támaszkodnia e stratégiai piac fejlesztéséhez és az európai zöld megállapodással kapcsolatos saját céljainak eléréséhez. E kockázat elkerülése érdekében az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy a stratégiai jelentőségű tengerészeti technológiai ágazatot és annak tevékenységeit haladéktalanul minősítse „kritikus infrastruktúrának”.

3.11. Az EGSZB-nek szilárd meggyőződése, hogy az EU csak a területén található erős gyártóüzemekkel juthat gazdasági vezető szerephez, mivel ez az egyetlen lehetőség a fenntartható gazdasági és társadalmi fejlődés biztosítására, az EU védelmének és stratégiai tengeri autonómiájának megerősítésére, az uniós polgárok biztonságának garantálására és munkahelyeik biztosítására. Az EGSZB emellett célzott programot és ösztönzőket szorgalmaz azon termelők számára, amelyek az Unióba kívánják áthelyezni a gyártóüzemeiket (visszatelepítés).

4. Foglalkoztatás és készségek

4.1. A tengerészeti technológiai ágazat Európa-szerte mintegy 1 millió munkahelyet teremt a tengeri régiókban ⁽⁸⁾.

4.2. A zöldítés és a digitalizáció alkalmazásához, valamint az áttörést hozó technológiák bevezetéséhez szakképzett munkaerőre van szükség. Az EGSZB ezért arra kéri az Európai Bizottságot és a tagállamokat, hogy a programok értékelése és a készségek tanúsítása révén, a szociális partnerek és a tudományos körök teljeskörű bevonásával dolgozzanak ki és haladéktalanul hajtsanak végre nagyszabású átképzési, továbbképzési és szakképzési programokat. Az EGSZB továbbá kéri, hogy nyújtsanak konkrét pénzügyi támogatást az uniós készségfejlesztési paktumhoz és az olyan célzott kampányokhoz, amelyek vonzóbbá teszik az ágazatot többek között a nők és a fiatalok, valamint a fogyatékkal élő és a speciális kompetenciákkal rendelkező személyek számára. Az EGSZB arra is rámutat, hogy a tengerészeti technológiai ágazatban – amellett, hogy kifejezetten szükség van fizikai munkavállalókra (pl. hegesztőkre, villanyszerelőkre, csőszerelőkre) – a robotika, a mesterséges intelligencia, a kiberbiztonság, az érzékelők, az automatizálás és a háromdimenziós nyomtatás terén fejlett készségekkel rendelkező munkavállalókra, valamint magasan képzett mérnökökre van szükség.

4.3. Az európai vállalatok – az uniós jogszabályokkal és az ILO-szabályokkal teljes összhangban – eleget tesznek a legmagasabb szintű nemzetközi szociális normáknak. Az EGSZB elismeri az európai vállalatok által a nemzetközi munkaügyi normák kialakítása és szigorítása terén végzett munkát, valamint annak fontosságát, hogy az ágazatban dolgozók számára megfelelő munkakörülményeket, tisztességes béreket és szociális biztonságot garantáljanak, és fokozott erőfeszítéseket szorgalmaz az európai üzemi tanácsok létrehozása és megszilárdítása érdekében. Az EGSZB megismétli továbbá, hogy a másik tagállamba kiküldött munkavállalók részére a munkavállalók kiküldetéséről szóló irányelvvel összhangban biztosítani kell a fogadó tagállamban hatályban lévő alapvető jogokat.

⁽⁸⁾ A Future European Maritime Technology Industrial Policy.

4.4. Ahogy arra a LeaderSHIP 2020 stratégia (2013) is rávilágít, a tengerészeti technológiai ágazat nehézségekbe ütközik a know-how generációk közötti átadásának biztosítása terén. Az EGSZB nagyon csalódott amiatt, hogy eddig nem hoztak konkrét (uniós) intézkedéseket, és egyértelmű ütemtervet szorgalmaz az igazságos átmenet biztosítása, a tengerészeti technológiai ágazat vonzóbbá tétele és a megfelelő oktatási és képzési lehetőségek megteremtése érdekében. Úgy véli továbbá, hogy az új trendekhez és üzleti modellekhez, valamint a zöld és digitális átálláshoz igazított új tantervekre és készségekre is szükség van. Az igazságos átmenetre vonatkozó keretnek a szociális párbeszédnek kell alapulnia, és megfelelő forrásokat kell biztosítani az új munkaerő vonzásához, a munkahelyváltásnak, illetve a munkavállalók átképzésének és továbbképzésének támogatásához, beleértve az új technológiákkal és folyamatokkal kapcsolatos egészségügyi és biztonsági képzést is. Az egységes és azonos szintű képzés érdekében minden programot értékelni és tanúsítani kell.

4.5. Az EGSZB úgy véli, hogy az ágazati szociális párbeszédért felelős bizottságnak alapvető szerepet kell betöltenie a tengerészeti technológiai ágazat megerősítésében. A minőségi szociális párbeszéd (pl. ambiciózus közös fellépések révén), a szociális partnerek közötti megállapodások és együttműködés – többek között az ágazati szociális párbeszédért felelős bizottság keresztül – kulcsfontosságú, és tiszteletben kell tartani ezeket.

5. Finanszírozási eszközökhöz való hozzáférés

5.1. Az EGSZB létfontosságúnak tartja, hogy a gyártóüzemek Európában maradjanak és versenyképessé váljanak, és arra kéri az Uniót és a tagállamokat, hogy kezeljék prioritásként az ágazat finanszírozását. A tengerészeti technológiai ágazat fokozott nehézségekkel néz szembe a bankhitelekhez és a közfinanszírozáshoz való hozzáférés terén, valamint rendkívül korlátozott mértékben állnak rendelkezésére más finanszírozási források, és ez leginkább a kvv-kat érinti. Az EGSZB emellett olyan uniós taxonómiai szabályokat szorgalmaz, amelyek a tengerhasznosítási ágazatban támogatják a fenntartható beruházásokat, ugyanakkor biztosítva, hogy senkit sem hagynak hátra és kerülik a hátrányos megkülönböztetést az ágazat szereplői között. A környezeti teljesítményre vonatkozó kritériumokat szintén össze kell hangolni az uniós jogszabályokkal, valamint jogbiztonságot kell biztosítani a technológiai beruházások számára.

5.2. Az EGSZB úgy véli, hogy az Uniónak pénzügyileg arra kell ösztönöznie az uniós hajótulajdonosokat, hogy Európában építsenek hajókat, ugyanakkor lehetőség szerint az Unióban kell tartania az ellátási láncokat és a részegységek gyártását. Célzott alapokkal és pályázati felhívásokkal is számolni kell, mivel a partnerségi megállapodásokban vagy a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben alig említik meg a tengeri lehetőségeket, illetve alig foglalkoznak velük.

5.3. Az EGSZB kéri, hogy a FuelEU Maritime kezdeményezéshez kapcsolódó jogsértésekből befolyt pénzeszközöket, valamint az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszerből származó bevételeket további célzott finanszírozási forrásként egyebek mellett a tengerészeti technológiai ágazatra, különösen a kutatás-fejlesztésre és innovációra fordítsák. Az EGSZB kész szerepet vállalni új szakpolitikák kidolgozásában és új uniós finanszírozási programok kialakításában, és kéri, hogy az uniós intézményeket vonják be az ezzel kapcsolatos valamennyi jövőbeli tárgyalásba.

5.4. Mivel a meglévő pénzügyi eszközök nem elegendőek, illetve nem igazodnak a tőkeigényes ágazatokhoz, az EGSZB ismételten arra kéri az Európai Bizottságot, hogy „alakítson ki célzott pénzügyi eszközöket, amelyek fokozzák a beruházásokat egy olyan kockázatos tőkeintenzív ágazatban, mint az európai tengerészeti technológiai ágazat”⁽⁹⁾, ugyanakkor „mérlegelni kellene egy olyan finanszírozási program létrehozását is, amely az európai újrafeldolgozó létesítmények számára lehetővé teszi nagyobb hajótípusok kiselejtezését”. Az EGSZB egy olyan uniós garanciaalap létrehozását is szorgalmazza, amely a kockázatos tengerészeti beruházások esetében megkönnyíti finanszírozási eszközökhöz való hozzáférést. Az elhasználdott hajók, köztük a szabadidős és a halászhajók bontását és újrafeldolgozását is lehetővé kell tenni uniós finanszírozás felhasználásával.

5.5. Végezetül elfogadhatatlan, hogy továbbra is hozzáférhetnek az uniós pénzeszközökhöz (pl. az EBB által nyújtott finanszírozáshoz) és a belső piachoz az olyan nem uniós vállalatok, amelyek nem tartják tiszteletben az uniós normákat. Ezért az Uniónak az uniós normák betartása tekintetében szigorúan alkalmaznia kell a viszonyosság elvét és a kellő gondossággal kell eljárnia, továbbá biztosítani kell, hogy uniós finanszírozási eszközöket ne vehessenek igénybe, illetve a belső piachoz ne kaphassanak hozzáférést olyan vállalatok, amelyek továbbra is szociális dömpinget alkalmaznak és

⁽⁹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A LeaderSHIP 2020 stratégia: jövőkép a tengerészeti technológiai ipar számára – innovatív, fenntartható és versenyképes tengerhasznosítási ágazat 2020-ra (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 262., 2018.7.25., 8. o.).

globálisan felborítják az egyenlő versenyfeltételeket. Az Európai Bizottságnak alkalmaznia kell a külföldi támogatásokról szóló rendeletet a külföldről támogatott hajógyárakra és tengerészeti berendezés-gyártókra, és fontolóra kell vennie a vízi járművekre vonatkozó káros árképzésről szóló (EU) 2016/1035 európai parlamenti és tanácsi rendelet⁽¹⁰⁾ felülvizsgálatát.

6. Kutatás-fejlesztés és innováció (K+F+I)

6.1. Az európai zöld megállapodás céljainak elérése és az uniós iparstratégia végrehajtása érdekében ágazati megközelítésre van szükség, amelyhez konkrét ágazati politikai intézkedések társulnak. Az EGSZB kiemeli, hogy hosszú út vezet az elmélettől a gyakorlatig, és rendkívül csalódott amiatt, hogy semmilyen intézkedéssel nem támogatják az EU ipari fejlődését. Az EGSZB, a szociális partnerek és a helyi gyártók hiába vártak arra, hogy az ágazatot az „Irány az 55 %!” intézkedéscsomagnak⁽¹¹⁾ való megfelelés érdekében a környezetbarát hajókra, valamint az alternatív üzemanyagokra és technológiákra való átállására ösztönözzék.

6.2. Az új, forradalmi technológiák (pl. intelligens érzékelők a hajókon és a kikötőkben, adatelemzés, tárgyak internete, felhőalapú számítástechnika, mesterséges intelligencia) alkalmazása elengedhetetlen ahhoz, hogy a verseny élvonalában maradjunk. Ezek integráltabb hajózási szolgáltatásokat és ellátási láncokat, nagyobb biztonságot és energiahatékonyságot, valamint jobb tervezést tesznek lehetővé. Az EGSZB azonban rámutat, hogy a helyi gyártók átlagosan már most is éves forgalmuk jelentős részét (9 %) fektetik be kutatás-fejlesztésbe és innovációba, és kéri, hogy az élenjáró vállalkozások számára dolgozzanak ki konkrét közpolitikákat és nyújtsanak nagyobb pénzügyi támogatást.

6.3. Az EGSZB emellett nemzeti, uniós és nemzetközi szinten fokozott erőfeszítéseket kér a kiberbiztonsági kapacitások növelése érdekében, mivel a technológiai fejlődéssel, valamint az automatizált folyamatok és hajók bevezetésével együtt a kiberkockázat is növekedni fog.

6.4. A tengerészeti technológiai ágazat teljes dekarbonizációjának megvalósításához teljesen át kell állni az alternatív üzemanyagokra és technológiákra. Bár ez az ágazat jelenti a leginkább energiahatékony közlekedési módot, az EGSZB rámutat, hogy az újrahasznosítás, a zöldítési beruházások, a kibocsátásmentes és az éghajlatváltozás hatásaival szemben reziliens kikötők, a vízi utakkal kapcsolatos infrastruktúra és a kevés szereplős kikötői logisztikai láncok terén még van hová fejlődni. Az EGSZB kéri a kutatás és az innováció támogatását a tengerészeti technológiai ágazatban, mivel ezek kulcsfontosságúak az áttörést jelentő technológiák fejlesztése és a tengeri szállítás lehetséges alternatív koncepcióinak kidolgozása, valamint az ágazat versenyképessége szempontjából. E tekintetben széles körű együttműködésre kell törekedni a védelmi iparral.

6.5. A tengerészeti technológiai ágazat jövője az adatgyűjtésen és az adatgazdálkodáson múlik, mivel az adatelemzés jelentős lehetőséget kínál a logisztika, a hajóüzemeltetés, a nagy tengeri területekkel kapcsolatos térfigyelés, valamint a hajók környezeti teljesítménye javítására.

6.6. A tengerészeti technológiai ágazat esetében létfontosságú a know-how és a szellemi tulajdon védelme. Az EU által finanszírozott K+F+I terén szerzett tudásnak javítania kell az uniós vállalatok versenyképességét és a társadalom javát kell szolgálnia. Ennélfogva az uniós projektek keretében kifejlesztett zöld és intelligens tengerészeti technológiákat az EU versenyképessége és stratégiai autonómiája szempontjából stratégiai fontosságúnak kell tekinteni, és a Horizont Európa jogi rendelkezéseivel összhangban lehetővé kell tenni, hogy ideiglenesen korlátozni lehessen a nem uniós vállalatoknak az említett projektek eredményeihez való hozzáférést. A hajózási ágazat azon területeinek, amelyek még nem tartoznak a meglévő partnerségek hatálya alá – például a szabadidős hajóknak és jachtoknak – szintén részesülniük kell a Horizont Európa keretében nyújtott K+F+I finanszírozásból.

6.7. Végezetül az EGSZB rámutat, hogy a K+F+I-beruházások jóvoltából az EU vezető szerephez juthat a globális versenyben, ezért üdvözli a kibocsátásmentes vízi közlekedéssel kapcsolatos közös programozású partnerség elfogadását.

7. Záró megjegyzések

7.1. Az EGSZB úgy véli, hogy más közlekedésmódokhoz hasonlóan egy „tengerészeti szakértői csoport” és egy „európai tengerészeti technológiai ágazati szövetség” segíthetne javítani és visszanyerni a tengerészeti technológiai ágazat globális versenyképességét.

⁽¹⁰⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1035 rendelete (2016. június 8.) a vízi járművekre vonatkozó káros árképzés elleni védekezésről (kodifikált szöveg) (HL L 176., 2016.6.30., 1. o.).

⁽¹¹⁾ Irány az 55%! – az EU 2030-ra vonatkozó éghajlat-politikai célkitűzésének megvalósítása a klímasegesség elérése érdekében.

7.2. Ha ágazati szinten nem hoznak intézkedést, akkor az EGSZB e véleménye lehet az egyik utolsó felhívás a tengerészeti technológiai ágazat haladéktalan támogatására annak érdekében, hogy Európában megvédjék a piacot, garantálják az ágazati képességeket és megtartsák a munkahelyeket, valamint küzdjenek az elvesztett piacok visszaszerzésért. Az EGSZB megtette a magáét annak érdekében, hogy felhívja a figyelmet a szükséges szakpolitikai intézkedésekre, és kész további lépéseket tenni az ágazat versenyképességének javítása érdekében. Amennyiben az EU nem tesz sürgős lépéseket, nem dolgoz ki és nem hajt végre gyorsan egy célzott stratégiát a tengerhasznosítási ágazatra vonatkozóan, akkor az EU teljes mértékben Ázsiától válhat függővé polgári és tengeri hajói és struktúrái, valamint a tengerészeti és tengeri berendezések tekintetében. Ez nemcsak valódi szégyen lenne, hanem jelentős politikai hiba is.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fiatalok felkészítése az oktatás révén a fenntartható fejlődés megvalósítására

(saját kezdeményezésű vélemény)

(2023/C 100/06)

Előadó: **Tatjana BABRAUSKIENĖ**

Közgyűlési határozat:	2022.1.20.
Jogalap:	eljárési szabályzat 52. cikk (2) bekezdés saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	„Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.24.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.15.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	126/1/1

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB arra kéri a tagállamokat, hogy erősítsék meg a COP26-on arra vonatkozóan tett kötelezettségvállalásukat ⁽¹⁾, hogy az éghajlat-politikát és a fenntartható fejlődést a tanterveik központi elemévé teszik. Alapvetően fontos felismerni, hogy a fiatalokkal együtt újra kell gondolni a jövőt, és olyan új társadalmi szerződést kell kidolgozni, amely pozitív változásokat hoz az oktatásban.

1.2. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a paradigmaváltás megvalósítása érdekében egy általános és átfogó megközelítésre van szükség, amely biztosítja a különböző érdekelt felek, a szociális partnerek és a civil társadalmi szervezetek közötti együttműködést. Az ifjúsági szervezetek és az iskolarendszeren kívüli oktatás döntő szerepet játszanak a fenntartható fejlődési célokkal kapcsolatos tudatosság növelésében és azok végrehajtásának támogatásában.

1.3. Az EGSZB arra ösztönzi az Európai Bizottságot, hogy 2023-ban, a készségek európai évében is fordítson figyelmet a fiatalok szükségleteire, összekapcsolva azt a fenntartható fejlődéssel és azokkal a kihívásokkal, amelyekkel a fiataloknak a változó világban szembe kell nézniük.

1.4. Az EGSZB üdvözlöi, hogy az Európai Bizottság koordináló szerepet tölt be a projektek, a képzés, a bevált gyakorlatok cseréje és a tanárok közötti kommunikáció előmozdításában, annak érdekében, hogy előmozdítsa a fenntartható fejlődési célok oktatásban való megjelenítését. A fenntartható fejlődést szolgáló, mind elméleti, mind gyakorlati oktatási megközelítéseket és stratégiákat azonban helyi, nemzeti és regionális szinten kell kidolgozni, és azoknak következetes kutatáson és egyértelmű cselekvési terveken kell alapulniuk. Ennek magában kell foglalnia a nyomon követést, lehetővé téve a folyamatos fejlesztést és tapasztalatcserét.

1.5. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a szociális és a civil párbeszédnek fontos szerepe van abban, hogy a fenntartható fejlődési célokat beépítsék az oktatás különböző szintjeibe, az iskolarendszerű és az iskolarendszeren kívüli oktatásba, valamint a tanárképzésbe, biztosítva, hogy ezeknek része legyen egy konkrét tanulási célokat kitűző és értékelési módszereket alkalmazó célzott kompetenciakeret.

1.6. Az EGSZB rámutat arra, hogy mindenkinek szüksége van az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez szükséges ismeretekre, különös tekintettel a fenntartható fogyasztás és termelés valamennyi aspektusára, a felelős étel- és italválasztásra és az étel- és italpazarlás csökkentésére, valamint a fenntartható energia használatára. A gyermekek oktatását a szülők egész életen át tartó tanulással és a polgárok oktatásával kell támogatni. Emellett igyekezni kell mindenkit bevonni, többek között a fiatalok által irányított, e témával foglalkozó szervezetek támogatása révén.

⁽¹⁾ Az oktatási és környezetvédelmi miniszterek COP26 alkalmával tartott csúcstalálkozójának társelnöki következtetései, „Learn for our Planet. Act for the climate”.

1.7. Az EGSZB kéri, hogy az uniós beruházások jobban kapcsolódjanak a fenntartható fejlődést szolgáló oktatáshoz, és ehhez használjanak fel olyan uniós alapokat, mint a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz, az Erasmus+, a Horizont, az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) és az Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+).

1.8. Az EGSZB arra kéri a tagállamokat, hogy hajtsanak végre fenntartható és minőségi közberuházásokat annak biztosítására, hogy a fenntartható fejlődési célok ne csak elméletben, hanem a gyakorlatban is beépüljenek a nemzeti oktatásba, olyan átfogó tantervek kidolgozásával, amelyek kritikus gondolkodásra és megalapozott döntéshozatalra nevelnek.

1.9. Az EGSZB arra kéri a tagállamokat, hogy nyújtsanak hatékony támogatást a tanároknak a szakma vonzóbbá tétele érdekében. Bár Európában hatalmas tanárhiány tapasztalható, a fenntarthatóságot szolgáló oktatáshoz megbecsült tanárookra van szükség, akik tisztességes fizetést kapnak és jó munkakörülmények között dolgozhatnak. Az oktatási rendszer átalakításához elengedhetetlen biztosítani a tanárok magas színvonalú alap- és továbbképzését, a méltányosság és a befogadás érvényesülését az oktatási és képzési rendszerekben, valamint az innovatív iskolaszervezetet.

1.10. Az EGSZB kéri, hogy az oktatási és tanulási folyamat középpontjában a fiatalok álljanak. Ez úgy érhető el, ha csökkentik a tanári szakmához kapcsolódó bürokráciát, az innovatív pedagógiára és a diákokkal való szoros együttműködésre összpontosítanak. Ezzel összefüggésben fontos, hogy minden tanárt felkészítsenek az új technológiák hatékony használatára és az új tanulási környezetekre, mind a tantervet, mind saját életüket illetően. Hasznos lenne értékelni, hogy létre lehetne-e hozni egy, a bevált gyakorlatok cseréjét célzó online platformot vagy honlapot.

1.11. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy az egyenlőtlenségek megszüntetése érdekében – a fenntartható fejlődést szolgáló oktatással összhangban – dolgozzon ki egy a szegénység és a korai iskolaelhagyás csökkentésére vonatkozó európai mutatót. Ezt egy globális mutatóval együtt lehetne kidolgozni.

2. Előzmények és háttér

2.1. A fenntartható fejlődés szükségessége

2.1.1. A politikusoknak, a döntéshozóknak és az érdekelt feleknek minden szinten el kell ismerniük, hogy a fosszilis tüzelőanyagokon alapuló, erőforrás-igényes és lineáris gazdaságról a klímabarát körforgásos gazdaságra való, széles körű átállás égetően szükséges, de jelentősen megbotlyogtatja a polgárok, különösen a fiatalok és a jövő nemzedékek életét és jövőbeli terveit.

2.1.2. Oroszország Ukrajna elleni háborúja rávilágított Európa fenntarthatatlan fosszilisenergia-függőségére is, és új geopolitikai kontextusba helyezte a zöld átállást. Függőségünk csökkentése érdekében a dekarbonizáció felgyorsítása elkerülhetetlen, és nagyobb szükség van rá, mint valaha. A jelenlegi és jövőbeli kihívások tükrében a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó menetrend, az abban foglalt 17 fenntartható fejlődési cél és az a vállalás, hogy senkit és egyetlen helyet sem hagyunk hátra, egyedülálló utat kínál a jóléti gazdasághoz, a jobb újjáépítéshez, valamint egy méltányosabb, igazságosabb, befogadóbb, fenntarthatóbb és reziliensebb világ megeremtéséhez.

2.1.3. A közeljövőben az Uniónak jó példával kell elől járnia a zöld és társadalmilag igazságos átmenet felé vezető, gazdaságilag fenntartható út kialakításában. Ennek elérése érdekében az EGSZB arra kéri a tagállamokat és az uniós intézményeket, hogy készítsék fel a fiatalokat, illetve vonják be őket a döntéshozatalba, az oktatás és a foglalkoztatás átalakításába, valamint még több fiatal mozgósításába. Az ENSZ Közgyűlése által 1995-ben elfogadott, a 2000-ig tartó és az azt követő időszakra vonatkozó Nemzetközi Ifjúsági Akcióprogram⁽²⁾ szerint a fiatalok minden országban a fejlődés fő emberi erőforrásai, és a társadalmi átalakulás, a gazdasági fejlődés és a technológiai innováció kulcsfontosságú szereplői. Az EGSZB rámutat, hogy a fiatalok a jövő vezetői. Támogatni kell őket a progresszív innovációhoz való hozzáférésben, és a fenntartható fejlődés előmozdítása érdekében teljes mértékben be kell vonni őket a politikai döntéshozatalba.

2.1.4. E saját kezdeményezésű vélemény célja annak elemzése, hogy a fenntartható fejlődési célok beépülnek-e a tagállamok tantervébe, és ha igen, hogyan, valamint annak vizsgálata, hogy az egyes tagállamok által alkalmazott megközelítés a fenntartható fejlődés előmozdítását szolgáló, transzformatív oktatásnak tekinthető-e⁽³⁾. A vélemény emellett az Európai Bizottság és a tagállamok támogatása céljából ajánlásokat fogalmaz meg azzal kapcsolatban, hogy miként lehet előmozdítani a lehetőségeket és leküzdeni a kihívásokat az ifjúságpolitikák továbbfejlesztése érdekében, biztosítva ugyanakkor a fenntartható fejlődést szolgáló oktatás korai szakasztól kezdődő általános érvényesítését.

(2) ENSZ – World programme of action for youth.

(3) Különböző kifejezések vannak használatban – a vélemény a „fenntartható fejlődés előmozdítását szolgáló transzformatív oktatásra” vonatkozik. A „fenntartható fejlődést szolgáló oktatás” és a „környezeti fenntarthatóságot szolgáló oktatás” ugyanakkor a jelenlegi kontextusban felcserélhető. Lásd még a függelékben található szójegyzéket.

2.2. Szakpolitikai környezet

2.2.1. 2015-ben az Egyesült Nemzetek Szervezete elfogadta a fenntartható fejlődési célokat mint a környezetkárosodás, valamint a társadalmi és gazdasági fejlődés kérdéseinek együttes kezelését célzó ambiciózus tervet a világ számára. A 17 fenntartható fejlődési cél és az ezekhez kapcsolódó 169, 2030-ig elérendő célkitűzés középpontjában az oktatás áll. Az oktatás emberi jog, és az oktatásnak (ezen belül a fenntarthatóságot szolgáló oktatásnak) mindenki számára hozzáférhetőnek kell lennie. A fenntartható fejlődési célok megvalósításával foglalkozó UNESCO-jelentés szerint azonban a közoktatás nem mindenki számára ingyenes, és gyakran nem inkluzív. A 4.7. fenntartható fejlődési cél végrehajtása ezért nehéznek bizonyult. Emellett a jelentés szerint sok ország még mindig nem teljes mértékben elkötelezett amellett, hogy az éghajlat-politikai fellépést a tanterv központi részévé tegye⁽⁴⁾.

2.2.2. A 4.7. fenntartható fejlődési cél kimondja, hogy 2030-ig az aláíróknak biztosítaniuk kell, hogy „minden tanuló szert tegyen a fenntartható fejlődés előmozdításához szükséges ismeretekre és készségekre, többek között a fenntartható fejlődéssel és a fenntartható életmóddal, az emberi jogokkal, a nemek közötti egyenlőséggel, a béke és erőszakmentesség kultúrájának előmozdításával, a világpolgársággal, valamint a kulturális sokféleség és a kultúra fenntartható fejlődéshez való hozzájárulásának elismerésével kapcsolatos oktatás révén”. Az ehhez kapcsolódó, az *Uniós stratégia mindenki zöld készségeinek és kompetenciáinak fejlesztésére* című EGSZB-velemény⁽⁵⁾ összhangban van ezzel az ajánlással.

2.2.3. Az elmúlt években az uniós politika egyre nagyobb figyelmet szentelt a környezeti fenntarthatóságnak. A 2019-ben elindított európai zöld megállapodás⁽⁶⁾ az Európai Bizottság arra irányuló terve, hogy fenntarthatóvá tegye az Unió gazdaságát. Ez jelzi azon törekvését, hogy Európa 2050-re az első klímasemleges kontinenssé váljon.

2.2.4. Az Európai Bizottság a zöld átálláshoz való hozzájárulást célzó oktatási és képzési tervének részeként számos kezdeményezést javasolt: először az „Oktatás az éghajlatért” koalíció elindítását⁽⁷⁾; másodszer a közelmúltban elfogadott, „a környezet védelmét célzó szerepvállalás ösztönzése a fiatalok mint a változás előmozdítói körében” című tanácsi következtetéseket⁽⁸⁾, valamint a zöld átállást és a fenntartható fejlődést szolgáló tanulásról szóló tanácsi ajánlást⁽⁹⁾. Harmadszor pedig az éghajlatváltozással és a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos európai kompetenciakeret kidolgozását⁽¹⁰⁾.

2.2.5. Az Oktatási, Ifjúsági, Kulturális és Sportügyi Tanács 2022. április 4–5-i ülésén hangsúlyozta a sportnak a fenntartható környezetre való nevelésben betöltött fontos szerepét, és javasolta, hogy „*térképezzék fel, hogy a sportklubok, a szövetségek és a sport területén tevékenykedő egyéb érdekelt felek körében miként lehetne előmozdítani a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos oktatást, valamint kialakítani a környezeti és polgári felelősségvállalást*”⁽¹¹⁾.

2.2.6. Az ifjúság európai évének (2022) is egyik célja a zöld és digitális átállás által kínált új esélyek és lehetőségek népszerűsítése. A zöld és digitális átállásnak inkluzívnak kell lennie, és az átállás során figyelmet kell fordítani a kevesebb lehetőséggel rendelkező fiataloknak és a fiatalok veszélyeztetett csoportjainak az integrálására is. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy 2023-ban, a készségek európai évében is fordítson figyelmet a fiatalok szükségleteire, összekapcsolva azt a fenntartható fejlődéssel és azokkal a kihívásokkal, amelyekkel a fiataloknak a változó világban szembe kell nézniük.

⁽⁴⁾ UNESCO Global education monitoring report, 2021/2: non-state actors in education: who chooses? who loses?

⁽⁵⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Uniós stratégia mindenki zöld készségeinek és kompetenciáinak fejlesztésére (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 56., 2021.2.16., 1. o.).

⁽⁶⁾ Európai zöld megállapodás.

⁽⁷⁾ Európai Bizottság – Education for Climate Coalition.

⁽⁸⁾ A Tanács és a tagállamok kormányainak a Tanács keretében ülésező képviselői által elfogadott következtetések – A környezet védelmét célzó szerepvállalás ösztönzése a fiatalok mint a változás előmozdítói körében (HL C 159., 2022.4.12., 9. o.).

⁽⁹⁾ A Tanács ajánlása (2022. június 16.) a zöld átállást és a fenntartható fejlődést szolgáló tanulásról (HL C 243., 2022.6.27., 1. o.).

⁽¹⁰⁾ Bianchi, G., Pisiotis, U. és Cabrera Giraldez, M., GreenComp – The European sustainability competence framework. Punie, Y. és Bacigalupo, M., (szerkesztők), EUR 30955 EN, Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg, 2022; ISBN 978-92-76-46485-3, doi:10.2760/13286, JRC128040.

⁽¹¹⁾ A Tanács és a tagállamok kormányainak a Tanács keretében ülésező képviselői által elfogadott következtetések – A sport és a testmozgás mint a fenntartható fejlődést szolgáló magatartásformálás ígéretes mozgatórugói (HL C 170., 2022.4.25., 1. o.).

2.2.7. Fontos, hogy az uniós beruházások jobban összekapcsolódjanak a fenntartható fejlődést szolgáló oktatással, és ehhez használjanak fel olyan uniós alapokat, mint a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz, az Erasmus+, a Horizont, az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) és az Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+). A biológiai sokféleség csökkenése, a szennyezés és az éghajlatváltozás elleni küzdelem a 2021–2027-es időszakra szóló új Erasmus+ program négy átfogó prioritásának egyike, a befogadás és a sokféleség, a digitális átalakulás és a demokratikus folyamatokban való részvétel ösztönzése mellett. Az EGSZB üdvözi, hogy a szénlábnym csökkenése érdekében az Erasmus programban is ösztönözni fogják az online mobilitást.

3. Ifjúság, oktatás és fenntartható fejlődés

3.1. A fiatalok átképzése és továbbképzése során figyelembe kell venni, hogy a készségfejlesztés fontos szerepet játszik az éghajlatváltozás mérséklése és az ahhoz való alkalmazkodás terén, valamint a körforgásos gazdaságban. A szociális partnerek (munkáltatói szervezetek és a munkavállalók szakszervezetei) és a civil társadalmi szervezetek kulcsszerepet játszanak a munkakörök kialakításában, valamint a szakmai és foglalkozási standardok meghatározásában, és a fenntarthatósági szempontok tanulószereződéses gyakorlati képzésekbe és a munkavállalói képzésbe történő beépítésében. A szociális partnerek és a civil társadalom segíti a fiatalokat abban, hogy az iskolából a munka világába való átmenet során oly módon tudjanak alkalmazkodni, amely a fenntartható fejlődést is magában foglalja. A szociális és civil párbeszéd alapvető szerepet játszik, és azt meg kell erősíteni.

3.2. A fiataloknak digitális integrációra és társadalmi befogadásra, minőségi oktatásra és képzésekre, stabil foglalkoztatásra, jó munkakörülményekre, megfizethető lakhatásra és az éghajlatváltozás elleni mindennapi küzdelemhez nyújtott támogatásra van szükségük. További kutatásra és adatokra van szükség az éghajlatváltozás országokra és régiókra gyakorolt, valamint helyi szinten tapasztalható hatásairól, és ezeket össze kell kapcsolni a készségekre és munkahelyekre vonatkozó prognózissal. Annak elismerése mellett, hogy Európában és más kontinenseken jelentős élelmiszerválság áll fenn, a fiataloknak meg kell ismerniük a fenntartható fogyasztás és termelés valamennyi aspektusát, hogy csökkentsék az élelmiszer-pazarlást, és felelősen válasszák meg a szükséges élelmiszereket.

3.3. Az egyenlőtlenség kezelésére egy a szegénység és a korai iskolaelhagyás csökkentésére vonatkozó globális és európai mutatót kell bevezetni, a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos oktatással összhangban. A vidéki területeknek a munkalehetőségek hiánya és az elégtelen oktatási lehetőségek miatti elnéptelenedése káros hatással van a fiatal családokra. A korai iskolaelhagyás a városi és a vidéki területeken egyaránt problémát jelent, ezért a munkaerőpiaccal és a méltányos gazdasági növekedéssel foglalkozó szakpolitikáknak hatékonyan kell működniük, hogy csökkenthessék a NEET-fiatalok⁽¹²⁾ számát.

3.4. A színvonalas és eredményes tanulószereződéses gyakorlati képzés európai keretrendszerének⁽¹³⁾ hatékony végrehajtása és a szakmai gyakorlatok európai minőségi keretrendszerének megerősítése nélkülözhetetlen a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos oktatás szempontjából.

3.5. Az EGSZB úgy véli, hogy tekintettel e kérdések nagyságrendjére, összetettségére és sürgető mivoltára, az Unió és a tagállamok részéről fokozottabb és összehangoltabb erőfeszítésekre van szükség, többek között a fenntarthatóságot szolgáló oktatás fejlesztése terén, ami most kulcsfontosságú. Ez magában foglalja a fenntartható energia használatának oktatását is. A bevált gyakorlatok országok és szervezetek közötti cseréje mellett rendszeresen nyomon kell követni és fel kell térképezni az oktatásra vonatkozó uniós és tagállami szakpolitikákat. A fenntartható fejlődéssel kapcsolatos oktatás középpontjában a humanista értékek állnak, amelyek a tudás elsajátítására és – a környezeti és társadalmi következményeket is figyelembe véve – kiegyensúlyozott gyakorlati megoldások kialakítására összpontosítanak.

3.6. A tanárok és a szülők alapvető szerepet játszanak a fenntartható környezetről szóló oktatásban. A tanárokat és oktatókat a fenntarthatóságról szóló, színvonalas szakmai alapképzéssel és folyamatos továbbképzésekkel kell támogatni. Az EGSZB „*Uniói stratégia mindenki zöld készségeinek és kompetenciáinak fejlesztésére*”⁽¹⁴⁾ című véleménye hangsúlyozta, hogy mindenkinek rendelkeznie kell az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez szükséges ismeretekkel. A szülők egész életen át tartó tanulása és a polgárok oktatása kulcsfontosságú, amit az érintettek bevonásával – többek között az ifjúsági szervezetek e téren történő támogatása révén – meg kell erősíteni.

⁽¹²⁾ A NEET a „nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő” kifejezés angol nyelvű rövidítése, és olyan munkanélküli személyre utal, aki nem vesz részt oktatásban vagy szakképzésben.

⁽¹³⁾ A Tanács ajánlása (2018. március 15.) a színvonalas és eredményes tanulószereződéses gyakorlati képzés európai keretrendszeréről (HL C 153., 2018.5.2., 1. o.).

⁽¹⁴⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Uniói stratégia mindenki zöld készségeinek és kompetenciáinak fejlesztésére (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 56., 2021.2.16., 1. o.).

3.7. Az EGSZB arra kéri a tagállamokat, hogy nyújtsanak hatékony támogatást a tanároknak a szakma vonzóbbá tétele érdekében. Bár Európában hatalmas tanárhiány tapasztalható, a fenntarthatóságot szolgáló oktatáshoz megbecsült tanárookra van szükség, akik tisztességes fizetést kapnak és jó munkakörülmények között dolgozhatnak. Az oktatási rendszer átalakításához elengedhetetlen biztosítani a tanárok magas színvonalú alap- és továbbképzését, a méltányosság és a befogadás érvényesülését az oktatási és képzési rendszerekben, valamint az innovatív iskolaszervezetet, megteremtve a béke és a biztonság kultúráját. Ahhoz, hogy a fiatalokat az oktatás révén képessé tegyük a fenntartható fejlődés megvalósítására, hozzáértő szakemberekre van szükség, akik sokféle és hathatós eszközzel rendelkeznek. A szakképzett tanárok tudni fogják, hogyan használhatják fel mindennapi munkájuk során a lehető legjobban a Párizsi Nyilatkozatot⁽¹⁵⁾ és a szakképzésről szóló osnabrücker nyilatkozatot⁽¹⁶⁾ (a polgári szerepvállalásnak, valamint közös értékeinknek: a szabadságnak, a toleranciának és a megkülönböztetésmentességnek az oktatás által történő előmozdítása).

3.8. Az európai fiatalok kreatív képzelőerejükkel, lelkesedésükkel és energiájukkal felbecsülhetetlen értékű humán tőkét képviselnek, az innovatív ötletek kiapadhatatlan forrásai, és most és a közeljövőben ők játsszák a legnagyobb szerepet a fenntartható fejlődés előmozdításában az uniós tagállamokban. E tekintetben az uniós tagállamok jelentős kiaknázatlan potenciállal rendelkeznek. Az ifjúsági szervezetek és az iskolarendszeren kívüli oktatás fontos szerepet játszanak a fenntartható oktatás és tanulás támogatásában.

3.9. Az EGSZB kéri, hogy az oktatási és tanulási folyamat középpontjában a fiatalok álljanak. Ez úgy érhető el, ha csökkentik a tanári szakmához kapcsolódó bürokráciát, az innovatív pedagógiára és a diákokkal való szoros kapcsolatra összpontosítanak, és minden tanárt felkészítenek az új technológiák használatára és az új tanulási környezetekre, mind a tantervet, mind saját életüket illetően. A transzformatív oktatáshoz az átalakulást előmozdító tanárookra, készségekre és polgárookra van szükség. A tanároknak és az oktatóknak elegendő időre, megfelelő helyre és erőforrásokra van szükségük ahhoz, hogy az érdekelték közötti hatékony csapatmunka keretében megvalósíthassák a környezeti fenntarthatóságot szolgáló oktatás gyakorlati és horizontális megközelítését. Ez egy olyan horizontális téma, amely egy interdiszciplináris pedagógiai megközelítés keretében az oktatás és a szakképzés valamennyi területét érinti.

3.10. Örvendetes, hogy a fiatalok a „környezetbarátság” jegyében már most is hozzájárulnak országukban a fenntartható fejlődéshez és a nemzetközi éghajlat-politikai célokhoz, ráadásul aktívan bekapcsolódnak az ifjúsági mozgalmak nemzetközi hálózataiba, amelyek célja a természet megőrzése és az éghajlatváltozás elleni küzdelem. Ezt kiegészítendő, az oktatási rendszereket úgy kell átalakítanunk, hogy teret adjanak a transzformatív oktatásnak, amely több fiatal számára lehetővé teszi, hogy erőfeszítéseiket a szükséges gyökeres változások megvalósítására irányítsák. A nemrégiben készült IPCC-jelentés szerint a transzformatív tanulás kritikus szerepet tölt be, mivel egyaránt ösztönzi a közös tudatosságot és a kollektív fellépést⁽¹⁷⁾.

4. A fenntartható fejlődést folyamatos és átfogó tanulási folyamatnak kell tekinteni

4.1. Azt is be kell látni, hogy az állam és a társadalom fenntartható fejlődése csak a folyamatos tanulás, új tapasztalatok szerzése és azok megértése révén valósulhat meg. E tekintetben a fenntartható fejlődést egy állandó folyamatnak kell tekinteni, amely során a társadalomnak meg kell tanulnia, hogy környezeti, gazdasági és társadalmi szempontból fenntarthatóbb módon éljen. A fenntarthatóságot szolgáló oktatás – az információhoz való hozzáférés biztosításán és a tájékozottság növelésén keresztül, de ami még fontosabb, az emberek innovációra és megoldások kidolgozására való képességének fejlesztése révén – nélkülözhetetlen, ha szeretnénk megváltoztatni életmódunkat és munkamódszereinket. Ahhoz, hogy a fiatalokat arra neveljük, hogy tudatosan közelítsék meg a közösségek és az államok számára kihívást jelentő legösszetettebb fenntartható fejlődési kérdéseket, olyan átfogó tantervek kidolgozására van szükség, amelyek kritikus gondolkodásra és megalapozott döntéshozatalra nevelnek.

4.2. A környezeti fenntarthatóságot szolgáló tanulásról szóló tanácsi ajánlásra irányuló javaslat előkészítése érdekében az Európai Bizottság számára végzett tanulmányok és kutatások alapján csak 13 tagállam rendelkezik a fenntartható fejlődést szolgáló oktatás vagy a környezeti fenntarthatóságot szolgáló oktatás fogalmának egyértelmű meghatározásával. Sajnálatos, hogy a „fenntartható fejlődést szolgáló oktatás” kifejezést és a 4.7. fenntartható fejlődési célt egyes

⁽¹⁵⁾ Nyilatkozat a polgári szerepvállalásnak, valamint közös értékeinknek: a szabadságnak, a toleranciának és a megkülönböztetésmentességnek az oktatás által történő előmozdításáról, Eurydice.

⁽¹⁶⁾ Osnabrücker nyilatkozat a szakképzésnek a helyreállítás és a digitális és zöld gazdaságra való méltányos áttérés támogatásában betöltött szerepéről – osnabrueck_declaration_eu2020.pdf.

⁽¹⁷⁾ Az IPCC hatodik értékelő jelentése, a III. Munkacsoport jelentése: Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change, 2871. o.

tagállamokban nem alkalmazzák, annak ellenére, hogy az elismerten a minőségi oktatásra vonatkozó 4. fenntartható fejlődési cél szerves része, és az összes többi fenntartható fejlődési cél kulcsfontosságú előfeltétele. A vizsgált országjelentésekben nem szerepeltek kifejezetten a finanszírozásról szóló kérdések. Az ezen a téren kötelezettségeket vállaló Olaszország azonban egyértelműen kijelentette, hogy a finanszírozás hiánya az egyik fő oka annak, hogy a fenntartható fejlődést szolgáló oktatás gyakorlati megvalósítása megrekedt. Amikor a kormányok a gazdasági, az energia- és a megélhetési válság miatt megszorításokra kényszerülnek, más szociális területekhez hasonlóan az oktatás is mindig ott van az egyenletben. A beruházások hiánya a privatizáció különböző formáihoz vezet és aszimmetriákat okoz a rendszerekben, ami aláássa a méltányosságot, valamint a pedagógiai és tudományos szabadságot.

4.3. Elgondolkodtató az is, hogy szükséges-e egy központosított, felülről lefelé irányuló stratégia a fenntartható fejlődést szolgáló oktatás megvalósításához, vagy más tényezők határozzák meg ennek a sikerességét? Dánia és Hollandia nem rendelkezik a fenntartható fejlődést szolgáló oktatásra vonatkozó nemzeti stratégiával, de iskoláikban aktívan foglalkoznak ezzel a témával. Finnország rendelkezik ugyan nemzeti stratégiával, de félő, hogy a fenntartható fejlődést szolgáló oktatás az iskolák között eltérő szinten valósul meg. Olaszország már beépítette a fenntartható fejlődést szolgáló oktatást a nemzeti tantervébe, de ennek regionális szintű végrehajtása terén még néhány kihívással szembe kell néznie. Franciaország nemzeti stratégiát dolgozott ki, amelyet a helyi oktatási hatóságok irányítanak, és amelyet valamennyi iskolában a nemzeti tanterv és pedagógiai projektek révén hajtanak végre. Ily módon minden szint be van vonva, ez pedig biztosítja a stratégia sikerét.

4.4. Az egyik legfontosabb kérdés a fenntartható fejlődést szolgáló oktatás prioritásának meghatározása. Az OECD az Európai Bizottsággal együttműködésben nemrégiben olyan kutatást tett közzé⁽¹⁸⁾, amely feltérképezi az uniós és az OECD-országokban élő fiatalok környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos kompetenciáit. A tanulmányok és értékelések ezen új megközelítése jó iránymutatásul szolgálhat ahhoz, hogy a tagállamok prioritásként kezeljék a fenntartható fejlődést szolgáló oktatást. Hasznos lenne részletesebben feltárni, milyen kapcsolat van a fenntartható fejlődést szolgáló oktatás előmozdítására irányuló ENSZ-intézkedések, illetve az OECD arra irányuló intézkedései között, hogy a PISA-n keresztül támogassa az oktatáspolitikai fejlesztését. Így kiderülne, vannak-e aszimmetriák abban, ahogyan e két intézkedéscsomag az oktatási rendszereket alakítja.

4.5. A szövetségi rendszerrel rendelkező országokban szintén kihívást jelenthet a fenntartható fejlődést szolgáló oktatás megvalósítása. Az országjelentésekben azt láthattuk, hogy tagállamonként eltérő az illetékes szövetségi minisztérium és a regionális hatóságok közötti koordináció mértéke – Németország nehézségekkel küzd e téren, Ausztria azonban rendelkezik egy, a koordinációt szabályozó hálózattal. Más országok számára is követendő példa lehet az a rendszer, ahogyan az osztrák szövetségi kormány bekapcsolódik az alulról felfelé építkező kezdeményezésekbe.

4.6. A jelenlegi és a jövőbeli társadalmak számára elengedhetetlen, hogy a fenntartható oktatás és tanulás szempontjából átvértékeljék, átgondolják és újradefiniálják az oktatást – az óvodától az egyetemig és azon túl –, hogy az végül mindhárom területen – ökológia, társadalom és gazdaság – magában foglalja a fenntarthatósággal kapcsolatos elveket, ismereteket, készségeket, meggyőződéseket és értékeket. Ennek a folyamatnak globálisnak és interdiszciplinárisnak kell lennie, az alulról szerveződő kezdeményezések és a nyilvánosság bevonásával, és az érintett kormányok támogatásával. Az egyes országokban való végrehajtás során azonban figyelembe kell venni a helyi sajátosságokat és a kulturális jellegzetességeket.

4.7. A fenntartható fejlődést szolgáló oktatásnak a környezetről és annak állapotáról szóló ismereteket kell terjesztenie, és be kell mutatnia azokat a lehetőségeket, amelyek révén gazdaságunk úgy alakítható át, hogy az ösztönzi az emberek és a bolygó jóllétének előtérbe helyezését, miközben elősegíti a nemzedékek közötti méltányosságot és a természeti környezet megőrzését. Ennek az átalakított gazdaságnak nagyobb jelentőséget kell tulajdonítania a környezetbarát gazdálkodási módszereknek, lehetőséget kell biztosítania a természeti és kulturális értékek megőrzésének elősegítésére, valamint értékközpontúnak kell lennie, és az ökoetikára kell alapulnia, felelősséget vállalva a környezet megőrzéséért a jelen és a jövő nemzedékei számára, valamint a természeti erőforrások fenntartható használatáért.

4.8. A fenntartható fejlődést szolgáló, transzformatív oktatásnak:

— a fenntartható fejlődés alapjául szolgáló elveken és értékeken kell alapulnia,

⁽¹⁸⁾ Borgonovi, F., és mtsai. (2022), „Young people's environmental sustainability competence: Emotional, cognitive, behavioural, and attitudinal dimensions in EU and OECD countries”, *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, 274. sz., OECD Publishing, Párizs. (2022), „The environmental sustainability competence toolbox: From leaving a better planet for our children to leaving better children for our planet”, *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, 275. sz., OECD Publishing, Párizs. A dokumentumok a készségekre vonatkozó következő, 2023. évi OECD-kitekintéshez készültek háttéranyagként.

- a fenntartható fejlődés mindhárom területét – a környezetet, a társadalmat és a gazdaságot – is érintenie kell,
- ösztönöznie kell az egész életen át tartó és az élet minden területére kiterjedő tanulást, amely elősegíti a fenntartható, tisztelet- és felelősségteljes, proaktív és kritikus társadalmak létrejöttét,
- egyet kell jelentenie a magas színvonalú, aktív támogatásban részesülő és holisztikus szemléletű oktatással,
- elő kell segítenie a hozzáférhető, jogokon alapuló oktatást, amely tiszteletteljes, inkluzív, és nagyra becsüli a sokszínűséget,
- globális kérdésekkel kell foglalkoznia, de figyelmet kell fordítania a helyi kérdésekre és a kulturális sajátosságokra is,
- a formális, nem formális és informális oktatásra is ki kell terjednie,
- tekintettel kell lennie a fenntartható fejlődés fogalmának változó jellegére.

4.9. A fenntarthatóságot szolgáló, transzformatív oktatásnak nincsenek egyetemes modelljei, éppen ezért minden országnak az érintett szociális partnerek, civil társadalmi szervezetek és más érdekelt felek – köztük az ifjúsági szervezetek – érdemi közreműködésével kell meghatározni saját prioritásait és intézkedéseit a fenntartható fejlődés és az oktatás területén. Az iskolák együttműködésen alapuló vezetése és az állampolgári ismeretek oktatása kulcsszerepet játszanak abban, hogy az iskolákat a fenntarthatósággal kapcsolatos oktatásnak megfelelően átforgalmazzák. A célkitűzéseket, a fő cselekvési irányvonalakat és mechanizmusokat a helyi környezeti, társadalmi és gazdasági feltételek és kulturális sajátosságok figyelembevételével kell meghatározni.

4.10. A fenntartható fejlődést szolgáló oktatási rendszer létrehozása során a hagyományos oktatásról át kell térni egy fenntarthatóság-orientált modellre, amelynek a társadalom, a gazdaság és a környezet fejlődésének integrált megközelítésével támogatott, széles körű, interdiszciplináris ismereteken kell alapulnia. Ennek az oktatásnak magában kell foglalnia a formális (iskolák, egyetemek, továbbképzési intézetek), a nem formális (képzési központok, szemináriumok és kerekasztal-beszélgetések létrehozása, médiahasználat stb.) és az informális oktatás (egymástól való tanulás rendezvények, ifjúsági cserék, fiatalok által vezetett projektek stb. révén) szintjén végzett tevékenységeket. A környezeti fenntarthatóságot szolgáló oktatást integráló oktatási és képzési programoknak hozzáférhetőnek és inkluzívnak kell lenniük. A kormányoknak már a korai szakaszban figyelembe kell venniük a hátrányos helyzetű fiatalok helyzetét, és gondoskodniuk kell arról, hogy módot találjanak e csoportok bevonására.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 15-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Európai polgári kezdeményezés – „Mentsük meg a méheket és a mezőgazdasági termelőket!”

(saját kezdeményezésű vélemény)

(2023/C 100/07)

Előadó: **Arnold PUECH D'ALISSAC**

Közgyűlési határozat:	2022.5.19.
Jogalap:	eljárási szabályzat 52. cikk (2) bekezdés saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	„Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.24.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.15.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	168/0/2

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Ennek az európai polgári kezdeményezésnek a sikere azt mutatja, hogy az európai polgárok nagyon nagy elvárásokat támasztanak az Európai Bizottsággal szemben ebben a kérdésben. Az EGSZB mindenekelőtt gratulálni szeretne a szervezőnek, és üdvözlözi a polgárok elkötelezettségét a kezdeményezés sikere iránt, tekintettel arra, hogy nehéz összegyűjteni a szükséges aláírásokat. Ezért arra kéri az Európai Bizottságot, hogy pontos és konkrét válaszokat adjon az ezen európai polgári kezdeményezés keretében megfogalmazott indítványokra.

1.2. Az EGSZB sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy a kezdeményezéshez választott cím: „Mentsük meg a méheket és a mezőgazdasági termelőket!” nem tükrözi a kezdeményezés legfontosabb javaslatát, a peszticidek 2035-ig történő teljes kivezetését. Az EGSZB rámutat továbbá arra, hogy az Európai Bizottság számos jogi aktust dolgoz ki vagy fogadott már el a méhek, a beporzók, a biológiai sokféleség, a növényvédő szerek fenntartható használata és a mezőgazdasági termelők agroökológiai átállásban való támogatása érdekében, ugyanakkor elismeri, hogy ezek az intézkedések nem tették lehetővé a bennük foglalt célok teljeskörű megvalósítását. Ezért arra kéri az Európai Bizottságot, hogy hozzon további intézkedéseket az általa kítűzött ambiciózus célok tényleges és eredményesebb elérése érdekében. Javasolja például a precíziós gazdálkodás, a digitális mezőgazdaság, a biológiai védekezés, a robotika, valamint az agroökológia erőteljesebb támogatását.

1.3. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a rendszerek fenntarthatósága és az élelmiszer-önrendelkezés alapvető összefüggésében a fenntarthatóság mindhárom pillérét (környezeti, társadalmi és gazdasági) figyelembe kell venni, amelyek közül a gyakran háttérbe szorított gazdasági pillért sem szabad kihagyni.

1.4. Az EGSZB arra is kéri az Európai Bizottságot, hogy bármilyen döntés meghozatala előtt végezzen hatásvizsgálatokat, különösen annak felmérése érdekében, hogy milyen költségekkel jár a kezdeményezés a mezőgazdasági termelésre és a gazdaságra nézve. Ezt párhuzamba kell állítani azzal, hogy a biológiai sokféleség csökkenése milyen gazdasági költséggel jár a mezőgazdasági termelőkre nézve.

2. Háttér

2.1. Európai polgári kezdeményezés a méh-, ember- és környezetbarátabb mezőgazdaságért

2.1.1. Az európai polgári kezdeményezés intézménye lehetőséget kínál az európai polgárok számára, hogy aktívan részt vegyenek az Európai Unió (EU) demokratikus folyamataiban azáltal, hogy új jogszabályjavaslatok előterjesztésére kérik az Európai Bizottságot. Ha egy kezdeményezés legalább egymillió uniós polgár támogatását elnyeri, és a tagállamok legalább egynegyedében eléri a szükséges küszöbértékeket⁽¹⁾, az Európai Bizottságnak reagálnia kell az európai polgári kezdeményezésre.

⁽¹⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/788 rendelete (2019. április 17.) az európai polgári kezdeményezésről (HL L 130., 2019.5.17., 55. o.).

2.1.2. Mivel a „Mentsük meg a méheket és a mezőgazdasági termelőket! Méhbarát mezőgazdaságot az egészséges környezetért” európai polgári kezdeményezés elérte e küszöbértékeket, arra kéri az Európai Bizottságot, hogy javasoljon jogi aktusokat a szintetikus növényvédő szerek 2035-ig történő fokozatos kivezetésére, a biológiai sokféleség helyreállítására és a mezőgazdasági termelők ezen átállási szakaszban történő támogatására.

2.2. A beporzók fogvatkozása és a biológiai sokféleség csökkenése Európában

2.2.1. Az ezen európai polgári kezdeményezés keretében megfogalmazott indítványok háttérében az áll, hogy Európában csökken a méhek száma. A méhek európai vörös listája szerint ugyanis minden harmadik méh- és lepkefaj fogvatkozik, egytizedüket pedig a kihalás veszélye fenyegeti ^(?).

2.2.2. Márpedig az európai haszonnövények 84 %-át legalább részben állatok porozzák be ^(?), és az EU vadon élő növényeinek 78 %-a függ a beporzó rovaroktól ^(*). Védelmük ezért döntő fontosságú kérdés a mezőgazdasági termelés számára az élelmezésbiztonság és az élelmiszer-önrendelkezés jelenlegi alapvető összefüggésében. Emellett a méhek a méztermeléshez is nélkülözhetetlenek, az EU pedig a mézfogyasztás terén csak 60 %-ban önellátó. A kereslet kielégítése érdekében (28 %-ban Kínából származó) importra kell támaszkodnia, amely gyengébb minőségű, mint az európai méz.

2.2.3. A biológiai sokféleséggel és az ökoszisztéma-szolgáltatásokkal foglalkozó kormányközi tudománypolitikai platformnak (IPBES) a beporzókról, a beporzásról és az élelmiszer-termelésről szóló értékelő jelentése ^(?) szerint a beporzók fogvatkozásának legfőbb tényezői a földhasználat megváltozása, az intenzív mezőgazdasági gyakorlatok és a peszticidhasználat, a környezetszennyezés, az idegenhonos inváziós fajok, a kórokozók és az éghajlatváltozás.

2.2.4. A diverzifikált és egész évben elegendő mennyiségben rendelkezésre álló táplálékforrás (nektár és pollen) szintén kulcsfontosságú tényező a méhek megfelelő fejlődéséhez és a méhészek számára egyenletesebb méztermelés biztosításához ^(°).

2.2.5. A méhek fogvatkozásának háttérében a biológiai sokféleség csökkenése áll. Az IPBES biológiai sokféleségről és ökoszisztéma-szolgáltatásokról szóló 2019. évi globális értékelő jelentése ^(?) a biológiai sokféleség példátlan mértékű csökkenését állapította meg.

2.2.6. Ezen IPBES-jelentéseket követően az Institut national de recherche pour l'agriculture, l'alimentation et l'environnement (Nemzeti Mezőgazdasági, Élelmiszeripari és Környezettudományi Kutatóintézet, INRAE) és az Institut français de recherche pour l'exploitation de la mer (Francia Tengerhasznosítási Kutatóintézet, Ifremer) 2022 májusában közös tudományos szakvéleményt tett közzé a növényvédő szerek biológiai sokféleségre és ökoszisztéma-szolgáltatásokra gyakorolt hatásairól ^(°). A közös tudományos szakvélemény kiemeli, hogy a biológiai sokféleség csökkenése több tényezőre vezethető vissza, valamint hogy a különböző tényezők kölcsönös összefüggései miatt nehéz megállapítani, hogy a növényvédő szerek mekkora szerepet játszanak ebben a csökkenésben. A tudományos ismeretek azonban lehetővé tették, hogy a közös tudományos szakvéleményben egyértelmű ok-okozati összefüggést állapítsanak meg a növényvédő szerek használata és egyes populációk, például a beporzó rovarok fogvatkozása között.

2.3. Az Európai Bizottság számos jogi aktust dolgoz ki vagy fogadott már el a méhek, a növényvédő szerek fenntartható használata, a biológiai sokféleség helyreállítása és a mezőgazdasági termelők agroökológiai átállásban való támogatása érdekében

2.3.1. A méhek és a beporzók védelmével kapcsolatban: az EU 2018-ban indította el a beporzókról szóló uniós kezdeményezést, amelynek célja a vadon élő beporzók pusztulásának megakadályozása az EU-ban. A kezdeményezés tíz intézkedést tartalmaz, amelyek három kiemelt témára tagolódnak:

- a beporzók pusztulásával, valamint az annak okaival és következményeivel kapcsolatos ismeretek bővítése,
- a beporzók pusztulásához vezető okok felszámolása,
- figyelemfelkeltés, a társadalom egészének bevonása és az együttműködés előmozdítása.

^(?) Nieto és mtsai., 2014. European Red List of Bees.

^(*) Williams, 1994. The dependence of crop production within the European Union on pollination by honeybees.

^(°) Ollerton és mtsai., 2011. How many flowering plants are pollinated by animals?

^(?) IPBES, 2016. Assessment Report on Pollinators, Pollination and Food Production.

^(°) ITSAP, 2015. Ressources alimentaires pour les abeilles.

^(?) IPBES, 2019. Értékelő jelentés a biodiverzitás és az ökoszisztéma-szolgáltatások globális helyzetéről.

^(°) INRAE és Ifremer, 2022. Impacts des produits phytopharmaceutiques sur la biodiversité et les services écosystémiques.

Mindazonáltal az Európai Számvevőszék „A vadon élő beporzók védelme az EU-ban” című, 15/2020. sz. különjelentésében⁽⁹⁾ megállapította, hogy „ez csekély mértékben lassította a csökkenést, és a kezdeményezés célkitűzéseinek eléréséhez jobb irányításra van szükség”. A kezdeményezés végrehajtásáról szóló jelentésében⁽¹⁰⁾ maga az Európai Bizottság is elismerte, hogy bár jelentős előrelépés történt a kezdeményezés intézkedéseinek végrehajtása terén, további erőfeszítésekre van szükség a pusztulás különböző okainak kezelése érdekében.

2.3.2. A növényvédő szerek hatásainak és kockázatainak csökkentésével kapcsolatban: az Európai Bizottság 2022 júniusában új rendelettervezet⁽¹¹⁾ előterjesztésével megkezdte a növényvédő szerek fenntartható használatáról szóló irányelv felülvizsgálatát azon fő probléma kezelése érdekében, hogy az irányelv korlátozottan hatékony a növényvédő szerek használatának, valamint az emberi egészséget és a környezetet fenyegető kockázatoknak a csökkentése terén. A főbb intézkedések közé tartoznak a következők:

- jogilag kötelező erejű uniós szintű célok a vegyi növényvédő szerek használatának és kockázatának, valamint a legveszélyesebb növényvédő szerek használatának 2030-ig történő 50 %-os csökkentésére,
- új intézkedések az integrált növényvédelem mezőgazdasági termelők általi alkalmazásának biztosítására,
- valamennyi növényvédő szer tilalma az érzékeny területeken, a feltételekhez kötött mentességek kivételével.

2.3.3. A növényvédő szerek forgalomba hozatalát szigorúan szabályozzák az EU-ban. A növényvédő szerek uniós forgalomba hozatalának jogi keretét az 1107/2009/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet⁽¹²⁾ határozza meg. E rendelet értelmében az egészségre vagy a környezetre gyakorolt esetleges káros hatások elkerülése érdekében a hatóanyag jóváhagyása előtt európai szintű kockázatértékelést kell végezni. Emellett a növényvédő szerek méhekkel kapcsolatos kockázatértékeléséről szóló iránymutatás (a méhekre vonatkozó iránymutatás⁽¹³⁾ vagy „Bee Guidance Document”) jelenleg felülvizsgálat alatt áll az e területen elért legújabb tudományos fejlemények figyelembevétele érdekében.

2.3.4. A mezőgazdasági területek biológiai sokféleségének helyreállításával kapcsolatban: az EU a Natura 2000 hálózatra – bár az nem csak mezőgazdasági területeket érint –, valamint a madárvédelmi⁽¹⁴⁾ és az élőhelyvédelmi⁽¹⁵⁾ irányelvre támaszkodhat, amelyek az uniós természetvédelmi jogszabályok alapját képezik. Az Európai Bizottság a 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégiát⁽¹⁶⁾ is bevezette. Ez többek között a mezőgazdasági területek biológiai sokféleségének helyreállítására irányuló intézkedéseket és kötelezettségvállalásokat foglal magában, amelyeket az Európai Bizottság által 2022. június 22-én előterjesztett, a természet helyreállításáról szóló rendelettervezet⁽¹⁷⁾ fejt ki pontosabban. A tervezet 8. cikke azt a kötelező célt tűzné ki a tagállamok számára, hogy 2030-ig visszafordítsák a beporzók állománycsökkenését, a 9. cikk pedig a mezőgazdasági ökoszisztémák helyreállításával kapcsolatos kötelezettségvállalásokat fogalmazza meg, például azt, hogy 2030-ra az Unió mezőgazdasági területének legalább 10 %-án „nagy biodiverzitású tájképi elemeknek” kell helyet kapniuk.

2.3.5. A mezőgazdasági termelők átállásban való támogatásával kapcsolatban: a 2023–2027-es időszakra vonatkozó új KAP kulcsfontosságú eszköz az európai zöld megállapodás ambiciózus célkitűzéseinek eléréséhez és a mezőgazdasági termelők támogatásához. A Számvevőszék 2020. évi különjelentése kimutatta, hogy a jelenlegi KAP mindeddig nem tudta megállítani a mezőgazdasági területek biológiai sokféleségének hanyatlását⁽¹⁸⁾. A Számvevőszék arra a következtetésre jutott, hogy „a biodiverzitással kapcsolatos uniós költségvetési kiadásokat a Bizottság nem megbízható módon követi nyomon, a közvetlen KAP-kifizetések hatása korlátozott vagy nem ismert, valamint a Bizottság és a tagállamok a kisebb hatással járó vidékfejlesztési intézkedéseket részesítették előnyben”. Az új KAP új intézkedéseket, például egy javított feltételrendszert tartalmaz a környezeti hatások javítására.

⁽⁹⁾ Európai Számvevőszék. 15/2020. sz. különjelentés.

⁽¹⁰⁾ COM(2021) 261 final.

⁽¹¹⁾ COM(2022)305 final.

⁽¹²⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 1107/2009/EK rendelete (2009. október 21.) a növényvédő szerek forgalomba hozataláról valamint a 79/117/EGK és a 91/414/EGK tanácsi irányelvek hatályon kívül helyezéséről (HL L 309., 2009.11.24., 1. o.).

⁽¹³⁾ EFSA, 2022. Revised guidance on the risk assessment of plant protection products on bees (Apis mellifera, Bombus spp. and solitary bees).

⁽¹⁴⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről (kodifikált változat) (HL L 20., 2010.1.26., 7. o.).

⁽¹⁵⁾ A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről (HL L 206., 1992.7.22., 7. o.).

⁽¹⁶⁾ COM(2020) 380 final.

⁽¹⁷⁾ COM(2022) 304 final.

⁽¹⁸⁾ Európai Számvevőszék. 13/2020. sz. különjelentés.

2.3.6. Közvetett módon a nem mezőgazdasági ágazatokra vonatkozó európai jogszabályok és az ezeken a területeken végzett munkák is kedvező hatást gyakorolhatnak a beporzókra: például az „Irány az 55 %!” intézkedéscsomag, amely az EU azon célkitűzésére utal, hogy 2030-ig 55 %-kal kell csökkenteni a szén-dioxid-kibocsátást (mivel az éghajlatváltozás a méheket is érinti), a levegő-, víz- és talajszennyezés felszámolására irányuló szennyező anyag-mentességi cselekvési terv, a megújulóenergia-irányelv és az új uniós erdőgazdálkodási stratégia, amellyel az Európai Bizottság célja az, hogy 2030-ig Európa-szerte hárommilliárd fát ültessenek el.

3. Általános megjegyzések

3.1. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy az európai polgári kezdeményezések az európai polgárok közvetlen részvételének fontos eszközei. Sőt, az európai polgári kezdeményezés a részvételi demokrácia európai szinten létező leghatékonyabb eszköze. A civil társadalmi szervezetek és az európai intézmények közötti hídként működő EGSZB az évek során megszilárdította az európai polgári kezdeményezések pozícióját, és fokozta jelenlétüket az európai intézmények mindennapi munkájában. Örömmel veszi tudomásul, hogy ez az első olyan, európai polgári kezdeményezésről szóló vélemény, amelyet az Európai Bizottság válaszát megelőzően fogadnak el, és arra kéri az Európai Bizottságot, hogy pontosan válaszoljon a megfogalmazott kérésekre.

3.2. Az EGSZB sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy a kezdeményezéshez választott cím: „Mentsük meg a méheket és a mezőgazdasági termelőket!” nem tükrözi a kezdeményezés legfontosabb javaslatát, a peszticidek 2035-ig történő teljes kivezetését. Rámutat arra, hogy az Európai Bizottság számos jogi aktust dolgoz ki vagy fogadott már el annak érdekében, hogy ezen indítványokra választ adjon, de elismeri, hogy az intézkedések nem tették lehetővé a bennük foglalt célok teljeskörű megvalósítását. Ezért arra kéri az Európai Bizottságot, hogy hozzon további intézkedéseket e célok tényleges és eredményesebb elérése érdekében. Az EGSZB azonban hangsúlyozza, hogy a rendszerek fenntarthatósága és az élelmiszer-önrendelkezés alapvető összefüggésében a fenntarthatóság mindhárom pillérét (környezeti, társadalmi és gazdasági) figyelembe kell venni, és minden döntés meghozatala előtt hatásvizsgálatot kell végezni, különösen annak felmérése érdekében, hogy milyen költségekkel jár a kezdeményezés a mezőgazdasági termelésre és a gazdaságra nézve.

4. Részletes megjegyzések

4.1. Az európai polgári kezdeményezésnek „a szintetikus peszticidek 80 %-kal történő, a legveszélyesebbekkel kezdődő fokozatos kivonása az EU mezőgazdaságából 2030-ig annak érdekében, hogy 2035-re az EU mezőgazdasága mentessé váljon a szintetikus peszticidektől” indítványával kapcsolatban:

4.1.1. Az EGSZB óva int attól a javaslattól, hogy túl szoros határidőn belül idealista vagy elérhetetlen célokat határozzanak meg. Hangsúlyozza, hogy az Európai Bizottság már javaslatot tett a vegyi növényvédő szerek használatának és kockázatának, valamint a legveszélyesebb növényvédő szerek használatának 2030-ig történő 50 %-os csökkentésére. Általánosságban ellenzi a peszticidhasználat csökkentésére irányuló olyan célok kítűzését, amelyekhez nem állnak rendelkezésre hatékony és a mezőgazdasági termelők számára elérhető alternatív megoldások.

4.1.2. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a növényvédő szerekre vonatkozó európai szabályozási keret az egyik legszigorúbb szabályozási keret a világon, mivel alapelveként határozza meg, hogy a növényvédő szerek nem gyakorolhatnak elfogadhatatlan hatást a környezetre.

4.1.3. Az EGSZB úgy véli, hogy mivel a háziméhek és a vadon élő beporzók számának csökkenése több tényezőre vezethető vissza, nem a növényvédő szerek kivezetését kell a méhvédő egyedüli vagy legfőbb eszközének tekinteni. A pusztulás minden tényezője ellen küzdeni kell. A háziméhek esetében például a varroa atka és az ázsiai lódarázs elleni küzdelem komoly aggodalomra ad okot a hivatásos méhészek számára, akik új kezelési megoldásokat remélnék méheik jobb védelme érdekében.

4.1.4. Az EGSZB megjegyzi, hogy a háziméhek, a vadon élő beporzók és más rovarok fontos szerepet játszanak a mezőgazdaságban (növénykultúrák beporzása, a kártevők természetes szabályozása stb.). Példaként említi a mezőgazdasági termelők és a méhészek közötti olyan, mindenki számára előnyös partnerségeket, mint például a gazdálkodók által elindított „Fogadj örökbe egy méhkaptárt”⁽¹⁹⁾. Azok a mezőgazdasági termelők ugyanis, akik méhkaptárakat fogadnak örökbe, különös figyelmet fordítanak a méhek védelmére, amikor terményeik védelme érdekében növényvédelmi kezeléseket végeznek. Az „ApiAlert” típusú rendszereket⁽²⁰⁾ is fejleszteni kellene, amelyek lehetővé teszik a méhállomány pusztulásának számbavételét és a pusztulásuk valódi okainak tárgyilagos feltárását.

4.2. Az európai polgári kezdeményezésnek „a természetes ökoszisztémák helyreállítása a mezőgazdasági térségekben, ami révén a mezőgazdasági termelés iránymutató eszköze lesz a biológiai sokféleség helyreállításának” indítványával kapcsolatban:

⁽¹⁹⁾ Le Betteravier. Quand 14 agriculteurs de l'Aisne deviennent apiculteurs.

⁽²⁰⁾ 20 Minutes. Toulouse: Pour suivre la mortalité des abeilles, BeeGuard met au point un compteur vidéo sur ses ruches connectées.

4.2.1. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy az emberi tevékenységek, például egyes gazdálkodási gyakorlatok a beporzók és a biológiai sokféleség csökkenésének egyik okát képezik, ugyanakkor a mezőgazdaság megoldást is jelenthet. Több támogatást szeretne például olyan projektek számára, mint a sövények újratelepítése vagy a méztermő erőforrások mezőgazdasági termelők általi fejlesztése annak érdekében, hogy a mezőgazdasági termelők a méhek és a biológiai sokféleség védelmének szereplőivé váljanak. Az is alapvető fontosságú, hogy a mezőgazdasági termelőknek többet fizessenek az általuk nyújtott ökoszisztéma-szolgáltatásokért annak érdekében, hogy támogassák őket az ilyen jellegű projektek végrehajtásában.

4.2.2. Az EGSZB tudomásul veszi az Európai Bizottságnak a biodiverzitási stratégia és „A termelőtől a fogyasztóig” stratégia célkitűzései és intézkedései, valamint a természet helyreállításáról szóló rendelettervezet révén kifejezésre juttatott, arra irányuló határozott törekvését, hogy a mezőgazdaság a biológiai sokféleség helyreállításának eszközévé váljon, és aggodalmát fejezi ki az EU élelmiszer-önrendelkezésének tiszteletben tartása miatt.

4.2.3. Az EGSZB úgy véli, hogy a beporzókat vagy a biológiai sokféleséget támogató, önkéntes alapon indított mezőgazdasági kezdeményezéseket is támogatni kell, amelyekből Európa-szerte egyre több van. Franciaországban például az FNSEA közzétette a beporzóbarát mezőgazdasági kezdeményezések egy gyűjteményét⁽²¹⁾. A bevált méhészeti és mezőgazdasági gyakorlatok terjesztése érdekében a gyűjtemény a beporzók támogatására Franciaországban indított önkéntes kezdeményezéseket mutat be inspiráló, pozitív és gyakorlatias példákon keresztül. 2018-ban ugyanilyen megfontolásból indítottak kommunikációs kampányt Dániában „10 méhbarát ajánlás a gazdaságod számára” címmel⁽²²⁾. A kampány során olyan különféle önkéntes kezdeményezéseket népszerűsítettek, amelyeket a mezőgazdasági termelők a saját gazdaságukban is meg tudnak tenni, például sövények ültetése, virágsávok telepítése vagy a növényvédő szerek alkalmazásakor a peremsodródás mérséklése megfelelő időjárási körülmények között (pl. gyenge szélben) történő permetezéssel vagy peremsodródás-csökkentő rendszerek alkalmazásával.

4.2.4. Az EGSZB úgy véli, hogy a mezőgazdasági területek természetes ökoszisztémáinak helyreállítása érdekében az Európai Bizottságnak többféle eszközre kell támaszkodnia: az agroökológiai infrastruktúra fenntartása és helyreállítása, a növénytermesztés diverzifikálása annak elősegítése érdekében, hogy sokféle növényt termesszenek a területen, az agrárerdészet, a biogazdálkodás, valamint a minőség- és eredetmegjelöléssel rendelkező termékek fejlesztése, az állandó gyepterületek fenntartása, a növényvédő szerek használatának és hatásainak csökkentése stb.

4.3. Az európai polgári kezdeményezésnek „a mezőgazdaság megreformálása a kis méretű, diverzifikált és fenntartható gazdálkodás előtérbe helyezésével, az agroökológiai és biogazdálkodási gyakorlatok gyors elterjedésének támogatásával, továbbá a peszticidek [...] nélküli gazdálkodás témájában a mezőgazdasági termelőket célzó független képzések és kutatás lehetővé tételével” indítványával kapcsolatban:

4.3.1. Az EGSZB felhívja a figyelmet arra, hogy 23 tagállam 300 szakértőjének részvételével készült egy jelentés, amelyben a jövőbeli KAP-nak a biológiai sokféleség védelmére és helyreállítására gyakorolt lehetséges hatásait vizsgálták⁽²³⁾. A tudósok konkrét javaslatokat tettek a KAP biológiai sokféleségre gyakorolt hatásának javítására és az ehhez az átálláshoz a mezőgazdasági termelőknek nyújtandó támogatásra. Az EGSZB azt ajánlja, hogy az Európai Bizottság és a tagállamok ebből a jelentésből merítsenek ihletet a KAP-reform keretében, mert az hatékony eszköze lehet a mezőgazdaság reformjának.

4.3.2. Mindazonáltal az EGSZB úgy véli, hogy az agroökológiai átállást és a biológiai sokféleség javítását nem lehet kizárólag Brüsszelből, a KAP-on keresztül megvalósítani, így a helyi szint fontosságát is hangsúlyozza. A régiók sajátosságaihoz való alkalmazkodás érdekében helyi megoldásokat is ki kell dolgozni a mezőgazdasági termelőkkel és a földtulajdonosokkal együtt.

4.3.3. Ezenkívül az EGSZB hangsúlyozni kívánja elkötelezettségét amellyel, hogy hatékony alternatívákat kell találni annak érdekében, hogy egyetlen mezőgazdasági termelő se maradjon megoldás nélkül. Ezért jobban szeretné ösztönözni a precíziós gazdálkodást, a digitális gazdálkodást, a biokontrollt, a robotikát, de az agroökológiát is – jelentős pénzügyi támogatást biztosítva a kutatásfejlesztésre, az innovációk megvalósítására, valamint azoknak az ágazatok és a mezőgazdasági termelők általi bevezetésére.

4.3.4. Az EGSZB elismeri, hogy a méhészet számos tagállamban fontos gazdasági ágazat, amely többek között hozzájárul a vidékfejlesztéshez és a régiók népességének megtartásához. Tekintettel arra, hogy az európai méztermelés nem elegendő, a professzionális és környezetbarát, Európa mézfogyasztási igényeit kielégíteni képes méhészet fenntartása érdekében fokozni kell a méhészetnek, valamint a méz és egyéb méhészeti termékek (virágpórá, méhviasz, méhpempő stb.) gazdasági hasznosításának a támogatását. Az EGSZB hangsúlyozza továbbá, hogy a méhészeknek szakmai szervezetekbe kellene tömörülniük, hogy szervezettebben tudjanak fellépni és hatékonyabban tudják védeni az európai méhészet érdekeit. Különösen azt szeretné, ha az Európai Bizottság kihasználná a mézről szóló irányelv közelgő felülvizsgálata nyújtotta alkalmat arra, hogy szigorítsa a méz címkézését és a nyomon követhetőséget, és így hatékonyabban lépjen fel az európai méztermelés gyengítő csapások és az előírásainknak nem megfelelő, harmadik országokból származó import ellen.

⁽²¹⁾ EFSA, 2022. Recueil des initiatives agricoles favorables aux pollinisateurs.

⁽²²⁾ Dán Mezőgazdasági és Élelmiszertanács, 2018. 10 bee-friendly recommendations for your farm.

⁽²³⁾ Pe'er és mtsai., 2022. How can the European Common Agricultural Policy help halt biodiversity loss? Recommendations by over 300 experts.

4.3.5. Végezetül annak biztosítása érdekében, hogy az agroökológiai átállás elfogadható legyen az európai mezőgazdasági termelők számára, az EGSZB azt ajánlja, hogy az Európai Bizottság mielőbb valósítsa meg a normák kölcsönösségét, hogy korlátozza az európai mezőgazdasági termelőket érintő versenytorzulásokat.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 15-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság – Élelmiszerár-válság: a spekuláció szerepe és konkrét cselekvési javaslatok az ukrajnai háború kapcsán

(saját kezdeményezésű vélemény)

(2023/C 100/08)

Előadó: **Peter SCHMIDT**

Közgyűlési határozat:	2022.7.14.
Jogalap:	eljárási szabályzat 52. cikk (2) bekezdés saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	„Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.24.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.15.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	157/7/5

1. Következtetések és ajánlások

Az EGSZB:

1.1. Felhívja a figyelmet a globális élelmiszerár-válságra, amelyet az ukrajnai háború tovább súlyosbított, ellátási zavart okozott számos olyan alapvető élelmiszert illetően, mint a búza vagy a napraforgóolaj; hangsúlyozza, hogy a válság nem csak a konfliktusnak tudható be, hanem a strukturális és rendszerszintű problémáknak is, amelyek éhínséget idéznek elő és globálisan veszélyeztetik az emberek megélhetését. Az élelmiszereket nem szabad pénzügyi eszközként kezelni, mivel számos más terméktől eltérően nem árucikkek;

1.2. Elismeri, hogy bár az élelmiszerárak és a spekuláció témája nagyon összetett kérdés, amelynek ok-okozati összefüggéseit tovább kell vizsgálni, **az árupiac jelenlegi struktúrája nem felel meg** a „fenntartható gazdaságnak, amelyre szükségünk van”, valamint az ENSZ 2030-ig tartó időszakra szóló menetrendjében és az európai zöld megállapodásban foglalt, a fenntartható fejlődéshez, az éghajlat-politikai törekvésekhez és az igazságos átmenethez kapcsolódó célkitűzéseknek, hanem aktívan hátráltatja azokat. Aláássza azokat az erőfeszítéseket, amelyek arra irányulnak, hogy megoldják az éhezés problémáját, elősegítsék a mezőgazdasági termelők és a munkavállalók méltányos bevételeit, valamint tisztességes árak biztosítását a fogyasztók számára, továbbá hogy megvédjék a kis- és közepes élelmiszer-feldolgozókat és a kiskereskedelmi ágazatot a növekvő infláció kockázatától. **Ezért szabályozáson keresztül változtatni kell ezen, hogy a fenntartható fejlődési célok megvalósítása érdekében hozzájáruljunk az emberek jólétéhez és a társadalmi fejlődéshez.** Szem előtt tartva, hogy az EU már jelenleg is a legszabályozottabb piac, nyilvánvaló, hogy ahhoz, hogy hatékony legyen, ezt a szabályozást globális szinten ki kell terjeszteni;

1.3. Rámutat arra, hogy foglalkozni kell az élelmiszerláncok koncentrációjával és a gazdasági tulajdonjoggal; hangsúlyozza, hogy **a fizikai gabonakereskedelem globális szinten erősen koncentrált.** Becslések szerint négy vállalat ellenőrzi a globális gabonakereskedelem 70–90 százalékát: Archer-Daniels-Midland, Bunge, Cargill és Louis Dreyfus. Ezek a vállalatok nemcsak a globális gabonakereskedelem, hanem a piaci fundamentumokkal kapcsolatos információk felett is oligopóliumot alakítottak ki, továbbá igen nagy mértékben finanszírozódtak.

1.4. Megjegyzi, hogy a tőzsdén kereskedett alapok (ETF-ek) és az indexalapú kölcsönös kockázatkezelési alapok – beleértve a kifejezetten az élelmiszerhez és a mezőgazdasághoz kapcsolódó alapokat is – új és széles körben alkalmazott utakat nyitnak meg a pénzügyi befektetések és a nyereség előtt, miközben a hétköznapi emberek nyugdíjalapjaikon és egyéni nyugdíj-előtakarékosági számláikon keresztül egyre nagyobb mértékben vesznek részt ezekben a befektetési eszközökben. **Ezeknek a tőkéhez kötött befektetési alapoknak az elterjedése olyan módon alakítja át az agrár-élelmiszeripari rendszereket, amely a részvényesek igényeit részesíti előnyben más társadalmi és környezeti célokkal szemben.**

1.5. Megjegyzi, hogy a **magas és gyorsan emelkedő árak és a készletek birtoklásával kapcsolatos információk titokban tartása bizonytalanságot okoznak, továbbá félelmet és pánikot keltenek**. A félelem és a pánik, különösen nagy bizonytalanságok idején, például az ukrajnai háborút követően, túlzott árszinteket és volatilitást idéz elő, mivel az árrobbanásból hasznot húzó, spekulatív kereskedők uralják a piacot.

1.6. Felkéri a tagállamokat és az uniós intézményeket, hogy **javítsák a piac átláthatóságát**, különösen a következőkön keresztül:

- a spekulációban részt vevő szereplők környezeti, társadalmi és irányítási (ESG) jelentéstétele és a nem pénzügyi információik nyilvánosságra hozatala. Az élelmiszer-spekuláció szemszögéből meg kell vizsgálni az ESG-minősítés szerepét,
- globális szinten minden szereplőnek jelentést kell tennie a mezőgazdasági piaci információs rendszernek (AMIS), beleértve az országokat és a magánszereplőket is,
- A tőzsdén kívüli ügyleteket tovább kell vizsgálni.

1.7. Rámutat arra, hogy az árualapú származtatott termékek piaci kulcsfontosságú szolgáltatásokat biztosítanak az élelmiszerárak termelői és felhasználói számára, nevezetesen a kockázatkezelést és az árfeltárást, és hogy a spekulatív tevékenység alássa ezeknek a piacoknak a működését; sürgeti a tagállamokat és az uniós intézményeket, hogy tegyék meg a **szükséges lépéseket a túlzott áruspekuláció visszaszorítása érdekében**, különösen az alábbiak révén:

1.7.1. A **határidős piac** szabályozása:

- az élelmiszeralapú származtatott termékek szabályozott piacának újbóli bevezetése, ahogy az az elmúlt évszázad végéig több évtizeden át gyakorlat volt, ami megőrzi a határidős ügyletek fedezeti funkcióját. A határidős ügyletek fontosak a mezőgazdasági termelők számára, hogy kezelni tudják a kockázatokat. Lehetővé teszi számukra, hogy a jövőben egy adott időszakra vonatkozóan rögzítsék mind a mezőgazdasági termeléshez felhasznált alapanyag, mind a kibocsátás árát,
- ármozgásra vonatkozó szigorú korlátok és napi pozíciólimitek bevezetése, amint az árutőzsdei határidős piacokon végzett kereskedési tevékenységek rendellenességeket mutatnak (a pénzügyi eszközök piacairól szóló irányelv –MiFID II). A pozíciólimiteket újra kell kalibrálni oly módon, hogy azok tükrözzék a kereskedésben részt vevő fél valódi érdekét a valós kockázati kitettség fedezésének szükségességével kapcsolatban,
- a származtatott ügyletekhez/fedezeti ügyletekhez való hozzáférés korlátozása, hogy azok csak „az alapul szolgáló mezőgazdasági árukkal ténylegesen foglalkozó szakképzett és tájékozott befektetők és kereskedők” számára legyenek elérhetőek,
- rövid/közép-/hosszú távú szerződéses kötelezettségek bevezetése a stabilitás növelése érdekében,
- fokozott tőkekövetelmények bevezetésével annak ösztönzése, hogy visszaszorítsák a bankok és a finanszírozó vállalatok élelmiszerárakkal kapcsolatos pénzügyi spekulációt, hogy csökkenteni lehessen a tőkeáttételi hatásokat;

1.7.2. Az **indexek (áruindexek és élelmiszerár-indexek)** szabályozása:

- az áruindexkövető alapok, valamint a csereügyleteken és tőzsdén kereskedett termékeken keresztüli replikálás szabályozása és betiltása, mivel ez maximalizálja az energia- és élelmiszerpiacok közötti kapcsolatot; a pozíciós limitek nem működnek az áruindex-kereskedők/swapkereskedők esetében, mivel ezek szinkronizáltak,
- az élelmiszer-spekulációban részt vevő szereplők számára nyújtott állami források/kölcsönös kockázatkezelési alapok ⁽¹⁾ felfüggesztése– és egyetlen állami szereplő sem kereskedhet élelmiszeralapú származtatott termékekkel a közérdeket nem szolgáló spekulatív céllal,
- meg kell tiltani, hogy az intézményi szereplők (pl. nyugdíjalapok, biztosítások) portfólióiban puha áruk legyenek (pl. alapok, tőzsdén kereskedett alapok),
- mivel szabályozni kell ezt a piacot, az EGSZB jövőbeli véleményeiben konkrét ajánlásokat kell kidolgozni.

⁽¹⁾ Átruházható értékpapírokkal foglalkozó kollektív befektetési vállalkozás (UCITS).

1.7.3. Az élelmiszer-ágazat finanszírozásának kezelése, mivel ez óriási pénzeket keres az embereken:

- többletnyereségre kivetett rendkívüli globális adó bevezetése a kereskedelmi és finanszírozási vállalatok osztalékának kifizetése előtt, valamint élelmiszer-spekulációs adó^(?) bevezetése a nagy sebességű kereskedelem visszaszorítása érdekében,
- a nemzetközi élelmiszerkereskedelmi lánc minden szintjén le kell törni az oligopóliumokat, és vissza kell szorítani a pénzügyi érdekeket.

2. Háttér – Az ukrajnai háború nyomán kialakult élelmiszerár-válság

2.1. Mindazon remények ellenére, hogy a világ gyorsabban kilábal a válságból, és 2021-ben a világjárványt követően az élelmiszerbiztonság elkezd helyreállni, **2021-ben tovább nőtt az éhezés a világban**. A világjárvány hatásában és a helyreállításban tapasztalható különbségek, valamint a szociális védelmi intézkedések korlátozott hatóköre és időtartama az **egyenlőtlenségek növekedéséhez** vezetett, ami 2021-ben további visszaeséshez vezetett az éhínség 2030-ig történő felszámolására irányuló célkitűzés elérése tekintetében és különösen sújtotta a nőket és a gyermekeket. Becslések szerint 2021-ben a világon 702–828 millió ember (a világ népességének 8,9 %-a, illetve 10,5 %-a) éhezett, ami 2019, azaz a Covid19-világjárvány előtti időszak óta összesen 150 millióval több embert jelent^(?).

2.2. Az **Ukrajnában zajló háború**, amelyben a világ két legnagyobb alapvető gabona- és olajosmag-termelője és műtrágyagyártója vesz részt, egyéb külső sokkhatások mellett, megzavarja a nemzetközi ellátási láncokat, és felfelé nyomja a gabona, a műtrágya és az energia árát. Mindez akkor, amikor az ellátási láncok még mindig nem heverték ki a Covid-világjárványt, az egyre gyakoribbá váló szélsőséges időjárási jelenségek pedig már most is kedvezőtlen hatást fejtenek ki rájuk, különösen az alacsony jövedelmű országokban, aminek kijózanító következményei lehetnek a globális élelmiszerbiztonságra és táplálkozásra nézve. **Nincs áruhiány, de a konfliktus következtében a készletek átmeneti szűkössége tapasztalható, illetve komoly zavarok és elosztási problémák jelentkeztek az élelmiszer-ellátási láncban^(*) (ideértve a készletek tárolási helyét is), illetve kedvezőtlen hatások alakultak ki a termelés (betakarítás és ültetés/vetés) terén Ukrajnában.**

2.3. 2022 során az ENSZ Élelmelési és Mezőgazdasági Szervezete (FAO) **rekordszintű élelmiszerár-indexet** regisztrált: az árak 34 %-kal voltak magasabbak, mint az előző évben. Fontos megjegyezni, hogy a FAO élelmiszerár-indexe idén januárban már olyan magas szintet ért el, mint a 2008-ban tapasztalt csúcsok. Ebben az összefüggésben elkerülhetetlen volt, hogy a világ két legnagyobb gabonaexportőr országát érintő kínálati sokk valamilyen szinten destabilizálja a globális piacokat. **A jelenlegi áringadozás hatóköre és mértéke azonban csak részben magyarázható a piaci fundamentumokkal.** Az élelmiszerrendszer egyik alapvető hiányossága, amely az ukrajnai válságot globális élelmiszerbiztonsági válsággá alakította, a gabonapiacok átláthatatlan és diszfunkcionális jellege^(§).

2.4. Az „Ukrajna: segélyezéstől az újjáépítésig – Az európai civil társadalom javaslatai” című állásfoglalásában az EGSZB felhívja a figyelmet az ukrán háború által súlyosbított globális élelmiszerár-válságra, és sürgeti a tagállamokat és az uniós intézményeket, hogy tegyék meg a szükséges lépéseket az áruspekuláció visszaszorítása és a piac átláthatóságának növelése érdekében. Az Európai Parlament két közelmúltbeli állásfoglalásában szintén olyan intézkedéseket szorgalmazott, amelyek megakadályozzák a túlzott spekulációt^(¶).

^(?) Kizárólag az élelmiszer-spekulációra kivetett pénzügyi tranzakciós adó. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A pénzügyi tranzakciós adó közös rendszeréről és a 2008/7/EK irányelv módosításáról szóló tanácsi irányelvvel irányuló javaslat (COM(2011) 594 final) (HL C 181., 2012.6.21., 55. o.).

^(§) FAO, IFAD, UNICEF, WFP és WHO (2022), In Brief to The State of Food Security and Nutrition in the World 2022. Repurposing food and agricultural policies to make healthy diets more affordable. Róma, FAO.

^(*) A FAO statisztikái.

^(§) A Fenntartható Élelmiszer-rendszerekkel Foglalkozó Nemzetközi Szakértői Csoport (IPES Food).

^(¶) Az Európai Parlament 2022. július 6-i állásfoglalása a fejlődő országok élelmiszerbiztonságának kezeléséről (2021/2208(INI)) (HL C 47., 2023.2.7., 149. o.); és az Európai Parlament 2022. március 24-i állásfoglalása az EU-n belüli és kívüli élelmiszerbiztonság biztosítását szolgáló sürgős uniós cselekvési terv szükségességéről az ukrajnai orosz invázió fényében (2022/2593(RSP)) (HL C 361., 2022.9.20., 2. o.).

2.5. **Az áru piac jelenlegi struktúrája nem felel meg a „fenntartható gazdaságnak, amelyre szükségünk van”⁽⁷⁾, valamint az ENSZ 2030-ig tartó időszakra szóló menetrendjében és az európai zöld megállapodásban foglalt, a fenntartható fejlődéshez, az éghajlat-politikai törekvésekhez és az igazságos átmenethez kapcsolódó célkitűzéseknek.** Nem járul hozzá sem a mezőgazdasági termelők és a munkavállalók méltányos bevételeinek⁽⁸⁾ és a fogyasztók számára biztosított tisztességes áraknak az előmozdításához, sem pedig ahhoz, hogy az élelmiszer-feldolgozók (különösen a kkv-k) és a kiskereskedelmi ágazat védve legyen a növekvő infláció kockázataival szemben.

3. Az áruspekuláció szerepe és velejárói: piacok és mechanizmusok

3.1. **A spekuláció a jövőbeni nyereség reményében történő befektetés, amely magában hordozza a veszteség kockázatát.** Az áruspekulációnak három formája lehet: i. fizikai áru közvetlen vétele vagy eladása; ii. olyan szerződés vétele vagy eladása, amely meghatározza az áru jövőbeli beszerzését vagy szállítását; és iii. az árukat előállító vagy azokkal kereskedő vállalat saját tőkéjének vagy adósságának vétele vagy eladása. A szabványosított áruügyleteket „határidős ügyleteknek” vagy „áru alapú származtatott ügyleteknek” nevezik, és azokkal „áru alapú származtatott piacokon” kereskednek, amelyek szabályozott pénzügyi piacok. **Áruspekulációra tehát mind a fizikai, mind a pénzügyi áru piacokon, közvetett módon pedig a részvény- és kötvény piacokon is sor kerülhet.**

3.2. Az áru alapú származtatott termékek piacain a 2000-es évek eleje óta jelentős likviditásbeáramlás történt a „nem hagyományos” befektetőktől, miután megváltoztatták az e piacokat szabályozó szabályozási kereteket. **Az új kereskedők belépését az áru piacok „finanszírozásának” nevezték el⁽⁹⁾.** Bár a likviditás növekedése hozzájárult az áru alapú származékos piacok elmélyítéséhez, megnehezítve a nyílt piaci manipulációt, **a fizikai áru piac feltételeitől független spekulatív keresletet is bevezetett, ami alássa e piacok azon képességét, hogy kulcsfontosságú funkciókat lássanak el.**

3.3. Eredeti formájukban **a szabályozott áru alapú származtatott piacok két fő célt szolgálnak: i. kockázatkezelés az árutermelők és -felhasználók számára; és ii. árfeltárás.** A kockázatkezelés fedezeti ügyletek révén valósul meg, ami azt jelenti, hogy kiegyensúlyozó pozíciókat szereznek a fizikai és a származékos piacokon, és ezáltal a fedezeti ügylet megkötésének időpontjában rögzítik az áru árát. A fedezeti ügyletek megkövetelik, hogy szoros kapcsolat legyen a határidős áru piacok és a fizikai piac között. E szoros kapcsolat biztosítása érdekében a fizikai kereskedést általában a származtatott ügylet árához viszonyítják. Miközben ez a gyakorlat biztosítja a fedezeti ügylet hatékonyságát, azt is lehetővé teszi, hogy **a származékos piacokon fennálló spekulatív pozíciók közvetlen begyűrűzzenek a fizikai piacra.**

3.4. A határidős ügyletekkel különböző lejáratú hónapokra kereskednek. Minden határidős ügylet rendelkezik egy megállapodás szerinti vevővel és eladóval. A vevők és az eladók ajánlatait a tőzsde elszámolóháza párosítja össze. A párosított árat nem fizetik ki teljes egészében. Ehelyett mindkét kereskedő biztosítéki letétet utal át az elszámolóháznál nyilvántartott letéti számlára. A nyereséget és veszteséget közvetlenül a biztosítéki letétből hívják le. **A határidős árutőzsdei kereskedés ezért magas tőkeáttételű.**

3.5. Amikor egy határidős ügylet lejáratára közeledik, a kereskedőknek két lehetőségük van: i. tartják az ügyletet, és kikényszerítik (ha eladók) vagy vállalják (ha vevők) a teljesítést; vagy ii. kiegyensúlyozó pozíciót vesznek fel az ügylet lejárat előtti lezárása érdekében. Az összes határidős árutőzsdei ügylet túlnyomó többségét kiegyensúlyozó pozíciókkal számolják el. Ezért **a határidős árutőzsdei kereskedés nem követeli meg, hogy a kereskedő tulajdonában legyen az általa értékesített fizikai áru,** vagy hogy tárolási kapacitással rendelkezzen ahhoz, hogy átvegye az általa megvásárolt fizikai árut.

⁽⁷⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fenntartható gazdaság, amelyre szükségünk van (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 106., 2020.3.31., 1. o.).

⁽⁸⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelv az élelmiszer-ellátási láncban a vállalkozások közötti kapcsolatokban előforduló tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról (COM(2018) 173 final) (HL C 440., 2018.12.6., 165. o.).

⁽⁹⁾ UNCTAD (2009), „The Financialization of Commodity Markets”, a 2009. évi kereskedelmi és fejlesztési jelentés II. fejezete. UNCTAD: Genf; UNCTAD (2011), „Price Formation in Financialized Commodity Markets: The Role of Information”.

3.6. Csak közvetítők kereskedhetnek nyilvántartásba vett árutőzsdéken. A közvetítők ügyfeleik nevében és saját hasznukra kereskednek. **Az árualapú származtatott termékeket egy nagy másodlagos piacon értékesítik és csomagolják újra a tőzsdén kívül.** Határidős ügyletekkel a szabályozott tőzsdéken kívül is kereskednek („over the counter” (OTC) ügyletek), ahol az ügyleteket elszámolóház bevonása nélkül kötik meg. **Ez könnyen hozzáférhetővé teszi az árualapú származtatott ügyleteket a lakossági befektetők számára,** főként bizonyos árukra vagy áruindexekre vonatkozó tőzsdén kereskedett alapok (ETF-ek) formájában ⁽¹⁰⁾.

3.7. Az árualapú származékos piacok deregulációja és az ilyen termékekkel folytatott kereskedelem egyszerűsége miatt ezek az piacok rendkívül likvidek, és **az árualapú származtatott termékekkel folytatott kereskedés jóval meghaladja a fizikai áruk kereskedelmét.** A likviditás az árfeltárás kulcsfontosságú követelménye. Az árfeltárás azt jelenti, hogy a piac képes helyesen és megfelelő időben tükrözni a fizikai kereslet és kínálat feltételeire vonatkozó információkat. Az árfeltárás akkor és csak akkor biztosított, ha minden kereskedő függetlenül és kizárólag a fizikai keresleti és kínálati feltételekre vonatkozó ismereteik alapján köt pozíciókat; ezeket a feltételeket „piaci fundamentumoknak” nevezzük. **Az árfeltárást aláássák azok a kereskedők, akik a piaci fundamentumoktól függetlenül foglalnak el pozíciókat.**

3.8. **Nem minden kereskedő alakítja ki a piaci fundamentumok alapján pozícióit** ⁽¹¹⁾. A szakirodalom különbséget tesz az aktív és a passzív kereskedők között. Az aktív kereskedők tovább bonthatók tájékozott és nem tájékozott kereskedőkre. Az **aktív és tájékozott kereskedők** olyan árukereskedési kereskedőházak, amelyek alaptevékenységük részeként fedezeti és spekulatív célból árutőzsdei határidős kereskedést folytatnak, valamint olyan szakosodott pénzkezelők (pl. fedezeti alapok), amelyek piaci információkon alapuló kereskedési stratégiákat követnek.

3.9. Az **aktív és nem tájékozott kereskedők (pozitív visszacsatolás alapján cselekvő kereskedők)** olyan pénzkezelők, amelyek statisztikai minták elemzésén alapuló kereskedési stratégiákat követnek, és kevés információval vagy semmilyen piaci információval sem rendelkeznek. A **passzív és nem tájékozott kereskedők (indexkereskedők)** intézményi befektetők, például nyugdíjalapok, valamint tőzsdén kereskedett alapokba befektető lakossági befektetők, akik portfóliódiverzifikálási célból arra törekednek, hogy kiterjedtségük a nyersanyagárak széles skáláját foglalja magában, beleértve a mezőgazdasági árukat, valamint az energiát, az ásványokat és a fémeket is. A kiterjedtséget a részvénypiaci indexekhez hasonló áruindexek replikálásán keresztül érik el.

3.10. Az index replikálása során csak vételi pozíciókat vesznek fel, amelyeket a határidős ügylet lejáratának végén megújítanak. **Az indexkereskedők ezért egyoldalú pozíciót vesznek fel. Az árucsoportok között is szinkronizálva vannak,** és ezzel erős keresletet jeleznek az áruk széles skáláján, ami a piaci fundamentumoktól független együttmozgáshoz vezet a különböző árucsoportok árai között. ⁽¹²⁾

3.11. Ezeket a spekulatív árjelzéseket tovább súlyosbíthatják a pozitív visszacsatolás alapján cselekvő kereskedők, akik az árirányok piaci támogatottságát mérik fel. **Azzal, hogy egy adott árirányra fogadnak, a pozitív visszacsatolás alapján cselekvő kereskedők önbeteljesítő módon további ösztönzést nyújtanak, ami spekulatív buborékokhoz és magas árvolatilitáshoz vezet.** A spekulatív buborékok állandósulhatnak, különösen akkor, ha a piaci fundamentumokra vonatkozó információk korlátozottak, azaz nagy bizonytalanság idején, illetve ha a piacot nem tájékozott és passzív kereskedők uralják.

3.12. A piaci információk összegyűjtése költséges, és viszonylag költségesebb, mint a statisztikai elemzés vagy a főbb hírek gyors áttekintése, különösen akkor, ha a kereskedők egyszerre több piacon fektetnek be. **A tájékozott kereskedők ezért viszonylag kevesen vannak, és jellemzően olyan nagy kereskedőházak, amelyek fizikai árukkal foglalkozó üzletáguk részeként piaci információkat gyűjtenek.** Emiatt az árualapú származtatott piacok tartós spekulatív buborékoknak vannak kitéve, különösen bizonytalanság és piaci pánik idején.

⁽¹⁰⁾ Heidorn, van Huellen, Loayza-Desfontaines, Riedler, Schmaltz és Schröder (2014), „Flankierende Ansätze zur Verbesserung der Markttransparenz und Bekämpfung von Marktmissbrauch im Rohstoffterminhandel”, Bundesministerium der Finanzen (BMF), Berlin, Mannheim.

⁽¹¹⁾ van Huellen (2020), „Approaches to Price Formation in Financialized Commodity Markets”, *Journal of Economic Surveys*, 34(1): 219–237. DOI: 10.1111/joes.12342.

⁽¹²⁾ van Huellen (2018), „How financial investment distorts food prices: evidence from U.S. grain markets”, *Agricultural Economics*, 49(2): 171–181. DOI: 10.1111/agec.12406.

3.13. **A fizikai gabonakereskedelem globális szinten erősen koncentrált.** Becslések szerint négy vállalat ellenőrzi a globális gabonakereskedelem 70-90 százalékát: Archer-Daniels-Midland, Bunge, Cargill és Louis Dreyfus, amelyeket együtt ABCD-vállalatoknak neveznek ⁽¹³⁾ (az ADM csaknem 120 éves fennállásának legmagasabb nyereségét érte el, és éves alapon 38 %-kal nőtt a működési nyereség ⁽¹⁴⁾). Ezek a vállalatok nemcsak a globális gabonakereskedelem, hanem a piaci fundamentumokkal kapcsolatos információk felett is oligopóliumot alakítottak ki, ideértve a tárolást is. **Tárolási pozíciókat ügyleti, elővigyázatossági és spekulatív célból tartanak.** A tárolási szintekre vonatkozó információkat gondosan védik a versenytársakkal szemben. Kereskedőkként előre tekintenek, alacsony áron próbálnak vásárolni, és magas áron akarnak értékesíteni.

3.14. **Az ABCD-vállalatok is nagymértékben finanszírozódtak.** Az Archer-Daniels-Midland és a Bunge tőzsdén jegyzett társaságok, amelyekre részvényesi nyomás nehezedik, ami a hosszú távú befektetésekkel szemben a rövid távú nyereséget részesíti előnyben. A részvényesek közé tartoznak a fedezeti alapok (pl. Black Rock), a befektetési bankok és nagymértékben az intézményi befektetők, például a nyugdíjalapok is. A Cargill és a Louis Dreyfus magántulajdonban lévő vállalatok, amelyek a gabonakereskedelem mellett a leányvállalatai között tudhatnak fedezeti alapokat, bankokat, fuvarozási, árufuvarozási, raktározási, ingatlan- és infrastrukturális vállalatokat is.

3.15. **A fizikai áruk nagykereskedői** a származtatott és a fizikai piacokon is kereskednek, és saját brókerszolgáltatást működtetnek az árualapú származtatott piacokhoz való közvetlen hozzáférés érdekében. Emellett **jelentős hatalmat gyakorolnak a beszállítóik és ügyfeleik felett.** E hatalom birtokában a készpénztartalékok növelése érdekében el tudják halasztani a kifizetéseket, vagy késleltetni tudják az áruszállításokat, ha arra számítanak, hogy ha az árak az előnyükre változnak. **A termelőkkel és a fogyasztókkal ellentétben a fizikai kereskedők meggazdagodnak a piac volatilitásán,** mivel a nagy, gyors árváltozások lehetőséget teremtenek arra, hogy rövid időtartamon belül nagy nyereséggel értékesítsék a tárolt készleteket és a pénzügyi pozíciókat.

3.16. **A magas és gyorsan emelkedő árak és a készletek birtoklásával kapcsolatos információk titokban tartása félelmet és pánikot keltenek. A félelem és a pánik, különösen nagy bizonytalanságok idején, például az ukrajnai háborút követően, túlzott árszinteket és volatilitást idéz elő, mivel az árrobbanásból hasznot húzó spekulatív kereskedők uralják a piacot** ⁽¹⁵⁾. A fizikai kereskedőknek kevés érdeke fűződik ahhoz, hogy rövid és középtávon beavatkozzanak, mivel a magas árak növelik spekulatív pozíciók és a tranzakciós célból a tárolásra tartott pozícióik értékét, amelyeket hatalmas nyereséggel értékesítenek. **2021-ben valamennyi ABCD-kereskedő rekordmagas vagy ahhoz közeli nyereséget könyvelt el.**

3.17. **A rendkívül magas árak félelmet keltenek, hogy ellátási hiány alakul ki, illetve megfizethetlenné válik az ellátás, és növelik a keresletet az elővigyázatossági tárolás iránt.** Az élelmiszerárak felhalmozása, amely vagy az import készletfelhalmozásán, vagy exporttilalmak bevezetésén keresztül valósul meg, mesterséges hiányt idéz elő a fizikai piacon, és tovább fűti az árak emelkedését. A piaci fundamentumok ezáltal utólag, önbeteljesítő módon hitelesítik a spekulatív áremelkedéseket. A 2008-as élelmiszerválság alatt India a rizs exporttilalmával reagált a magas gabonaárakra, ami a rizs árának ugrásszerű emelkedéséhez vezetett. Kína a hiány miatt aggódva jelenleg nagy mennyiségű kukoricát, rizst és búzát halmoz fel ⁽¹⁶⁾. Miközben az élelmiszerárak felhalmozásában részt vevő kormányok spekulatív módon járnak el, ezt félelemből és attól a szándéktól vezérelve teszik, hogy biztosítsák polgáraik élelemhez való jogát, nem pedig haszonszerzés céljából. Ez egyértelműen megkülönbözteti ezeket a tevékenységeket a pénzügyi és fizikai kereskedők spekulációjától. **A kormányok és a fogyasztók általi felhalmozás nem ok, hanem a magas élelmiszerárakra adott reakció, és sem az EU-ban, sem a fejlődő országokban nem járul hozzá az élelmezésbiztonsághoz és a stratégiai autonómiához.**

4. A környezeti, társadalmi és irányítási (ESG) kritériumokat alkalmazó minősítő intézetek és a kereskedő cégek szerepe

4.1. Jelenleg az olyan nemzeti **ökocímkék**, mint az osztrák UZ49 ökocímke vagy a német FNG-címke, értékelési folyamataik során nem szentelnek külön figyelmet az élelmiszer-spekulációnak. A nem kizárólag fedezeti célokra használt származtatott ügyletek általában nem engedélyezettek. Az ökocímkék az élelmiszeripari ellátási láncokat túl bonyolultnak

⁽¹³⁾ Murphy, Burch és Clapp (2012), „Cereal Secrets: The World's Largest Grain Traders and Global Agriculture”, az Oxfam kutatási jelentése.

⁽¹⁴⁾ A 2020 decemberétől 2021 decemberéig tartó pénzügyi évről szóló részvényesi beszámolóiból.

⁽¹⁵⁾ IFPRI (Nemzetközi Élelmiszerpolitikai Kutatóintézet).

⁽¹⁶⁾ A Bloomberg cikke.

tartják ahhoz, hogy könnyen alkalmazható szabályrendszert biztosítsanak. Néhány példa erre: a műtrágyák használata, amelyek szénlábnymuk alapján különbözőképpen értékelhetők; a nagyarányú földszerzés problémáinak azonosítására szolgáló adatok hiánya; a spekulatív kereskedelmi tevékenységekkel kapcsolatos átláthatóság hiánya az éves jelentésekben stb. Az ellátási láncok összetettsége miatt nincsenek kőbe vésett kizárási kritériumok, hanem kevésbé fontos „ellentmondásos kritériumokat” vezettek be, amelyeknél nagyobb a valószínűsége annak, hogy a minősítő intézetek nagyon eltérően értelmezik őket. **A nemzeti ökocímkek értékelési folyamataiban nincsenek kifejezetten a puha árukhoz kapcsolódóan bevezetett kritériumok. Az eltérő értelmezések lehetősége miatt az irányításra összpontosító ellentmondásos kritériumok csekély szerepet játszanak a minősítési folyamat egészében. Ezek az ellentmondásos kritériumok főként az üzleti etikára vonatkoznak, mégpedig a spekulatív kereskedéssel, az átláthatóság hiányával, a nagyarányú földszerzéssel stb. összefüggésben. Az egyik ökocímke például az alap „ESG-minőségét” vizsgálja, amikor áruk származtatott termékeit használják, de a folyamat és annak lehetséges eredményei továbbra sem egyértelműek, és azokat nem dokumentálják nyilvánosan.**

4.2. Az ESG-minősítés kulcsfontosságú eleme az élelmiszeripar vállalatirányításának (tulajdonlás, ellenőrzés, igazgatóság, számvitel stb.) és vállalati magatartásának (üzleti etika és adózási átláthatóság) értékelése. **Hiányoznak azonban az olyan mutatók, mint például a puha árukkal folytatott spekulatív kereskedés államkincstárak által végrehajtott százalékos aránya vagy a tárolólétesítmények tárolási szintjeire vonatkozó átlátható információk, és ezek ritkán szerepelnek az irányítási kritériumok között.**

4.3. **A hitelminősítő intézetek az élelmiszerpiacot más ágazatokhoz képest sérülékenyebbnek értékelik.** Az élelmiszeriparban az átlagosnál nagyobb az éghajlati kockázat más környezeti, társadalmi és irányítási ágazatokhoz képest, mivel az agrár-élelmiszeripari ágazat hozzájárul az éghajlattal kapcsolatos problémákhoz (pl. hőmérséklet-emelkedés, aszály, árvizek stb.), és egyben ki is van téve azoknak. Bár az élelmiszer-ipari vállalatok átlagos ESG-minősítése az elmúlt öt évben emelkedett, **az élelmiszertermékekkel foglalkozó összehasonlítható vállalati csoportot nagy arányban többségi részvényessel rendelkező vállalatok uralták, amelyeknél túlsúlyban van a családi tulajdon.** Ez a vállalati struktúra olyan vállalatirányítási kockázatokat hordoz, amelyek az egymással összeegyeztethetetlen szavazati jogokkal rendelkező, összetett tulajdonosi szerkezettel függenek össze: ezek a vállalat és a többségi tulajdonos közötti irányítási szerződések/ügyletek, illetve az ugyanazon irányító személy tulajdonában lévő szervezetek. Amiatt, hogy a többségi tulajdonos személyes gazdagodását részesítik előnyben a fenntartható nyereség biztosításával szemben, a kisebbségi befektetők azzal a kockázattal szembesülhetnek, hogy a döntések a családi csoportoknak kedveznek. **Az élelmiszeriparban az irányító tulajdonosi részesedés a jellemző: Az MSCI ACWI indexet alkotó vállalatok 58,4 %-ának van olyan részvényese vagy részvényesi csoportja, amely a szavazati jogok 30 %-a vagy annál nagyobb része felett gyakorol ellenőrzést.**

4.4. Az élelmiszeripari vállalatok többsége (60 %) az ESG-minősítésben befektetésre ajánlott kategória (BBB) felett van. 10-ből majdnem 2 vállalat rendelkezik magas vagy nagyon magas ESG-minősítéssel. Ez a fejlemény ahhoz vezet, hogy az eszközközvetítők nagy összegű tőkét fektetnek be az élelmiszeripari részvényekbe. Az élelmiszerárak egy évtized távlatában a legmagasabb szinten vannak, és ez az erősödés továbbra is fennmaradhat. A befektetők azonban egyre inkább elfordulhatnak azoktól az ágazatoktól, amelyek megsértik az ESG-elveket, mint például a pálmaolaj-ágazat. **Egyre nagyobb lesz a kereslet a környezeti, társadalmi és irányítási szempontoknak megfelelő, árukon alapuló portfólióépítés iránt.** 2008 szeptembere és 2011 szeptembere között a FAO-index 12 %-kal nőtt, ami meghaladja az inflációt. Az élelmiszerárak megugrása által a részvényekre gyakorolt hatást a következők jellemezték: először is, a hatás széles körű volt. Az élelmiszerárak emelkedése pozitív hatást gyakorolt az élelmiszertermelőkre, az élelmiszerfeldolgozókra és a napi fogyasztási cikkekkel (FMCG) foglalkozó vállalatokra. Ahogy korábban is, az ESG az egyik fő meghatározó tényező lesz az eszközallokációval kapcsolatos döntésekben. A pálmaolajár 2021-es erősödése közepette a pálmaolajrészvények alulteljesítettek, ami jó példa arra, hogy ezek az új megfontolások hatással vannak a részvényárfolyamokra. **Amint azonban azt a 4.1–4.4. pontban említettük, ezek az ESG-minősítések nem foglalkoznak az élelmiszer-spekuláció kérdésével. Ha például az erősen spekulatív kereskedelemre vagy a fizikai árucikkeknek az árszintek emelkedésének kikényszerítése céljából túlzott készletfelhalmozására a vállalat üzleti etikájának és irányításának részeként tekintünk, akkor az általános ESG-minősítést ennek megfelelően kell kiigazítani. E tekintetben az élelmiszeripar és az alapkezelők átlagos ESG-minősítése túl magas lehet. Ezt részletesebben meg kell vizsgálni.**

4.5. Az agrár-élelmiszeripari ágazat magas szintű és gyorsan növekvő koncentrációja megerősíti az ipari élelmiszertermelési és gazdálkodási modellt, súlyosbítja annak társadalmi és környezeti következményeit, és tovább mélyíti a jelenlegi hatalmi egyensúlytalanságokat⁽¹⁷⁾. **Az eszközközvetítő óriásvállalatok, nevezetesen a BlackRock, a Vanguard, a State Street, a Fidelity és a Capital Group együttesen jelentős részesedéssel rendelkeznek az agrár-élelmiszeripari ellátási láncok különböző pontjait uraló cégekben.** Együtt vizsgálva ez az öt eszközközvetítő társaság a részvények mintegy 10–30 %-át birtokolja az agrár-élelmiszeripari ágazat vezető vállalataiban. A legnagyobb részt

(17) A Fenntartható Élelmiszer-rendszerekkel Foglalkozó Nemzetközi Szakértői Csoport (IPES Food) jelentése.

a nagy eszközközvetítő vállalatok tulajdonában lévő cégek uralják az erősen koncentrált piaci szegmenseket, beleértve a mezőgazdasági termeléshez felhasznált alapanyagokat, az árukereskedelmet, valamint a feldolgozott és csomagolt élelmiszereket⁽¹⁸⁾. Ezek a vállalati stratégiák együttesen szélesebb körű hatásokhoz vezethetnek, például nagyobb egyenlőtlenséget eredményezhetnek az élelmiszerrendszeren belül, gyengíthetik az innovációt az ágazatban, valamint erősíthetik az ágazat vezető vállalatainak kezében lévő piaci és politikai hatalmat. **További kutatásokat kell végezni ahhoz, hogy szilárd alapokra építkezve további politikai irányvonalakat fogalmazzunk meg a részvénybefektetésekkel kapcsolatban az élelmiszer- és mezőgazdasági ágazatban.**

4.6. Az agrár-élelmiszeripari ágazatban a részvénybefektetések esetében a finanszírozás több aspektusa is kiemelt helyet foglal el. A tőzsdén kereskedett alapok (ETF-ek) és az indexalapú kölcsönös kockázatkezelési alapok – beleértve a kifejezetten az élelmiszerhez és a mezőgazdasághoz kapcsolódó alapokat is – új utakat nyitnak meg a pénzügyi befektetések és a nyereség előtt, miközben a hétköznapi emberek nyugdíjalapjaikon és egyéni nyugdíj-előtakarékosági számláikon keresztül egyre nagyobb mértékben vesznek részt ezekben a befektetési eszközökben⁽¹⁹⁾. **E tőkéhez kötött befektetési alapok felemelkedése olyan módon alakítja át az agrár-élelmiszeripari rendszereket, amely a részvényesek igényeit részesíti előnyben más társadalmi és környezeti célokkal szemben.** A Van Eck Vectors Agribusiness ETF például a legnagyobb indexkövető mezőgazdasági alap. Az elmúlt 10 évben évente átlagosan 8,32 %-os hozama volt. Eközben nettó eszközértéke 2020 és 2021 között 32 %-ra emelkedett.

5. A jelenlegi szabályozási keret: kihívások és akadályok

5.1. A MiFID II irányelv (2014/65/EU irányelv) átfogó közzétételi és jelentéstételi követelményeket írt elő a túlzott spekulatív kereskedés visszaszorítása és az átláthatóság előmozdítása érdekében. Az irányelv azt javasolta, hogy a kereskedési helyenkénti pozíciós limitek ne csak az értékpapír-kereskedelmre vonatkozzanak, hanem az egyenértékű tőzsdén kívüli ügyletekre is. A vállalkozások emellett kötelesek napi helyzetjelentést küldeni a kereskedési helyszíneknek és a szabályozó szerveknek.

5.2. **Ezek az intézkedések, különösen a pozíciólimitek hasznosak, de csak korlátozottan hatékonyak a túlzott pénzügyi spekuláció megfékezésében.** Szorosan összefüggenek azzal a kérdéssel, hogy az ilyen spekuláció milyen szerepet töltsön be az árképzésben. A pozíciós limiteket a civil társadalom és tudományos szakemberek nem kizárólag azok (lehetséges) gyenge végrehajtása miatt bírálták, hanem olyan szabályozási kérdések miatt is, mint i. a felülvizsgálat gyakorisága; ii. az indexkövető alapok figyelembevétele a pozíciós limitek meghatározásakor; valamint iii. a szabályozó szervek mentességi szabályai. A szabályozó szerveknek fel kell tenniük azt a kérdést, hogy mikor lépnek be a pozíciós limitek, és hogy a mezőgazdasági árukba az elmúlt két évben beáramló jelentős tőke miatt miért nem adtak ki riasztást. Alapvető fontosságú a szabályozó hatóságok átláthatóságának növelése is.

5.3. **Minden ügyletet azonnal jelenteni kell a nemzeti hatóságoknak, amint az megtörténik:** minden nagyobb tőzsdén valós idejű (vagy ahhoz a lehető legközelebbi) ügyletjelentést kell bevezetni minden árualapú származtatott ügyletre, beleértve a tőzsdén kívüli ügyleteket is. A lehető legtöbb ügyletet átlátható platformokon kell lebonyolítani, és **minden tőzsdén kívüli kontraktust nyilvántartásba kell venni.** A különböző típusú partnereket megfelelő közzétételi követelményeknek kell alávetni: a piaci szereplőket és pozíciókat a jogalany típusa (pl. bank vagy fizikai kereskedő) és tevékenysége (pl. spekulatív vagy fedezeti tevékenység) szerint kell kategorizálni, és ezzel összhangban megfelelő közzétételi követelmények és szabályozási korlátozások alá kell vonni.

5.4. **A Határidős Árutőzsdéi Kereskedést Felügyelő Bizottság (CFTC) például csak heti adatokat tesz közzé a kereskedési pozíciókról, bár léteznek napi adatok is.**

5.5. Korlátozásokat kell bevezetni arra vonatkozóan, hogy egy napon belül az árfolyamok milyen mértékben emelkedhetnek vagy csökkenhetnek, és a tőzsdének jogosultnak kell lennie arra, hogy leállítsa a kereskedést a határértékek túllépése esetén. Időhöz kötött napon belüli árkorlátokat kell bevezetni, amelyeket kezdetben óvatos, de megfelelő szinten kell megállapítani, és amelyeket az esetlegesen felmerülő kedvezőtlen következmények vizsgálata után, például gyenge likviditás esetében, fokozatosan szigorítani lehetne.

⁽¹⁸⁾ Clapp, J. (2019), „The rise of financial investment and common ownership in global agrifood firms”, *Review of International Political Economy*.

⁽¹⁹⁾ <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09692290.2019.1597755>

5.6. Ezenkívül újra kell kalibrálni a pozíciólimiteket, hogy csökkenteni lehessen az egyetlen szereplő által kifejtett árhatást. Az előzetes pozíciólimiteket összesíteni kell a pénzügyi piacokon. Korlátozásokat kell bevezetni arra vonatkozóan, hogy az ügyletek egy napon belül hányszor hosszabbíthatók meg.

5.7. A tőzsdén kívüli ügyleteket szabályozni kell, és az ügyleteket felügyelet céljából egy elszámolóházban kell nyilvántartásba venni. A regisztrált tőzsdék számára is biztosítani kell a jogot, hogy beszüntessék a kereskedést, ha a piac rendes működése nem biztosítható. Egyetlen kereskedő sem vonhatja felelősségre a tőzsdét azokért a veszteségekért, amelyek amiatt következtek be, hogy a tőzsde a szabályozási hatáskörében eljárva leállította a kereskedést.

5.8. Összesített pozíciós limiteket kell bevezetni a származtatott ügyletek minden típusára, és azokat valamennyi szerződő félre alkalmazni kell: **a pozíciós limitek alól csak a fizikai árukkal közvetlenül kereskedő és az árupiacokat a kereskedelmi tevékenységük szempontjából alapvető kockázatok fedezésére használó vállalkozások kaphatnak mentességet.**

5.9. Olyan adórendszert kell bevezetni, amely korlátozza a passzív spekulációt, a tőzsdén kereskedett alapok és a nagy sebességű kereskedés alkalmazását a mezőgazdasági származékos piacokon. A pénzügyi tranzakciós adót a túlzott spekuláció visszaszorítására is fel lehetne használni, miközben pénzt lehetne előteremteni vele a fejlesztésre és az éghajlatváltozás elleni küzdelem finanszírozására. Az ezredmásodpercek alatt lebonyolított tranzakciókat azonban túl nehéz lehet megadóztatni. Az automatizált kereskedésnek köszönhetően egy kereskedési ügylet átlagos időtartama nyolc másodperc. Helyénvalóbb lenne, ha meghatározott kritériumok alapján a tőzsdét mint szervezetet adóztatnánk meg, ahelyett, hogy az egyes ügyletek megkötésére és lezárására összpontosítsunk.

5.10. Az ukrán válság miatt a búzáarak egyes helyi piacokon eltérnek egymástól, a chicagói tőzsdén pedig a készpénzárak és az irányadó határidős jegyzések közötti különbség meredeken zuhan, mivel a búzavásárlók attól tartanak, hogy az árak a 2008 óta tapasztalt legmagasabb szintre emelkednek. Ez nehéz helyzetbe hozhatja a mezőgazdasági termelőket, akik a mezőgazdasági üzemi költségek tekintetében már így is az elmúlt évek legsúlyosabb inflációjával küzdenek. Ez a háborúra visszavehető azonnali készpénzpiaci forgatókönyv rontja a mezőgazdasági termelők képességét, hogy piacra dobják a régi, sőt akár az új búzájukat. Egyes termelők arról számolnak be, hogy az ajánlataikat akkor vonták vissza, amikor az áru már a gabonaemelőkön volt. A határidős búzaügyletek teljesen elrugaszkodtak a valóságtól. A határidős és azonnali ügyletek élesen szétválhatnak egymástól.

5.11. Ahhoz, hogy perspektívába helyezzük a további szabályozásról szóló vitát, meg kell jegyezni, hogy már most is az EU rendelkezik a leginkább szabályozott pénzügyi piacokkal. Nyilvánvaló, hogy ahhoz, hogy hatékony legyen, az ilyen szabályozást globális szinten ki kell terjeszteni.

5.12. **Összefoglalva, a pénzügyi piaci spekuláció nem csak hozzájárul az árutőzsdei határidős piacok árdinamikájához és ezáltal az élelmiszerárak emelkedéséhez, hanem jelentős tényező is!** Mélyrehatóbban elemezni kell a szabályozási eszközöket és azok működését, valamint a válság alatti esetleges alkalmazkodásukat.

6. Az előre vezető út: a civil társadalom cselekvési javaslatjai

6.1. Az EGSZB arra kéri a tagállamokat és az uniós intézményeket, hogy **javítsák a piac átláthatóságát**, különösen a spekulációban részt vevő szereplők környezeti, társadalmi és irányítási (ESG) jelentéstétele és a nem pénzügyi információik nyilvánosságra hozatala révén. Meg kell vizsgálni az ESG-minősítés szerepét az élelmiszer-spekuláció szemszögéből. Különösen azt kell felülvizsgálni, hogy a hitelminősítő intézetek hogyan értékelik az élelmiszer-ágazatot és általában az élelmiszer-ágazat résztvevőit. Jelenleg az ESG-minősítések kevesebb mint 50 %-os mértékben korrelálnak. Ez téves értékelésekhez vezet, amelyek jelentős hatást gyakorolnak a mezőgazdasági alapok pénzeszközeinek beáramlására.

6.2. Globális szinten minden szereplőnek jelentést kell tennie a mezőgazdasági piaci információs rendszernek (AMIS), beleértve az országokat és a magánszereplőket is, lehetőség szerint a FAO-n keresztül. Minél több ismeretünk van az élelmiszertartalékokról, annál jobb. A tartalékok globális tárolásával/áramlásával kapcsolatos információk kulcsfontosságúak. A tőzsdén kívüli ügyleteket is további ellenőrzésnek kell alávetni. Minden tőzsdén kívüli terméket elszámolóházon keresztül kell elszámolni és nyilvántartásba venni. A pozíciókra vonatkozó adatokat ügyfelek szerinti bontásban kell a szabályozók rendelkezésére bocsátani.

6.3. Az EGSZB rámutat arra, hogy az árualapú származtatott termékek piaci kulcsfontosságú szolgáltatásokat biztosítanak az élelmiszerárak termelői és felhasználói számára, nevezetesen a kockázatkezelést és az árfeltárást, és hogy a spekulatív tevékenység aláássa e piacok működését. Az EGSZB ezért sürgeti a tagállamokat és az uniós intézményeket, hogy tegyék meg a **szükséges lépéseket a túlzott áruspekuláció visszaszorítása érdekében**, különösen az alábbiak révén:

6.3.1. az élelmiszeralapú származtatott termékek **határidős piacának** szabályozása, ahogy az az elmúlt évszázad végéig több évtizeden át gyakorlat volt, ami megőrzi a határidős ügyletek fedezeti funkcióját. Az egyéb ajánlott intézkedések közé tartoznak a következők:

- ármozgásra vonatkozó szigorú korlátok és napi pozíciólimitek bevezetése, amint az árutőzsdei határidős piacokon végzett kereskedési tevékenységek rendellenességeket mutatnak (MiFID II). A pozíciólimiteket újra kell kalibrálni oly módon, hogy azok tükrözzék a kereskedésben részt vevő fél valódi érdekét a valós kockázati kitettség fedezésének szükségességével kapcsolatban. Hasznos lenne a nagyobb átláthatóság és a pozíciós limitek hatékony végrehajtása,
- a származtatott ügyletekhez/fedezeti ügyletekhez való hozzáférés korlátozása, hogy azok csak „az alapul szolgáló mezőgazdasági árukkal ténylegesen foglalkozó szakképzett és tájékozott befektetők és kereskedők” számára legyenek elérhetőek,
- rövid/közép-/hosszú távú szerződéses kötelezettségek bevezetése a stabilitás növelése érdekében,
- fokozott tőkekövetelmények bevezetésével annak ösztönzése, hogy visszaszorítsák a bankok és a finanszírozó vállalatok élelmiszerárakkal kapcsolatos pénzügyi spekulációit, hogy csökkenteni lehessen a tőkeáttételi hatásokat; A származtatott ügyleteken keresztül megvalósuló élelmiszer-spekulációt tiltó nagy pénzügyi intézmények (mint például a Deutsche Bank, az ERSTE Bank, a Raiffeisen Austria stb.) példái azt mutatják, hogy van lehetőség arra, hogy ezek a szereplők megfelelően módosítsák irányításukat,
- Szigorúbb szabályozás anomáliák esetén. A tőzsdéknek olyan szabályokat kell bevezetniük, amelyek korlátozzák a nagy sebességű kereskedés destabilizáló hatását⁽²⁰⁾.
- Meg kell erősíteni és rugalmasabbá kell tenni a piaci visszaélések nyomom követésére és szankcionálására szolgáló mechanizmusokat, hogy időben lehessen reagálni.

6.3.2. Az **indexek (áruindexek és élelmiszerár-indexek)** szabályozása, különösen az áruindexkövető alapok, valamint a csereügyleteken és tőzsdén kereskedett termékeken keresztüli replikálás szabályozása és betiltása révén, mivel ez maximalizálja az energia- és élelmiszerpiacok közötti kapcsolatot. A pozíciós limitek nem működnek az áruindex-kereskedők/swapkereskedők esetében, mivel ezek szinkronizáltak. Meg kell szüntetni az élelmiszer-spekulációban részt vevő szereplők számára nyújtott állami forrásokat is – és egyetlen állami szereplő sem kereskedhet élelmiszer-derivatívákkal a közérdeket nem szolgáló spekulatív céllal. Meg kell tiltani azt is, hogy az intézményi szereplők (pl. nyugdíjalapok, biztosítások) portfólióiban puha áruk legyenek (pl. alapok, tőzsdén kereskedett alapok). Mivel ezeket a piacokat szabályozni kell, az EGSZB jövőbeli véleményeiben konkrét ajánlásokat kell kidolgozni.

6.3.3. Az **élelmiszer-ágazat finanszírozásának kezelése**, amely óriási pénzeket keres az embereken; például a vállalatok osztalékának kifizetése előtt rendkívüli adókat kell kivetni a többletnyereségre, valamint élelmiszer-spekulációs adót⁽²¹⁾ kell bevezetni a nagy sebességű kereskedés visszaszorítása érdekében, továbbá a lánc minden szintjén le kell törni az oligopóliumokat és vissza kell szorítani a pénzügyi érdekeket.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 15-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

⁽²⁰⁾ <https://www.welthungerhilfe.de/welternahrung/rubriken/wirtschaft-menschenrechte/befeuert-finanzspekulation-die-globale-ernaehrungskrise>

⁽²¹⁾ Kizárólag az élelmiszer-spekulációra kivetett pénzügyi tranzakciós adó. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A pénzügyi tranzakciós adó közös rendszeréről és a 2008/7/EK irányelv módosításáról szóló tanácsi irányelvre irányuló javaslat (COM(2011) 594 final) (HL C 181., 2012.6.21., 55. o.).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Társadalmi-gazdasági helyzet Latin-Amerikában a Covid19-válságot követően – a civil társadalom szerepe a helyreállítási folyamatban

(saját kezdeményezésű vélemény)

(2023/C 100/09)

Előadó: **Josep PUXEU ROCAMORA**

Közgyűlési határozat:	2022.1.20.
Jogalap:	eljárési szabályzat 52. cikk (2) bekezdés saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	„Külkapcsolatok” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.16.
Plenáris ülésen történő elfogadás időpontja:	2022.12.15.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	159/2/0

1. Következtetések és ajánlások

1.1. A horizontalitást és a többszintű párbeszédet szem előtt tartva az erőfeszítéseket a két régió közötti párbeszéd javítására és az együttműködés megerősítésére kell összpontosítani.

1.2. A két régió közötti kapcsolat a közös értékek és célkitűzések mentén erősödik. Ennek a kapcsolatnak ugyanakkor az erőforrások, a technológiatranszfer és az eredmények, valamint a szociális dimenzió szempontjából vonzónak is kell lennie.

1.3. Az EU és Latin-Amerika geopolitikai erejét illetően a stratégiai autonómia kialakítása lehetővé teszi a két régió közötti együttműködés megerősítését, a multilateralizmus iránti elkötelezettséget, valamint a nemzetközi jelenlét és jelentőség fokozását a stratégiai kérdésekben.

1.4. Latin-Amerikában a kiszolgáltatottság egyik fő kísérő jelensége a munkahelyek alacsony minősége. A helyreállítás során a szociális párbeszéd keretén belül arra kell összpontosítani, hogy több legyen a bejelentett, tisztességes munkahely, javuljon a szakképzés és az ágazati politikák, továbbá előmozdítsák egy minimálbér meghatározását és a kollektív tárgyalásokat.

1.5. Európa és Latin-Amerika elkötelezett a demokrácia, a jogállamiság és a környezeti fenntarthatóság mellett, ami magában foglalja az ahhoz szükséges védelmet és garanciákat, hogy a civil társadalom vezető szerepet játsszon a fejlődésben és a válságok leküzdésében, és hogy előmozdítsuk az új társadalmi szerződéshez szükséges párbeszédet.

1.6. Továbbra is mindenképpen érvényesíteni kell a „senkit sem hagyunk magára” elvet, újra átgondolva a kiszolgáltatottság kérdését, méghozzá nemcsak a jövedelem szempontjából, hanem abban az értelemben is, hogy a kiszolgáltatottság milyen hatással van a lakosság különböző csoportjaira, például a nőkre, a fogyatékossgal élőkre, az idősekre és a gyermekekre. A szabadon és demokratikusan szervezett civil társadalmak jelentik a legjobb eszközt ahhoz, hogy ez az állítás ne csupán egy kijelentés maradjon, hanem valósággá váljon.

1.7. A latin-amerikai társadalmi feszültség és a demokráciát világszerte fenyegető veszélyek rávilágítanak arra, hogy újra kell gondolni a fejlődés koncepcióját, több és jobb politikával kezelve, illetve nagyobb befogadással és pluralizmussal megközelítve azt, valamint jobban megértve az elégedetlenség alapvető okait, hogy ennek alapján el lehessen mozdulni a társadalmi jólét felé. Európa és Latin-Amerika partnerek lehetnek a demokráciát, a fenntarthatóságot, a társadalmi igazságosságot és a multilateralizmust célzó szövetségben⁽¹⁾

1.8. Európának és Latin-Amerikának partnereknek kell lenniük egy olyan szövetségben, amelynek célja a demokrácia védelme, valamint igazságosabb és az egyenlőségre jobban törekvő gazdaságok és társadalmak kialakítása, és amely erősíti a multilateralizmust és teljes mértékben elkötelezi magát a környezetvédelem mellett. Ehhez a szövetséghez többek között az érintett szervezett civil társadalmak, emberi jogi szervezetek, szakszervezetek és üzleti szervezetek, valamint környezetvédelmi szövetségek teljeskörű elismerésére és részvételére van szükség.

2. Általános megjegyzések

2.1. Latin-Amerikában a nyersanyagok expanzív ciklusának lezárultát követően fokozatos gazdasági lassulás indult el. A koronavírus-válság előtt az átlagos növekedés mindössze 0,3 % volt. Valójában az elmúlt hetven évben a 2014 és 2020 közötti időszakban volt a legalacsonyabb a gazdasági növekedés, miközben az államadósság rekordszintet ért el.

2.2. A koronavírus okozta egészségügyi válság súlyos következményekkel járt a régióban, ahol a megbetegedések és a halálozások száma meghaladta a világszerte. Ez nagy terhet rótt az egészségügyi rendszerekre, amelyek már az endémiás betegségek kezelésében, sőt az alapellátásban is nehézségekkel küzdöttek⁽²⁾. A Covid-válság még inkább rávilágított az évtizedek során végrehajtott szakpolitikai intézkedések (többek közt az egészségügyi költségvetések, a személyzeti létszám és az infrastrukturális beruházások csökkentése) negatív hatásaira. Ezek a politikák nem bizonyultak hatékonyak a vírus jelentette kihívás kezelésében.

2.3. A világválság miatt kialakult válságot a legtöbb ország úgy igyekezett kezelni, hogy korlátozta a mobilitást, valamint támogatásokat és átcsoportosításokat dolgozott ki a kiszolgáltatott helyzetben lévő ágazatok számára. Emellett példátlan anticiklikus fiskális és monetáris politikákat is végrehajtottak⁽³⁾. Ennek ellenére jelentősek az emberi, a gazdasági és a társadalmi befogadást érintő veszteségek, aminek okai a strukturális hiányosságok, valamint az, hogy korlátozott költségvetés áll rendelkezésre a válaszintézkedésekhez.

2.4. A régióban az átlagos infláció fokozatosan emelkedik, 2021-ben elérte a 9,8 %-ot, 2022-ben pedig a háború hatásától is fűtve várhatóan 11,2 % lesz⁽⁴⁾. Ez elmélyíti a fejlődést korlátozó hiányosságokat.

2.5. Latin-Amerika úgynevezett „fejlesztési csapdákkal” néz szembe⁽⁵⁾.

2.5.1. A termelékenység csapdából való kitöréshez diverzifikált gazdasági struktúrára, valamint fejlettebb termékekre és szolgáltatásokra van szükség. A primer szektor felé való újbóli eltolódás nem biztosítja a globális értékláncokba való megfelelő integrációt, és kevés ösztönzést teremt a beruházásra. Emellett a világválság különösen az „mkkv-kat” sújtotta, amelyek számára nagyobb nehézséget jelent az új technológiák bevezetése, míg a háború a mezőgazdasági ágazatot gyengíti.

2.5.2. A társadalmi kiszolgáltatottság csapdájának leküzdéséhez javítani kell a munkaügyi és szociális védelmi intézményeket, ahol több inkluzív, bejelentett, jobb minőségű munkahelyet kell teremteni, hogy megtörjük a kiszolgáltatottság, az ingadozó jövedelmek és a gyenge szociális védelem ördögi körét.

⁽¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Fenntartható ellátási láncok és tisztességes munka a nemzetközi kereskedelemben (feltáró vélemény) (HL C 429., 2020.12.11., 197. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A szabadkereskedelmi megállapodások, a gazdasági partnerségi megállapodások és a beruházási megállapodások új kerete, amely garantálja a civil társadalmi szervezetek és a szociális partnerek tényleges bevonását, és gondoskodik a tudatos közvéleményről (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 290., 2022.7.29., 11. o.).

⁽²⁾ UNESCO (2021), A Covid19 és védőoltások Latin-Amerikában és a Karib-térségben: kihívások, szükségletek és lehetőségek.

⁽³⁾ OECD (2021), Latin-Amerika 2020-as gazdasági kilátásai.

⁽⁴⁾ MF-adatok.

⁽⁵⁾ OECD (2022), Latin-Amerika 2021-es gazdasági kilátásai.

2.5.3. Az intézményi csapda megoldásához jobb intézményekre és integrációs politikákra van szükség, hogy helyre lehessen állítani a bizalmat, javítani lehessen a közszolgáltatások minőségét és meg lehessen felelni egy széles középosztály elvárásainak, valamint szavatolni lehessen a populista és autoriter törekvésekkel szembeni ellenálláshoz szükséges erőre.

2.5.4. A környezeti sebezhetőség csapdája abban gyökerezik, hogy a termelés terén az erőforrás-igényes ágazatok felé fordultak, az ebből való kilábaláshoz pedig vállalni kell a magas szén-dioxid-kibocsátással és a nem megújuló erőforrások kiaknázásával jellemezhető modell kiigazításának magas költségeit.

2.6. A strukturális problémák és a fejlesztési csapdák ⁽⁶⁾ hatással vannak a gazdaság és a foglalkoztatás helyreállítására. A regionális GDP 2020-ban 6,8 %-kal csökkent ⁽⁷⁾. 2021-ben az átlagos növekedés 6,1 %-os volt, 2022-ben pedig a régió várhatóan csak 2,1 %-kal fog növekedni, ami nem tekinthető elegendőnek a fokozódó strukturális problémák ellensúlyozásához. A helyzetet tovább súlyosbítja az a válság, amelyet az Ukrajna elleni orosz agresszió, valamint a fosszilis tüzelőanyagok, a mezőgazdasági inputanyagok és az élelmiszerek árának emelkedése okozott, annak ellenére, hogy egyes országok megerősítették elsődleges exporttermék-kínálatukat.

3. A világválság és a háború társadalmi és gazdasági hatásai

3.1. A 2020-ban megszűnt 22 millió munkahelyből még mindig nem sikerült helyreállítani 4,5 milliót, ezek többsége az alacsony szakképzettséget igénylő munkaköröket, valamint a nők és a fiatalok foglalkoztatását és az informális munkát érinti. 2019 és 2020 között a nők foglalkoztatási aránya a 2019-es 51,4 %-ról 2020-ra 46,9 %-ra csökkent. A háztartási ágazatban a munkahelyek megszűnése (20,9 %) 2019-ben 11–13 millió nőt érintett ⁽⁸⁾.

3.2. A régió ezzel több mint egy évtizeddel esett vissza a szegénység mérséklése terén, és egy újabb elveszett évtized elé nézhet ⁽⁹⁾. 2021-ben a szegénységi ráta elérte a 32,1 %-ot, a mélyszegénység aránya pedig a 13,8 %-ot. A szegények száma 201 millióra, a mélyszegénységben élők száma pedig 81 millióról 86 millióra nőtt.

3.3. Az egészségügyi és inflációs válság rávilágított arra, hogy milyen kiszolgáltatott helyzetben van az átlagos jövedelmű népesség, amelyet a járulékalapú szociális védelemhez való alacsony szintű hozzájárulás és a nem járulékalapú szociális védelem alacsony szintű lefedettsége jellemez ⁽¹⁰⁾. Az informális gazdaság csökkent, de még mindig 140 millió munkahelyet teremt, különösen a mezőgazdasági dolgozók, a nők és a fiatalok körében. Ez nagyobb kiszolgáltatottságot, kisebb társadalmi mobilitást, valamint az állam részéről kisebb bevételtermelési és védelmi kapacitást jelent.

3.4. A világválság jelentős hatással volt a gyermekekre és a fiatalokra a jelenléti oktatás által nyújtott védelem korlátozása miatt: 114 millió gyermek nem járt iskolába, és egyes országokban ez a helyzet majdnem két évig tartott. A konnektivitás és a digitális készségek hiánya, illetve az, hogy egyes családok nem tudtak megbirkózni a kényszerű digitalizálás jelentette kihívással, két évnyi oktatásnak megfelelő szakadékot eredményezett a magas és az alacsony jövedelmű családból jövő diákok között ⁽¹¹⁾. Emellett a nők ápolási-gondozási terhei is nőttek. A fogyatékosokkal élők – mintegy 85 millió személy – szintén érintettek. Az információkhoz való hozzáférés hiánya, valamint az egészségügyi ellátás kapcsán elszorított megkülönböztetés ahhoz vezet, hogy romlik az egyébként is gyenge társadalmi befogadás, amelyet most még az infláció is fényesít.

3.5. Mivel az oltóanyag-kínálat korlátozott volt, és globális szinten az északi féltekére koncentrált, Latin-Amerika országai kétoldalú tárgyalások révén jutottak oltóanyagokhoz, és 93 millió adagot kaptak a COVAX programból, az EU több mint 130 millió adagot exportált, a tagállamok pedig további 10 millió adagot adományoztak ⁽¹²⁾. A nehézségek ellenére a régióban átlagosan a lakosság 63,3 %-át sikerült két adaggal beoltani. Míg egyes országokban az arány eléri a 89 %-ot, más országokban 1 % sincs ⁽¹³⁾.

⁽⁶⁾ Ugyanott.

⁽⁷⁾ ECLAC (2021), Gazdasági tanulmány Latin-Amerikáról és a Karib-térségről.

⁽⁸⁾ ILO (2022), munkaerőpiaci kitekintés; ECLAC (2021), a szociális helyzet Latin-Amerikában.

⁽⁹⁾ ECLAC (2021), Id. m.

⁽¹⁰⁾ Nieto Parra, (2020), Desarrollo en transición en América Latina en tiempos de la COVID-19, Fundación Carolina.

⁽¹¹⁾ UNESCO (2021), Oktatás Latin-Amerikában és a Karib-térségben a Covid19-járvány fényében.

⁽¹²⁾ 2021. december 2. – Az Unió, Latin-Amerika és a Karib-térség vezetőinek találkozója: Együttessel erővel a Covid19-válság utáni fenntartható helyreállításért (Charles Michel és Ursula Von der Leyen sajtóközleménye).

⁽¹³⁾ Our World in Data.

4. Fokozódó társadalmi elégedetlenség

4.1. A 2019-ben több országot megrengető társadalmi megmozdulások még nem zárultak le teljesen. Egyes feszültségek csak tovább fokozódtak, és az élelmiszerárak növekedése nyomán még inkább fokozódni fognak. A polgárok elégedetlensége a közpolitikák alacsony színvonalához, a korrupcióhoz, a középosztályok kiszolgáltatottságához, a társadalmi kirekesztettséghez és a bizonytalansághoz köthető. A 21. század első évtizedében kialakult társadalmi elvárások nem teljesültek, és elmélyült az állampolgárok és az állami intézmények között tátongó szakadék. A régió 2020–2022-es választási ciklusának eredményei a változás tendenciáját mutatják, ami jelentős kihívások elé állítja a megválasztott elnököket.

4.2. Latin-Amerika a világ egyik legegyenlőtlenebb régiója. 2019 és 2020 között a magas és közepesen magas jövedelmű rétegek aránya 1 %-kal csökkent, míg a közepes és közepesen alacsony jövedelmű rétegek aránya 3,5 %-kal; egyidejűleg az alacsony jövedelmű (a szegénységi küszöb 1,8-szorosánál kisebb jövedelmű) rétegek aránya 4,7 %-kal, a szegénységben vagy mélyszegénységben élő lakosságé pedig 3,3 %-kal nőtt⁽¹⁴⁾.

4.3. Az elégedetlenség másik oka a biztonság hiánya, amellyel a latin-amerikai lakosság különösen a városokban szembesül. Az erőszak egyértelműen összefügg a szervezett bűnözéssel, az illegális kereskedelemmel és azzal, hogy az államok nem képesek megfékezni ezeket⁽¹⁵⁾. De nem csupán bűnügyi kérdékről van szó: létezik egy, a szélsőséges szegénység nagy arányához kapcsolódó szociális erőszak is, amelynek leküzdéséhez tisztességes munkahelyek teremtésére irányuló közpolitikákra és a mindenki számára rendelkezésre álló jó minőségű oktatást megvalósító változásokra van szükség, továbbá létezik politikai erőszak is, amely az ellenfelek alkalmatlanként való bemutatásával operál, és ezáltal próbálja megtartani a hatalmat. A szakszervezeti vezetőkkel, újságírókkal, környezetvédőkkel vagy emberijogvédőkkel és vállalkozókkal szembeni, rendkívül aggasztó erőszak szintén fokozódott a világválság és a tiltakozási hullámok alatt.

4.4. Az EuroLat legutóbbi ülése nyomán, ahol hangsúlyozták az igazságügyi szereplők fokozottabb védelmének szükségességét, hasznos lenne a COPLA projekt (Dél-Amerika és a Karib-tengeri Térség Büntetőbírószága) értékelése.

4.5. Az éghajlatváltozással szembeni sebezhetőség strukturális kihívást jelent: ebből a szempontból a régió az egyik leginkább érintett, és ennek gazdasági hatása elérheti az évi 85,852 milliárd EUR-t. Ezt a hatást annak társadalmi dimenzióival együtt kell vizsgálni, ideértve az élelmiszer-ellátás bizonytalanságát és az egyre gyakrabban előforduló katasztrófákat is.

4.6. A bizonytalanság, a szegénység és az önkényuralmi rendszerek kontinensszerte az emberek nagymértékű elvándorlásához vezettek. Az ezekből a migrációs és menekültügyi folyamatokból eredő sebezhetőség olyan humanitárius válságot generált, amelyre nem született megfelelő válasz, és amelyek regionális megközelítést tesznek szükségessé.

4.7. A demokráciák kiszolgáltatott helyzetben vannak. Az elit, a pártok és a parlamentek legitimitási és bizalmi válságtól szenvednek, ami – a korrupció, a széttagoztság és polarizáció magas szintjével párosulva – ahhoz vezetett, hogy a kollektív döntéshozatali, valamint tárgyalási mechanizmusok már nem elegendőek⁽¹⁶⁾. A jelenlegi globális instabilitás még inkább kiemeli az önkényuralom veszélyét és a demokráciák megerősítésének szükségességét.

5. Egy új társadalmi paktum felé

5.1. Az elégedetlenség és a rendszer iránti alacsony bizalom ellenére a polgárok készek az utcára vonulva és a szavazóurnákon keresztül politikai változásokat kezdeményezni. A fiatalok és a nők jelentős szerepet vállalnak ezekben a mozgósítási folyamatokban: a politikai életben való részvételük értékes hozzájárulást jelent. Nagyon fontos az intézményesített szociális párbeszéd olyan modelljének előmozdítása, mint amilyen Európában már létezik, és meg kell szilárdítani az Európai Gazdasági és Szociális Bizottsággal és a Gazdasági és Szociális Tanácsok és Hasonló Intézmények Nemzetközi Együletével már meglévő együttműködést.

5.2. Az átalakulások főszereplőinek az állampolgároknak kell lenniük, és meg kell erősíteni az egyeztetési és részvételi mechanizmusokat, szavatolva ezek védelmét és azt, hogy ezek mindenki számára elérhetőek legyenek. Nyitott és inkluzív politikai döntéshozatal révén, valamint világos kommunikációs stratégiák biztosításával és szociális kompenzációs rendszerekkel helyre kell állítani a bizalmat. Meg kell erősíteni az elszámoltathatóságot, valamint a szakpolitikáknak és azok hatásainak értékelését is.

⁽¹⁴⁾ ECLAC (2021), Id. m.

⁽¹⁵⁾ UNODC (2019), Global Study on Homicide.

⁽¹⁶⁾ IDEA Int. (2021), A demokrácia helyzete a latin-amerikai országokban.

5.3. Új társadalmi szerződés valósulhat meg: a társadalmi-gazdasági csoportok, a térségek és a generációk közötti transzverzális megállapodások révén, olyan reziliens és fenntartható termelési stratégiák előmozdításával, amelyek minőségi munkahelyeket teremtenek és elősegítik a zöld és digitális átállást. Emellett széles körű és hatékony szociális védelmi rendszerekre, valamint egy fenntarthatóbb fejlesztésfinanszírozási modellre van szükség. Ennek biztosítania kell, hogy a jogokat tiszteletben tartás, a munkahelyek tisztességesek legyenek – a megélhetést biztosító minimálbérékkel és kollektív tárgyalásokkal –, a szociális védelem egyetemes legyen, és a szociális párbeszéd az igazságos átmenetre irányuló intézkedéseket biztosítson az éghajlat és a technológia terén.

5.4. Ehhez az új társadalmi paktumhoz stabil és fiskálisan fenntartható költségvetési politika szükséges. Rövid távon fontosak a nemzetközi együttműködési intézkedések, a likviditás növelése és a közepes jövedelmű országok felé irányítása, valamint az alacsony és közepes jövedelmű országok adósságkönnyítése. Mindezek mellett – az adóbeszedés hatékonyságának javítása révén – növelni kell az államháztartási bevételeket. Középtávon erősíteni kell a progresszív és hatékony adóztatást, hogy fedezni lehessen az aktív szociálpolitika állandó kiadásait. Hasonlóképpen nemzetközi szinten is egyetértésre lesz szükség az államadósság átstrukturálásához. Hosszú távon növelni kell az adók szerepét, és fokozni kell a digitális adóbevételeket és a „zöld” adózást. Továbbá nemzetközi együttműködésre van szükség az adócsalás és adókikerülés visszaszorítása érdekében⁽¹⁷⁾.

5.5. Ezzel összefüggésben létfontosságú a szociális piacgazdaság régió belüli fejlesztése, hiszen az fontos szerepet tölt be a befogadó és reziliens termelési és foglalkoztatási rendszer fejlődésében. Ezért méltányos piacokat és értékesítési csatornákat kell létrehozni⁽¹⁸⁾. Fontos elismerni és megerősíteni a belső tanácsadó csoportok szerepét a szabadkereskedelmi megállapodások nyomán követésében⁽¹⁹⁾.

6. Szövetség az Európai Unióval:

6.1. Az Európai Unió fejlesztési együttműködési politikája elismeri, hogy a többszereplős és többszintű partnerségek új formáinak elfogadása révén olyan új módozatokat kell kialakítani, amelyek túlmutatnak az észak-déli paradigmákon és a hivatalos fejlesztési támogatáson (ODA)⁽²⁰⁾. A Szomszédsági, Fejlesztési és Nemzetközi Együttműködési Eszköz (NDCI) választ ad arra, hogy javítani kell a források földrajzi vagy tematikus területek közötti elosztásának rugalmasságát, és hogy kezelni kell a globális kihívásokat és a fenntartható fejlődési célokra vonatkozó ütemtervet. A Global Gateway stratégia célja a világ intelligens, tiszta és biztonságos összekapcsolása a digitális, az energia- és a közlekedési ágazatban, valamint az egészségügyi, oktatási és kutatási rendszerek megerősítése. E változtatások célja, hogy az EU rendelkezésére álljanak a szükséges források és eszközök ahhoz, hogy össze tudja egyeztetni értekeit és érdekeit egy összetettebb, versengőbb és kapcsolatokkal még inkább átszőtt nemzetközi szinten.

6.2. A stratégiák megfogalmazása érdekében elindult az „Európa együtt” (Team Europe) kezdeményezés, amelynek célja, hogy összehangolja egymással az európai intézmények, a tagállamok és végrehajtó ügynökségek, illetve a fejlesztésfinanszírozási intézmények erőfeszítéseit.

6.3. Az európai együttműködés arra törekszik, hogy túllépünk a pusztán az egy főre jutó jövedelem alapján való rangsoroláson, és az „átalakulóban lévő fejlődés” fogalmát alkalmazza, amely jobban megfelel a régió szükségleteinek. Ugyanakkor továbbra is kihívást jelent a párbeszéd javítása és az, hogy jobban tudjunk kommunikálni e kapcsolat erejéről és előnyeiről.

6.4. A globális, regionális és nemzeti szinten számos rendkívül komoly kihívással jellemezhető jelenlegi kritikus helyzetben fontos rámutatni arra, hogy Európa és Latin-Amerika ideális partnerek lehetnek egy olyan szövetségben, amelynek célja a demokrácia védelme, igazságosabb és az egyenlőségre jobban törekvő gazdaságok és társadalmak kialakítása, és amely erősíti a multilateralizmust és teljes mértékben elkötelezi magát a környezet védelme mellett. Fontos továbbá hangsúlyozni, hogy ez a szövetség nem lenne életképes többek között az érintett szervezett civil társadalmak, emberi jogi szervezetek, szakszervezetek és üzleti szervezetek, valamint környezetvédelmi szövetségek teljeskörű elismerése és részvétele nélkül.

⁽¹⁷⁾ ECLAC (2021), Latin-Amerika 2021-es költségvetési helyzete.

⁽¹⁸⁾ Európai Bizottság (2021), A szociális gazdaságra vonatkozó cselekvési terv.

⁽¹⁹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Fenntartható ellátási láncok és tisztességes munka a nemzetközi kereskedelemben (feltáró vélemény) (HL C 429., 2020.12.11., 197. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A szabadkereskedelmi megállapodások, a gazdasági partnerségi megállapodások és a beruházási megállapodások új kerete, amely garantálja a civil társadalmi szervezetek és a szociális partnerek tényleges bevonását, és gondoskodik a tudatos közvéleményről (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 290., 2022.07.29., 11. o.).

⁽²⁰⁾ Sanahuja, J.A. y Ruiz Sandoval, E. (2019), La Unión Europea y la Agenda 2030 en América Latina: políticas de cooperación en una región de „desarrollo en transición”, Fundación Carolina; Nuevo Consenso Europeo de Desarrollo (CED) 2017; Marco Financiero Plurianual 2021-2027, 2018.

7. A helyreállítás támogatása a civil társadalom bevonásával

7.1. 2020-ban változás következett be abból a szempontból, hogy alapvetően honnan származtak a közvetlen külföldi tőkebefektetések. 2019-ig az európai vállalatok voltak a fő befektetők a régióban, és ezek a vállalatok adták a közvetlen külföldi tőkebefektetések 55 %-át. 2020-ban az európai befektetések 49 %-kal, a régió belüli befektetések pedig 35 %-kal estek vissza, szemben az Egyesült Államok befektetéseinek 4 %-os visszaesésével⁽²¹⁾ és a kínaiak növekedésével.

7.2. A válságból való kilábalás európai stratégiájának alapja, hogy az európai zöld megállapodás és a Next Generation EU alapok révén javítsuk az uniós gazdasági modellt. Ezek a szempontok kulcsfontosságúak a biregionális stratégia szempontjából, illetve ahhoz, hogy olyan eszközöket lehessen létrehozni, amelyek segítik az energetikai, a digitális, a zöld és a társadalmi átalakulásokat, a későbbiekben széles körű előnyöket eredményezve a két régió számára.

7.3. Meg kell erősíteni a kereskedelmi kapcsolatokat Európával, méghozzá a már aláírt megállapodások vagy a Mercosurral, Chilével és Mexikóval kötendő megállapodások révén. Ezek a megállapodások nemcsak a kereskedelmet erősítik, hanem kihatnak a foglalkoztatás minőségére és annak társadalmi funkciójára, a technológiatranszferre és a fenntarthatóságra való áttérésre is. Ez azt jelenti, hogy olyan kereskedelmi partnerséget kell elősegíteni, amely minőségével és hosszú távú fenntarthatóságával, illetve megtérülésével kitér a többi partnerrel létrehozott társulás közül, és szemben áll a nemzetközi kapcsolatok más, kizsákmányoló és felelőtlen modelljeivel. A kereskedelmi megállapodásoknak azonban az emberekre és alapvető jogaikra, a tisztességes munkahelyekre és a legkiszolgáltatottabbakkal való szolidaritásra, a környezet tisztelősen tartására és a demokrácia védelmére kell összpontosítaniuk, és képesnek kell lenniük a jogok hatékony érvényesítésére. A fő szempontok a következők:

7.4. Olyan beruházások vonzása, amelyek támogatják a fenntartható fejlődési célok elérését – ehhez többoldalú szabályozási keretre is szükség van, amely az emberek életminőségére és jogaira, a tisztességes foglalkoztatásra, a befogadásra, a fenntarthatóságra és a demokrácia védelmére összpontosít. A közös célkitűzések elérése érdekében szorosabb együttműködésre is szükség volna, méghozzá projektek és az európai stratégiai iránytű pozitív alkalmazása révén.

7.4.1. A digitalizáció mint fejlődési lehetőség. Latin-Amerika a digitalizáció terén közepes fejlettségi szinten áll, de növekedési üteme a legalacsonyabb a feltörekvő országok között. Digitális kérdésekben a transzatlanti optikai kábel (EllaLink) lefektetéséhez kapcsolódó EU-LAC digitális szövetség és az Európai Unió „Global Gateway” összekapcsolási stratégiája konvergálnak egymással. A digitalizációs folyamatok határozott támogatásának meg kell szilárdítania azok társadalmi dimenzióját, megerősítve magukat a vállalkozásokat is.

7.4.2. A formális gazdaság elősegítése és az informális foglalkoztatás kiküszöbölése⁽²²⁾. A többoldalú megállapodásokba konkrét záradékok kerülnek be, amelyek megkövetelik az ILO-egyezmények betartását, valamint a jogok biztosítását, a gyermekmunka megakadályozását és a munkaügyi felügyelet megerősítését. Ezek a záradékok pozitív hatást gyakorolnak a kapacitásépítésre azon andoki országokban, amelyekkel megállapodást írtak alá⁽²³⁾.

7.4.3. Az oktatás javításának, minőségének és általános elérhetőségének közvetlen támogatása valamennyi oktatási szinten, valamint az Európával fennálló oktatási és tudományos hálózatok megerősítése. Az Erasmus Mundus program olyan eszköz, amelyet még jobban ki lehetne használni az egyetemek összekapcsolására.

7.4.4. Az EU 2021-ben elindított egy folyamatot, amely kereskedelempolitikájának felülvizsgálatát, illetve a kereskedelemmel és a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos megközelítésének erősítését célozza. Kijelentette, hogy célja egy nyitott, fenntartható és határozott kereskedelempolitika, amelyben a fenntartható fejlődés szempontját minden téren érvényesítik. Ennek során a termelő ágazatok és a (nagy, közepes és kis méretű) gazdasági szereplők versenyképességének

⁽²¹⁾ Az ECLAC 2021. évi jelentése: Közvetlen külföldi befektetések Latin-Amerikában.

⁽²²⁾ Lásd: Európai konszenzus a fejlesztéspolitikáról (2006); az Európai Bizottság közleménye a mindenki számára biztosítandó tisztességes munka ösztönzéséről (2006); az Európai Bizottság változási menetrendje (2011); Új európai konszenzus a fejlesztési politikáról (2017); az Európai Bizottság munkadokumentuma a tisztességes munkáról világszerte: Felelős globális értékláncok a Covid19-válságból való igazságos, fenntartható és reziliens kilábalásért (2020); az Európai Unió új Szomszédsági, Fejlesztési és Nemzetközi Együttműködési Eszköze (NDICI) (2020).

⁽²³⁾ Fairlie Reinoso, A. (2022), Nuevos retos para el Acuerdo Comercial Multipartes de la Unión Europea con Perú, Colombia y Ecuador; Fundación Carolina-EULAC.

elősegítése mellett olyan értékeket és elveket is elő kell mozdítani, mint a demokrácia, valamint az emberi, kulturális, nemi, környezeti, munkaügyi és szakszervezeti jogok. A két térség szervezett civil társadalmának aktívan dolgoznia kell azon, hogy kapcsolatukat ambiciózusabb ütemterv és végrehajtási menetrend melletti virtuális és/vagy személyes tematikus találkozók révén megerősítsék.

7.4.5. Az Európai Unió a klímasemlegesség 2050-ig történő elérésén munkálkodik, valamint azon, hogy vezető szerepet vállaljon a bolygónk védelmére és ökológiai helyreállítására irányuló globális erőfeszítések terén⁽²⁴⁾. Az európai kereskedelempolitikában úgy kellene megerősíteni ezeket a célkitűzéseket, hogy egy ambiciózusabb környezetvédelmi együttműködés⁽²⁵⁾ irányába lehessen elmozdulni. Ez ugyanis fontos a Latin-Amerikával fenntartott kereskedelmi kapcsolatok és a civil társadalom megerősítése szempontjából, amelyet számos fenyegetés ér – egyrészt az éghajlatváltozással szembeni kiszolgáltatottság, másrészt az erőszakos szereplőkkel való konfrontációja miatt. Nagyon fontos ezeknek az embereknek, illetve az emberi jogok terén tevékeny jogvédőknek, a szakszervezeti tagoknak és az újságíróknak a védelme, valamint az, hogy felszólítsák a latin-amerikai kormányokat arra, hogy kötelezzék el magukat az ilyen személyek sérthetlenségének garantálása mellett.

7.4.6. Az „Európa együtt” kezdeményezés támogatja az Amazonas térségében folyó erdőirtás elleni erőfeszítéseket, az EUROCLIMA+ program új szakasza pedig 140 millió EUR-t különít el a Párizsi Megállapodásban vállalt kötelezettségek támogatására. Latin-Amerika azonban a világjárvány után az adóberuházások mindössze 15 %-át irányította a gazdasági helyreállításra, és ennek az arálynak kevesebb mint 6,9 %-a jelent zöld helyreállítást. Mindenképpen támogatni kell a régiót a zöld adózás, a zöld állami kiadások és a környezetbarát magánberuházások megteremtésében. Szintén jó volna megerősíteni a stratégiai nyersanyagokkal való felelős gazdálkodásra, illetve az európai szakértelmen és tudáson alapuló fenntartható technológiatranszfer biztosítására irányuló szövetséget.

7.4.7. Az Európai Unió és Latin-Amerika közötti társuláshoz szükség van a Mercosurral való megállapodás megkötésére: olyan, 780 millió fogyasztót számláló közös piacról van szó, amely Brazília GDP-jét 1,5 %-kal, Paraguayét pedig akár 10 %-kal is növelheti. A környezetvédelmi szempontokra előrelépésként kell tekinteni, amelyek utat mutatnak az új generációs biregionális partnerségek számára. Előrelépést kell elérni az olyan életképes rendszerek felkutatásában, amelyek egyes termékek esetében környezetvédelmi tanúsítványokat és tükröklauszulákat is tartalmaznak. Amennyiben az EU sikeres e dimenzió megfogalmazásában, az stratégiaileg megerősíti a globális fejlődésről alkotott elképzelését és a benne rejlő stratégiai potenciált.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 15-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

⁽²⁴⁾ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az európai zöld megállapodás [COM(2019) 640].

⁽²⁵⁾ Giles Carnero, R. (2021), La oportunidad de una cláusula ambiental de elementos esenciales en acuerdos comerciales de la Unión Europea con Estados terceros: a propósito del Acuerdo Unión Europea-Mercosur; Fundación Carolina DT. 44.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Digitális átállás az euromediterrán régióban**(saját kezdeményezésű vélemény)**

(2023/C 100/10)

Előadó: **Dolores SAMMUT BONNICI**

Közgyűlési határozat:	2022.1.20.
Jogalap:	eljárási szabályzat 52. cikk (2) bekezdés saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	„Külkapcsolatok” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.16.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	181/0/3

1. Következtetések

1.1. A digitális átállás az élet minden területét forradalmasítja, jelentős hatékonysági előnyökkel jár, és lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy teljesebb életet éljenek. A Covid19 utáni időszakban a reziliencia egyik pillérének tekinthető. A világjárvány kezdete óta exponenciálisan felgyorsult, különösen a digitális területen tett uniós intézkedéseknek köszönhetően, amelyek a Covid19 hatásainak mérséklésére irányuló stratégiával együtt hatékonyan bizonyultak.

1.2. A digitalizáció előnyei jól ismertek olyan konkrét ágazatokban, mint az e-oktatás, az e-egészségügy, az e-kormányzat, az agrárüzletág, az e-igazságszolgáltatás és az e-banki tevékenység. A földközi-tengeri térség számos kormánya támogatja ezeket az ágazatokat, de az erőfeszítések nem egységesek a térségben, és ez még mélyebb digitális szakadékhöz vezethet az országok között. Ezért alapvető fontosságú az e technológiákat támogató infrastruktúra biztosítása.

1.3. A hozzáférés és a használat tekintetében a digitális szakadék nemcsak a különböző mediterrán országok között, hanem a régió országain belül is fennáll: a vidéki és távoli területek, az informális munkavállalók, a nők és az idősek vannak a legrosszabb helyzetben. Ezért annak érdekében, hogy elkerüljük a meglévő egyenlőtlenségek további súlyosbodását, mind regionális, mind nemzeti szinten alapvető fontosságúak a digitális szakadék megszüntetésére irányuló erőfeszítések.

1.4. A digitális konnektivitás minden ember számára joggá válik. Az ENSZ-főtitkár digitális együttműködésre vonatkozó ütemterve már 2030-ra vonatkozó célkitűzéseket fogalmaz meg. Ezzel szemben a „lecsatlakozáshoz való jog” számos európai országban továbbra is vitatott kérdés marad.

1.5. A digitális készségek alapvető fontosságúak, ezért azokat – a fiatalok igen magas munkanélküliségi arányára tekintettel – be kell építeni a régióban élő fiatalokat célzó képzési programokba. A régió hatékony munkaerőpiaci politikájának arra kell törekednie, hogy a fiatalokat ne csak a technológia felhasználóivá, hanem annak előállítóivá is tegye. Mind a foglalkoztatás, mind a vállalkozói tevékenység nagyon ígéretes karrierlehetőségeket kínál ezen a területen.

1.6. Szilárd jogi keretre van szükség ahhoz, hogy megvédjük a felhasználókat a digitális kockázatoktól, például a kiberbiztonsági támadásoktól, valamint hogy biztosítsuk, hogy az adatvédelmi mechanizmusok tiszteletben tartsák az online adatvédelemhez fűződő emberi jogokat. A Nemzetközi Távközlési Egyesület (ITU) által kidolgozott kiberbiztonsági mutató az országok kiberbiztonsággal kapcsolatos erőfeszítéseit méri globális szinten. Az index azt mutatja, hogy a biztonság szintje általában magasabb a Földközi-tenger északi térségében, míg a többi dél-mediterrán ország közül Egyiptom teljesít a legjobban.

1.7. A digitális óriások fényében a tisztességes és versengő digitális piacot is biztosítani kell. A mediterrán térség északi és déli részén fekvő országok digitális jogi kerete között jelentős szakadék tátong. Kiemelendő, hogy a dél-mediterrán térségben nincs a digitális átmenet előmozdításáért felelős független hatóság.

1.8. Az EGSZB kifejezetten hangsúlyozza, hogy az ENSZ emberi jogi egyezményeit és az ILO alapvető egyezményeit a földközi-tengeri térség valamennyi államában ambíciózusan végre kell hajtani, hogy a digitális átállás valóban hozzájárulhasson a virágzó ökológiai, gazdasági és társadalmi fejlődéshez.

2. Bevezetés

2.1. A digitális átállás életünk minden területére kihat, a fogyasztástól a munkán át egészen a termelésig. A Covid19-világjárványra válaszul az elmúlt években példátlanul felgyorsult ez az átállás. A digitalizációt a Földközi-tenger mindkét partján a helyreállítás egyik fő pillérének tekintik, az emberek minden eddiginél gyorsabban sajátítják el a digitális eszközök használatát. A távmunka és távoli helyről történő munkavégzés egyre inkább a mindennapok részévé válik, az e-kereskedelem és a platformgazdaság pedig soha nem látott ütemben növekszik, kompenzálva a világjárvány miatti lezárásokat. Eközben ez a gyors átállás az egyenlőtlenség súlyosbodásának új forrásává válhat, mivel a világjárvány a digitális kirekesztéssel szembesülő legveszélyeztetettebb népcsoportokat sújtja leginkább.

2.2. E dokumentum fő célkitűzései:

- az euromediterrán régióban végbemenő digitális átállás jelenlegi helyzetének, a programoknak és az elért eredményeknek az értékelése,
- a digitalizáció lehetséges előnyeinek és különösen a kvk-k előtt álló új lehetőségeknek a megvilágítása, amelyek az e-kereskedelmen, az e-oktatáson, az e-kormányzáson, az e-egészségügyön és a digitális banki szolgáltatásokon keresztül nyílnak meg,
- a digitalizáció előtt álló akadályok azonosítása, beleértve a digitális infrastruktúrával és hozzáféréssel kapcsolatos főbb akadályokat, az országon belüli (vidéki/városi, nő/férfi, fiatal/idős) digitális szakadékot, illetve az országok (észak/dél) közötti digitális szakadékot, valamint az alapvető digitális készségek és a digitális jártasság hiányát. Ezért a digitális átállás növelheti az egyenlőtlenséget egy adott országban, és eltérő fejlődési mintákhoz vezethet a régió országai körében,
- a digitalizációval kapcsolatos kockázatok hangsúlyozása, beleértve a kiberbiztonsággal, a digitális szuverenitással, az adatvédelemmel, a digitális kalózkodással és a polgári szabadságjogokkal kapcsolatos kockázatokat.

3. Háttér

3.1. Jelenleg a gyors digitalizáció időszakát éljük, és a digitális eszközök életünk minden területén jelen vannak, többek között az egészségügyben, a munkában, a kormányzásban, az oktatásban és az üzleti életben. A munka új világában a digitális készségek elengedhetetlenek a munkalehetőségek megszerzéséhez, és a munkaerőpiac magasabb jövedelemmel jutalmazza ezeket a készségeket. A digitális gazdaságot az *alapvető informatikai/IKT-ágazatok* alkotják, mint például a hardvergyártás, a szoftver- és informatikai tanácsadás, az információs szolgáltatások és a távközlés, a *szűk körű digitális gazdaság*, beleértve a digitális szolgáltatásokat és a platformgazdaságot is, valamint a *széles körű digitalizált gazdaság*, amely figyelembe veszi az e-vállalkozásokat, az e-kereskedelmet, az Ipar 4.0-t, a precíziós mezőgazdaságot és az algoritmikus gazdaságot, a megosztáson alapuló gazdaságot és a hagnigazdaságot pedig a digitális gazdaság élvonalába tartozik⁽¹⁾.

3.2. A digitalizáció már a Covid19-világjárvány előtt is fellendülőben volt, és legfontosabb digitális technológiai trendek a közelmúltban a blokklánc, az adatelemzés, a mesterséges intelligencia (MI), a 3D nyomtatás, a dolgok internete, az automatizálás és a robotika, a felhőalapú számítástechnika⁽²⁾, valamint a nyomkövetési és távellenőrzési rendszerek területén voltak megfigyelhetők.

(1) Bukht, R. és Heeks, R., „Defining, conceptualising and measuring the digital economy”, *Development Informatics Working Papers*, 68. sz., 2017.

(2) 2019. évi jelentés a digitális gazdaságról, UNCTAD.

3.3. Ezt a digitális eszközök és technológiák gyors bevezetése felé mutató tendenciát negyedik ipari forradalomnak nevezték el, amely kiemelkedő lehetőségeket rejt magában a globális jövedelem és az életminőség növelésére.

3.4. Ráadásul, mivel a világ népességének több mint 30 %-a használja a közösségimédia-platformokat, a digitalizáció kétélű fegyvernek tekinthető, amely erősítheti a társadalmi kohéziót és összehozhatja a különböző kulturális hátterű embereket, de eszközként is szolgálhat a szélsőséges eszmék, ideológiák és az álhírek terjesztésére.

3.5. Az internetet használó emberek száma az elmúlt évtizedekben és a régióban is folyamatosan emelkedett: 2020-ban Spanyolországban a lakosság 93,2 %-a, Cipruson 90,8 %-a, Izraelben 90,1 %-a, Máltán 86,9 %-a, Szlovéniában 86,6 %-a, Marokkóban 84,1 %-a, Törökországban 77,7 %-a, Montenegróban 77,6 %-a, Egyiptomban pedig a 71,9 %-a használja az internetet. A régióban a legalacsonyabb értéket Algéria esetében találjuk, ahol 2018-ban a lakosság 49 %-a használta az internetet (a legfrissebb rendelkezésre álló adatok, az ITU távközlési/IKT-mutatókat tartalmazó globális adatbázisa). Ezek a számadatok pedig rávilágítanak a digitális hozzáférés terén a régióon belüli egyenlőtlenségekre. Meg kell jegyezni, hogy nemzeti szinten a vidéki és távoli területeken sokkal alacsonyabb az összekapcsoltság szintje.

3.6. A földközi-tengeri térség uniós tagállamai jóváhagyták a digitális átállást, és bővítették digitális politikáikat, ideértve a digitális egységes piacot⁽³⁾ és a Digitális Európa programot⁽⁴⁾. Az Európai Bizottság 2021 márciusában tette közzé az Európa digitális évtizedéről szóló közleményét, amelyben felvázolja a 2030-ra kitűzött digitális célokat és Európa digitális átalakulásának jövőképét⁽⁵⁾. A digitális évtized egyik eszköze a 2020 decemberében létrehozott Fejlesztési Célú Digitalizációs (D4D) Központ⁽⁶⁾, amelynek célja a digitális kezdeményezések tagállamok közötti harmonizálása és koordinálása⁽⁷⁾. A digitalizáció emellett az Európai Bizottság által a földközi-tengeri térség számára 2021 februárjában javasolt új program egyik fő pillére. Kiemelendő, hogy „az új program célja a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlesztési menetrend, a Párizsi Megállapodás és az európai zöld megállapodás elveivel igazodó, környezetbarát, digitális, reziliens és méltányos helyreállítás.”⁽⁸⁾

3.7. A Covid19-világjárvány hatással volt a munkavégzési szokásokra, és a távmunka felé terelte az embereket. Bár a távmunkának számos hátránya van, előnyei is vannak, például a kevesebb ingázással töltött idő, az alacsonyabb károsanyag-kibocsátás és a pozitív környezeti hatások, valamint a munka és a magánélet közötti jobb egyensúly, különösen a szülők számára⁽⁹⁾. A Földközi-tenger két partján azonban eltérő a távmunka lehetősége. Délen sok munkavállalónak kisebb a távmunkavégzési képessége, mivel nem férnek hozzá a szükséges eszközökhöz, vagy egyszerűen olyan munkákat végeznek, amelyek távolról nem végezhetőek el. Al Azzawi (2021) kidolgozott egy „távmunka-képességi” mutatót az arab országokra, és megállapította, hogy a távmunkavégzési képességben jelentős eltérések mutatkoznak a régióban. Megerősítette, hogy a legkiszolgáltatóbb munkavállalók nem rendelkeznek a távolról történő munkavégzéshez szükséges képességgel, és így a világjárvány őket érintette a legsúlyosabban⁽¹⁰⁾. A távmunka széles körű elterjedésével kapcsolatos európai tapasztalatok rávilágítanak arra, hogy a magánélet és a szakmai élet közötti határok tiszteltetben tartása érdekében fontos megteremteni a „lecsatlakozáshoz való jog” jogi keretét⁽¹¹⁾.

3.8. A digitalizáció a platform- és hagnigazdaság felemelkedéséhez vezetett. Bár a platformgazdaságban számos lehetőség rejlik, ugyanakkor egyre nagyobb aggodalomra ad okot a munkakörülmények, különösen a korlátozott társadalombiztosítási fedezet, a szétaprózódó munkaidő és az alacsony jövedelemszint, valamint a kollektív jogok

⁽³⁾ A digitális egységes piac célja a hálózati összekapcsoltság hozzáférhetőségének, minőségének és biztonságának javítása a tagállamokon belül. <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/ict/bloc-4.html>.

⁽⁴⁾ Az európai digitális évtized négy fő pillérből áll: készségek, infrastruktúra, kormányzat és vállalkozások: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/digital-europe-programme_hu.

⁽⁵⁾ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_hu

⁽⁶⁾ A Fejlesztési Célú Digitalizációs (D4D) Központ.

⁽⁷⁾ Langendorf, M., „Applying Europe's Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls”, *IEMed. Mediterranean Yearbook*, 2021.

⁽⁸⁾ Megújított partnerség a déli szomszédsággal, Európai Bizottság, 2021.

⁽⁹⁾ Working from home: From invisibility to decent work, ILO, 2021

⁽¹⁰⁾ Al Azzawi, S., „Lives Versus Livelihoods: Who Can Work from Home in MENA?”, *ERF munkadokumentum*, 1471. sz., 2021.

⁽¹¹⁾ A Parlamenti Kutatási Szolgáltatások Főigazgatóságának tájékoztatója a lecsatlakozáshoz való jogról, PE 642.847–2020. július.

biztosításáért folytatott küzdelem terén⁽¹²⁾. Ezzel összefüggésben az ILO fennállásának századik évfordulója alkalmából kiadott nyilatkozata a munka jövőjéről (2019) szakpolitikákat és intézkedéseket sürget a munka digitális átalakulásával, többek között a platformalapú munkavégzéssel kapcsolatos kihívások és lehetőségek kezelésére.

3.9. A digitális átállás gyors előrehaladása – különösen a gazdasági és a szakmai életben – természetesen jelentős hatást gyakorol minden szociokulturális struktúrára. Így az arab tavasz idején megfigyelhető volt, hogy a digitális kommunikációs eszközöket elsősorban a civil ellenállás sikeres megszervezésére és az aktivisták közötti együttműködésre használták. A későbbi fejlemények azonban azt mutatták, hogy az alapvető szabadságjogok – köztük a digitális médiában való szabad véleménynyilvánítás joga – és a munkavállalói jogok – köztük az egyesülési jog, amely a platformalapú gazdaságban és a hagnigazdaságban még fontosabbá válik – elnyomása csak fokozódott azokban az országokban, ahol nem jöttek létre fenntartható demokratikus struktúrák. Így a független civil társadalmi szervezeteket, például a szaksszervezeteket, emberi jogi szervezeteket vagy munkáltatói érdekképviseleti szervezeteket és azok aktivistáit elnyomják pusztán azért, mert gyakorolják alapvető szabadságjogaikat vagy eltérő véleményt fejeznek ki. Emellett a belföldi és nemzetközi híroldalakat és a független civil társadalmi szervezeteket ismételtelen blokkolják. Az ENSZ emberi jogi egyezményeit és az ILO egyezményeit a földközi-tengeri térség egyes államaiban gyakran csak formálisan, de nem megfelelően hajtják végre.

3.10. A digitalizáció döntő fontosságú a kkv-k fejlődése szempontjából⁽¹³⁾. A digitalizáció előnyei közé tartoznak az alacsonyabb költségek, az idő- és erőforrás-megtakarítás és a nagyobb hatékonyság, az ellátási lánc jobb integrációja és a termékdifferenciálás⁽¹⁴⁾. Az OECD kkv-kről és vállalkozásokról szóló 2019-es kitékintése⁽¹⁵⁾ részletesebb képet ad ezekről az előnyökről. Példa erre a nagy adathalmazok elemzése, amely szenzorokkal, alkalmazásokkal, felhőalapú számítástechnikával és 3D-nyomtatással összekapcsolva nagyobb fokú testre szabást tesz lehetővé.

3.11. Bár a digitalizáció számos előnnyel jár a kkv-k számára, e vállalkozások számos akadállyal szembesülnek, amelyek közül az egyik legfontosabb a finanszírozáshoz való hozzáférés hiánya⁽¹⁶⁾. A második fő akadályt a digitális készségekhez, oktatáshoz és képzéshez való hozzáférés hiánya jelenti, mivel a digitális üzleti modellek és technológiák bevezetéséhez egyaránt szükség van pénzügyi beruházásokra és házon belüli digitális készségekre. Az Euromediterrán Közgazdászok Szövetsége (EMEA) egy dél-mediterrán kkv-k körében végzett felmérés alapján digitális felkészültségi mutatót dolgozott ki a kkv-k számára. Ez kimutatja, hogy a digitális átalakulásra való felkészültség szintje függ az országos szinten elért infrastruktúrális kapacitástól, távközlési és technológiai fejlődéstől, de mikroszinten a cégek kapacitásától is; a nagyobb cégek jobban felkészültek a digitalizációra, a fiatalabb cégek pedig nagyobb valószínűséggel folytatják azt⁽¹⁷⁾.

3.12. A digitalizáció hátránya, hogy egyes gazdasági ágazatokban munkahelyek szűnnek meg az automatizálás miatt. A civil társadalom fontos szerepet játszhat a munkavállalók képzettségi szintjének növelésében, hogy a digitális átállás igazságos átmenet legyen, összhangban az EU „senkit nem hagyunk hátra” cselekvési tervével.

3.13. A digitalizáció előmozdítása és a leghatékonyabb szakpolitikai intézkedések kialakítása érdekében kiemelten fontos a digitális átállás megbízható és mérhető mutatók segítségével történő mérése és nyomon követése. 2014 óta az Európai Bizottság kidolgozta a digitális gazdaság és társadalom fejlettségét mérő mutatót (DESI)⁽¹⁸⁾, amely rávilágít a különböző tagállamokban a digitalizáció terén elért eredményekre, de egyúttal a digitális szakadék fennmaradására is⁽¹⁹⁾. A DESI-index képezheti a nem uniós földközi-tengeri országok nyomkövetési keretének alapját.

⁽¹²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Jobb munkakörülmények egy erősebb szociális Európáért: a digitális átállás előnyeinek teljes körű kiaknázása a jövő munkaerőpiacán (COM(2021) 761 final) – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvvel a platformalapú munkavégzés munkakörülményeinek javításáról (COM(2021) 762 final) (HL C 290., 2022.7.29., 95. o.).

⁽¹³⁾ Az EGSZB tájékoztató jelentése: *Digitalizáció és kkv-k a földközi-tengeri térségben*.

⁽¹⁴⁾ Kergroach, S., „Giving momentum to SME digitalization”, *Journal of the International Council for Small Business*, 1. évf., 1. sz., 2020, 28–31. o.

⁽¹⁵⁾ Az OECD kkv-kről és vállalkozásokról szóló 2019-es kitékintése.

⁽¹⁶⁾ Az EGSZB tájékoztató jelentése: *A kkv-k és közepes piaci tőkeértékű vállalatok hozzáférése a finanszírozáshoz a 2014–2020 közötti időszakban: lehetőségek és kihívások*.

⁽¹⁷⁾ Ayadi, R. és Forouheshfar, Y., „MSMEs digitalization in the Mediterranean: A new digital preparedness index”, az EMANES munkadokumentuma, 2022, hamarosan közzéteszik.

⁽¹⁸⁾ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>

⁽¹⁹⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_21_5481

4. Általános megjegyzések

4.1. A digitális átállás mélyreható hatása minden társadalomban és gazdaságban érezhető. Bár a dél-mediterrán térségnek kihívásokkal kell szembenéznie az egyetemes hozzáférhetőség biztosítása és a polgárok digitális készségeinek javítása terén, a többi régióhoz hasonlóan egyre inkább a digitális átállás felé halad, és számos területen profitál ebből.

4.2. A közösségi távolságtartásra irányuló intézkedések fellendítették az *e-kereskedelmet*. A vállalkozások és fogyasztók közötti (B2C) és a vállalkozások közötti (B2B) *e-kereskedelem* fellendülésével az online vásárlás széles körben elterjedt. Afrika legnagyobb *e-kereskedelmi szereplőjének*, a Jumia vállalatnak a vezérigazgatója az élelmiszer-értékesítés négyeszer bővüléséről számolt be, különösen Tunéziában és Marokkóban, ahol a lezárások az értékesítések 100 %-os növekedését eredményezték ⁽²⁰⁾.

4.3. A Covid19 miatti iskolabezárások eredményeképp gyors ütemben virágzott fel az *e-oktatás*. A kormányok még néhány *e-tanulási platformot* is bevezettek, ilyen például a „Darsak” platform Jordániában. Egyes országok hibrid rendszert vezettek be, például Egyiptomban ⁽²¹⁾. Az online platformok nagyon divatosak napjainkban, akár konkrét projektek esetében is, mert biztosítják a kapcsolatot a helyi szakmai szövetségekkel, önkormányzatokkal és a fő szereplőkkel ⁽²²⁾. Az uniós finanszírozás egy részét kifejezetten a digitális készségfejlesztési oktatásra/képzésre kellene fordítani, valamint arra, hogy a fiatalok a jövőbeli biztos munka érdekében fejlesszék digitális készségeiket, informatikai és mesterséges intelligenciával kapcsolatos tanulmányokat folytassanak.

4.4. Az *e-kormányzás* vélhetően csökkenti a bürokráciát és az adminisztratív eljárások terheit, így a közszolgáltatások hatékonyabban és egyszerűbben biztosíthatók. Emellett eszközként szolgálhat a demokratizálódáshoz és a polgárok aktív részvételének növeléséhez. Az *e-kormányzás* javítása az uniós tagállamok egyik prioritása, és a DESI-index egyik pillérét képezi. A dél-mediterrán térség szintén ebbe az irányba halad. Marokkó jelentős előrelépést tett a nemzeti *e-kormányzati kezdeményezésének megvalósítása* terén ⁽²³⁾. 2019-ben Egyiptom többek között egy *e-fizetési rendszert* vezetett be az adók behajtására és a számlák fizetésére. 2020 januárjában Jordánia digitális gazdaságért felelős minisztériuma áthelyezte információs és kommunikációs technológiai (IKT) infrastruktúráját a felhőbe, hogy bővítsa a polgároknak nyújtott szolgáltatásokat ⁽²⁴⁾.

4.5. Az *e-egészségügy* a szükséges támogatás megszerzésének és biztosításának költséghatékony módja. Az *e-egészségügyi megoldások* kulcsszerepet játszottak a Covid19 elleni küzdelemben. Ezek a megoldások távorvoslást és mobil egészségügyi alkalmazásokat alkalmaznak. Az elmúlt két évben a járványügyi felügyelethez használt nagy adathalmazok elemzése hasznosnak bizonyult a világjárvány elleni küzdelemben. Tunéziában például egy orvoscsoport elindította a Tobba.tn-t, az online konzultáció digitális platformját ⁽²⁵⁾.

4.6. A *digitális banki szolgáltatások* hatékony eszközt kínálnak a pénzügyi kirekesztés felszámolásához, mivel a mobilbanki szolgáltatások már a múltban is bizonyították szerepüket. A pénzügyi technológiai megoldások fellendíthetik a digitális átalakulást, és előmozdíthatják a pénzügyi kirekesztés felszámolását. Ezek a szolgáltatások egyre elterjedtebbek, céljuk a csekkek és készpénzes tranzakciók teljes kiváltása, ami az idők kirekesztését okozhatja, akik esetleg nem rendelkeznek a szükséges digitális készségekkel.

4.7. Az *e-igazságszolgáltatás* megkönnyíti a jogi szolgáltatásokhoz való hozzáférést, és csökkenti a bírósági meghallgatások, beadványok stb. költségeit és az ezek igénybevételéhez szükséges időt.

⁽²⁰⁾ Sidlo, K., „Digital Transformation in the Southern Neighbourhood”, *EuroMeSCO Euromed-felmérés*, 2021.

⁽²¹⁾ El Kadi, T.H., „Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region”, *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

⁽²²⁾ Ebben a projektben például az a javaslat született, hogy a platform tulajdonosa az EU, az önkormányzatok, az egyetemek, valamint a törökországi, marokkói, egyiptomi és algériai vállalkozások és oktatási minisztériumok legyenek: Akpınar P., van Heukelingen, N., Babüroğlu O.N. és Durukan, F.R., „A new formula for collaboration: Turkey, the EU & North Africa”, 2022.

⁽²³⁾ Digital Government Review of Morocco, OECD, 2018

⁽²⁴⁾ El Kadi, T.H., „Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region”, *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

⁽²⁵⁾ El Kadi, T.H., „Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region”, *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

4.8. A globális felmelegedés jelenlegi hatását, a csökkenő élelmiszer-ellátási láncot és a magasabb élelmiszerárakat figyelembe véve a mezőgazdasági ágazat versenyképesebbé és hatékonyabbá válhat a precíziós mezőgazdaság alkalmazásával, valamint a big data és a blokklánc-technológia felhasználásával. Ezek a megoldások a fejlett hőmérséklet-ellenőrzés és a kisebb munkaerőigény révén nagy hatékonyságot eredményezhetnek a vízgazdálkodás, a talaj tápanyag-gazdálkodása, valamint a betegségek elleni védekezés terén⁽²⁶⁾, és így az éghajlati problémák enyhítésének eszközévé válhatnak.

4.9. Az internethasználati minták eltérőek a földközi-tengeri országokban. A dél-mediterrán országokban jellemzően a mobiltelefonokon és a közösségi médián keresztül használják az internetet. Az észak-mediterrán országokkal ellentétben azonban az online vásárlás nem túl gyakori. Ez bizonyos mértékig azzal magyarázható, hogy délen nagymértékű a pénzügyi kirekesztés, és alacsony a bankszámla-tulajdonosok aránya⁽²⁷⁾.

5. A digitalizáció útjában álló akadályok

5.1. A digitalizáció egyik fő akadályja a digitális szakadék, amely nemcsak az országok, különösen a Földközi-tengeri országai között húzódik (a hálózati felkészültségi mutató – NRI⁽²⁸⁾ – 2021. évi kiadása jelentős eltéréseket mutat ki). Nemzeti szinten a különböző népességcsoportok nem ugyanolyan mértékben férnek hozzá a technológiai eszközökhöz. A szakadék a férfiak és a nők, a vidéki és a városi területek, valamint a fiatalok és az idősek között is megfigyelhető. A vállalkozások szempontjából a digitális szakadék alapja a méret és a tevékenységi ágazat, mivel a kisebb cégek – a nagyobb cégektől eltérően – nemcsak az anyagok tekintetében, hanem mindenekelőtt a munkavállalók szükséges továbbképzése terén is túlzott költségekkel szembesülnek. Más társadalmi-gazdasági tényezők, például a jövedelem és az iskolázottság szintje a digitális kirekesztés forrását képezheti.

5.2. A déli szomszédság legtöbb országában jelentős hiányosságok vannak a mobilinternet-lefedettségben. Ez a probléma különösen a földrajzilag nagy kiterjedésű országokban, például Algériában és Líbiában, valamint kisebb mértékben Egyiptomban merül fel. A digitális infrastruktúrába való beruházás és a stabil, nagy sebességű internetkapcsolatok kiépítése kulcsfontosságú a vidéki területeken, ahol a digitalizáció az inkluzív növekedés potenciális motorja lehet⁽²⁹⁾.

5.3. A digitális analfabetizmust, amely az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők körében gyakrabban fordul elő, a digitalizáció másik akadályaként szokták emlegetni. Ez az oktatási és szakképzési programok reformját teszi szükségessé, hogy azok tartalmazzák a jövőbeli munkaerőpiac számára létfontosságú digitális készségeket. A digitalizáció részét képezi továbbá a munkavállalók továbbképzési igényeinek.

5.4. A digitális jártasságot a nemi tényezők is befolyásolják, mivel a férfiak általában jobban hozzáférnek a digitális eszközökhöz, és ennek megfelelően jobban ismerik a digitális készségeket. Tunéziában a férfiak 72,5 %-a használja az internetet, míg a nők esetében ez az arány 61,1 %. Néhány ország már áthidalta ezt a szakadékot. Szlovéniában például ez a különbség kevesebb mint 2 százalékpont: a férfiak 87,2 %-a, a nőknek pedig 86 %-a használja az internetet. Törökországban viszont mélyebb, 11,2 százalékpontos a nemek közötti szakadék az internet-hozzáférés terén (az ITU távközlési/IKT-mutatókat tartalmazó globális adatbázisa). Az uniós tagállamok elkötelezték magukat amellyel, hogy 2030-ig áthidalják a digitális készségek terén a nemek között húzódó szakadékot azáltal, hogy olyan szakpolitikákat dolgoznak ki, amelyek ösztönzik a lányokat az IKT-tantárgyak tanulására, és a „Nők a digitális világban” (Women in Digital – WiD) eredménytáblán keresztül nyomon követik az elért eredményeket.

6. A digitalizációval összefüggő kockázatok

6.1. A kormányokat, a vállalkozásokat és a polgárokat egyre jobban aggasztja, hogy fokozatosan elveszítik az ellenőrzést az adataik felett, ami reflektorfénybe helyezi a „digitális szuverenitás” kérdését. Ez hatással van az országok innovációs képességére, ahogy azon képességükre is, hogy a digitális környezetben jogszabályokat alkossanak⁽³⁰⁾. Ezek az aggodalmak megalapozottak, mivel Európa és a mediterrán térség lemaradásban van a mesterséges intelligenciába történő beruházások terén, miközben a közösségi médiát uraló külföldi óriásvállalatok egyre nagyobb befolyásra tesznek szert.

⁽²⁶⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az energetikai és a digitális átállás támogatása a vidéki térségekben (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 486., 2022.12.21., 59. o.).

⁽²⁷⁾ El Kadi, T.H., „Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region”, IEMed Mediterranean Yearbook, 2020.

⁽²⁸⁾ <https://networkreadinessindex.org/nri-2021-edition-press-release/>

⁽²⁹⁾ Intelligens városok és inkluzív növekedés, OECD, 2020.

⁽³⁰⁾ A Parlamenti Kutatási Szolgáltatások Főigazgatójának tájékoztatója *Európa digitális szuverenitásáról* (PE 651.992–2020. július).

6.2. Egyes földközi-tengeri országok vonakodnak a gyors digitális átállástól. A politikai akarat hiánya a lakosság feletti ellenőrzés elvesztésétől való félelemből fakad, ami tartalomszűréshez és cenzúrázáshoz vezet. Eközben a digitális eszközök lehetővé tudják tenni a civil társadalmi szervezetek számára, hogy hallassák a hangjukat és előmozdítsák a demokráciát. A 2015-ös Nobel-békedíjjal kitüntetett tunéziai nemzeti párbeszéd kvartettje a példa arra, hogy a civil társadalmi szervezetek milyen fontos szerepet játszhatnak egy társadalom békés átalakulásában.

6.3. Mivel a digitalizáció megnyitja az utat a társadalmi és gazdasági fejlődés előtt, egy független hatóságnak megfelelő digitális szabályozási keretet kell létrehoznia, előmozdítva a digitális jogok elveit, például a hálózatsemlegességet.

6.4. A gyors digitalizáció növeli a kiberfenyegetések kockázatát. A hatóságok kulcsszerepet játszanak a felhasználók védelmét szolgáló, jól megtervezett jogi keret létrehozásában. Jelenleg Marokkó, Tunézia, Algéria és Egyiptom is elfogadott kiberbiztonsági jogszabályokat. Ezekből a rendelkezésekből azonban hiányoznak az adatvédelmi elemek⁽³¹⁾. Ez pedig alapvető fontosságú az érzékeny személyes adatok, például az egészségügyi stb. adatok védelme szempontjából.

6.5. Az adatvédelem a digitális átállás egyik legfontosabb területe. A politikai döntéshozók napirendjén kiemelt helyen szerepel a tulajdonjog kérdése és a hatalmas mennyiségű adat védelme, válaszul a nagy adathalmazok elemzésében tapasztalt fellendülésre, valamint a közösségimédia-plafomok hatalmának és befolyásának példátlan megerősödésére. Egyesek szerint a szabályozási keret a déli szomszédságban még mindig fejletlen, és a kialakulóban lévő technológiákra vonatkozó jogszabályokat nem fogadják el elég gyorsan⁽³²⁾. Vannak olyan országok, amelyek még annak is hangot adnak, hogy nincs meg a politikai akarat az ügyben való előrelépésre. A probléma még súlyosabb az érzékeny adatok esetében, például az egészségügyi alkalmazásokkal és platformokkal összefüggésben. Ugyanis szkepticizmus tapasztalható a déli országokban, ahol még mindig nincsenek jogszabályok az általános adatvédelemre és a magánélet hasonló védelmére. Európában a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály és a digitális piacokról szóló jogszabály célja, hogy biztonságosabb digitális teret hozzon létre a felhasználók számára, miközben előmozdítja az innovációt és a versenyképességet.

6.6. A digitalizáció másik veszélye a digitális kalózkodás. A szellemi tulajdon-jogi oltalom alatt álló digitalizált alkotások rendkívül könnyen és olcsón lemásolhatók és széles körben terjeszthetők. A kreatív vállalkozásokat jobban sújtja majd ez a jelenség, és hatékony jogszabályok hiányában a művészek és a kreatív munkavállalók üzleti modelljei fenntarthatatlanná válnak.

6.7. A digitalizáció a polgárok elnyomásához vezethet. Néhány országban a hatóságok támadják a digitális jogokat, mivel a digitalizációt megfigyelési eszköznek tekintik. A világjárvány miatt például helymeghatározási alkalmazásokat használtak a vírus terjedésének nyomon követésére, ami aggályokat vetett fel az emberi jogokkal kapcsolatban⁽³³⁾. Az a lehetőség, hogy minden digitális tevékenységet nyomon kövessenek, komoly fenyegetést jelent a demokráciára nézve, és az elnyomás eszközeként szolgálhat. Az internet szabadságáról szóló 2021. évi jelentés Franciaországot helyezi az első helyre, amely ország 100-ból 78 pontot ért el, míg Olaszország 76, Tunézia 63, Marokkó 53, Libanon 51, Jordánia 47, Törökország 34, Egyiptom pedig 26 pontot⁽³⁴⁾.

6.8. Az állandósuló digitális szakadék nagyobb egyenlőtlenségekhez és szétartó fejlődéshez vezethet a földközi-tengeri térségben. Egyes országok nem rendelkeznek digitális infrastruktúrával (lefedettség vagy vezeték nélküli széles sávú hozzáférés), illetve egyes távoli és vidéki térségekben egyszerűen hiányzik a lefedettség vagy a 4G/5G hálózat. A kialakult szakadék másik oka a digitális készségek hiánya a lakosság körében és a digitális analfabetizmus. Különösen a déli országokban gyakoribb az alacsony szintű digitális jártasság, elsősorban a nők és az idősek körében⁽³⁵⁾.

⁽³¹⁾ Langendorf, M., „Applying Europe’s Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls”, IEMed. Mediterranean Yearbook, 2021.

⁽³²⁾ Sidlo, K., „Digital Transformation in the Southern Neighbourhood”, EuroMeSCo Euromed-felmérés, 2021.

⁽³³⁾ Langendorf, M., „Applying Europe’s Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls”, IEMed. Mediterranean Yearbook, 2021.

⁽³⁴⁾ <https://freedomhouse.org/policy-recommendations/internet-freedom>

⁽³⁵⁾ Sidlo, K., „Digital Transformation in the Southern Neighbourhood”, EuroMeSCo Euromed-felmérés, 2021.

6.9. A technológiai óriások kialakulása akadályozza a tisztességes versenyt a digitális piacokon. Az adókijátszás tisztességtelenné teszi a piacokat a feltörekvő helyi kkv-k számára, amelyek túlélése így nagyon valószínűtlen. Hozzájárul a digitális képzettséggel rendelkező munkaerő elszívásához is. A technológiai óriásokkal kapcsolatos másik kockázat az, hogy rendelkeznek az ahhoz szükséges kapacitással, hogy elnyeljék a feltörekvő szereplőket, ami monopóliumokat hoz létre, és megakadályozza, hogy Európában és a Földközi-tenger térségében digitális csomópontok jöjjenek létre. Ennek oka lehet a szabályozási keret hiánya, sőt a multinacionális vállalatok számára nyitva álló és a tisztességes versenyt hátrányosan befolyásoló adózási kiskapuk is.

6.10. Az ENSZ emberi jogi egyezményeinek és az ILO egyezményeinek nem megfelelő végrehajtása a mediterrán térség egyes államaiban akadályozza a független civil társadalmi szervezetek – köztük a nem kormányzati szervezetek, független szakszervezetek és munkáltatói érdekképviseleti szervezetek – létrehozását, ami veszélyezteti a fenntartható digitális átállást. Az EGSZB ezért kifejezetten hangsúlyozza, hogy az ENSZ emberi jogi egyezményeit és az ILO egyezményeit a földközi-tengeri térség valamennyi államában ambiciózusan végre kell hajtani, hogy a digitális átállás valóban hozzájárulhasson a virágzó ökológiai, gazdasági és társadalmi fejlődéshez.

6.11. Emellett az ukrajnai háború komoly fenyegetést jelent a régió országai számára, és a kiberbiztonsági támadások nagyobb kockázatával járhat.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Versenyképességi ellenőrzés egy erősebb és reziliensebb uniós gazdaság kiépítése érdekében

(feltáró vélemény)

(2023/C 100/11)

Előadó: **Christian ARDHE**

Társelőadó: **Giuseppe GUERINI**

Felkérés:	az Európai Unió Tanácsának elnöksége, 2022.6.30.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Illetékes szekció:	„Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.10.
A szavazás eredménye:	54/1/2
(mellette/ellene/tartózkodott)	
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye	
(mellette/ellene/tartózkodott):	150/4/11

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB nagyon időszerűnek tartja a cseh elnökség arra vonatkozó felkérését, hogy feltáró véleményt készítsen a versenyképességi ellenőrzésről. A jelenlegi és az előrelátható jövőbeli kihívásokat figyelembe véve az EGSZB kulcsfontosságúnak tartja az EU gazdasága versenyképességének növelését. Felismerve, hogy az egységes piac és az uniós szociális piacgazdaság az EU legértékesebb eszköze a gazdasági növekedés és a társadalmi jólét elérésében, az EGSZB versenyképességi ellenőrzést szorgalmaz a vállalkozások, a munkahelyteremtés és a jobb munkafeltételek, valamint a fenntartható gazdasági növekedés és a társadalmi kohézió támogatása érdekében.

1.2. Az EGSZB úgy véli, hogy a versenyképességi ellenőrzés megközelítése biztosítja a versenyképességi szempontok megfelelő figyelembevételét a döntéshozatal során. Ehhez a kezdeményezések versenyképességre gyakorolt hatásaival kapcsolatos megfelelő ismeretekre, valamint versenyképességi szempontból érzékeny döntéshozói hozzáállásra van szükség.

1.3. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a versenyképességi ellenőrzésnek a kiegyensúlyozott uniós döntéshozatal kulcsfontosságú részét kell képeznie, és azt minden uniós szakpolitikai és jogalkotási folyamat keretében alkalmazni kell. Ki kell terjednie a jogalkotási kezdeményezésekre, a másodlagos jogra, a költségvetési intézkedésekre, a stratégiákra és a programokra, valamint a nemzetközi megállapodásokra. Az európai szemeszter folyamatába is be kell épülnie, mivel a tagállami szakpolitikák kulcsfontosságúak e tekintetben.

1.4. Mivel a versenyképességi ellenőrzés ténybeli alapja a megbízható hatásvizsgálat, alapvető fontosságú annak biztosítása, hogy a versenyképességi hatásvizsgálat kötelező és hatékony legyen, és azt a döntéshozatali folyamat minden szakaszában teljeskörűen érvényre juttassák. Az EGSZB nagyra értékeli a minőségi jogalkotásra vonatkozó jelenlegi iránymutatásokat és eszköztárat, de a Szabályozói Ellenőrzési Testülethez hasonlóan rámutat arra, hogy nyilvánvalóan szükség van javításokra, különösen az eszközök végrehajtása tekintetében.

1.5. Az EGSZB úgy véli, hogy a versenyképességi ellenőrzésnek figyelembe kell vennie a különböző szinteken a vállalkozásokra, a foglalkoztatásra és a munkafeltételekre gyakorolt hatást, beleértve a megfelelési költségeket és más közvetlen hatásokat, az értékláncokra gyakorolt multiplikátorhatásokat és az ezekből eredő makrogazdasági hatásokat. E tekintetben figyelmet kell fordítani az ágazat, a méret és az üzleti modell tekintetében igencsak különböző vállalkozások versenyhelyzetére, beleértve a szociális gazdaság vállalkozásait is.

1.6. Az EGSZB fontosnak tartja, hogy a versenyképességre gyakorolt pozitív és negatív hatásokat egyaránt figyelembe vegyék, és ne csak a versenyképesség csökkenését kerüljék el, hanem javítsák is a versenyképességet, különös figyelmet fordítva a globális piacon is versenyképes uniós termékek és szolgáltatások kifejlesztésére. A versenyképességi ellenőrzésnek figyelembe kell vennie a vállalkozások sokféleségét, mert azokat a hatások különböző módokon érintik.

1.7. A versenyképességi ellenőrzés főleg olyan kezdeményezésekre összpontosít, amelyek elsősorban nem a versenyképesség javítására irányulnak, az EGSZB ugyanakkor arra kéri az Európai Bizottságot, hogy készítsen külön versenyképességi menetrendet is, amelynek legfontosabb hosszú távú célja az EU versenyképességének fokozása.

1.8. A versenyképességi menetrendnek az uniós szociális piacgazdaságra kell épülnie, és olyan alapvető kérdésekre kell összpontosítania, mint az egységes piac és a külkereskedelem, a beruházások és a finanszírozáshoz való hozzáférés, az adórendszerek, a kutatás és innováció, a készségek és munkaerőpiacok, valamint az mkkv-k és a kettős átállás, figyelembe véve a fenntartható finanszírozási keretet, amelyben a versenyképesség összhangban van a szociális és környezetvédelmi célkitűzésekkel. Mivel a versenyképesség olyan kérdés, amelynek társadalmi és környezetvédelmi vonatkozásai is vannak, és amely mindenkit érint, a menetrend kidolgozásába szorosan be kell vonni a szociális partnerek képviselőit és a civil társadalom egyéb szereplőit, a szociális párbeszédnek pedig kulcsfontosságú szerepet kell játszania a szociális jogok európai pillérében foglaltaknak megfelelően.

2. Háttér

2.1. Ez a vélemény a cseh elnökség azon felkérése nyomán készült, hogy az EGSZB dolgozzon ki feltáró véleményt az EU versenyképességéről, valamint az uniós vállalkozásokra vonatkozó uniós jog szabályozási vonatkozásairól. Témája az erősebb és reziliensebb uniós gazdaság kiépítését célzó versenyképességi ellenőrzés. Az elnökség hangsúlyozza, hogy csökkenteni kell az EU stratégiai függőségét és biztosítani kell a fokozott rezilienciát, valamint a külvilág felé való nyitottságot és az uniós vállalatok versenyképességét.

2.2. Emellett a svéd kormány a versenyképességet a soron következő svéd uniós elnökség politikai irányvonalának egyik elemeként határozta meg.

2.3. Az EGSZB már az „Irány az 55 %!”-ről szóló véleményében⁽¹⁾ is felhívott a versenyképesség ellenőrzésére, és leszögezte, hogy „a klímasemleges társadalomra való átállás során olyan modellt kell bevezetnünk, amely virágzó gazdaságot eredményez. Ha azt szeretnénk, hogy az EU élen járjon és a világ többi része kövesse példáját, arra kell törekednünk, hogy a legsikeresebb modellt alakítsuk ki, egy olyan modellt, amely gazdasági, szociális és környezetvédelmi szempontból igazságos és fenntartható.” Az EGSZB azt is kijelentette, hogy „az »Irány az 55 %!« intézkedéscsomag keretében előterjesztett összes jogalkotási javaslatot a fenntartható fejlődési célokkal összhangban versenyképességi ellenőrzés alá kell vetni, hogy a vállalkozásokra kifejtett valamennyi hatás kellően ismert legyen”. Ezt megelőzően az EGSZB a tőkepiaci unióról szóló véleményében szorgalmazta a versenyképességi ellenőrzést⁽²⁾.

2.4. Az új uniós szakpolitikai kezdeményezéseket az Európa jövőjéről szóló konferencia jelentése szerint is „versenyképességi vizsgálatnak” kell alávetni, hogy elemezzék a vállalatokra és üzleti környezetükre gyakorolt hatásukat (üzleti költségek, innovációs kapacitás, nemzetközi versenyképesség, egyenlő versenyfeltételek stb.). Ennek az ellenőrzésnek összhangban kell lennie a Párizsi Megállapodással, a fenntartható fejlődési célokkal, ideértve a nemek közötti egyenlőséget is, és nem áthatja alá az emberi, szociális és munkavállalói jogok, valamint a környezetvédelmi és fogyasztóvédelmi normák védelmét.

2.5. Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke egy nemrégiben tartott beszédében⁽³⁾ kijelentette, hogy az EU egységes versenyképességi ellenőrzést fog bevezetni a jogszabályaiban.

⁽¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: „Irány az 55 %!”: Az EU 2030-ra vonatkozó éghajlat-politikai célkitűzésének megvalósítása a klímasemlegesség elérése érdekében (COM(2021) 550 final) (HL C 275., 2022.7.18., 101. o.).

⁽²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Tőkepiaci unió a polgárok és a vállalkozások számára – új cselekvési terv (COM(2020) 590 final) (HL C 155., 2021.4.30., 20. o.).

⁽³⁾ Ursula von der Leyen elnök beszéde az Európai Parlament plenáris ülésén az Európai Tanács 2022. október 20–21-i ülésének előkészítéséről.

3. A versenyképességi ellenőrzés indítékai és szükségessége

3.1. A versenyképesség a 2000. évi lisszaboni stratégiában került fel az EU napirendjére kifejezett célkitűzésként, és azóta különböző formákban az Európa 2020 stratégiában, az iparstratégiában, valamint az európai versenyképességről és az egységes piacról szóló jelentésekben is szerepel. Az évek során azonban a nemzetközi verseny egyre kielezettebbé vált, és tekintettel a jelenlegi és a jövőben várható kihívásokra, rendkívül fontos megújult lendületet adni az EU versenyképesebbé tételének. A Covid19-világjárványra az EU a Next Generation EU eszközzel adott választ. Ez a nagyszabású beruházási program az EU gazdasága világszintű versenypozíciójának jelentős javítását ígéri zöldebb és a digitalizációt nagyobb mértékben használó vállalkozásokra építve, amelyeket hatékonyabb közszolgáltatások, illetve megerősített infrastruktúra és egy dinamikus munkaerőpiac is támogat.

3.2. Európa világgazdasági részesedése már jó ideje csökken. Becslések szerint 2050-ben az EU a globális bruttó hazai termék (GDP) kevesebb mint 10 százalékát fogja adni, az elkövetkező néhány évben pedig az előre jelzett globális GDP-növekedés 85 %-a az EU-n kívülről származik majd. Európa rossz növekedési kilátásai súlyosbítják a relatív gazdasági hanyatlást. Ez azt jelenti, hogy Európa hangja kevésbé számít a világban, ennél fogva viszont az EU nemzetközi együttműködésben betöltött globális szerepe és befolyása is gyengül⁽⁴⁾.

3.3. A rövid távú kilátások nagymértékben összefüggnek az Ukrajna elleni orosz invázióval, amely továbbra is negatívan érinti az EU gazdaságát, valamint azzal a ténnyel, hogy az Uniónak a Covid19-világjárvány különböző hatásai utáni helyreállítása jelenleg is tart. A háború is felfelé hajtotta az energia- és élelmiszerárakat, amelyek globális inflációs nyomást táplálnak, és rontják a háztartások vásárlóerejét⁽⁵⁾. A magas inflációs rátákra válaszul az Európai Központi Bank emelte az euro-kamatlábát, hasonlóan a Federal Reserve Bank által az Egyesült Államokban tett intézkedéshez. Emellett a világgazdasági növekedés gyengülése visszaveti a külső keresletet. Az EU és tagállamai a maguk részéről úgy reagáltak, hogy több programmal is megsokszorozták a vállalkozásoknak nyújtott támogatást annak érdekében, hogy a kedvezőtlen és rendkívül instabil gazdasági kilátások mellett is megőrizzék versenyképességüket.

3.4. A világjárvány és a háború nyomán kialakult példátlan helyzet mellett Európa történelmi strukturális átalakulás előtt áll, amelyet a geopolitikai fejlemények, a demográfiai változások, a digitalizáció, valamint a klímasemleges és körforgásos gazdaságra való átállás vezérel. Ez átalakítja a piacokat, és a termelési tényezők tekintetében felgyorsítja a versenyt. Az átalakulás sikere végső soron attól függ, hogy a gazdaság egésze mennyire működik megfelelően. Európa csak akkor lesz képes helytállni a globális versenyben, ha világszinten vezető szerepet tölt be az innováció és a fenntarthatóság terén, és biztosítja a szükséges jólétet.

3.5. Különbséget kell azonban tenni a belső piacon és a globális piacon való versenyképesség között. Az előbbi az egyenlő versenyfeltételeket, a szabályok harmonizálását és az akadályok felszámolását jelenti⁽⁶⁾. Az utóbbi kedvező feltételeket, valamint jobb és könnyebben hozzáférhető termékeket és szolgáltatásokat feltételez az EU-n kívüli versenytársakkal való versenyben. A globális versenyképesség feltételeinek javításához a jól működő belső piac is hozzájárul.

3.6. Fontos, hogy egyensúlyt teremtsünk a különböző szakpolitikai célkitűzések között. Nagyobb hangsúlyt kell helyezni azonban a mindenki számára előnyös helyzetek kialakítására, figyelembe véve, hogy a versenyképes vállalkozások a gazdaság és a társadalom egésze számára előnyösek, valamint azt, hogy a stabil gazdaság és társadalom növeli az ellenálló képességet és hozzájárul a versenyképes üzleti környezethez.

3.7. Emellett az is nyilvánvaló, hogy az EU-nak meg kell erősítenie nemzetközi pozícióját és befolyását a digitális és zöld átállásban. A digitális technológiák fejlesztése és elterjedése terén az erősebb pozíció nemcsak a gazdasági versenyképességgel függ össze, hanem a biztonsággal és az EU geopolitikai szerepével is. Emellett előfeltétele annak is, hogy az EU globális normaalkotó legyen, például a megbízható mesterséges intelligencia terén.

(4) Achtung Europa, ECIPE 2021.

(5) 2022. nyári gazdasági előrejelzés.

(6) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az európai cselekvés hiányából fakadó költségek – az egységes piac előnyei (feltáró vélemény) (HL C 443., 2022.11.22., 51. o.).

3.8. Az erősebb globális befolyás szükségessége az éghajlatváltozás elleni küzdelemre is vonatkozik. Ehhez jelentős diplomáciai befolyásra és erős versenyképességre van szükség a költséghatékonyság, az innováció, a készségek, valamint a globális piacok alacsony szén-dioxid-kibocsátású termékekkel, technológiákkal és megoldásokkal való ellátása tekintetében. Pozitív fejlemény, hogy számos uniós vállalat már most is összehangolja beruházásait környezetvédelmi és társadalmi célkitűzésekkel; erre utal az is, hogy a globális és európai pénzügyi piacokon gyors ütemben terjed az ESG-termékek használata. Az EU átfogó keretet dolgoz ki a fenntartható finanszírozás témájában. Ez várhatóan nagyobb átláthatóságot és teret biztosít az ESG-termékek számára, és összhangban kell lennie az általános fenntarthatósággal.

3.9. Figyelembe véve a versenyképes vállalkozásokkal rendelkező virágzó gazdaság fontosságát az európai jólét és jóllét megteremtésében, valamint az éghajlati és környezeti problémák fenntartható megoldásában, létfontosságú, hogy kedvező környezet álljon rendelkezésre az uniós vállalkozások számára az innovációhoz, a beruházásokhoz és a kereskedelemhez. Mivel az üzleti környezet számos elemét a politikai, szabályozási és költségvetési keret határozza meg, a politikai döntéshozóknak biztosítaniuk kell, hogy ez a keret támogassa a vállalkozások versenyképességét, ennélfogva pedig a gazdaság és a társadalom egészét.

4. A versenyképességi ellenőrzés elemei

4.1. Mivel a versenyképességnek nincs egységes vagy egyetemes meghatározása, a versenyképességi ellenőrzés tartalma annak alkalmazási körétől és perspektívájától függ. A cseh elnökség kérése kifejezetten utal az uniós vállalkozások versenyképességére azzal a céllal, hogy erősebb és reziliensebb uniós gazdaság épüljön ki.

4.2. A vállalkozások versenyképességét úgy definiálhatjuk, mint az arra való képességet, hogy nyereségesen működjenek a piacon, és értéket teremtsenek mind saját maguk, mind a társadalom egésze számára. Ez megint csak a termelési tényezők (szakképzett munkaerő, energia és nyersanyagok, tőke, adatok) rendelkezésre állásától, a teljes termelési költségtől, a termékek iránti kereslettől és piactól, valamint a vállalkozások olyan innovációs, illetve lehetőségek kihasználásával kapcsolatos képességétől függ, amely egyszersmind erősíti az EU szociális piacgazdasági modelljét.

4.3. Az EU egyedülálló szociális piacgazdasága és az azt kísérő stabil makrogazdasági kormányzás, a kutatás és az innováció, a szociális párbeszéd, a civil társadalom szerepvállalása, valamint az átfogó oktatási, egészségügyi és szociális rendszerek, a stabil munkahelyekkel rendelkező, motivált munkaerő, a virágzó szociális gazdasági ágazat és a fenntarthatósági célokat követő beruházók olyan alapvető eszközöket jelentenek, amelyekre építeni lehet a jobb versenyképességre való törekvés során. A jelenlegi és az előrelátható jövőbeli kihívásokra tekintettel az EGSZB versenyképességi ellenőrzést szorgalmaz a vállalkozások, a munkahelyteremtés és a jobb munkafeltételek, valamint a fenntartható gazdasági növekedés és a társadalmi kohézió támogatása érdekében.

4.4. Az EGSZB úgy véli, hogy a versenyképességi ellenőrzés megközelítése biztosítja a versenyképességi szempontok megfelelő figyelembevételét a döntéshozatal során. Ehhez meg kell érteni, hogy a kezdeményezések hogyan befolyásolják a versenyképességet, valamint versenyképességi szempontból érzékeny döntéshozói hozzáállásra van szükség. A versenyképességi ellenőrzésnek tehát két szintje van:

- a hatásvizsgálati („technikai”) szint azt vizsgálja, hogy a szakpolitikai és szabályozási kezdeményezések milyen módon befolyásolják a versenyképességet,
- míg a döntéshozatali (politikai) szint azt biztosítja, hogy az új kezdeményezések kialakításakor a versenyképesség megfelelő figyelmet és súlyt kapjon, az EU szociális piacgazdasági modelljére építve.

4.5. Az EGSZB fontosnak tartja, hogy a versenyképességi ellenőrzés a lehető legátfogóbb legyen, figyelembe véve a vállalkozásokra és az ellátási láncokra, illetve a foglalkoztatásra és a munkafeltételekre gyakorolt hatásokat, valamint az azokból eredő makrogazdasági hatásokat. Az összes új kezdeményezés beható versenyképességi ellenőrzésének kontrollintézkedésként kell szolgálnia, amely biztosítja, hogy a javaslatok támogassák a fokozott versenyképességet, a munkahelyteremtést és a fenntartható növekedést.

5. A hatásvizsgálat mint a versenyképesség ellenőrzésének alapja

5.1. A versenyképességi ellenőrzésnek a különböző szintű szakpolitikai és szabályozási kezdeményezések hatásaira vonatkozó megbízható információkon kell alapulnia, beleértve a megfelelési költségeket, a piacokhoz való könnyű hozzáférést és a vállalkozásokra gyakorolt más közvetlen hatásokat. Különösen fontosak az értékláncok multiplikátorhatásai, például az energia és a nyersanyagok rendelkezésre állására gyakorolt hatások. A versenyképességi ellenőrzésnek ki kell terjednie a munkahelyekre, a beruházásokra, az innovációra, a termelékenységre, a jogvitákkal kapcsolatos szempontokra, az egységes piac működésére, a külkereskedelemre, az általános európai szociális modellre és a fenntartható növekedésre gyakorolt hatásokra is.

5.2. Az Európai Bizottság minőségi jogalkotási programjának keretében létrehozott, meglévő minőségi jogalkotási iránymutatások és eszköztár értelmében jelenleg is előírás, hogy a várhatóan jelentős gazdasági, társadalmi vagy környezeti hatással járó kezdeményezéseket hatásvizsgálat kísérje. A hatásvizsgálati jelentésnek tartalmaznia kell a környezeti, társadalmi és gazdasági hatások leírását, beleértve a kis- és középvállalkozásokra és a versenyképességre gyakorolt hatásokat is. Az EGSZB átfogó jelentéstételt szorgalmaz az ágazat, a méret és az üzleti modell tekintetében igencsak eltérő vállalkozásokra gyakorolt versenyképességi hatásokról, beleértve a szociális gazdasági vállalkozásokat is.

5.3. Az EGSZB nagyra értékeli a jelenlegi eszköztár tartalmát, és megjegyzi, hogy egy OECD-munkadokumentum az Európai Bizottság versenyképességi eszközét a legátfogóbb meglévő dokumentumként említi a versenyképességre gyakorolt rendszeres hatások értékeléséhez⁽⁷⁾. Ugyanakkor nyilvánvalóan javításokra is szükség van, különösen az eszközök végrehajtása és érvényesítése tekintetében.

5.4. A Szabályozói Ellenőrzési Testület (RSB) szerint az eddigi hatásvizsgálatok sok esetben nem voltak kellően kidolgozottak, és egyes jelentős hatásokat nem értékelték megfelelően. A 2021. évi éves jelentésében⁽⁸⁾ ismertetettek szerint a testület gyakran kérte a fogyasztókra, a versenyképességre, az innovációra, a tagállamokra és a kkv-kra gyakorolt hatások további elemzését. Több ízben kért további számszerűsítést is, különösen az adminisztratív költségek és a megtakarítások tekintetében. 2020. évi éves jelentésében⁽⁹⁾ a legtöbbször arra utalt, hogy nem került sor sem a versenyképesség elemzésére (ehhez kapcsolódóan gyakran volt elégtelen a költségek elemzése), sem pedig a kkv-kra gyakorolt hatások és a társadalmi hatások vizsgálatára.

5.5. Az EGSZB ezért hangsúlyozza, hogy a megfelelő egyensúly biztosítása érdekében a hatásvizsgálatoknak nagyobb hangsúlyt kell fektetniük a versenyképességre. Az EGSZB fontosnak tartja továbbá, hogy az eszköztár versenyképességgel kapcsolatos különböző részeit – többek között az ágazati versenyképességgel, a kkv-kkal, az innovációval, a versennyel, a belső piaccal, a kereskedelemmel és a beruházással kapcsolatosakat – integrált módon kezeljék.

5.6. A versenyképességi ellenőrzésnek figyelembe kell vennie a vállalkozások sokféleségét, mert azokat a hatások különböző módokon érintik. Az EGSZB ezért kéri a különböző üzleti ágazatokra és ökoszisztémákra, a különböző méretű vállalkozásokra (köztük az mkkv-kra), az értékláncok különböző részeiben, különböző piacokon és földrajzi helyeken működő vállalkozásokra, valamint a különböző üzleti modellekkel rendelkező vállalkozásokra, köztük a közjogi szervezetekre, a szövetkezetekre és a szociális vállalkozásokra gyakorolt hatások megfelelő értékelését.

5.7. Az EGSZB kéri, hogy fordítsanak különös figyelmet az uniós vállalkozások nemzetközi versenyképességére, ami különösen fontos az EU nyitott stratégiai autonómiája és az exportlehetőségek szempontjából.

5.8. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a versenyképességi hatások vizsgálata nem korlátozódhat az egyes kezdeményezések különálló hatásaira, hanem figyelembe kell vennie a halmozódó terheket is, különös tekintettel az egy adott szereplőt érintő több jogszabály vagy egyéb intézkedés megfelelési költségeire. A vizsgálatnak ezenfelül ki kell terjednie mind a rövid, mind a hosszú távú hatásokra, ideértve a különböző előrejelzési forgatókönyveket is. Ahhoz, hogy megtaláljuk a legjobb szakpolitikai alternatívát, értékelni kell az alternatív lehetőségek versenyképességre gyakorolt hatását, és az egyes lehetőségeket részletesen ki kell fejteni. Fontos továbbá, hogy a versenyképességi hatásvizsgálatban nagyobb hangsúllyal és részletettséggel szerepeljenek a mennyiségi adatok.

⁽⁷⁾ *How do laws and regulations affect competitiveness*, OECD 2021.

⁽⁸⁾ Szabályozói Ellenőrzési Testület, Éves jelentés, 2021.

⁽⁹⁾ Szabályozói Ellenőrzési Testület, Éves jelentés, 2020.

5.9. Az EGSZB szorgalmazza a versenyképességre gyakorolt pozitív és negatív hatások alapos értékelését és bizonyítékokkal való alátámasztását. A cél nemcsak a versenyképesség csökkenésének elkerülése kell, hogy legyen, hanem az európai szociális piacgazdaság általános versenyképességének javítására irányuló ambiciózusabb célkitűzésre is törekedni kell az erőteljes, fenntartható és inkluzív növekedés elősegítése érdekében.

5.10. Az EGSZB fontosnak tartja továbbá, hogy a fenntarthatóság szempontjából átfogóan szemléljük a versenyképességet. A környezeti fenntarthatóság nemcsak költségtenyezőként kapcsolódik a vállalkozások versenyképességéhez, hanem azért is, mert számos piaci szereplő, köztük ügyfelek, befektetők és finanszírozók jó környezeti teljesítményt várnak el. Ugyanez vonatkozik a társadalmi fenntarthatóságra, beleértve az emberi jogok, a nemek közötti egyenlőség és a munkavállalói jogok tiszteletben tartását is. Ennek során számos szempontot – többek között a technológiai fejlődést, a költségeket és a társadalmi elfogadottságot – kell összeegyeztetni egymással.

5.11. Mivel a versenyképességi ellenőrzés ténybeli alapja a versenyképességre gyakorolt hatások vizsgálata, az EGSZB alapvető fontosságúnak tartja annak biztosítását, hogy a versenyképességi hatásvizsgálat kötelező és hatékony legyen, és azt teljeskörűen végrehajtsák és érvényre juttassák. Azt a jogalkotási folyamat során is aktualizálni kell, ha lényeges változásokra kerül sor. Az EGSZB ugyanakkor hangsúlyozza, hogy az értékelések elvégzéséhez megfelelő forrásokra és készségekre van szükség. Az EGSZB ajánlja továbbá az egymással versengő országok gyakorlatának rendszeres összehasonlítását.

5.12. A versenyképességi ellenőrzésnek teljes mértékben ki kell használnia más meglévő eszközöket is, például a célravezetőségi vizsgálatokat, a REFIT programot és a jövőállósági platformot. Ezek különösen fontosak a különböző kezdeményezések kumulatív hatásainak értékelése szempontjából.

6. Versenyképességi ellenőrzés a döntéshozatal részeként

6.1. Az EGSZB úgy véli, hogy a versenyképességi ellenőrzésnek a kiegyensúlyozott döntéshozatal kulcsfontosságú részét kell képeznie, és azt mindenfajta uniós szakpolitikai és jogalkotási folyamat során alkalmazni kell, beleértve az uniós stratégiákat és programokat, a költségvetési és adóügyi rendelkezéseket, a másodlagos jogszabályokat és a nemzetközi megállapodásokat is. Az európai szemeszter folyamatában is meg kell jelennie, mivel a tagállami szakpolitikák kulcsfontosságúak e tekintetben.

6.2. A versenyképességi ellenőrzés főleg olyan kezdeményezésekre összpontosít, amelyek elsősorban nem a versenyképesség javítására irányulnak, az EGSZB ugyanakkor arra kéri az Európai Bizottságot, hogy készítsen külön versenyképességi menetrendet is, amelynek hosszú távú célja az EU versenyképességének fokozása.

6.3. A versenyképességi menetrendnek a hosszú távú perspektívára kell összpontosítania, és figyelmet kell fordítania az olyan alapvető kérdésekre, mint az egységes piac fejlesztése, a piaci akadályok csökkentése, a beruházások, a forráshoz jutás és a finanszírozáshoz való hozzáférés fokozása, ideértve a nemek szempontját figyelembe vevő befektetéseket is, a külkereskedelem és a külső együttműködés megkönnyítése, az innováció, a kimagasló tehetségek és a kutatási kiválóság előmozdítása, a készségek fejlesztése az oktatás, a szakképzés és az egész életen át tartó tanulás révén, a munkaerőpiacok befogadóbbá tétele és a munkafeltételek javítása, az engedélyezési eljárások felgyorsítása, a bürokrácia és a megfelelési költségek csökkentése, valamint az adórendszerek ösztönzőbbé tétele. Ezenkívül meg kell erősítenie az olyan üzleti modelleket, amelyek versenyképességüket szociális és környezetvédelmi célkitűzésekkel hangolják össze, ahogy az például az olyan vállalkozások és szervezetek esetében is történik, amelyek beruházásaikhoz környezeti, társadalmi és irányítási kritériumokat alkalmaznak.

6.4. Az mkkv-k megerősítésének, valamint a digitális és zöld átállás fokozásának szintén a menetrend alapvető részét kell képeznie. Emellett kellő figyelmet kell fordítani a tagállamok kapacitásaira, a tagállamok közötti különbségekre és szükséges együttműködésre, valamint a kezdeményezések végrehajthatóságára és a menetrend végrehajtásának és eredményeinek rendszeres nyomon követésére. Az EGSZB ezen túlmenően kiemeli a szociális párbeszéd kulcsfontosságú szerepét, ahogyan azt a szociális jogok európai pillére is megfogalmazza.

6.5. A rövid távú intézkedéseket illetően az EGSZB nagyra értékeli az uniós versenypolitikának a Covid19-világjárványhoz, az ukrajnai háborúhoz, valamint azok gazdasági következményeihez való gyors hozzáigazítását⁽¹⁰⁾. Az állami támogatásokra vonatkozó szabályok alkalmazásának rugalmassága – kivételes és ideiglenes jellege dacára is – létfontosságú volt ahhoz, hogy az uniós vállalkozások túlélhessék a nagyon nehéz időszakokat, és ezáltal megőrizhessék az innováció és a termelékenység révén elért versenyképességüket.

6.6. A belső és a külföldi versenytársakkal szembeni hatékony és tisztességes verseny szintén rendkívül fontos. Az EGSZB nagyra értékeli azt a folyamatban lévő munkát, amelynek célja az általános gazdasági érdekű egészségügyi és szociális szolgáltatásokhoz nyújtott állami támogatásokra vonatkozó szabályok hatékonyabbá tétele annak érdekében, hogy helyi szinten javuljon az ilyen szolgáltatások minősége és hozzáférhetősége⁽¹¹⁾.

6.7. Az EGSZB általánosságban üdvözlöi az Európai Bizottságnak a *belső piacot torzító külföldi támogatásokról szóló rendeletre* irányuló kezdeményezését is, miután annak célja, hogy elkerülje az egységes piac működésének káros torzulásait, és ezáltal egyenlő versenyfeltételeket biztosítson a külföldi versenytársakkal szemben⁽¹²⁾.

6.8. A versenyképességi menetrend lenne a következő lépés a cseh elnökség által megfogalmazott kérés alapvető célkitűzésének teljesítése, azaz egy erősebb és reziliensebb uniós gazdaság kiépítése felé. Következésképpen hozzájárulna az uniós polgárok jóllétéhez, valamint a klímasemleges és körforgásos gazdaság megvalósításához. Mivel a versenyképesség kérdése mindenkit érint, a menetrend kidolgozásába szorosan be kell vonni a szociális partnerek képviselőit és a civil társadalom egyéb szereplőit.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

⁽¹⁰⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a versenypolitikáról – készen az új kihívásokra (COM(2021) 713 final) (HL C 323., 2022.8.26., 34. o.).

⁽¹¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az egészségügyi és szociális jellegű általános gazdasági érdekű szolgáltatásokra vonatkozó állami támogatási szabályok egy a pandémiás időszak utáni forgatókönyvben Gondolatok és javaslatok a 2012. évi jogalkotási csomag módosítására irányuló európai bizottsági értékelésről (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 323., 2022.8.26., 8. o.).

⁽¹²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a belső piacot torzító külföldi támogatásokról (COM(2021) 223 final – 2021/0114 (COD)) (HL C 105., 2022.3.4., 87. o.).

III

(Előkészítő jogi aktusok)

EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG

AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG 574. PLENÁRIS ÜLÉSE, 2022. 12. 14. –
2022. 12. 15.Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság jelentése az Európai
Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának:
2021. évi jelentés a versenypolitikáról

(COM(2022) 337 final)

(2023/C 100/12)

Előadó: **Philip VON BROCKDORFF**

Felkérés:	Európai Bizottság: 2022.10.27.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Illetékes szekció:	„Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.10.
A szavazás eredménye:	51/0/3
(mellette/ellene/tartózkodott)	
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülés száma:	574.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	206/0/2

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) folyamatos párbeszédet szorgalmaz az Európai Bizottsággal az egységes piac működésének megerősítéséhez szükséges további intézkedésekről.

1.2. Az EGSZB sürgeti a Versenypolitikai Főigazgatóságot, hogy folyamatosan kövesse nyomon az Európai Bizottság által jóváhagyott és a tagállamok által a Covid19-járványra és az ukrajnai háborúra válaszul indított programokat annak elkerülése érdekében, hogy a forrásokat olyan vállalatokhoz irányítsák át, amelyek gazdaságilag nem életképesek.

1.3. Ezzel együtt az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy teljes mértékben használja ki az állami támogatási szabályok által biztosított rugalmasságot annak érdekében, hogy a tagállamok olyan programokat hozhassanak létre, amelyek tényleges támogatást nyújtanak az ukrajnai háború által érintett vállalkozásoknak.

1.4. Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottságnak az éghajlatvédelmi, a környezetvédelmi és az energetikai állami támogatási szabályokról szóló új iránymutatásait, és úgy véli, hogy azok a helyes irányba tett lépést képviselnek.

1.5. Az EGSZB támogatja a technológiai óriások versenyen kívüli gyakorlatainak kivizsgálását; ez összhangban van az EGSZB által a digitális piacokról szóló jogszabályra vonatkozóan elfogadott állásponttal.

1.6. Az EGSZB szorosabb együttműködést szorgalmaz a nemzeti hatóságok között az Európai Versenyhatóságok Hálózatán belül annak érdekében, hogy jobban érvényesítsék az uniós versenyjogot azon vállalatokkal szemben, amelyek a versenyt korlátozó és az ügyfelekre nézve káros határokon átnyúló üzleti gyakorlatokat folytatnak.

1.7. Az EGSZB egyenlő versenyfeltételeket szorgalmaz a légi közlekedési ágazatban. Óva int azonban egy olyan légi közlekedési piac kialakulásától, amelyet idővel csupán néhány légitársaság uralhat.

1.8. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság javaslatát az EU-ban működő nem uniós vállalkozásoknak nyújtott külföldi támogatásokról szóló rendeletről, ugyanakkor arra kéri az Európai Bizottságot, hogy fordítson figyelmet az EU-n kívüli állami és magántulajdonú vállalatoknak juttatott piactorzító támogatásokra és az ilyen vállalatok más versenyellenes tevékenységeire.

1.9. Az EGSZB óva int a hipermarket- és élelmiszerbolt-ágazatban megvalósuló esetleges versenyellenes megállapodásoktól vagy erőfölénnyel való visszaéléstől, ami a fogyasztókat magasabb árakkal, a termelőket pedig alacsonyabb beszállítói árakkal sújtja.

1.10. Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottságnak az új egységes piaci szükséghelyzeti eszközre vonatkozó javaslatát, amely kiegészíti a válságkezelésre vonatkozó egyéb uniós jogalkotási intézkedéseket.

1.11. Az EGSZB további lépéseket sürget a verseny és az egységes piac megerősítése érdekében egy olyan időszakban, amikor a gazdaságok továbbra is kihívásokkal néznek szembe a magas energiaárak, a kínálati oldali korlátok és a gazdasági bizonytalanság miatt.

1.12. Az EGSZB szilárd meggyőződése, hogy a zöld és digitális gazdaságra vonatkozó, a szociális piacgazdaság alapjaira építkező uniós menetrendet nem szabad az ukrajnai háború miatt módosítani.

1.13. Végezetül az EGSZB azt javasolja, hogy az állami támogatásokat az uniós jogszabályok által engedélyezett módon alkalmazzák az ukrajnai háború társadalmi-gazdasági következményeinek ellensúlyozására, különös figyelmet fordítva a nemek közötti egyenlőségre és a szélesebb értelemben vett nemi dimenzióra, különösen az Ukrajnával szomszédos tagállamokban tartózkodó menekültek esetében.

2. Háttér

2.1. A versenypolitikáról szóló 2021. évi jelentés ismerteti a tavalyi év legfontosabb szakpolitikai fejleményeit és jogalkotási kezdeményezéseit, valamint bemutat egy sor, az érvényesítést célzó fellépést. 2021-ben az Európai Bizottság felülvizsgálta a legfontosabb versenypolitikai rendeleteket, iránymutatásokat és tájékoztatókat, amint azt az új kihívásoknak megfelelő versenypolitikáról szóló közleményében ⁽¹⁾ ígerte. Ez utóbbi dokumentum felvázolja, hogy milyen szerep jut a versenypolitikának Európa helyreállítás felé történő előrehaladása, a zöld és digitális átállás, valamint a reziliens egységes piac elérése érdekében.

2.2. Az Európai Bizottság egy új rendeletről irányuló javaslatot is elfogadott, hogy kezelje a harmadik országok által az egységes piacon aktív vállalatoknak biztosított piactorzító külföldi támogatások torzító hatását ⁽²⁾, 2020-ban pedig a digitális kihívások széles körének megválaszolása érdekében javaslatot tett a digitális piacokról szóló jogszabályra ⁽³⁾ és a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabályra. A digitális piacokról szóló jogszabály többek között kötelezettségeket vezet be, amelyek az egységes piacon a vállalkozások és a fogyasztók szempontjából fontos kapuórszerepet játszanak.

2.3. A kihívások kezelése érdekében naprakésszé tették az antitröszt- és összefonódás-ellenőrzési szabályokat és iránymutatásokat is. Ennek keretében felülvizsgálták a vertikális ellátásra és a horizontális együttműködésre vonatkozó szabályokat, utóbbiakat elsősorban annak érdekében, hogy a cégek könnyebben működhessenek együtt a gazdasági hatékonyságot fokozó módokon. Ezenkívül az Európai Bizottság közzétette a piac meghatározásáról szóló közlemény értékelésének eredményeit. Az említett közlemény iránymutatást nyújt arra vonatkozóan, hogy miként juttatják érvényre a versenyt a termék- és földrajzi piacokon.

⁽¹⁾ A competition policy fit for new challenges (csak angol nyelven), COM(2021) 713 final.

⁽²⁾ COM(2021) 223 final.

⁽³⁾ COM(2020) 842 final.

2.4. Az Európai Bizottság emellett aktualizált az állami támogatásra vonatkozó bizonyos szabályokat és iránymutatásokat, hogy segítse kezelni a változó körülményeket és támogassa a zöld és digitális átállást. Különösen fontos, hogy fokozni kell az egységes piac gazdasági bizonytalansággal szembeni ellenálló képességét. Az Európai Bizottság ezért követi nyomon a piaci fejleményeket. Az állami támogatásokra vonatkozó ideiglenes keret különösen időszerű és fontos volt ahhoz, hogy Unió-szerte támogathassák a vállalkozásokat. Az ukrajnai orosz agresszió által okozott fejlemények további szakpolitikai kiigazításokat igényelnek az Európai Bizottság részéről. Eközben az Európai Bizottság 2022 végéig beruházási támogatást, 2023. december 31-ig pedig fizetőképességi támogatást vezetett be, lehetővé téve a tagállamok számára, hogy magánforrásokat mozgósítsanak, és azokat elérhetővé tegyék a kkv-k számára.

2.5. Ugyanilyen fontos volt az éghajlatvédelmi, a környezetvédelmi és a gazdasági tevékenységek dekarbonizációját célzó állami támogatásokról szóló iránymutatás felülvizsgálata. Ezeknek az iránymutatásoknak a hatályát ki kellett terjeszteni új gazdasági tevékenységekre, például a tiszta mobilitásra és az ipar dekarbonizációjára. A felülvizsgált iránymutatások így támogatják az európai zöld megállapodást.

2.6. Az Európai Bizottság felülvizsgálta a vertikális csoportmentességi rendeletet és a vertikális iránymutatást is. A cél azoknak a korábbi szabályoknak az aktualizálása, amelyek a piaci fejlemények – például az online értékesítés növekedése – miatt már nem felelnek meg a célnak.

2.7. Az általános csoportmentesség hatálya is kiterjesztésre került az uniós finanszírozású programok elősegítése érdekében. Ez lényegében segít egyszerűsíteni a nemzeti finanszírozásra alkalmazandó és konkrét uniós programokkal kapcsolatos állami támogatási szabályokat.

2.8. Ezenkívül felülvizsgált iránymutatások is elfogadásra kerültek a regionális támogatásokról, hogy lehetővé váljon a tagállamok számára, hogy támogassák a kedvezőtlenebb helyzetű régiókat, valamint azokat a régiókat, amelyek strukturális kihívásokkal szembesülnek.

2.9. Fontos fejlemény volt, hogy az Európai Bizottság a digitális átállás okozta kihívásokkal kapcsolatos jelenlegi és jövőbeli végrehajtási igények szerinti kiigazításokat hajtott végre. Kritikusnak számított, hogy az Európai Bizottság hatékonyan és eredményesen tud-e reagálni az olyan szereplők versenyellenes gyakorlataira, mint az Apple, az Amazon vagy a Facebook.

2.10. Ugyanebben a szellemben az Európai Bizottság átszervezést hajtott végre a közös európai érdeket szolgáló fontos projektek kezelése érdekében. Szintén fontos volt a digitális piacokról szóló jogszabállyal foglalkozó munkacsoport létrehozása a digitális piacokról szóló jogszabály végrehajtásának támogatására.

2.11. Az egységes piac működésének megerősítése érdekében 4,2 milliárd EUR összegű költségvetést különítettek el az úgynevezett Egységes piac program számára, amelynek célja az uniós versenypolitika érvényesítése.

2.12. Az uniós versenyszabályok és szabályozási reformok hatékony érvényesítése nagy kihívásokat tartogató időkből alapvető fontosságú az uniós gazdaság digitális átalakulása, valamint az egységes piac rezilienciájának megerősítése szempontjából.

2.13. Ennek kapcsán rendkívüli jelentőséggel bírnak az antitrösztvizsgálatok és a nagy multinacionális vállalatok visszaélésszerű gyakorlatainak kivizsgálása. Az összefonódás Európai Bizottság általi ellenőrzése biztosítja, hogy a konszolidáció oly módon menjen végbe, amely teret hagy a piacokon a versenynek, illetve kezeli a piaci erőfölény problémáját. A különböző ágazatokban elfogadott összefonódás-ellenőrzési határozatok száma igen magas, 396 volt.

2.14. Szintén fontos fejlemény a 2025-ig megvalósítandó gigabit alapú társadalomról szóló dokumentum és a digitális stratégia által, valamint a 2030-ig tartó időszakra érvényes digitális iránytűről szóló dokumentumban említett célkitűzésekben meghatározott nagyon nagy digitális sebességre vonatkozó igényeknek megfelelő széles sávú infrastruktúrával kapcsolatosan nyújtott iránymutatás. Az állami támogatás Unió-szerte finanszírozza a széles sávú infrastruktúrákat, kezelve azokat a helyzeteket, amikor a magán szolgáltatók nincsenek ösztönözve a megfelelő széles sávú lefedettség biztosítására.

2.15. Az Európai Bizottság tevékenységei ezenfelül hozzájárultak a környezetvédelmi célkitűzések teljesítéséhez, különösen a gazdaság dekarbonizációját, valamint a közlekedési ágazatban a fosszilis tüzelőanyagokról az alternatív üzemanyagokra való fokozatos, de folyamatos átállást tekintve. Az európai zöld megállapodás támogatása terén létfontosságú a versenytorzulások elkerülése, és az Európai Bizottság ennek kapcsán is számos állami támogatási intézkedést hagyott jóvá, amelyek célja az EU zöld átállásának megkönnyítése.

2.16. Fontos volt még az antitörzsszabályok érvényesítése és az összefonódások ellenőrzése a gépjárműiparban, ami segítette a zöld átállást. Az Európai Bizottság fellépései között említhető több száz millió EUR összeget elérő bírságok kiszabása.

2.17. Rendkívül fontos, hogy az Európai Bizottság által a versenypolitika előmozdításában betöltött szerep összefügg azzal, hogy a fogyasztók szerte az EU-ban miként érzékelik a verseny működését. Amint a jelentés arra nagyon helyesen rámutat, a szociális piacgazdaság az EU egyik alapja, és a versenyszabályok érvényesítése, valamint a verseny mindenkori védelme támogatja a szociális piacgazdaság további fejlődését.

2.18. Ugyanez az érvelés vonatkozik a pénzügyi szolgáltatásokra is, amelyek kapcsán az Európai Bizottság a pénzügyi szolgáltatások ágazatában fennálló potenciális kartellekkel foglalkozott, és számos pénzügyi intézményre súlyos bírságot szabott ki.

2.19. Ugyanilyen fontos volt az Európai Bizottság válasza a Covid19 gazdasági és társadalmi következményeire, vagyis az, hogy az állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keret révén alkalmazta az állami támogatásokra vonatkozó szabályokban megengedett rugalmasságot. Ez lehetővé tette, hogy a tagállamok például hitelgaranciákat biztosítsanak a vállalkozások számára. Az Európai Bizottság az ideiglenes keret alapján számos programot hagyott jóvá több milliárd EUR értékben több, a Covid19-cel kapcsolatos korlátozások által érintett ágazatban – például a légi közlekedési szektorban – a likviditási és tőkeigények kezelése érdekében.

2.20. Az Európai Bizottság által betöltött egyik fontos szerep az volt, hogy iránymutatással és támogatással segítette a tagállamok által benyújtott helyreállítási és rezilienciaépítési tervek végrehajtását. Erre annak biztosítása érdekében volt szükség, hogy a tervek összeegyeztethetők legyenek az állami támogatásokra vonatkozó szabályokkal.

2.20.1. Az Európai Bizottság 2021-ben is következetesen alkalmazta az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. és 102. cikkét. Az Európai Bizottság ezenkívül nyomon követte és segítette a tagállamokat az ECN+ irányelvnek (*) a nemzeti jogba való átültetésében. Ez az irányelv EU-szerte felhatalmazza a versenyhatóságokat a versenyszabályok hatékonyabb érvényesítésére és biztosítja a belső piac megfelelő működését.

2.21. Végezetül az Európai Bizottság továbbra is tevékenyen vett részt az OECD Versenyjogi Bizottsága, a Nemzetközi Versenyügyi Hálózat és az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferencia munkájában.

3. Általános megjegyzések

3.1. Az EGSZB megjegyzi, hogy az Európai Bizottság konstruktív munkát végzett annak érdekében, hogy a versenyszabályok érvényre juttatása és a verseny Unió-szerte történő védelme révén tovább erősítse az egységes piacot.

3.2. Az EGSZB ezenkívül úgy látja, hogy az Európai Bizottság hatékonyan reagált, hogy enyhítse a Covid19-cel kapcsolatos korlátozások hatását: az állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keretet fogadott el, hogy lehetővé tegye a tagállamok vállalkozásoknak nyújtandó szükséges támogatását, eközben pedig fenntartsa az egységes piac integritását.

3.3. Ugyanez a hatékonyság jellemezte az Ukrajna elleni orosz invázió nyomán kibontakozó válságra adott választ is. Az EGSZB úgy véli, hogy az állami támogatásokra vonatkozó ideiglenes válságkeret gyors elfogadása ugyanolyan kritikus jelentőségű volt, mint a Covid19-cel kapcsolatos korlátozásokkal kapcsolatban hozott intézkedések. Az EGSZB ezért sürgeti az Európai Bizottságot, hogy alkalmazza az állami támogatási szabályok által lehetővé tett valamennyi rugalmassági intézkedést olyankor, amikor a tagállamok gazdasági sokkhatásokkal szembesülnek.

3.4. Az EGSZB tudomásul veszi továbbá az Európai Bizottság által a kulcsfontosságú rendeletek, iránymutatások és tájékoztatók – és különösen a vertikális csoportmentességi rendelet és a vertikális iránymutatások – felülvizsgálata során végzett munkát, amelynek célja annak biztosítása, hogy az említett dokumentumok továbbra is megfeleljenek a célnak.

3.5. Az EGSZB úgy véli, hogy az általános csoportmentességi rendelet hatályának kiterjesztéséről szóló rendelet elfogadása, valamint az éghajlatvédelmi, a környezetvédelmi és az energetikai állami támogatásokról szóló iránymutatás közzététele fontos lépés az EU fő szakpolitikai célkitűzéseinek támogatása szempontjából. Ugyanígy fontosnak tartja a közös európai érdeket szolgáló fontos projektekről szóló felülvizsgált közlemény elfogadását is.

(*) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1 irányelve (2018. december 11.) a tagállami versenyhatóságok helyzetének a hatékonyabb jogérvényesítés céljából történő megerősítéséről és a belső piac megfelelő működésének biztosításáról (HL L 11., 2019.1.14., 3. o.).

3.6. Az EGSZB tudomásul veszi a digitális piacról szóló jogszabály elfogadása érdekében tett erőfeszítéseket. Az EGSZB úgy véli, hogy ez a jogszabály hatalmas lépés a verseny megerősítése és a fogyasztóknak a digitális szolgáltatások használata során történő védelme felé.

3.7. Az EGSZB megjegyzi továbbá, hogy a belső piacot torzító külföldi támogatásokról szóló rendeletre irányuló javaslat elfogadása folyamatban van. Az EGSZB számos véleményében érvelt az Unióban működő cégeknek nyújtott piactorzító hatású külföldi támogatások ellen; a javasolt rendelet új hatásköröket biztosítana az Európai Bizottság számára arra, hogy kivizsgálja az ilyen támogatásokat és szükség esetén jogorvoslati intézkedéseket hozzon. Az EGSZB szerint ez összeegyeztethető az egyenlő feltételek melletti tisztességes verseny elvével.

3.8. Az EGSZB tudomásul veszi a trösztellenes fellépést, valamint az összefonódások ellenőrzésével kapcsolatos intézkedéseket. Ezekre szükség van az egységes piac integritásának megőrzése és az uniós polgárok – különösen a technológiai óriások által hozott döntésekkel szembeni – védelme érdekében.

3.9. Az, hogy az Európai Bizottság számos állami támogatási intézkedést – köztük a megújuló energiát és a tiszta mobilitást támogató intézkedéseket – hagyott jóvá az EU zöld átállásának támogatására, megnyitja az utat a további pozitív fellépések előtt a jövőben.

4. Részletes ajánlások

4.1. Az EGSZB folyamatos párbeszédet szorgalmaz az Európai Bizottsággal az egységes piac működésének megerősítéséhez szükséges további intézkedésekről. Ennek kapcsán az EGSZB rámutat a közelmúltban készült véleményére, amely feltárja az EU egységes piacának hiányosságait.

4.2. Bár az EGSZB elismerését fejezte ki amiatt, hogy az Európai Bizottság gyorsan reagált a Covid19 miatti korlátozásokra, valamint újabban az ukrajnai háború gazdasági következményeire, az Európai Bizottság által jóváhagyott és a tagállamok által a Covid19-járványra és az ukrajnai háborúra válaszul indított programok folyamatos nyomon követését szorgalmazza annak elkerülése érdekében, hogy a forrásokat olyan vállalatokhoz irányítsák át, amelyek gazdaságilag nem életképesek. A szükséges támogatás szintje, valamint a kormányokra az állami támogatás nyújtása terén Unió-szerte nehezedő nyomás rendkívüli mértékű, és eredményeként ilyen helyzetek alakulhatnak ki.

4.3. Ezzel együtt az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy teljes mértékben használja ki az állami támogatási szabályok által biztosított rugalmasságot annak érdekében, hogy a tagállamok olyan programokat hozhassanak létre, amelyek tényleges támogatást nyújtanak az ukrajnai háború által érintett vállalkozásoknak és közösségeknek. Az EGSZB ugyanakkor hangsúlyozza, hogy az ilyen támogatásokat csak akkor szabad engedélyezni, ha azok a versenyt csupán minimális mértékben torzítják.

4.4. Az EGSZB kiemeli azokat az erőfeszítéseket, amelyeket annak érdekében tettek, hogy a versenypolitikán keresztül támogassák az uniós zöld menetrendet. Ennek kiemelkedő jelentősége van, és az éghajlatvédelmi, a környezetvédelmi és az energetikai állami támogatási szabályokról szóló új európai bizottsági iránymutatások a helyes irányba tett lépést képviselnek. Mivel a három ágazat összefügg egymással, az EGSZB úgy véli, hogy az új iránymutatások szilárd alapot biztosítanak az európai zöld megállapodás hatékony támogatásához.

4.5. Az EGSZB felhívja a figyelmet azokra a vizsgálatokra, amelyeket az Európai Bizottság számos technológiai óriás kapcsán végzett versenyen kívüli gyakorlatok miatt, és teljes mértékben támogatja az ilyen vizsgálatokat, mivel azok összhangban vannak az EGSZB-nek a digitális piacokról szóló jogszabályra vonatkozó álláspontjával, különösen azzal, hogy ez a jogszabály fontos a digitális szolgáltatások terén történő verseny lehetővé tétele és az uniós polgárok számára a technológiai óriások visszaélészerű gyakorlataival szembeni védelme szempontjából. Ez azt bizonyítja, hogy az Európai Bizottság immár nagyobb befolyással rendelkezik a szabályozottabb digitális piac felé való elmozdulásra irányuló célja kapcsán.

4.6. Az EGSZB szorosabb együttműködést szorgalmaz a nemzeti hatóságok között az Európai Versenyhatóságok Hálózatán belül annak érdekében, hogy jobban érvényesítsék az uniós versenyjogot azon vállalatokkal szemben, amelyek a versenyt korlátozó és az ügyfelekre nézve káros határokon átnyúló üzleti gyakorlatokat folytatnak. Az EGSZB létfontosságúnak tartja a vizsgálatok összehangolását.

4.7. Az EGSZB már korábban rámutatott az Európai Bizottság által a légi közlekedési ágazatra vonatkozóan – különösen a világjárvány idején – hozott határozatok fontosságára, és egyenlő versenyfeltételeket szorgalmaz az ágazatban. Óva int azonban egy olyan légi közlekedési ágazat és piac kialakulásától, amelyet idővel csupán néhány légitársaság uralhat.

4.8. Az EGSZB teljes mértékben támogatja az Európai Bizottság javaslatát az EU-ban működő nem uniós vállalkozásoknak nyújtott piactorzító hatású külföldi támogatásokról szóló rendeletről. Az ilyen támogatások nyilvánvalóan torzítják a versenyt, ráadásul a külföldi cégek adókedvezményekben is részesülhetnek, ami további versenytorzulásokat eredményez. Az EGSZB arra kéri továbbá az Európai Bizottságot, hogy tegyen megfelelő lépéseket az EU-n kívüli (akár állami, akár magántulajdonú) vállalatoknak juttatott piactorzító támogatások és az ilyen vállalatok más versenyellenes tevékenységei kapcsán. Ez hozzájárulna az európai iparstratégia célkitűzéseinek megvalósításához is.

4.9. Az EGSZB megjegyzi, hogy az Európai Bizottság és a nemzeti versenyhatóságok figyelemmel kísérik az európai élelmiszer-ellátási láncok helyzetét. Az EGSZB óva int az esetleges versenyellenes megállapodásoktól vagy erőfölénnyel való visszaélésektől, amelyek magasabb árakkal sújtják a fogyasztókat. Az EGSZB óva int attól is, hogy a hipermarket- és élelmiszerbolt-ágazat meghatározó szerepet töltsön be az élelmiszerpiacon, ami a fogyasztókat magasabb árakkal, a termelőket pedig alacsonyabb beszállítói árakkal sújtaná. Az EGSZB tudatában van annak, hogy a tagállamoknak kell biztosítaniuk a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelv végrehajtását annak érdekében, hogy kezeljék azokat a helyzeteket, amikor az üzleti kapcsolatokban egyensúlyhiány áll fenn^(*). Az EGSZB ezért arra kéri az Európai Bizottságot, hogy folyamatosan kövesse nyomon a nemzeti hatóságok piacelemzésének és fellépésének hatékonyságát.

4.10. Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottságnak az új egységes piaci szükséghelyzeti eszközre vonatkozó javaslatát, amely kiegészíti a válságkezelésre vonatkozó egyéb uniós jogalkotási intézkedéseket, például az uniós polgári védelmi mechanizmust, valamint az egyes ágazatokra, ellátási láncokra és termékekre, például az egészségügyre, a félvezetőkre és az élelmiszerbiztonságra vonatkozó uniós szabályokat, amelyek már most is rendelkeznek célzott válságkezelési intézkedésekről. Az EGSZB úgy látja, hogy ez megfelelően kiegyensúlyozott válságkezelési keretet biztosít az egységes piacot fenyegető különféle veszélyek azonosítása és a piac zökkenőmentes működésének az alábbiak révén történő biztosítása érdekében: egy válságirányítási struktúra létrehozása, javaslat új intézkedésekre az egységes piacra kifejtett negatív hatások ellensúlyozása érdekében, illetve vészhelyzet esetén végső eszközt jelentő intézkedések alkalmazásának lehetővé tétele.

4.11. Az EGSZB további lépéseket sürget a verseny és az egységes piac megerősítése érdekében egy olyan időszakban, amikor a gazdaságok továbbra is kihívásokkal néznek szembe a magas energiaárak, a kínálati oldali korlátok és a gazdasági bizonytalanság miatt.

4.12. Az EGSZB szilárd meggyőződése, hogy a zöld és digitális gazdaságra vonatkozó, a szociális piacgazdaság alapjaira építkező uniós menetrendet nem szabad az Ukrajnában kibontakozó válság miatt módosítani. Az EU-nak továbbra is az uniós polgárok számára versenyképes és tisztességes árakat biztosító piacokat kell célul kitűznie, amit az Európai Bizottság és az Unió-szerte működő nemzeti hatóságok fellépése révén érhet el. Ennek kapcsán fontos utalni az Európai Bizottságnak a földgáz közös beszerzéséről szóló közelmúltbeli javaslatára, ami átmeneti, de hatékony megoldás lenne az energiaárak stabilizálására.

4.13. Az utolsó pontban utalunk arra a javaslatra, hogy az állami támogatásokat az uniós jogszabályok által engedélyezett módon alkalmazzák az ukrajnai háború társadalmi-gazdasági következményeit – köztük az Ukrajnával határos tagállamokat érintő menekültválságot – ellensúlyozó intézkedések támogatására, valamint megismételjük, hogy különös figyelmet kell fordítani a nemek közötti egyenlőségre és a szélesebb értelemben vett nemi dimenzióra.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

^(*) Az irányelvet módosította a 93/13/EGK tanácsi irányelvnek, valamint a 98/6/EK, a 2005/29/EK és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek az uniós fogyasztóvédelmi szabályok hatékonyabb végrehajtása és korszerűsítése tekintetében történő módosításáról szóló, 2019. november 27-i (EU) 2019/2161 európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 328., 2019.12.18., 7. o.), amely az uniós fogyasztóvédelmi jog felülvizsgálatának részét képezi.

**Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának:
Új európai innovációs menetrend**

(COM(2022) 332 final)

(2023/C 100/13)

Előadó: **Maurizio MENSI**

Társelőadó: **Christophe LEFÈVRE**

Felkérés:	Európai Bizottság: 2022.10.27.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Illetékes szekció:	„Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.10.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	177/0/0

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) üdvözli az Európai Bizottság által javasolt európai innovációs menetrendet, amely különösen az Európa versenyképességét, illetve a polgárok egészségét és jólétét előmozdító két célt támogatja.

1.2. Az EGSZB üdvözli továbbá, hogy az Európai Bizottság hangsúlyozza, hogy fel kell számolni az EU-ban jelenleg nyilvántartásba vételre jelentkező „scale-up” (növekvő innovatív) vállalkozások és mélytechnológiákat alkalmazó (deep tech) vállalkozások kapcsán azokhoz a harmadik országokhoz képest fennálló hiányosságokat, ahol a növekedési szakaszban lévő technológiai vállalkozások nagyobb arányban vannak jelen. Az EGSZB azt javasolja, hogy az Európai Bizottság helyezzen nagyobb hangsúlyt a vállalkozások, különösen a kkv-k és az induló innovatív vállalkozások, valamint az általuk működtetett innovációs hálózatok szerepére a zöld és digitális átállás megvalósításában.

1.3. Az EGSZB nagyra értékeli a javaslat felépítését, amely öt kiemelt kezdeményezés köré épül. Továbbá rendelkezni kell az elért eredmények ellenőrzésére és nyomon követésére szolgáló eszközökről is.

1.4. Az EGSZB üdvözli a közszolgáltatások innovációbarát szabályozásának kidolgozásával foglalkozó tanácsadó csoport létrehozására irányuló javaslatot, és javasolja, hogy abban az EGSZB egy képviselője is teljes jogú tag legyen.

1.5. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy finanszírozni kell a kísérleti és tesztelési infrastruktúrát az induló innovatív vállalkozások segítése és a laboratóriumok és a kereskedelmi alkalmazások közötti szakadék áthidalása érdekében. E tekintetben üdvözli a „tesztelési és kísérleti létesítmények” új fogalmának az állami támogatásokról szóló általános csoportmentességi rendelet felülvizsgálatának tervezetében történő szerepeltetését.

1.6. Az EGSZB üdvözli a közbeszerzésekre vonatkozó kezdeményezést is. Ebben az összefüggésben javasolja, hogy legalább egy induló innovatív vállalkozásnak az innovatív közbeszerzési ajánlatok körében való részvételéről is rendelkezzenek.

1.7. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a folyamatos kutatásfejlesztés elősegítése érdekében fontos, hogy az induló innovatív vállalkozások találmányaira szilárd szellemi tulajdonjogi rendszer vonatkozzon.

1.8. Az EGSZB sürgeti az Európai Bizottságot, hogy – a kevésbé innovatív és az innovatívabb régiók közös részvételével – ösztönözze a beruházások interregionális dimenzióját.

1.9. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy az állami támogatásnak a felsőoktatás és az innovációs laboratóriumok javát is szolgálnia kell. E tekintetben azt javasolja, hogy az Európai Bizottság jelöljön ki néhány kísérleti kutatóközpontot és egyetemet az innovációs célok elérésére.

1.10. Az EGSZB üdvözli továbbá, hogy az Európai Bizottság támogatja a tagállamokat a közös európai érdeket szolgáló, határokon átnyúló projektek kidolgozásában, ezért javasolja mind a kutatási tevékenységeknek, mind a kutatók szakmai fejlődésének a finanszírozását, valamint azt, hogy az államilag támogatott kutatási eredmények esetében biztosítsák a további fejlesztés lehetőségét az innovátorok számára – adott esetben az Innospace platformon keresztül.

1.11. Az EGSZB üdvözli egy olyan útmutató dokumentum közzétételét, amely segítséget nyújt az érintett hatóságoknak a legmegfelelőbb európai stratégiai program kiválasztásában, és hangsúlyozza a stratégiai programok horizontális alkalmazásának fontosságát.

1.12. Az EGSZB üdvözli a részvényopciók kedvezőbb adóügyi kezelése, továbbá a határokon átnyúló módon tevékenykedő tehetségek számára bevezetendő adózási rendszer lehetőségének tanulmányozását. Arra kéri az Európai Bizottságot, hogy hangolja össze a tehetség gondozást célzó nemzeti kezdeményezéseket.

1.13. Az EGSZB üdvözli, hogy az Európai Bizottság szilárdabb és összehasonlíthatóbb adatbázisokat és közös adattaxonomiát kíván kidolgozni a szakpolitikák minden szinten történő irányítása érdekében, valamint azt, hogy a bevált gyakorlatokat strukturált módon szándékozik terjeszteni az Európai Innovációs Tanács fórumán keresztül.

1.14. Az EGSZB üdvözli továbbá az Európai Bizottság azon szándékát, hogy megossa a bevált gyakorlatokat, és iránymutatásokat tegyen közzé a kormányok számára arról, hogy miként lehet ezeket felhasználni a tagállamok közötti szabályozási széttagoltság leküzdésére.

2. Háttér

2.1. Az új európai innovációs menetrend célja az, hogy Európa a mélytechnológiai innovációk és az induló innovatív vállalkozások új hullámának élére álljon a következő kezdeményezések révén:

- a finanszírozáshoz való hozzáférés javítása az európai induló innovatív és növekvő innovatív vállalkozások számára,
- az innovátorok számára az új ötletek kipróbálásához szükséges feltételek javítása a kísérleti szabályozási tereken keresztül,
- a „regionális innovációs völgyek” létrehozásának elősegítése, többek között a lemaradó régiókban,
- a tehetségek vonzása és megtartása Európában,
- a szakpolitikai keret javítása egyértelműbb terminológia, mutatók és adatkészletek, valamint a tagállamoknak nyújtott stratégiai támogatás révén.

2.2. Az új európai innovációs menetrend 25 konkrét intézkedést tartalmaz, amelyeket öt kiemelt kezdeményezésbe csoportosítottak:

- A növekvő innovatív (scale-up) vállalkozások finanszírozása ösztönözni fogja az intézményi és egyéb magánbefektetők beruházásait.
- Az innováció kísérleti terek és közbeszerzés révén történő előmozdítása megkönnyíti az innovációt.
- Az innováció felgyorsítása és megerősítése az európai ökoszisztémákban – kezelve a különböző országok és régiók közötti különbségek problémáját – az egész EU-ban támogatni fogja a regionális innovációs völgyek létrehozását, és segíti majd a tagállamokat abban, hogy legalább 10 milliárd eurót különítsenek el uniós prioritásokkal kapcsolatos regionális szintű innovációra.
- A mélytechnológiákat alkalmazó tehetségek támogatása, vonzása és megtartása biztosítja a kulcsfontosságú mélytechnológiákat alkalmazó tehetségek belső fejlődését és áramlását.
- A szakpolitikai döntéshozatali eszközök javítása kulcsfontosságú lesz a megbízható és összehasonlítható adatkészletek és közös meghatározások (induló innovatív vállalkozások, növekvő innovatív vállalkozások) kidolgozásához és használatához, amelyek az EU valamennyi szintjén irányadóak lehetnek a szakpolitikák számára.

3. Általános megjegyzések

3.1. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) üdvözlí az Európai Bizottság által kidolgozott európai innovációs menetrendet és különösen annak két, egyrészt Európa versenyképességét, másrészt az európai polgárok jólétét előmozdító célját.

3.2. Ebben a tekintetben az EGSZB üdvözlí, hogy az Európai Bizottság terve azon az általános célkitűzésen alapul, hogy áthidalja a tagállamok közötti és az európai régiókon belüli tartós innovációs szakadékokat, amely akadályozhatja a társadalmi és gazdasági kohéziót.

3.3. Az EGSZB szerint a digitális hozadéknak lakóhelytől függetlenül minden európai polgár számára elérhetőnek kell lennie. A digitális forradalomnak meg kell szüntetnie az ipari forradalom során kialakult tartós szakadékokat, amelyek a vasfüggöny leomlása után az EU-hoz csatlakozó bizonyos tagállamokban még jobban elmélyültek.

3.4. Ez most azért is fontos, mivel az Unió valamennyi tagállamának és régiójának függetlennek kell lennie harmadik országoktól, amelyek – mint azt az ukrajnai háború, a jelenlegi energiaválság és csiphiány is mutatja – nem mindig megbízhatóak, és semmiképpen sem igazodnak az alapvető európai értékekhez.

3.5. Az EGSZB üdvözlí továbbá, hogy az Európai Bizottság hangsúlyozza, hogy fel kell számolni a „scale-up” (növekvő innovatív) vállalkozások és a mélytechnológiákat alkalmazó vállalkozások kapcsán azokhoz a harmadik országokhoz képest fennálló hiányosságokat, ahol a növekedési szakaszban lévő technológiai vállalkozások nagyobb arányban vannak jelen. Javasolja továbbá, hogy az Európai Bizottság helyezzen nagyobb hangsúlyt a vállalkozások, a kkv-k és az induló innovatív vállalkozások, valamint az általuk működtetett innovációs hálózatok által a zöld és digitális átállás megvalósításában játszott szerepre a versenyképességük előmozdításával⁽¹⁾. Fontos továbbá az olyan kezdeményezések támogatása, amelyek még a hagyományos vállalatokat is innovatív vállalatokká alakítják át.

3.6. Az EGSZB véleménye szerint az alaposabb és egységesebb digitalizáció kedvező körforgást indíthat el a polgárok jólétének javításával, a fenntarthatósági célok elérésével, az Unió gazdasági és társadalmi kohéziójának megerősítésével, valamint az olyan harmadik országoktól való ipari és gazdasági függőség csökkentésével, amelyek eltérő értékeket vallanak.

3.7. A fenti okok miatt az EGSZB teljes mértékben helyesli és tartalmilag támogatja az Európai Bizottság kezdeményezését.

3.8. Az EGSZB üdvözlí a kezdeményezés felépítését is, amely öt kiemelt kezdeményezés köré épül. Rámutat arra, hogy rendelkezni kell az elért eredmények folyamatos ellenőrzésére és nyomon követésére szolgáló eszközökről a szükséges korrekciós és javító intézkedések előkészítése érdekében.

3.9. Az EGSZB üdvözlí a közszolgáltatások innovációbarát szabályozásának kidolgozásával foglalkozó tanácsadó csoport létrehozására irányuló javaslatot, és tanácsolja, hogy abban az EGSZB egy képviselője is teljes jogú tag legyen.

4. A növekvő innovatív (scale-up) csúcstechnológiai vállalkozások finanszírozására irányuló kiemelt kezdeményezés

4.1. Az EGSZB határozottan üdvözlí az új saját források költségeinek EU-szerte történő csökkentése érdekében javasolt valamennyi intézkedést. Ezek közé tartozik a szellemi tulajdon-jogok biztosítékként való felhasználásának lehetősége, valamint a tőzsdei jegyzésre vonatkozó új jogszabályra irányuló javaslat, amely – a befektetővédelem és a piaci integritás biztosítása mellett – egyszerűsíti és lazítja az egyes vállalat típusokra vonatkozó kezdeti és folyamatos tőzsdei jegyzési követelményeket a költségek csökkentése és a kibocsátók jogbiztonságának növelése érdekében.

4.2. Az EGSZB megállapítja, hogy Európának olyan szellemi tulajdon-jogi rendszerrel kell rendelkeznie, amely megfelelő egyensúlyt teremt a nyitott tudomány és a szellemi tulajdon-jogok között. E tekintetben sok induló innovatív vállalkozás rendelkezik alapvető szabványokkal (vagy használ ilyet) (ún. szabványhoz nélkülözhetetlen szabadalom). El kell kerülni – legalább a kkv-k esetében – az arra vonatkozó jogi kötelezettség előírását, hogy alapvető fontosságú ellenőrzést végezzenek az általuk engedélyezni kívánt elengedhetetlen szabadalmak (ún. szabványhoz nélkülözhetetlen szabadalmak) tekintetében. Egy ilyen kötelezettség káros lehet az innovációra nézve, mivel meghosszabbíthatja a tárgyalásokat azáltal, hogy vitákat generál egy olyan szakaszban, amikor az engedélyekből származó bevételek kilátásai még bizonytalanok.

⁽¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Digitális innovációs központok és kkv-k (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 75., 2023.2.28., 82. o.).

4.3. Az EGSZB üdvözli, hogy a nők, valamint a nőkre és az alulreprezentált csoportokra vonatkozó adatok gyűjtésére helyezik a hangsúlyt annak érdekében, hogy célzott politikákat lehessen kidolgozni a nemek közötti és egyéb – az induló innovatív vállalkozásokat is érintő – különbségek megszüntetésére. A nők foglalkoztatásának előmozdítása az innovációs ágazatban központi jelentőségű az európai versenyképesség biztosítása szempontjából, míg a nemek közötti egyenlőségre és a kevésbé képviselt csoportokra vonatkozó mutatószám létrehozása hasznos ismeretszerző eszköz e kérdés kezeléséhez.

4.4. Az EGSZB kiemelten fontosnak tartja, hogy a zöld és digitális átállás megvalósítása érdekében a kkv-k és a már működő közepes piaci tőkeértékű vállalatok is folytassanak innovációs tevékenységet, ezért a napirendbe be kell illeszteni az ezeket a vállalkozásokat ebben a projektben segítő és versenyképességüket előmozdító intézkedéseket. Általánosabban fogalmazva: meg kell teremteni azt az ökoszisztémát, amely lehetővé teszi a hagyományos vállalatok számára is, hogy innovatív vállalatokká alakuljanak át.

4.5. Tekintettel arra, hogy – amint arra az Európai Bizottság is rámutat – a banki termékek jelentik a vállalatok fő finanszírozási forrását, az EGSZB hangsúlyozza az állami forrásból finanszírozott garanciák fontosságát, és arra kéri az Európai Bizottságot, hogy vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy ezen a területen is rendelkezik a Covid19 és az ukrajnai háború ideiglenes keretei között korábban előirányzott intézkedésekről. E tekintetben lehetséges, hogy az állami garanciák vonzzák a hosszú távra tervező és kockázatkerülőbb befektetőket (például a nyugdíjalapokat és az állami befektetési alapokat), amelyek finanszírozását Európában nem használják ki kellőképpen.

4.6. E kiemelt kezdeményezés megvalósítása során az EGSZB sürgeti az Európai Bizottságot, hogy helyezze előtérbe a határokon átnyúló kutatólaboratóriumokat és a különböző egyetemeken létrejött, induló innovatív hasznosító („spin-off”) vállalkozásokat. Az egyetemek közötti széles körű együttműködés valójában az innováció gyakorlati alkalmazásokkal történő elősegítését eredményezheti az alulról felfelé irányuló megközelítés keretében, amely alkalmasabbnak tűnik a kreativitás ösztönzésére.

4.7. Az EGSZB sürgeti továbbá az Európai Bizottságot, hogy az uniós támogatást egyes ágazatokra (pl. chippek, megújuló energia stb.) összpontosítsa annak érdekében, hogy ott támogassa az alkalmazott kutatást, ahol az Unió stratégiai céljainak megvalósításához arra valóban szükség van.

4.8. A tőke költségek csökkentése és az adórendszerek harmonizálása mellett az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy fontolja meg a bizonyos stratégiai jelentőségű induló innovatív vállalkozások növekedésének támogatására szolgáló speciális uniós, „a növekedési fázisban lévő vállalkozások számára nyújtott finanszírozás” bevezetését. Ez csökkentheti az úgynevezett „gyilkos felvásárlások” vagy a külföldre költözés vonzerejét is, mivel így az alapítók eladás vagy áttelepülés nélkül is elősegíthetik a vállalatuk fejlődését.

4.9. Az EGSZB sürgeti az Európai Bizottságot, hogy fontolja meg egy európai digitális piactér létrehozását, ahol az induló innovatív vállalkozások EU-szerte kapcsolatba léphetnek a potenciális befektetőkkel. Egy ilyen piactér leküzdhetné azokat a nehézségeket, amelyekkel az induló innovatív vállalkozásoknak – különösen a kisebb tagállamokban – szembe kell nézniük a helyi befektetők megtalálása és a jelentős likviditáshoz való időben történő hozzáférés során.

4.10. Az EGSZB hangsúlyozza a technológiai infrastruktúra fontosságát a csúcstechnológias induló innovatív vállalkozások technológiáinak bővítése kapcsán. Következésképpen az említett hozzáférést jobban támogatni kell, és meg kell könnyíteni. Az államilag finanszírozott infrastruktúrák és adatok esetében érdemes nyílt és megkülönböztetésmentes hozzáférésre vonatkozó kötelezettségeket előírni.

5. A deep tech innováció kísérleti terek és közbeszerzések útján történő támogatására vonatkozó kiemelt kezdeményezés

5.1. Az EGSZB üdvözli a szabályozói tesztkörnyezetekről, próbapadokról és élő laboratóriumokról szóló iránymutatásokat tartalmazó dokumentum közzétételét a kísérletezésnek az EU-ba való vonzása érdekében, csakúgy mint a bevált gyakorlatoknak a harmonizáció előmozdítása érdekében történő terjesztését a tagállamokban.

5.2. Az EGSZB üdvözli továbbá, hogy a kutatáshoz, fejlesztéshez és innovációhoz (K+F+I) nyújtott állami támogatás keretében új szabályt vezettek be, amely lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy több tesztelési és kísérleti létesítményt finanszírozzanak. Ebben az összefüggésben az EGSZB azt javasolja, hogy a kisebb vagy szegényebb tagállamok büntetésének elkerülése érdekében határozzák meg a támogatható nemzeti közfinanszírozás felső határát, vagy pedig biztosítsanak célzott és kiegészítő európai finanszírozást azon tagállamok számára, amelyek nem tudnak részt venni az állami támogatásokért folytatott versenyben. Javasolja továbbá, hogy a nemzeti értelmezések harmonizálása érdekében tegyenek közzé európai iránymutatásokat azokban az esetekben, amikor azok eltérhetnek egymástól.

5.3. Az EGSZB hangsúlyozza a kísérleti és tesztelési infrastruktúra finanszírozásának fontosságát az induló innovatív vállalkozások technológiáik korszerűsítésében történő segítése és a laboratóriumok és a kereskedelmi alkalmazások közötti szakadék áthidalása érdekében. E tekintetben üdvözli a „tesztelési és kísérleti létesítmények” új fogalmának az állami támogatásokról szóló általános csoportmentességi rendelet felülvizsgálatának tervezetében történő szerepeltetését. Különösen a tesztelési és kísérleti létesítmények fogalmát kell megkülönböztetni a köznyelvben „technológiai infrastruktúráknak” nevezett létesítményekétől. Ebben a tekintetben az elterjedt gazdasági felhasználás lehet a megkülönböztető elem. Ezenkívül a bejelentési küszöbértékeket 20 millió euróra kell kiegyenlíteni mind a tesztelési és kísérleti létesítmények, mind a technológiai infrastruktúrák esetében, és kedvezményrendszerrel kell rendelkezni azon vállalatok számára, amelyek a beruházási költségek legalább 5 %-ával járulnak hozzá a tesztelési és kísérleti létesítmények beruházási költségeihez.

5.4. Az EGSZB üdvözli a közbeszerzésekre vonatkozó kezdeményezést is. Ezzel összefüggésben javasolja egy olyan mechanizmus bevezetésének megfontolását, amely biztosítja legalább egy induló innovatív vállalkozás részvételét a leginnovatívabb közbeszerzésekben.

5.5. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a folyamatos kutatásfejlesztés elősegítése érdekében fontos, hogy az induló innovatív vállalkozások találmányaira szilárd szellemi tulajdonjogi rendszer vonatkozzon. Amennyiben a kereskedelmi partnerek a korai szakaszban a tudományos eredményekre vonatkozó kizárólagosságot igényelnek (ami a tudományos laboratóriumok támogatásához és a velük való együttműködéshez kizárólagosságot tesz szükségessé), fennáll annak a veszélye, hogy ezeket az eredményeket a tudományos laboratóriumok nem fogják továbbfejleszteni, mivel azok a továbbiakban nem bírnak gazdasági jelentőséggel.

6. Az európai innovációs ökoszisztémák innovációjának Uniószerte történő felgyorsítására és megerősítésére, valamint az innovációs szakadék kezelésére irányuló kiemelt kezdeményezés

6.1. Az EGSZB sürgeti az Európai Bizottságot, hogy ösztönözze a beruházások interregionális dimenzióját és különösen üdvözli, hogy az EU fő prioritásaihoz (például a fenntarthatósághoz) kapcsolódó bizonyos interregionális innovációs projekteknek elsőbbséget biztosítsanak a kevésbé innovatív és az innovatívabb régiók közös részvételével.

6.2. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy az innováció a teljes kutatási és fejlesztési láncra támaszkodik – a kíváncsiságon alapuló kutatástól az alkalmazott kutatáson és fejlesztésen át az oktatásig és képzésig –, és a politikai, kulturális és társadalmi-gazdasági rendszerek által meghatározott, az innováció elfogadásához szükséges kapacitásoktól és erőforrásoktól függ. Ebben a tekintetben az EGSZB kiemeli, hogy a strukturális innováció és az új, alkalmazott ötletek kifejlesztése érdekében fontos, hogy az állami támogatásból ne csak a már piaci szakaszba jutott projektek részesüljenek, hanem a felsőoktatás, ezen belül (az innováció felgyorsítása szempontjából kulcsfontosságú) szakmai képzés és az innovációs laboratóriumok is. E cél elérése érdekében az Európai Bizottság kijelölhetne néhány kísérleti kutatóközpontot és egyetemet.

6.3. Az EGSZB üdvözli továbbá, hogy az Európai Bizottság támogatja a tagállamokat a közös európai érdekeket szolgáló, határokon átnyúló, fontos projektek kidolgozásában, hangsúlyozva a kutatási szakasz támogatásának fontosságát, mivel az innováció helyi folyamat, amelyet egy alulról felfelé irányuló foratókönyv szerint a kezdetektől támogatni kell, összhangban az Európa jövőjéről szóló konferencia végleges jelentésével (12. és 35. javaslat). Következésképpen mind a kutatási tevékenységeket, mind a kutatók szakmai fejlődését finanszírozni kell. A nyilvánosan támogatott kutatási eredményeknek nyitva kell állniuk az innovátorok számára további fejlesztések céljából, lehetőség szerint az Innospace platformon keresztül.

6.4. Az EGSZB üdvözli egy olyan útmutató dokumentum közzétételét, amelynek célja segítséget nyújtani az érintett hatóságoknak a legmegfelelőbb európai stratégiai program kiválasztásában. Hangsúlyozza továbbá annak fontosságát, hogy a stratégiai programokat ne „zárt részekként” dolgozzák ki, hanem vegyék figyelembe egymást kiegészítő jellegüket, és lehetőség szerint horizontálisan alkalmazzák azokat.

7. A deep tech tehetségek támogatására, vonzására és megtartására irányuló kiemelt kezdeményezés

7.1. Az EGSZB üdvözli ezt a kezdeményezést, amely a lehetőségek bővítésére és a munkaadók és a tehetségek európai szintű összekapcsolására irányul.

7.2. Az EGSZB különösen üdvözli azt a felvetést, hogy mérlegeljék a részvényopciók kedvezőbb uniós adóügyi kezelésének lehetőségét.

7.3. Az EGSZB sürgeti az Európai Bizottságot, hogy a tehetségek szabad mozgása előtt álló akadályok elkerülése érdekében fordítson figyelmet a határon túlra költöző tehetségek adózási helyzetére.

7.4. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy hangolja össze a tehetséggondozást célzó nemzeti kezdeményezéseket.

8. A szakpolitikai döntéshozatali eszközök javítására irányuló kiemelt kezdeményezés

8.1. Az EGSZB üdvözli, hogy az Európai Bizottság szilárdabb és összehasonlíthatóbb adatbázisokat és közös adattaxonómiát kíván kidolgozni, valamint azt, hogy a bevált gyakorlatokat strukturált módon szándékozik terjesztetni az Európai Innovációs Tanács fórumán keresztül.

8.2. Az EGSZB üdvözli továbbá az Európai Bizottság azon szándékát, hogy a bevált gyakorlatok megosztásával Unió-szerte összegyűjtse a szabályozási kísérleti terek és a rugalmas jogi keretek jó példáit, és iránymutatásokat tegyen közzé a kormányok számára ezek alkalmazásáról. Az EGSZB arra ösztönzi az Európai Bizottságot, hogy használja ezeket az eszközöket a szabályozási széttagoltság és a tagállamok közötti különbségek leküzdésére.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye –

a) Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az egységes piaci szükséghelyzeti eszköz létrehozásáról és a 2679/98/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről

(COM(2022) 459 final – 2022/0278 (COD))

b) Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az (EU) 2016/424, az (EU) 2016/425, az (EU) 2016/426, az (EU) 2019/1009 és a 305/2011/EU rendeletek az egységes piaci szükséghelyzet miatt szükséges megfelelésértékelésre, közös előírások elfogadására és piacfelügyeletre vonatkozó szükséghelyzeti eljárások tekintetében történő módosításáról

(COM(2022) 461 final – 2022/0279 (COD))

c) Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a 2000/14/EK, a 2006/42/EK, a 2010/35/EU, a 2013/29/EU, a 2014/28/EU, a 2014/29/EU, a 2014/30/EU, a 2014/31/EU, a 2014/32/EU, a 2014/33/EU, a 2014/34/EU, a 2014/35/EU, a 2014/53/EU és a 2014/68/EU irányelvnek az egységes piaci szükséghelyzet miatt szükséges megfelelésértékelésre, közös előírások elfogadására és piacfelügyeletre vonatkozó szükséghelyzeti eljárások tekintetében történő módosításáról

(COM(2022) 462 final – 2022/0280 (COD))

(2023/C 100/14)

Előadó: **Andrej ZORKO**

Társelőadó: **Janica YLIKARJULA**

Felkérés:	a) Európai Parlament, 2022.11.9. a) az Európai Unió Tanácsa, 2022.11.11. b) Európai Parlament, 2022.11.21. b) az Európai Unió Tanácsa, 2022.11.24. c) Európai Parlament, 2022.11.21. c) az Európai Unió Tanácsa, 2022.11.30.
Jogalap:	a) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 114., 21., 45. és 304. cikke b) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 114. és 304. cikke c) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 91., 114. és 304. cikke
Illetékes szekció:	„Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.10.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	208/0/1

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB támogatja, hogy az Európai Bizottság létre akar hozni egy egységes piaci szükséghelyzeti eszközt az olyan jövőbeli válságok leküzdése érdekében, amelyek hatással lehetnek az egységes piac működésére és vállalkozásaira, valamint az uniós polgárok jólétére. Az EGSZB támogatja azokat az intézkedéseket, amelyek célja az áruk, a szolgáltatások és a személyek szabad mozgásának biztosítása, valamint az Unión belüli korlátozások megelőzése válság idején is. Az egységes piaci szükséghelyzeti eszköznek prioritásként kell kezelnie a tagállamok közötti információmegosztást, együttműködést, kommunikációt és szolidaritást. Alapvető fontosságúak a tagállamok közötti jobb igazgatási együttműködésre és átláthatóságra irányuló intézkedések, ugyanakkor az EGSZB sajnálja, hogy nincs következménye annak, ha a tagállamok nem teljesítik a követelményeket.

1.2. A közös megközelítés biztosítása érdekében a válságreagálásnak gyorsnak, ideiglenesnek, megfelelően célzottnak és uniós szinten koordinálnak kell lennie. Figyelembe kell vennie, hogy a válság milyen hatásokkal jár a vállalkozásokra és az uniós polgárok jólétére, és meg kell teremtenie a jövőben reziliensebbé váló társadalom és gazdaság feltételeit. A hangsúlyt egyértelműen az áruk, a szolgáltatások és a személyek válság idején történő szabad mozgására, valamint arra kell helyezni, hogy enyhítsék a válságnak az emberek jólétére gyakorolt hatásait, nem pedig az áruk és szolgáltatások előállításával és nyújtásával, valamint az ellátási láncokkal kapcsolatos beavatkozásokra.

1.3. A válságenyhítéshez egyértelmű jogi keretre van szükség az eltérő értelmezések, a széttagolt intézkedések és a szükségtelen jogviták elkerülése érdekében. Az EGSZB szerint a „válság”, a „stratégiai jelentőségű területek”, a „stratégiai jelentőségű áruk és szolgáltatások” és a „válság szempontjából releváns áruk és szolgáltatások” meghatározása nem kellően pontos az említett aggályok eloszlásához, és azt ajánlja, hogy az Európai Bizottság határozza meg pontosabban e fogalmakat.

1.4. A szükséghelyzeti intézkedések nem sérthetik az európai polgárok alapvető jogait, és e jogok – köztük a sztrájkjog – gyakorlása egyetlen ágazatban sem indokolhat válságreagálást. Az Európai Bizottságnak egyértelművé kell tennie, hogy ha a nemzeti jogszabályok alapján kerül sor sztrájkra vagy más szervezett fellépésre, az az egységes piaci szükséghelyzeti eszköz értelmében nem minősülhet válságnak. Hasonlóképpen a vállalkozások esetében is minden válságenyhítő intézkedésnek meg kell felelnie a szükségesség és az arányosság elvének, ami a javaslatban nincs így. Emellett tiszteletben kell tartani a szociális partnerek autonómiáját. Az intézkedések szükségtelen további akadályokat, korlátozásokat és terheket teremthetnek, amelyeket el kell kerülni, különösen válság idején. Az egységes piachoz továbbra is mindenkinek hozzá kell tudnia férnie úgy, hogy közben legyenek szociális és fiskális dömping elleni biztosítékok.

1.5. Az EGSZB úgy véli, hogy a szükséghelyzetek gyors és hatékony reagálást igényelnek. Az EGSZB ezért azt ajánlja, hogy az Európai Bizottság vizsgálja felül a javaslatot a kellően gyors és hatékony válságkezelési megközelítés érdekében. Az EGSZB aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy a javasolt, lépésenkénti megközelítés túlzott adminisztratív terhekkel járhat, ami akadályozhatja annak hatékonyságát.

1.6. Az EGSZB azt javasolja, hogy alakítsanak ki szoros együttműködést az egységes piaci szükséghelyzeti eszközzel foglalkozó tanácsadó csoport és a meglévő uniós stratégiai előrejelzési eszközök között, hogy a globális és regionális események folyamatos nyomon követése és kockázatértékelése alapján előre lehessen jelezni a válsághelyzeteket. A civil társadalom képviselőit is szorosan be kell vonni ebbe a folyamatba, hogy az uniós előrejelzési tevékenységek során fel lehessen használni észrevételeiket és munkájukat.

1.7. Az EGSZB azt javasolja, hogy az egységes piaci szükséghelyzeti eszközzel foglalkozó tanácsadó csoportba megfigyelőként vegyék fel a szociális partnerek és az érintett civil társadalmi szervezet képviselőit is. Az EGSZB kéri továbbá a javasolt tanácsadó csoport szerepének tisztázását, különösen a hasonló jellegű egyéb testületek vonatkozásában.

1.8. A hatékony válságreagálás és a tagállamoknak a döntéshozatali folyamatba való bevonása közötti egyensúly megteremtése érdekében felül kell vizsgálni, hogy a javaslat alapján milyen hatásköröket ruháznak az Európai Bizottságra.

1.9. Fennáll a veszélye annak, hogy a javaslatban az Európai Bizottságra ruházott beavatkozási hatáskörök, mint például a megrendelések rangsorolása és az egyes vállalkozásokkal szemben célzottan alkalmazható szerződés-felülbírálati záradék károsnak bizonyulhatnak az egységes piac működésére nézve. Ezek pusztán létével kiszámíthatatlansági elem jelenik meg. Az EGSZB ezért azt ajánlja, hogy az Európai Bizottság alaposan fontolja meg újra a javaslatot, figyelembe véve azt a kérdést is, hogy mely vállalatok tartoznának a megcélzott körbe, és ki viselné a gyártósorok esetleges átszervezésének költségeit.

1.10. Alapvető fontosságú, hogy az Európai Bizottság vagy a tagállamok a rendkívüli szükségesség és az arányosság elvét követve korlátozzák a vállalatoktól történő adatgyűjtést. A javaslatok némelyike – például a „legfontosabb gazdasági szereplők” listájának a szükséghelyzet bejelentése előtti összeállítása – kockázatot jelent az egyenlő versenyfeltételekre nézve. Az EGSZB aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy ez milyen jelzéseket adhat a piac számára, és összességében milyen hatással lehet a versenyre.

1.11. A nyilvánossággal, a vállalkozásokkal és más szereplőkkel szembeni gyors, könnyen érthető és nyílt kommunikáció kulcsfontosságú az egységes piacon végzett válságkezeléshez. Válság esetén egy erre a célra létrehozott online információs felületnek azonnal működőképesnek kell lennie.

2. A vélemény alapja

2.1. A jól működő egységes piac az EU egyik legjelentősebb eszköze, és létfontosságú annak gazdasága és a jólét társadalmi-gazdasági konvergencia révén történő javítása, valamint annak biztosítása érdekében, hogy a szociális egyensúlytalanságok ne váljanak az európai integráció komoly akadályává⁽¹⁾.

2.2. A közelmúltbeli válságok – például a Covid19-világjárvány és az Ukrajna elleni orosz invázió – megmutatták, hogy előre nem látható zavarok esetén az egységes piac és annak ellátási láncai bizonyos mértékben sebezhetővé válnak. A világjárvány alatti lezárás miatt számos vállalkozás működése szünetelt, lezárták a határokat, megszakadtak az ellátási láncok, zavarok keletkeztek a keresletben, a munkavállalók és a szolgáltatók pedig nem tudtak Európán belül mozogni, ami arra figyelmeztette az embereket, hogy a személyek szabad mozgása szorosan összefügg az áruk és szolgáltatások szabad mozgásával. A válság gyakran különösen az mkkv-kat és az alacsony jövedelmű háztartásokat érinti.

2.3. Mivel a válságok leküzdése érdekében vállalt egyes tagállami intézkedések nem voltak kellően átláthatóak, bizonytalanság alakult ki azok indokoltságával és arányosságával kapcsolatban. Ez gyengítette a kölcsönös bizalmat és szolidaritást, és akadályokat gördített az egységes piac működése elé. Másrészt világosan megmutatkozott a tagállamok közötti együttműködés, nyitottság és párbeszéd jelentősége, valamint a diverzifikált értékláncok értéke. Az uniós belső határok „zöldsávós” határátkelőhelyeken keresztüli nyitva tartását biztosító összehangolt válasz kulcsfontosságúnak bizonyult az alapvető fontosságú utazási és ellátási láncok zavarainak elkerüléséhez.

2.4. Az egységes piaci szükséghelyzeti eszköz más uniós jogalkotási intézkedéseket vagy válságkezelési javaslatokat egészít ki, amelyek például az egészségügyre, a félvezetőkre, az élelmezésbiztonságra és az uniós polgári védelmi mechanizmusra vonatkoznak.

3. Általános megjegyzések

3.1. Az EGSZB üdvözlöi az Európai Bizottság arra irányuló erőfeszítéseit, hogy a meglévő és potenciális válságoknak az egységes piacra, valamint az egységes piac országainak lakosságára és vállalkozásaira gyakorolt negatív hatásai elleni küzdelem érdekében bevezesse az egységes piaci szükséghelyzeti eszközt, és nagyra értékeli annak megerősítését, hogy az egységes piaci szükséghelyzeti eszköz alkalmazása a meglévő, különös szabályként kezelendő válságkezelési eszközök sérelme nélkül történik majd.

3.2. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy az egységes piaci szükséghelyzeti eszköznek biztosítania kell az intézkedések tagállamok közötti jobb koordinációját, fokoznia kell a szolidaritást, fenn kell tartania a négy szabadság érvényesülését, és ki kell használnia az egységes piacot a sürgős megoldást igénylő, váratlan válságok kezelésére. Az EGSZB rámutat arra, hogy a jól működő egységes piac a felkészültség és a válságkezelés hatékony eszköze.

3.3. Egy olyan válság, amely hatással lehet az egységes piac működésére, akadályozhatja a vállalkozásokat, ugyanakkor az Unióban mindenütt jelentős mértékben befolyásolhatja az emberek életét. A válságok leküzdésére javasolt intézkedéseknek ezért mindkét szempontra figyelemmel kell lenniük, továbbá figyelembe kell venniük a digitális és zöld átállás és az igazságos átmenet felé vezető utat, hogy jobban felkészítsék az egységes piacot a jövőbeli sokkokra és válságokra. A jövőbeni egységes piac kiindulópontja csak az erős társadalmi dimenzióval ötvözött szilárd gazdasági alap lehet⁽²⁾.

3.4. Az EGSZB rámutat arra, hogy a válságreakálásnak gyorsnak, ideiglenesnek, arányosnak és megfelelően célzottnak kell lennie, megteremtve a jövő reziliensebb társadalmának és gazdaságának alapjait. Emellett uniós szintű koordinációt igényel ahhoz, hogy elkerülhető legyenek az eltérő nemzeti intézkedések, amelyek akadályozhatják az egységes piac működését.

3.5. Az EU a jövőbeli válságok során új kihívásokkal fog szembesülni. A válságenyhítő intézkedéseknek átláthatónak és – korlátozott alkalmazási körön belül és szigorú kritériumok alapján – könnyen bevezethetőnek, valamint gyorsan alkalmazandónak kell lenniük, ami egyértelmű uniós szintű jogi keretet tesz szükségessé. Az eszköznek kiterjedt és súlyos válság esetén meg kell védenie az Unió vállalkozásait és lakosait, valamint az egységes piac szabadságait, ellenőriznie kell a nemzeti és uniós válságellenes intézkedéseket a szükségesség, az arányosság és a megkülönböztetésmentesség alapelveinek való megfelelés érdekében, valamint biztosítania kell a valós idejű igazgatási együttműködést és a vállalkozások és a magánszemélyek információkhoz való hozzáférést.

(1) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Új európai iparstratégia (COM(2020) 102 final) (HL C 364., 2020.10.28., 108. o.).

(2) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Egységes piac mindenki számára (feltáró vélemény) (HL C 311., 2020.9.18., 19. o.).

3.6. Az EGSZB aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy az egységes piaci szükséghelyzeti eszközben meghatározott, lépésenkénti válságkezelési eljárás túlzottan időigényes, és lassítja a döntéshozatali folyamatot ahelyett, hogy gyorsan reagálna a válságra.

3.7. Egy adott jövőbeli válság terjedelmét és típusát lehetetlen megjósolni. Ugyanakkor a válságkezelés akkor a leghatékonyabb és a legkevésbé invazív, ha arra a válság korai szakaszában kerül sor. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy fontos a stratégiai előrejelzés az EU-ban, és továbbra is határozottan üdvözli, hogy az előrejelzési módszertant beépítik az uniós politikai döntéshozatali folyamatba. Az egységes piaci szükséghelyzeti eszközben javasolt eszközök mellett szoros együttműködést is ki kell alakítani a tanácsadó csoport és a meglévő uniós stratégiai előrejelzési mechanizmusok között, hogy előre lehessen jelezni a jövőbeli válságokat – még hozzá olyan aktuálisan zajló globális és regionális események alapján, amelyek képesek jelentős mértékben megzavarni az egységes piac működését úgy, hogy a piac működése nem tekinthető rendesnek. A tanácsadó csoportot nemcsak az olyan események értékelésével kell megbízni, amelyekre a tagállamok figyelmeztetik az Európai Bizottságot, hanem azzal is, hogy a globális és regionális események nyomon követése és kockázatértékelése során folyamatosan működjön együtt azokkal, akik a stratégiai előrejelzést végzik az EU-ban. Mivel a stratégiai előrejelzés részvételen alapuló folyamat, az EGSZB bízik abban, hogy szinergiákra fognak törekedni és hogy az összes uniós intézmény – köztük az EGSZB-t is – strukturáltan bevonják a folyamatba ⁽³⁾.

3.8. A javaslat célja, hogy az egységes piacot és annak ellátási láncait érintő valamennyi jelentős válságot lefedje attól a néhány kivételtől eltekintve, amelyekre vonatkozóan az EU saját intézkedéseket hozott vagy készít elő. A széles alkalmazási kör jelentős kihívásokkal jár. Az EGSZB kiemeli, hogy az egységes piaci szükséghelyzeti eszköz megköveteli a válság egyértelműbb meghatározását, amelynek eltérő értelmezése nem engedhető meg. Emellett a „stratégiai jelentőségű területek”, a „stratégiai jelentőségű áruk és szolgáltatások” és a „válság szempontjából releváns áruk és szolgáltatások” fogalom meghatározása is nagyon tág. Az EGSZB úgy véli, hogy a sürgősségi intézkedések arányosságának és megfelelő célzottságának biztosítása érdekében ezeknek a fogalom meghatározásoknak egyértelműnek kell lenniük. Az egyértelmű és pontos fogalom meghatározások hiánya jogbizonytalanságot és jogvitákat eredményezhet az egységes piacon belül.

3.9. Az egységes piaci szükséghelyzeti eszköz szerinti valamennyi meghatározásnak és válságreakálásnak arányosnak kell lennie, és nem vezethet szükségtelen adminisztratív terhekhez. Az eszközt különösen akkor szabad igénybe venni, ha az egységes piacon sürgős beavatkozást igénylő, átmeneti válság áll fenn, ideértve a négy szabadságot érintő regionális válságokat is. Ennek megfelelően az eszköz használatának időben korlátozottnak kell lennie, és nem engedhető meg, hogy állandó jellegűvé váljon. A javaslat felhatalmazást ad az Európai Bizottságnak a válságprotokollok tekintetében, amelyeket alaposan újra át kell gondolni, és egyensúlyt kell teremteni a hatékony válságreakálás és a tagállamok együttes fellépések iránti teljes elkötelezettsége között.

3.10. Alapvető fontosságú annak felismerése, hogy egy helyzet válságreakálást tesz szükségessé, és ugyanilyen fontos a szükséghelyzetekből eredő problémák megfelelő kezelése is. A szükséghelyzeti intézkedések nem akadályozhatják az európai polgárokat alapvető jogaik gyakorlásában, különös tekintettel a nemzetközi megállapodásokban és egyezményekben elismert jogokra. Az EU-nak még válság idején is elkötelezettnek kell maradnia az alapvető emberi jogok védelme mellett. Hasonlóképpen a vállalkozások esetében is minden válságenyhítő intézkedésnek meg kell felelnie a szükségesség és az arányosság alapelveinek, ami a javaslatban nincs így.

3.11. A válság szempontjából releváns áruk meghatározása és szabályozása önmagában is olyan bizonytalanságot teremthet az egységes piacon, amely korlátozza annak működését, mivel nem lehet tudni, hogy egy jövőbeli válságban melyek lesznek a válság szempontjából releváns áruk. Az EGSZB megérti azt a szándékot, hogy a javaslat részeként az Európai Bizottságra ruházzanak bizonyos hatásköröket, ugyanakkor kénytelen hangot adni aggodalmának az Európai Bizottságnak a javaslatban meghatározott beavatkozási hatáskörei miatt, ideértve az üzleti szempontból érzékeny információk nyilvánosságra hozatalát és a megrendelések rangsorolását, valamint ezen belül a szerződés-felülbírási záradékot. Az áruk és szolgáltatások előállítása és nyújtása, valamint ellátási láncok elsősorban a piaci szereplők hatáskörébe tartoznak, és a vállalatok és kormányok rendszeres vészhelyzeti tervezésének és felkészültségének részét képezik.

3.12. Az EGSZB meg van győződve arról, hogy válság idején el kell kerülni az Unión belüli akadályok és korlátozások bevezetését. Ennek sikeréhez az eszköznek – a nemzeti hatáskörök tiszteletben tartása mellett – a válsággal kapcsolatos intézkedések elfogadásakor biztosítani kell a tagállamok közötti fokozott információcserét, koordinációt és szolidaritást. Az EGSZB teljes mértékben támogatja az egységes piac szabadságaira vonatkozó tiltott korlátozások felsorolását. Az EGSZB ugyanakkor sajnálja, hogy nincs egyértelmű következménye annak, ha a tagállamok nem teljesítik a követelményeket.

⁽³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak: 2021. évi stratégiai előrejelzési jelentés – Az EU cselekvési képessége és cselekvési szabadsága (COM(2021) 750 final) (HL C 290., 2022.7.29., 35. o.).

3.13. Az egységes piacon egyenlőtlenül oszlik meg az olyan meghatározott áruk előállítása és értékesítése, amelyek nélkülözhetetlenek lehetnek egy adott válság leküzdéséhez. Az adott válságtól függően a vállalkozásokat és a magánszemélyeket az EU különböző területein eltérő mértékű hatások érhetik még akkor is, ha uniós szintű válságról van szó. Az ilyen helyzetek kezelése során alapvető fontosságú a tagállamok közötti szolidaritás. A válságreagálási eszköztárnak ezért arra kell törekednie, hogy visszaszorítsa a protekcionizmust, amely széttagolná az egységes piacot, és akadályozná a kritikus áruk és szolgáltatások áramlását az EU vállalkozásaihoz és lakosaihoz.

3.14. Az EGSZB azt ajánlja, hogy az Európai Bizottság értékelje a közelmúltbeli válságok tanulságait, hogy azokat a jövőre nézve mintaként használja fel. A világválság alatt a „zöld sávok” bevezetése számos költséges szűk keresztmetszetet enyhített, különösen az áruk, de a szolgáltatások Unión belüli mozgásával kapcsolatban is. Emellett a közös uniós digitális Covid19-igazolvány viszonylag gyors elfogadása segítette helyreállítani az egységes piacon belüli mobilitást a határokon átnyúló szolgáltatást nyújtó szolgáltatók, a migráns munkavállalók és az üzleti utazók számára. Az EU technikai segítségnyújtása szintén hozzájárult az intézkedések egységesebb végrehajtásához.

3.15. Az EGSZB egyetért az Európai Bizottsággal abban, hogy az uniós szintű intézkedéseket a tagállamokkal közösen kell koordinálni. Ahol csak lehetséges, a tagállamokban közös megközelítést kell alkalmazni. A széttagolt megközelítés további akadályokat gördítene az egységes piac elé, hátráltatná az innovációt, a beruházásokat, a munkahelyteremtést és a társadalmi kohéziót, illetve hátrányos lenne az életminőség szempontjából is. Még válság idején is fontos, hogy az egységes piac – szociális és fiskális dömping elleni hatékony biztosítékok mellett – mindenki számára hozzáférhető legyen⁽⁴⁾.

3.16. A vállalkozásokat és a magánszemélyeket arra is ösztönözni kell, hogy a lehető legnagyobb mértékben igazodjanak a válság utáni, magasabb energiaköltségek jelentette valósághoz, valamint az éghajlatváltozás hatásaihoz. Minden szükséghelyzeti intézkedésnek összhangban kell lennie az EU éghajlat-politikai célkitűzéseivel és azzal, ahogy el akarjuk érni a klímasemlegességet, alkalmazása esetén pedig ki kell jelölnie az ezek eléréséhez, valamint az egységes piac ellenállóbbá tételéhez vezető utat. A szükséghelyzeti reagálás során azt is szem előtt kell tartani, hogy mindig fennáll az esély egy olyan válságra, amely különbségeket eredményez az uniós országok között a gazdasági fejlődés, a szociális garanciák és a jólét szintje⁽⁵⁾ tekintetében, és ezért a szükséghelyzeti reagálást úgy kell kialakítani, hogy az ilyen hatásokat el lehessen kerülni.

3.17. A nyilvánossággal, a vállalkozásokkal és más szereplőkkel folytatott gyors, könnyen érthető és nyílt kommunikáció az egységes piacon végzett válságkezelés kulcsfontosságú eleme. A helyi szereplők segítése érdekében az EGSZB azt ajánlja, hogy válság esetén legyen azonnal működőképes egy közös, erre a célra létrehozott online információs felület, amelyet rendszeresen frissítenek, és amely megbízható információkat tartalmaz a válságról és a meghozott intézkedésekről. Az eszköznek átláthatóságot kell biztosítania a polgárok és a vállalkozások számára azzal a kapcsolattal, hogy milyen intézkedések vannak a tagállamokban a szabad mozgásuk fenntartásának támogatására. A szükséghelyzeti intézkedésekről egyértelműen kell kommunikálni annak érdekében, hogy azok ne okozzanak zavart vagy további akadályokat az egységes piac működésében. Az EGSZB úgy véli, hogy a szociális partnerek és a civil társadalom fontos szerepet játszhatnak ebben.

3.18. Az eszköz végrehajtásához az érdekelt felekkel való szoros együttműködésre is szükség van, figyelembe véve, hogy a gyakorlatban az intézkedéseket a civil társadalom szereplői hajtják végre. Ők ismerik a legjobban a működő intézkedéseket és eljárásokat is. A polgárokat, a fogyasztókat és a vállalkozásokat képviselő szervezett testületek proaktív bevonásával meg kell erősíteni az egységes piac irányítási infrastruktúráját⁽⁶⁾. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy vonja be a szociális partnereket, a civil társadalmi szervezeteket és a szakértőket a kockázatértékelési és -ellenőrzési folyamatokba, valamint a válságintézkedések kidolgozásába és koordinálásába.

4. Részletes megjegyzések

4.1. Az intézkedéseknek a lehető legnagyobb mértékben a meglévő eszközökre kell épülniük az értesítések, szabványok stb. tekintetében. Arra kell összpontosítani, hogy válság kitörésekor egyértelművé tegyék és megkönnyítsék gyors és hatékony felhasználásukat az egységes piac működésének megőrzése érdekében.

⁽⁴⁾ Lásd a 2. lábjegyzetet.

⁽⁵⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – a) A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az egységes piaci szabályok végrehajtásának és érvényesítésének javítására vonatkozó hosszú távú cselekvési terv (COM(2020) 94 final) b) A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A belső piaci akadályok azonosítása és kiküszöbölése (COM(2020) 93 final) (HL C 364., 2020.10.28., 116. o.).

⁽⁶⁾ Lásd a 2. lábjegyzetet.

4.2. Az eszköznek figyelembe kell vennie a gyorsított megfelelőségértékelést, a közbeszerzés összehangolását és a válság szempontjából kritikus fontosságú áruk és szolgáltatások piacfelügyeletét. Ugyanakkor azt is figyelembe kell vennie, hogy a meglévő uniós irányelvek jelenleg is számos olyan lehetőséget kínálnak, amelyek szükséghelyzetben igen gyors beszerzést tesznek lehetővé.

4.3. A szükséghelyzeti intézkedések nem korlátozhatják az uniós polgárok alapvető jogait, és e jogok – köztük a sztrájkjog – gyakorlása egyetlen ágazatban sem jelenthet olyan körülményt, amely az egységes piaci szükséghelyzeti eszköz szerinti válságreakálást tesz szükségessé. Az EGSZB meg van győződve arról, hogy a sztrájkok jogi szabályozása a tagállamok hatáskörébe tartozik, és ha a sztrájkra vagy más szervezett fellépésre a nemzeti jogszabályok alapján kerül sor, az nem minősülhet válságnak az egységes piaci szükséghelyzeti eszköz értelmében.

4.4. Alapvető fontosságú, hogy az Európai Bizottság vagy a tagállamok a rendkívüli szükségesség és az arányosság elvét követve korlátozzák a vállalatoktól történő adatgyűjtést. Nem szabad kötelezővé tenni a vállalkozások számára az üzleti szempontból érzékeny információk közzétételét, a megrendelések rangsorolását és a szerződés-felülbírási záradékot, mivel azok a válságok megoldására irányuló proaktív intézkedések ellen hatnak. A javaslatok némelyike – például a „legfontosabb gazdasági szereplők” listájának a szükséghelyzet bejelentése előtti összeállítása – kockázatot jelent az egyenlő versenyfeltételekre nézve. Az EGSZB aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy ez milyen jelzéseket adhat a piac számára, és összességében milyen hatással lehet a versenyre.

4.5. Az EGSZB úgy véli, hogy a javaslat 3. cikkében meghatározott tanácsadó csoportnak teljes mértékben fel kell használnia a szociális partnerek, illetve a releváns civil társadalmi szervezetek ismereteit és tapasztalatait, ők ismerik ugyanis a legközelebről az egységes piaci napi „helyi” körülményeit. Noha fontos, hogy a tanácsadó csoportban az EU és a tagállamok valamennyi érintett politikai döntéshozója, illetékes hatósága és ügynöksége helyet kapjon, az EGSZB úgy véli, hogy a szociális partnerek elválaszthatatlanul kapcsolódnak az egységes piachoz, és a tanácsadó csoportba alapértelmezés szerint megfigyelőként be kell vonni őket egy olyan civil társadalmi szervezettel (például egy fogyasztói szervezettel) együtt, amely tanácsot ad, végrehajtja és nyomon követi az egységes piaci szükséghelyzeti eszköz keretében hozott gyakorlati intézkedéseket.

4.6. A 13. cikkel összhangban az EGSZB úgy véli, hogy szolidaritást kell teremteni a tagállamok között, például a stratégiai tartalékok biztosítása során. Az EGSZB ezért támogatja az Európai Bizottság azon ajánlását, hogy a tagállamok lehetőség szerint célzottan osszák el a stratégiai tartalékokat.

4.7. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy gondolja át újra a munkavállalók szabad mozgása korlátozásának a 17. cikkben javasolt lehetőségét, amikor a határ mentén ingázó munkavállalókról van szó, mivel – ahogy azt már jeleztük – a szabad mozgásuk korlátozása kedvezőtlen hatással lehet az egységes piacra.

4.8. Az EGSZB úgy véli, hogy a javaslat nem határozza meg egyértelműen, hogy milyen a kölcsönhatás a javaslatban szereplő tanácsadó csoport és a már létrehozott válságkezelési csoportok, például az egységes piaci szabályainak érvényesítésével foglalkozó munkacsoport, az egységes piaci információs eszköz és az élelmiszerválság kezelésére szolgáló platformok között. Az Európai Bizottságnak el kell kerülnie a különböző válságkezelő szervek joghatósága közötti átfedéseket, amelyek szükségtelen adminisztrációt eredményeznének és lelassítanák a válságkezelést.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a digitális elemeket tartalmazó termékekre vonatkozó horizontális kiberbiztonsági követelményekről és az (EU) 2019/1020 rendelet módosításáról

(COM(2022) 454 final – 2022/0272 (COD))

(2023/C 100/15)

Előadó: **Maurizio MENSI**

Társelőadó: **Marinel Dănuț MUREȘAN**

Felkérés:	Európai Parlament, 2022.11.9. Az Európai Unió Tanácsa, 2022.10.28.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 114. cikke
Illetékes szekció:	„Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.10.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	177/0/0

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottságnak a kiberezilienciáról szóló jogszabályra (Cyber Resilience Act – kiberezilienciáról szóló jogszabály) irányuló javaslatát, amelynek célja, hogy magasabb szintű kiberbiztonsági normákat határozzon meg és megbízható rendszert hozzon létre a gazdasági szereplők számára, továbbá biztosítsa a piacon forgalmazott termékek biztonságos használatát az uniós polgárok számára. A kezdeményezés az európai adatstratégia része, amely megerősíti az adatok, köztük a személyes adatok biztonságát és az alapvető jogokat, ami digitális társadalmunk alapvető követelménye.

1.2. Az EGSZB alapvető fontosságúnak tartja a kibertámadásokra adott kollektív válasz megerősítését és a nemzeti szintű kiberbiztonság harmonizálási folyamatát az operatív szabályok és eszközök tekintetében annak elkerülése érdekében, hogy az eltérő tagállami megközelítések jogbizonytalanságot és akadályokat teremtsenek.

1.3. Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottság kezdeményezését, amely nemcsak a kibertámadások által a vállalkozások számára okozott jelentős költségek csökkentéséhez tud majd hozzájárulni, hanem a polgárok/fogyasztók számára is lehetővé fogja tenni alapvető jogaik, például a magánélet védelmének erősítését. Az Európai Bizottság azt állítja, hogy tanúsító hatóságok által nyújtott szolgáltatások esetében figyelembe veszik a kkv-k sajátos igényeit; az EGSZB azonban rámutat arra, hogy tisztázni kell az alkalmazandó kritériumokat.

1.4. Az EGSZB fontosnak tartja hangsúlyozni, hogy bár üdvözlendő, hogy a kiberezilienciáról szóló jogszabály gyakorlatilag minden digitális termékre kiterjed, a gyakorlati alkalmazásával kapcsolatban problémák merülhetnek fel, mivel jelentős és összetett ellenőrzési és felügyeleti munkát igényel. Ezért meg kell erősíteni a nyomon követésre és ellenőrzésre szolgáló eszközöket.

1.5. Az EGSZB megjegyzi, hogy pontosan tisztázni kell a kiberezilienciáról szóló jogszabály tárgyi hatályát, különös tekintettel a digitális elemeket és szoftvereket tartalmazó termékekre.

1.6. Az EGSZB megjegyzi, hogy a gyártóknak jelenteniük kell egyrészt a termékek biztonsági részeit, másrészt pedig az esetleges biztonsági eseményeket, és ezekről tájékoztatniuk kell az Európai Unió Kiberbiztonsági Ügynökséget (ENISA). E tekintetben fontos, hogy az ügynökség rendelkezzen a rábízott releváns és érzékeny feladatok pontos és hatékony ellátásához szükséges erőforrásokkal.

1.7. Az értelmezési bizonytalanságok elkerülése érdekében az EGSZB azt javasolja, hogy az Európai Bizottság dolgozzon ki iránymutatásokat a gyártók és a fogyasztók számára az alkalmazandó konkrét szabályokról és eljárásokról, mivel úgy tűnik, hogy a javaslat hatálya alá tartozó számos termékre más kiberbiztonsági jogszabályok is vonatkoznak. E tekintetben az is fontos lenne, hogy különösen a kkv-k és az mkkv-k kapjanak minősített szakértői támogatást, amely képes speciális szakmai szolgáltatásokat nyújtani.

1.8. Az EGSZB megjegyzi, hogy nem egészen egyértelmű a kiberrezilienciáról szóló jogszabály szerinti tanúsító hatóságok és a kiberbiztonság tanúsítására más szabályozási elvárások alapján felhatalmazott szervek közötti kapcsolat. Elvileg ugyanaz az operatív koordinációs probléma merül fel az e javaslat által előirányzott felügyeleti hatóságok és az ugyanazon termékekre vonatkozó más jogszabályok alapján már működő felügyeleti hatóságok között is.

1.9. Az EGSZB megjegyzi, hogy a javaslat jelentős számú tevékenységet és felelősséget ír elő a tanúsító hatóságok számára, amelyek gyakorlati működését biztosítani kell. Ennek célja annak megakadályozása is, hogy a kiberrezilienciáról szóló jogszabály a bürokratikus terhek növekedéséhez vezessen, és ezáltal hátrányos helyzetbe hozza azokat a gyártókat, akiknek egy sor további tanúsítási követelménynek kell megfelelniük ahhoz, hogy folytathassák tevékenységüket a piacon.

2. A javaslat elemzése

2.1. Az Európai Bizottság a kiberrezilienciáról szóló jogszabályra (Cyber Resilience Act – CRA) irányuló javaslattal kívánja átfogó és horizontális módon racionalizálni és újrafogalmazni, ugyanakkor a technológiai újítások fényében aktualizálni is a hatályos kiberbiztonsági jogszabályokat.

2.2. A kiberrezilienciáról szóló jogszabály alapvetően négy célkitűzést követ: biztosítani kívánja, hogy a gyártók a tervezés és fejlesztés szakaszában, valamint a teljes életciklus során növeljék a digitális elemeket tartalmazó termékek biztonságát; biztosítaná a kiberbiztonsági szabályok koherens keretét, megkönnyítve a hardver- és szoftvergyártók számára a követelményeknek való megfelelést; javítaná a digitális elemeket tartalmazó termékek biztonsági jellemzőinek átláthatóságát; és lehetővé tenné a vállalkozások és a fogyasztók számára az említett termékek biztonságos használatát. A javaslat lényegében bevezeti a kiberbiztonságra vonatkozó CE-jelölést, és előírja, hogy ezt a jelölést a kiberrezilienciáról szóló jogszabály által szabályozott valamennyi terméken fel kell tüntetni.

2.3. Horizontális beavatkozásról van szó, amellyel az Európai Bizottság átfogóan kívánja szabályozni az egész témakört, mivel a hatály gyakorlatilag minden digitális elemeket tartalmazó termékre kiterjed. Csak az orvosi és katonai, valamint a polgári repüléssel és a járművekkel kapcsolatos termékek nem tartoznak ide. A javaslat nem terjed ki az SaaS (cloud) típusú szolgáltatásokra sem, kivéve, ha azokat digitális elemeket tartalmazó termékek feldolgozására használják.

2.4. A „digitális elemeket tartalmazó termékek” fogalom meghatározása nagyon tág, és magában foglal minden szoftver- vagy hardverterméket, valamint a termékbe be nem épített, hanem külön forgalomba hozott szoftvert vagy hardvert.

2.5. A rendelet kötelező kiberbiztonsági követelményeket vezet be azokra a termékekre, amelyek életciklusuk során digitális alkotóelemeket tartalmaznak, de nem lép a már meglévő követelmények helyébe. Azok a termékek viszont, amelyeket korábban az eleve hatályos uniós szabványoknak megfelelőnek minősítettek, az új rendelet értelmében is „érvényesnek” minősülnek.

2.6. Az általános elv szerint Európában csak olyan „biztonságos” termékek kerülhetnek forgalomba, amelyek gyártói olyan módon járnak el, hogy ezek a termékek teljes életciklusuk során végig biztonságosak maradjanak.

2.7. Egy termék akkor tekinthető „biztonságos”-nak, ha úgy tervezték és gyártották, hogy a használatához kapcsolódó kiberkockázatoknak megfelelő biztonsági szintet érjen el, ha az értékesítés időpontjában nem rendelkezik ismert biztonsági réssel, ha biztonságos default konfigurációval rendelkezik, ha védve van a tiltott kapcsolatokkal szemben, ha védi az általa gyűjtött adatokat, és ha az adatgyűjtés csak a működéséhez szükséges adatokra korlátozódik.

2.8. Egy gyártó akkor tekinthető alkalmasnak termékei forgalmazására, ha nyilvánosságra hozza termékei különböző szoftverkomponenseinek listáját, új biztonsági rések esetén gyorsan kiadja az ingyenes javításokat, nyilvánosságra hozza és részletesen ismerteti az általa észlelt és megszüntetett biztonsági réseket, és rendszeresen ellenőrzi az általa forgalmazott termékek „megbízhatóságát”. Ezeket és a kiberrezilienciáról szóló jogszabály által előírt egyéb tevékenységeket a termék teljes élettartama alatt vagy a forgalomba hozatalát követően legalább öt éven keresztül kell végezni. A gyártó rendszeres szoftverfrissítésekkel köteles gondoskodni a biztonsági rések kiküszöböléséről.

2.9. A különböző ágazatokban alkalmazott általános elv szerint kötelezettségek terhelik az importőröket és a forgalmazókat is.

2.10. A kiberrezilienciáról szóló jogszabály rendelkezik az úgynevezett „alapvető” termékek és szoftverek tágan meghatározott kategóriájáról, amelyek esetében a gyártó önértékelésére lehet hagyatkozni, ahogyan az a CE-jelölésre vonatkozó tanúsítás más típusai esetében eleve történik. Az Európai Bizottság szerint a forgalmazott termékek 90 %-a ebbe a kategóriába tartozik.

2.11. A szóban forgó termékek azt követően hozhatók forgalomba, hogy a gyártó önértékelést végez kiberbiztonságukról, és benyújtja az erről szóló, a rendelet iránymutatásaiban meghatározott megfelelő dokumentációt. A termék módosítása esetén ugyanannak a gyártónak meg kell ismételnie az értékelést.

2.12. A termékek fennmaradó 10 %-át két másik kategóriába sorolják (I. osztály: kevésbé veszélyes, és II. osztály: veszélyesebb). Ezek forgalomba hozatala nagyobb körültekintést igényel. Ezek az úgynevezett „digitális elemekkel rendelkező kritikus termékek”, amelyek meghibásodása a biztonsági szabályok más, veszélyes és szélesebb körű megsértését eredményezheti.

2.13. Az e két osztályba tartozó termékek esetében az alapvető öntanúsítások csak akkor fogadhatók el, ha a gyártó igazolja, hogy alkalmazta az EU által eleve megadott konkrét piaci szabványokat és biztonsági előírásokat vagy kiberbiztonsági tanúsítványokat. Ellenkező esetben a terméket egy akkreditált tanúsító szervezet tanúsíthatja. Az ilyen tanúsítás a II. osztályú termékek esetében kötelező. A termékek kockázati kategóriákba sorolásának rendszerét a mesterséges intelligenciáról szóló rendeletre irányuló javaslat is tartalmazza.

2.14. A termékek kockázati kategóriákba sorolásának rendszerét a mesterséges intelligenciáról szóló rendeletre irányuló javaslat is tartalmazza. Az alkalmazandó rendelkezésekkel kapcsolatos kétségek elkerülése érdekében a kiberrezilienciáról szóló jogszabály a digitális elemekkel rendelkező termékeket olyan termékeknek tekinti, amelyek a javaslat szerint egyidejűleg a „nagy kockázatú MI-rendszerek” kategóriájába tartoznak. Az ilyen termékeknek általában meg kell felelniük az MI-rendeletben meghatározott megfelelőségértékelési eljárásnak, a „kritikus digitális termékek” kivételével, amelyekre a „kiberrezilienciáról szóló jogszabály alapvető követelményei mellett” a kiberrezilienciáról szóló jogszabály megfelelőségértékelési eljárásait kell alkalmazni.

2.15. A kiberrezilienciáról szóló jogszabálynak való megfelelés biztosítása érdekében minden tagállamnak egy nemzeti hatóságot kell megbízni a felügyeleti tevékenységgel. Más termékek biztonságára vonatkozó jogszabályokkal összhangban, ha egy nemzeti hatóság szerint egy termék kiberbiztonsági jellemzői nem megfelelőek, a termék forgalmazása az adott államban felfüggeszthető. Az ENISA hatáskörrel rendelkezik a bejelentett termékek részletes értékelésére, és értékelései alapján – amennyiben megállapítást nyer, hogy a termék nem biztonságos – annak EU-n belüli forgalmazása felfüggeszthető.

2.16. A kiberrezilienciáról szóló jogszabály szankciós rendszerét számos – a jogsértés súlyosságától függő – büntetés garantálja, amelyek a termék kiberbiztonságára vonatkozó alapvető követelmények megsértése esetén elérhetik a 15 millió eurót vagy az előző pénzügyi év forgalmának 2,5 %-át.

3. Megjegyzések

3.1. Az EGSZB üdvözlöi az Európai Bizottság arra irányuló kezdeményezését, hogy a tágabb értelemben vett kiberbiztonsági szabályozásokat egy fontos elemmel egészítse ki a NIS-irányelvvel⁽¹⁾ való összehangolás, illetve annak és a kiberbiztonsági jogszabálynak⁽²⁾ a kiegészítése érdekében. A magas szintű kiberbiztonsági szabványok valamennyi gazdasági szereplő esetében kulcsszerepet játszanak egy szilárd uniós kiberbiztonsági rendszer létrehozásában, és hasznosak annak biztosításában, hogy az uniós polgárok biztonságosan használhassák valamennyi forgalmazott terméket, illetve erősödjön a digitális világ iránti bizalmuk.

3.2. A rendelet tehát két problémával foglalkozik: számos termék alacsony szintű kiberbiztonságával, és ami még fontosabb: azzal, hogy sok gyártó nem biztosít frissítéseket a biztonsági rések kijavítására. Bár a digitális elemeket tartalmazó termékek gyártóinak hírneve sérülhet, ha termékeik nem biztonságosak, a biztonsági rések árát többnyire a professzionális felhasználók és a fogyasztók fizetik meg. Ez korlátozza a gyártók arra irányuló ösztönzőit, hogy biztonságos termékek tervezésébe és fejlesztésébe befektessenek, és biztonsági frissítéseket biztosítsanak. Ezen túlmenően a vállalkozások és a fogyasztók gyakran nem rendelkeznek elegendő és pontos információval a biztonságos termékek

(1) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1148 irányelve (2016. július 6.) a hálózati és információs rendszerek biztonságának az egész Unióban egységesen magas szintjét biztosító intézkedésekről (HL L 194., 2016.7.19., 1. o.).

(2) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/881 rendelete (2019. április 17.) az ENISA-ról (az Európai Unió Kiberbiztonsági Ügynökségről) és az információs és kommunikációs technológiák kiberbiztonsági tanúsításáról, valamint az 526/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről (kiberbiztonsági jogszabály) (HL L 151., 2019.6.7., 15. o.).

kiválasztása során, és gyakran nem tudják, hogyan lehet biztosítani az általuk megvásárolt termékek biztonságos konfigurálását. Az új szabályok e két szempontot kezelik azáltal, hogy foglalkoznak a frissítések kérdésével és az ügyfelek naprakész tájékoztatásával. Az EGSZB úgy véli, hogy – amennyiben megfelelően alkalmazzák – a javasolt rendelet e tekintetben nemzetközi mércévé és modellé válhat a kiberbiztonság terén.

3.3. Az EGSZB üdvözi a digitális elemeket tartalmazó termékekre vonatkozó kiberbiztonsági követelmények bevezetésére irányuló javaslatot. El kell azonban kerülni az átfedéseket más, ezzel a témával kapcsolatos hatályos jogszabályokkal, például az új NIS 2 irányelvvel⁽³⁾ és a mesterséges intelligenciáról szóló rendelettel.

3.4. Az EGSZB fontosnak tartja hangsúlyozni, hogy bár üdvözlendő, hogy a kiberrezilienciáról szóló jogszabály gyakorlatilag minden digitális termékre kiterjed, a gyakorlati alkalmazásával kapcsolatban problémák merülhetnek fel, mivel jelentős ellenőrzési és felügyeleti munkát igényel.

3.5. A kiberrezilienciáról szóló jogszabály tárgyi hatálya széleskörű, és minden digitális elemeket tartalmazó termékre kiterjed. A javasolt fogalom meghatározás szerint valamennyi szoftver- és hardvertermékre, valamint a kapcsolódó adatfeldolgozási műveletekre is vonatkozik. Az EGSZB azt javasolja, hogy az Európai Bizottság tisztázza, hogy minden szoftverre vonatkozik-e a szabályozás.

3.6. A gyártók kötelesek lesznek jelenteni egyrészt az aktívan kihasznált biztonsági réseket, másrészt a biztonsági eseményeket. Kötelesek lesznek tájékoztatni az ENISA-t valamennyi, a termékben megtalálható, aktívan kihasznált biztonsági résről és (külön) a termék biztonságát befolyásoló minden eseményről, minden esetben a tudomásszerzéstől számított 24 órán belül. E tekintetben az EGSZB megállapítja, hogy az ENISA-nak mind számszerűleg, mind a szakmai háttér tekintetében megfelelő forrásokkal kell rendelkeznie ahhoz, hogy képes legyen a rendelet által rábízott fontos és érzékeny feladatok hatékony ellátására.

3.7. Az, hogy a javaslat hatálya alá tartozó számos termékre más, a kiberbiztonsággal kapcsolatos jogszabályi követelmények is vonatkoznak, bizonytalanságot okozhat az alkalmazandó jogszabályt illetően. Bár a kiberrezilienciáról szóló jogszabály várhatóan összhangban lesz a termékekre vonatkozó jelenlegi uniós szabályozási kerettel és az EU digitális stratégiájával összefüggésben jelenleg előkészítés alatt álló egyéb javaslatokkal, egyes – például a magas kockázatú mesterségesintelligencia-termékekre vonatkozó – szabályok átfedésben vannak a személyes adatok feldolgozásáról szóló rendeletben foglalt szabályokkal. Ezzel kapcsolatban az EGSZB azt javasolja, hogy az Európai Bizottság dolgozzon ki iránymutatásokat a gyártók és a fogyasztók számára a kiberrezilienciáról szóló jogszabály megfelelő alkalmazásához.

3.8. Az EGSZB megjegyzi, hogy nem egészen egyértelmű a kiberrezilienciáról szóló jogszabály szerinti tanúsító hatóságok és a kiberbiztonság tanúsítására más, hasonlóan alkalmazandó rendeletek alapján felhatalmazott szervek közötti kapcsolat.

3.9. Emellett a tanúsító hatóságok jelentős terhet és felelősséget viselnek; gyakorlati működésüket ellenőrizni és biztosítani kell annak érdekében, hogy a kiberrezilienciáról szóló jogszabály ne vezessen az adminisztratív terhek növekedéséhez, amelyek már egyébként is sújtják a piacon jelen lévő gyártókat. E tekintetben az is fontos lenne, hogy különösen a kkv-k és az mkkv-k kapjanak minősített szakértői támogatást, amely képes speciális szakmai szolgáltatásokat nyújtani.

3.10. A kiberrezilienciáról szóló jogszabály értelmében a tanúsító hatóságoknak az általuk nyújtott szolgáltatások esetében figyelembe kell venniük a kkv-k sajátos igényeit; az EGSZB azonban rámutat arra, hogy tisztázni kell az alkalmazandó kritériumokat.

3.11. Emellett koordinációs probléma merülhet fel az e rendelet által előírt felügyeleti hatóságok és az ugyanazon termékekre vonatkozó más szabályozás alapján már működő felügyeleti hatóságok között. Az EGSZB ezért azt javasolja, hogy az Európai Bizottság szólítsa fel a tagállamokat, hogy ezt kövessék nyomon és szükség esetén tegyenek lépéseket ennek orvoslására.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

⁽³⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2555 irányelve (2022. december 14.) az Unió egész területén egységesen magas szintű kiberbiztonságot biztosító intézkedésekről, valamint a 910/2014/EU rendelet és az (EU) 2018/1972 irányelv módosításáról és az (EU) 2016/1148 irányelv hatályon kívül helyezéséről (NIS 2 irányelv) (HL L 333., 2022.12.27., 80. o.).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a vagyonvisszaszerzésről és elkobzásról

(COM(2022) 245 final)

(2023/C 100/16)

Előadó: **Ionuț SIBIAN**

Felkérés:	Európai Bizottság: 2022.10.27.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Illetékes szekció:	„Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.23.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	208/0/2

1. Következtetések és ajánlások

1.1. A javasolt irányelv helyesen reagál az elkobzási mechanizmusok alkalmazási körének kiszélesítése iránti igényre, megerősíti a nemzeti hatóságok hatáskörét, és határokon átnyúló együttműködési mechanizmusokat hoz létre a vagyonvisszaszerzés arányának növelése érdekében.

1.2. Az EGSZB arra ösztönzi az Európai Bizottságot, hogy az elkobzási mechanizmusok alkalmazási körének új bűncselekményekre való kiterjesztése során tisztázza és biztosítsa, hogy a migráncscempészes és az illegális dohánykereskedelem a javasolt irányelv hatálya alá tartozzon.

1.3. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy vizsgálja meg, hogyan lehetne alkalmazni a javasolt irányelvet az uniós korlátozó intézkedések megsértése esetén, és úgy véli, hogy ezen a területen külön jogszabályokra van szükség. A javasolt irányelvnek lehetővé kell tennie a vagyonvisszaszerzési hivatalok számára, hogy anélkül erősítsék működési kapacitásukat, hogy további hatásköröket kapnának.

1.4. A folyamatban lévő vagyonvisszaszerzési eljárások sérelme nélkül biztosítani kell az információkhoz való nyilvános hozzáférést. Az EGSZB azt javasolja, hogy a javasolt irányelv kifejezetten mondja ki, hogy a nemzeti hatóságoknak és az Európai Bizottságnak rendszeresen átfogó statisztikákat kell közzétenniük az irányelv alapján hozott intézkedésekről, és biztosítaniuk kell az információkhoz való nyilvános hozzáférést.

1.5. Az EGSZB annak biztosítására kéri az Európai Bizottságot, hogy a tagállamok fogadjanak el nemzeti vagyonvisszaszerzési stratégiákat, teljes mértékben figyelembe véve az átláthatóságot és a hozzáférhetőséget.

1.6. Az EGSZB határozottan arra ösztönzi az Európai Bizottságot, hogy az irányelv átültetési folyamata során tegyen meg minden szükséges óvintézkedést, hogy megakadályozza a visszaéléseket azokban az esetekben, amikor a vagyonvisszaszerzési eljárások során elítélés nélküli elkobzási intézkedéseket alkalmaznak.

1.7. Az újonnan bevezetett mechanizmus, amely biztosítja az irányelvben felsorolt bűncselekményekhez közvetlenül nem kapcsolódó, de a jogellenesen szerzett/bűncselekményből származó vagyon gyanúján alapuló vagyonelkobzást, szigorúbb előírásokat követel meg a vádlottak eljárási jogaira és biztosítékaira vonatkozóan.

1.8. Az EGSZB sürgeti az Európai Bizottságot, hogy vizsgálja felül a javasolt irányelv társadalmi újrafelhasználásra vonatkozó rendelkezését, és ösztönözze a tagállamokat olyan mechanizmusok kidolgozására, amelyek elsősorban a civil társadalmi szervezeteket vonják be az elkobzott vagyon kezelésébe és az arról való rendelkezésbe. Az Európai Bizottságnak célokat kell meghatároznia, rögzítve, hogy az elkobzott vagyont minimálisan milyen százalékos arányban kell társadalmi újrafelhasználás formájában hasznosítani. A közérdek nem értelmezhető úgy, hogy csak a közszféra intézményeinek hatáskörébe tartozó tevékenységeket jelenti.

1.9. Az EGSZB nagyon fontosnak tartja, hogy az Európai Bizottság pontosabban határozza meg az áldozatok kártalanításhoz való jogát, és a hitelezői rangsorban biztosítson elsőbbséget az áldozatoknak.

1.10. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság azon javaslatát, hogy a javasolt irányelv írja elő, hogy minden tagállamban létre kell hozni legalább egy vagyonvisszaszerzési hivatalt, amely számára biztosítani kell a feladatai hatékony és eredményes ellátásához szükséges forrásokat. Annak érdekében, hogy az egész Unióban biztosítsa a vagyonvisszaszerzési hivatalok működésére vonatkozó minimumszabályokat, az Európai Bizottságnak meg kell követelnie a rendszeres jelentéstételt az egyes tagállamokban kiosztott erőforrásokról.

1.11. Az EGSZB megerősíti azt a célt, hogy növelni kell a közbenső értékesítési mechanizmus alkalmazását egy referencia-fogalom meghatározás bevezetésével és az ahhoz kapcsolódó alkalmazási feltételek meghatározásával. Ugyanakkor a „nem azonnal rendelkezésre álló szakértelem” olyan előírás, amelyet javítani lehetne, és helyette az „indokolatlanul nehezen beszerezhető szakértelmet” lehetne használni. Ami a társadalmi újrafelhasználást illeti, az értékesítésnek továbbra is a végső megoldásnak kell lennie, figyelembe véve, hogy az elkobzott pénzeszközöket az áldozatok kártalanítására lehet fordítani.

1.12. Az EGSZB arra ösztönzi az Európai Bizottságot, hogy a vagyonvisszaszerzési és vagyonkezelő hivatalok megbízatását egészítse ki azzal, hogy a javasolt irányelvbe beépíti a vagyonmegosztási megállapodásokra vonatkozó rendelkezéseket.

1.13. Az EGSZB szükségesnek tartja, hogy konkrét eszközöket vonjanak be a harmadik országok tisztviselőinek támogatására, és tevélegesen ösztönözzék a tagállamokat arra, hogy alakítsanak ki együttműködést ezekkel az országokkal annak érdekében, hogy maximalizálják a javasolt irányelvben előírt vagyonvisszaszerzési mechanizmusokat. Ugyanez igaz az annak biztosításához szükséges jogi eszközök és jogszabályok végrehajtására is, hogy a bűncselekmények áldozatai teljes mértékben jogosultak legyenek kártérítésre a harmadik országokban.

1.14. Az EGSZB azt ajánlja, hogy az Európai Bizottság adjon ki olyan iránymutatásokat, amelyekben összehasonlítja a felváltandó jogszabályokat és a bevezetendő új irányelvet annak érdekében, hogy ösztönözze az olyan intézkedések elfogadását, amelyek megkönnyítik a javasolt irányelv küszöbön álló átültetését a nemzeti jogrendszerekbe, és lehetővé tegye a nemzeti hatóságok számára, hogy gyorsan összhangba hozzák azt a saját jogszabályaikkal.

1.15. Az EGSZB azt ajánlja, hogy az Európai Bizottság használja ki a javasolt irányelvben bevezetett összehasonlító adatgyűjtési eszközöket annak érdekében, hogy a civil társadalom részvételével átlátható nyomkövetési mechanizmusokat hozzon létre, és legkésőbb három évvel az irányelv elfogadását követően elvégezze el a javasolt irányelv hatásának értékelését.

2. Háttér

2.1. A vagyonvisszaszerzés a pénzmosás és a terrorizmusfinanszírozás, azaz a szervezett bűnözéssel összefüggő tevékenységek elleni küzdelem kulcseleme. A szervezett bűnözés olyan nyereség megszerzésére alapul, amelyet aztán pénzmosásnak vetnek alá, és a legális gazdaságba juttatnak, ezáltal a tevékenységüknek több áldozata lesz, torzítják a piaci szabályokat, és állandóan képesek arra, hogy aláássák a pénzügyi piacokat, és veszteségeket okozzanak a magánszemélyeknek és a vállalkozásoknak. A vagyonvisszaszerzés jogi keretei és a határokon átnyúló együttműködési eszközök további felülvizsgálatra és érvényesítésre szorulnak, mivel a bűncselekményekből származó vagyonnak az EU-ban mindössze 2 %-át fagyasztják be, és csak 1 %-át kobozzák el⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Europol, *Does crime still pay? Criminal asset recovery in the EU – Survey of statistical information 2010–2014* [Még mindig jól fizető üzlet a bűnözés? Vagyonvisszaszerzés az EU-ban – A 2010–2014-es statisztikai adatok áttekintése], 2016.

2.2. A szervezett bűnözés elleni küzdelemre irányuló első célzott uniós stratégiát⁽²⁾ 2021 áprilisában fogadták el. E stratégia azt a veszélyt kívánja kezelni, amelyet a szervezett bűnözés jelent az európai polgárokra, az állami intézményekre és a gazdaság egészére nézve. A stratégia egyik pillére a szervezett bűnözésből származó nyereség felszámolása, valamint annak megakadályozása, hogy ezek a pénzek beszivárognak a legális gazdaságba és a legális vállalkozásokba („kövesd a pénz útját” megközelítés), és a stratégiában felkérték az Európai Bizottságot, hogy az elkobzási irányelv⁽³⁾ és a vagyonvisz-szaszerzési hivatalokról szóló tanácsi határozat⁽⁴⁾ felülvizsgálata során tegyen megfelelő lépéseket.

2.3. Az EGSZB már egy ideje teljes mértékben tisztában van a szervezett bűnözés növekedésével és annak jelentős gazdasági, politikai és társadalmi költségeivel, és aggasztják ezek a fejlemények. Az EGSZB munkája összhangban áll küldetésével, és a szervezett bűnözés elleni küzdelemmel kapcsolatos témákról kiadott vélemények⁽⁵⁾ segítették az európai jogalkotókat abban, hogy a szervezett civil társadalmon keresztül hatalommal ruházzák fel a polgárokat, és súlyt adjanak szerepüknek. A vagyonvisz-szaszerzés a tágabb uniós jogalkotási környezet része, amelynek célja, hogy hozzájáruljon a helyreállító igazságszolgáltatáshoz, amelyre a bűncselekmények által okozott károk csökkentése érdekében van szükségük a közösségeknek.

2.4. A vagyonvisz-szaszerzésre vonatkozó jelenlegi jogi keret értékelése⁽⁶⁾ megemlítette, hogy a tagállamok által megvalósított általános javulás ellenére az elkobzott vagyontárgyak terén elért eredmények összességében nem kielégítőek, és az elkobzások aránya továbbra is nagyon alacsony az EU-ban. A vagyontárgyak felkutatásának és azonosításának képessége kulcsfontosságú tényező a sikerességi arány javításában, vagyis abban, hogy több illegális vagyontárgyat lehessen befagyasztani és elkobozni. A jogszabály felülvizsgálatának ki kell terjesztenie a jogellenesen szerzett vagyon visz-szaszerzésének alkalmazási körét, növelnie kell a megfelelő eszközök számát, továbbá erősítenie kell a nemzeti vagyonvisz-szaszerzési hivatalok kapacitásait⁽⁷⁾.

2.5. A vagyonvisz-szaszerzési keret felülvizsgálatára vonatkozó szakpolitikai alternatívákról 2021-ben nyilvános konzultációt folytattak. 2021 márciusában visszajelzés céljából bevezető hatásvizsgálatot⁽⁸⁾ tettek közzé, amelyet 2021. június 21. és szeptember 27. között nyilvános konzultáció követett, hogy összegyűjtsék a nyilvánosság és az érdekelt felek véleményét. A hatásvizsgálati jelentés négy szakpolitikai alternatívát elemzett és mutatott be⁽⁹⁾:

- **1. alternatíva: nem jogalkotási intézkedések**, amelyek támogatják a tapasztalatok, ismeretek és bevált gyakorlatok illetékes hatóságok közötti cseréjét.
- **2. alternatíva:** ezek az intézkedések elsősorban a vagyonvisz-szaszerzési hivatalokról szóló tanácsi határozat és az elkobzási irányelv **célzott módosításaiból** állnának, amelyek pontosítják a meglévő általános követelmények alkalmazási körét, és hatékonyabbá teszik azokat. Ezek az intézkedések előírnák a tagállamok számára a vagyonvisz-szaszerzésre vonatkozó nemzeti stratégia elfogadását, valamint annak biztosítását, hogy az illetékes hatóságok rendelkezzenek a szükséges készségekkel és erőforrásokkal. Emellett olyan intézkedéseket is tartalmazna, amelyek célja a vagyonvisz-szaszerzési hivatalok közötti határokon átnyúló együttműködés javítása, beleértve az adatbázisokhoz való hozzáférést és a befagyasztásra vonatkozó hatáskörök kiterjesztését.

⁽²⁾ A Bizottság közleménye a szervezett bűnözés elleni küzdelemre irányuló uniós stratégiáról (2021–2025), 2021. április 14., COM(2021) 170 final.

⁽³⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/42/EU irányelve (2014. április 3.) a bűncselekmény elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek az Európai Unión belüli befagyasztásáról és elkobzásáról (HL L 127., 2014.4.29., 39. o.).

⁽⁴⁾ A Tanács 2007/845/IB határozata (2007. december 6.) a tagállamok vagyon-visz-szaszerzési hivatalai közötti, a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről (HL L 332., 2007.12.18., 103. o.).

⁽⁵⁾ Az EGSZB néhány idevágó véleménye: a biztonságosi unióra vonatkozó intézkedéscsomagról szóló vélemény (HL C 323., 2022.8.26., 69. o.); több vélemény a pénzmosás elleni jogszabályról, ezek közül a legutóbbi a 2021. évi pénzmosás elleni jogalkotási intézkedéscsomagról szóló vélemény (HL C 152., 2022.4.6., 89. o.); a szervezett bűnözés elleni küzdelemre irányuló uniós stratégiáról (2021–2025) szóló vélemény (HL C 517., 2021.12.22., 91. o.); az Europol megbízatásának megerősítéséről szóló vélemény (HL C 341., 2021.8.24., 66. o.); az Unió területére belépő, illetve az Unió területét elhagyó készpénz ellenőrzéséről szóló vélemény (HL C 246., 2017.7.28., 22. o.); az európai biztonságosi stratégiáról szóló vélemény (HL C 177., 2016.5.18., 51. o.); és a nyitott és biztonságos Európáról szóló vélemény (HL C 451., 2014.12.16., 96. o.).

⁽⁶⁾ A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak – *Vagyonvisz-szaszerzés és elkobzás: Annak biztosítása, hogy a bűnelkövetés ne legyen kifizetődő tevékenység*. COM(2020) 217 final.

⁽⁷⁾ *Összhangban a pénzügyi nyomozásoknak a súlyos és szervezett bűnözés elleni küzdelem érdekében történő megerősítéséről szóló tanácsi következtetésekkel*. A tanácsi dokumentum száma: 8927/20., 2020. június 17.

⁽⁸⁾ *Ossza meg velünk véleményét! A szervezett bűnözés elleni küzdelem – az uniós vagyonvisz-szaszerzési hivatalok megbízatásának megerősítése*.

⁽⁹⁾ Európai Bizottság: *A vagyonvisz-szaszerzésről és elkobzásról szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre irányuló javaslatot kísérő HATÁSVIZSGÁLATI JELENTÉS* (2022).

- **3. alternatíva:** a 2. alternatíva alatt előirányzott intézkedéseken túl részletesebb követelményeket írna elő a tagállamok számára a vagyonvisszaszerzési folyamat valamennyi szakaszára vonatkozóan, és a bűncselekmények szélesebb körére terjesztené ki az elkobzási irányelv hatályát.
- **4. alternatíva:** ezek az intézkedések a 3. alternatíva szerinti intézkedésekre épülnének, de a rendelkezések hatályát valamennyi bűncselekményre kiterjesztenék, és átfogóbb követelményeket támasztanának a nyomozások megindításával kapcsolatban. Emellett konkrétabb feltételeket határoznának meg a sürgős biztosítási intézkedést elrendelő határozatokra és a vagyonvisszaszerzési hivatalok közötti információcserére vonatkozóan.

2.5.1. A hatásvizsgálat megállapította, hogy a 3. alternatíva a legmegfelelőbb, mivel ez biztosítja a legjobb egyensúlyt egyfelől az eredményesség, a hatékonyság és az arányosság, másfelől a különböző várható gazdasági, társadalmi és környezeti hatások között.

2.6. Az Európai Bizottság 2022. május 25-én javaslatot tett a vagyonvisszaszerzésről és elkobzásról szóló új irányelvre, amely a jelenlegi elkobzási irányelv, a vagyonvisszaszerzési hivatalokról szóló tanácsi határozat és a 2005/212/IB tanácsi kerethatározat⁽¹⁰⁾ helyébe lépne. A javaslat kitűzött célja a vagyon felkutatására és azonosítására, befagyasztására, kezelésére és elkobzására vonatkozó közös normák meghatározása egyetlen jogi eszközben, amely a továbbiakban egy koherensebb és stratégiaibb megközelítést biztosítana a vagyonvisszaszerzési rendszer valamennyi szereplője számára.

3. Általános és részletes megjegyzések

3.1. A javasolt irányelv általános megközelítése összhangban van az irányelv azon céljaival, hogy egyrészt megerősítse az illetékes hatóságok képességeit a jogellenesen szerzett vagyon azonosítása, befagyasztása és kezelése terén, másrészt hogy megerősítse és kiterjessze a jogellenesen szerzett vagyon elkobzására vonatkozó képességeket; végezetül pedig az irányelv javítani kívánja a vagyonvisszaszerzésben részt vevő valamennyi hatóság közötti együttműködést.

3.2. A javasolt irányelv valószínűleg hatékonyabbá és eredményesebbé teszi majd a vagyonvisszaszerzési mechanizmusokat azáltal, hogy alapvető minimumszabályokat ír elő a büntetőügyekben a vagyon felkutatására és azonosítására, befagyasztására, elkobzására és kezelésére vonatkozóan, és szükség esetén megkönnyíti az uniós korlátozó intézkedések végrehajtását. A javasolt irányelvet azonban az uniós korlátozó intézkedések megsértésére vonatkozó további jogszabályoknak és intézkedéseknek kell kísérniük, az Európai Bizottságnak pedig gondosan meg kell vizsgálnia, hogyan tudja megakadályozni, hogy gyengüljön a vagyonvisszaszerzési hivataloknak az alapvető megbízatásuk teljesítéséhez szükséges képessége.

3.3. Az EGSZB úgy véli, hogy a javasolt rendelkezés, amely szerint minden tagállam nemzeti vagyonvisszaszerzési stratégiát fogad el, stratégiaibb megközelítést fog kialakítani ezen a területen, előmozdítja az illetékes hatóságok közötti szorosabb együttműködést, és világos áttekintést nyújt a vagyonvisszaszerzés eredményeiről.

3.4. Az elkobzási mechanizmusok kibővített alkalmazási köre lehetővé teszi a nemzeti igazságügyi hatóságok számára, hogy a kiterjesztett hatályú elkobzást a bűncselekmények szélesebb körére alkalmazzák, mint a jelenleg hatályos elkobzási irányelv alapján. Az EGSZB üdvözlöi a javasolt irányelv átfogóbb alkalmazási körét, mivel ez pótolja az elkobzási irányelv hiányosságait a bűncselekmények egy jelentős köre tekintetében, ideértve a környezeti bűncselekményeket, a szervkereskedelmet, a kulturális javak tiltott kereskedelmét, az emberrablást, a személyi szabadság megsértését vagy a túszejtést, valamint a lopott járművekkel folytatott kereskedelmet, amennyiben a bűncselekményt bünszervezetben követik el. Ugyanakkor a javasolt irányelv alkalmazási körébe nem tartozik bele kifejezetten a migráncsempészség és az illegális dohánykereskedelem, annak ellenére, hogy ezek a bűnözői piacok jelentős éves bevétellel rendelkeznek (289,4 millió EUR, illetve 8 309,3 millió EUR⁽¹¹⁾).

3.5. Ha az illetékes hatóságok azonnali és közvetlen hozzáférést kapnak más nemzeti hatóságok – például az adó- és vámhivatalok vagy a nemzeti ingatlan-nyilvántartások – információihoz, akkor a vagyonvisszaszerzési hivatalok hatékonyabban és gyorsabban tudnak fellépni és reagálni. Ugyanakkor az információkhoz való nyilvános hozzáférést a nemzeti és uniós szinten folyamatban lévő eljárások sérelme nélkül is biztosítani kell.

⁽¹⁰⁾ A Tanács 2005/212/IB kerethatározata (2005. február 24.) a bűncselekményből származó jövedelmek, vagyon és az elkövetéshez használt eszközök elkobzásáról (HL L 68., 2005.3.15., 49. o.).

⁽¹¹⁾ Európai Bizottság, Migrációügyi és Uniós Belügyi Főigazgatóság: *Mapping the risk of serious and organised crime infiltrating legitimate businesses: final report* [A törvényes vállalkozásokba beszivárgó súlyos és szervezett bűnözés kockázatának feltérképezése: zárójelentés], Disley, E. (szerkesztő), Blondes, E. (szerkesztő), Hulme, S. (szerkesztő), Kiadóhivatal, 2021.

3.6. A javasolt irányelv bővíti azoknak a helyzeteknek a felsorolását, amikor büntetőeljárás alapján elítélés nélküli elkobzási intézkedések hozhatók, kiterjesztve azt azokra a helyzetekre, amikor a büntetőjogi felelősséget megállapító ítélet nem lehetséges objektív körülmények – mentesség, közkegyelem és az elévülési idő lejárt – miatt. Az EGSZB elismeri az Európai Bizottság arra irányuló erőfeszítéseit, hogy korlátozza ezeknek az eseteknek a körét, mivel visszaélhetnek velük, illetve zaklatás vagy üldöztetés céljára használhatják fel őket.

3.7. A javasolt irányelv egy új elkobzási mechanizmust tartalmaz, amely biztosítja az irányelvben felsorolt bűncselekményekhez közvetlenül nem kapcsolódó, de a jogellenesen szerzett/bűncselekményből származó vagyon gyanúján alapuló vagyoneklobzást. A vagyoneklobzást elrendelő határozatot megelőző kötelező bírósági eljárás, valamint annak ellenére, hogy a vádhatóságnak kell bizonyítania a szóban forgó vagyontárgy és bűncselekmény közötti kapcsolatot, több garanciára van szükség, hogy az eljárás során kizárják a visszaélések lehetőségét. A nemzeti joghatóságok különböző utakat követnek, amelyek a polgári jogi elkobzástól a büntetőjogig terjedhetnek. A javasolt irányelvnek tartalmaznia kell a vádlottak eljárási jogaira és biztosítékaira vonatkozó normákat, és gondoskodnia kell arról, hogy a bírák és ügyészek megfelelő képzésben részesülhessenek.

3.8. Az elkobzási irányelv társadalmi újrafelhasználásra vonatkozó rendelkezésének korlátozott hatása miatt a tagállamoknak több ösztönzést kellene kapniuk arra, hogy a rendelkezés hatékonyságának biztosítása érdekében megfelelő intézkedéseket illesszenek be. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy határozottabban törekedjen az elkobzott vagyontárgyak hatékony társadalmi újrafelhasználására, és írjon elő a tagállamok számára erre nézve egy minimális százalékos arányt. A társadalmi kohézió szempontjából rendkívül fontos, hogy az érintett közösségek közvetlenül helyreállító kártérítést kapjanak, és részesüljenek az ilyen kártérítések hozamaiból. Emellett a közösségeknek jobb támogatásra van szükségük a szervezett bűnözéssel szembeni rezilienciájuk növeléséhez, a civil társadalmat pedig be kell vonni az elkobzott vagyon kezelésébe és elidegenítésébe.

3.9. Ahogy azt az elkobzási irányelv is kimondja, az elkobzási intézkedések nem érintik az áldozatok kártérítéshez való jogát. A javasolt irányelv azonban továbbra sem biztosítja, hogy a hitelezők rangsorában az áldozatok kártalanítása elsőbbséget élvezzen. Emellett a javasolt irányelv és más uniós jogszabályok sem védik megfelelően a harmadik országok polgárait, mivel az uniós polgárokra összpontosítanak.

3.10. A hatásvizsgálati jelentés a következő hiányosságokra hívja fel a figyelmet: a vagyonvisszaszerzési hivatalok szerepére vonatkozó részletes információk hiánya, valamint a vagyontárgyak felkutatására elkülönített emberi, pénzügyi és technikai erőforrások elégtelensége. A javasolt irányelv választ ad ezekre a megállapításokra, és előírja, hogy minden tagállamban létre kell hozni legalább egy vagyonvisszaszerzési hivatalt. Üdvözlendő az a kifejezett kötelezettség, hogy megfelelő forrásokat kell biztosítani a vagyonvisszaszerzési hivatalok hatékonyságának és eredményességének garantálásához. E kötelezettségnek azonban ki kell egészülnie azzal, hogy nemzeti szint rendszeresen jelentést tesz az Európai Bizottságnak a kiosztott erőforrásokról, hogy az Európai Bizottság értékelni tudja, hogy a különböző vagyonvisszaszerzési hivatalok széttagoltan működnek-e, illetve van-e egyensúlytalanság közöttük.

3.11. A befagyasztott és/vagy elkobzott vagyontárgyak kezelésével kapcsolatos költségek jelentősek lehetnek, és akár meg is haladhatják az adott vagyontárgy értékét. A javasolt irányelv arra kötelezi az illetékes hatóságokat, hogy a biztosítási intézkedést elrendelő határozat kibocsátása előtt mérjék fel a költségeket. Az EGSZB üdvözlöi és hatékony és hasznos eszköznek tartja ezt az intézkedést, amelynek célja a szükséges költségek csökkentése és az eszköz későbbi értékének maximalizálása.

3.12. Az esetek egy szűk körében – amelyek most fel vannak sorolva a javasolt irányelvben – alkalmazható a közbenső értékesítési mechanizmus, és valószínűleg hozzá fog járulni a befagyasztott vagyontárgyak hatékonyabb kezeléséhez. Annak ellenére, hogy a mechanizmus a legtöbb tagállamban rendelkezésre áll, azt csak kis körben és nagyon eltérően alkalmazzák. A javasolt irányelv valószínűleg fokozni fogja e mechanizmus alkalmazását azzal, hogy egységes fogalom meghatározást vezet be, és meghatározza a mechanizmus alkalmazási feltételeit.

3.13. Megállapították, hogy a vagyonvisszaszerzési rendszer hatékonyabbá tételének egyik jelentős hiányossága, hogy nincsenek átfogó és összehasonlítható statisztikák. E tekintetben a javasolt irányelv minden tagállam számára előírja, hogy hozzanak létre egy vagyonvisszaszerzési nyilvántartást, amely a vagyonvisszaszerzési folyamat során kódolt információkat gyűjt az illetékes hatóságoktól.

3.14. Az EGSZB úgy véli, hogy a vagyonvisszaszerzésre vonatkozó valamennyi releváns jogi rendelkezés egyetlen irányelvben történő egységesítése összhangban van az Európai Bizottság célravezető és hatásos szabályozásra irányuló programjával (REFIT), és segíteni fogja az érintett hatóságokat és az érdekelt feleket a szabályok jobb megértésében, valamint elősegíti a jogellenesen szerzett vagyon visszaszerzési arányának növelését célzó intézkedések jobb végrehajtását és eredményességét a nemzeti joghatóságokban.

3.15. A vagyonkezelési hivatalok olyan, az egyes tagállamokban létrehozandó vagy kijelölendő szakosodott szervek lesznek, amelyek biztosítják a befagyasztott és elkobzott vagyon hatékony kezelését, és együttműködnek más illetékes hatóságokkal, amelyek nemzeti szinten vagy határokon átnyúló esetekben a felkutatásért, azonosításért, befagyasztásért, elkobzásért és kezelésért felelősek. A javasolt irányelv pontosabban meghatározza a hivatalok szerepét és feladatait, és egyértelműbb helyzetet teremt a tagállamok számára a vagyonvisszaszerzési infrastruktúrájuk meghatározása terén.

3.16. Határokon átnyúló eljárásokban a vagyon elidegenítéséről vagy visszaszolgáltatásáról az érintett tagállamok által aláírandó vagyonmegosztási megállapodást kell kötni. A nemzeti rendszerek az ilyen megállapodások megkötéséhez szükséges hatóságok és eljárások típusa tekintetében jelentősen eltérhetnek egymástól. A javasolt irányelv erről a kérdéstről nem rendelkezik konkrétan. Ezért az irányelvnek e tekintetben kifejezetten fel kell ruháznia a vagyonvisszaszerzési és -kezelési hivatalokat a megfelelő hatáskörökkel.

3.17. A harmadik országokkal folytatott együttműködés különösen fontos, mivel a szervezett bűnözés az Unión kívül is létezik, és jelentős kockázatot jelent az EU belső biztonságára nézve. Mivel a szervezett bűnözés egyre jobban összefonódik, és egyre inkább nemzetközivé és digitálissá válik, fontos biztosítani, hogy a harmadik országok hatóságai képesek legyenek együttműködni a tagállamokban működő partnereikkel. A javasolt irányelv hatékonyabb érvényesítése érdekében különböző segítségnyújtási és támogatási eszközöket kell fontolóra venni.

3.18. Az Európai Bizottság által a javasolt irányelv elfogadását megelőzően alkalmazott konzultációs eszközök inkluzívak voltak, és az időtartam és a módszerek tekintetében megfeleltek a különböző érdekelt felek – különösen az érintett hatóságok, a szakemberek, az üzleti szervezetek, a civil társadalmi szervezetek és a nyilvánosság – igényeinek. Az EGSZB elismeri az Európai Bizottság arra irányuló erőfeszítéseit, hogy a jogellenesen szerzett vagyon visszaszerzése terén megbízható adatokat és információkat bocsásson rendelkezésre a tagállamok és az EU egészének helyzetéről és az általuk elért eredményekről. Hasonló erőfeszítésekre lehet számítani az irányelv nemzeti jogba való átültetése és végrehajtásának értékelése során is.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletrre a belső piaci médiaszolgáltatások közös keretének létrehozásáról (az európai tömeg-tájékoztatás szabadságáról szóló jogszabály) és a 2010/13/EU irányelv módosításáról

(COM(2022) 457 final – 2022/0277 (COD))

(2023/C 100/17)

Előadó: **Christian MOOS**

Társelőadó: **Tomasz Andrzej WRÓBLEWSKI**

Felkérés:	Európai Parlament, 2022.10.17. az Európai Unió Tanácsa, 2022.10.28.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Illetékes szekció:	Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.23.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	155/0/3

1. Következtetések és ajánlások

1.1. A tömeg-tájékoztatás szabadsága és sokszínűsége alapvető fontosságú a jogállamiság és a liberális demokrácia szempontjából. Az EGSZB sajnálatát fejezi ki az EU-n belül megfigyelhető aggasztó fejlemények miatt. Ezért üdvözlí az Európai Bizottság médiaszabadsággal kapcsolatos kezdeményezéseit.

1.2. Az EGSZB aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy a belső médiapiac kiteljesítése megfelelő megközelítést jelent-e a médiaszabadság és -pluralizmus védelméhez. A fő cél a tömeg-tájékoztatás szabadságának és sokszínűségének megőrzése vagy helyreállítása kell, hogy legyen, nem feledkezve meg arról, hogy a gazdasági jólét összefügg a médiaszabadsággal.

1.3. Az EGSZB üdvözlí, hogy az Európai Bizottság elismeri, hogy a médiapiac monopóliumokhoz vezető koncentrációja komoly fenyegetést jelenthet a média szabadságára és sokszínűségére nézve. A piaci koncentráció azonban észszerű is lehet, és nem szükségszerűen jár ilyen negatív hatásokkal.

1.4. A pusztá ajánlások és a puha jogi megközelítés nem elegendők. A szabad és független médianak kötelező kritériumnak kell lennie a jogállamiságról szóló jelentéshez és mechanizmushoz.

1.5. Az EGSZB üdvözlí a szerkesztői függetlenség megerősítésére és védelmére irányuló javaslatokat. Hangsúlyozza, hogy meg kell őrizni az újságírók és kiadók függetlenségét.

1.6. A közszolgálati médianak csak akkor van értelme, ha pártatlan és teljes mértékben független a politikai befolyástól. E tekintetben döntő fontosságú garanciát jelentenek a megfelelő és stabil pénzügyi források, amennyiben egy hatékony ellenőrzési rendszer szavatolja a kiadások hatékonyságát.

1.7. Az EGSZB szerint fontos, hogy kötelező érvényű követelmények legyenek érvényben a média tulajdonviszonyainak átláthatóságára vonatkozóan. A kis médiaorgánumok esetében a meghatározott követelmények nem vezethetnek túlzott adminisztratív terhekhez.

1.8. Az EGSZB aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy egyes nemzeti szabályozó szervek nem függetlenek, és olyan keret kialakítását kéri, amely biztosítja ezek függetlenségét.

1.9. Az EGSZB üdvözlí a Médiaszolgáltatásokat Felügyelő Európai Testület létrehozását, de ragaszkodik annak teljes függetlenségéhez, mivel az EU-nak példát kell mutatnia az arra vonatkozó legjobb gyakorlatra, hogy el kell érni a nemzeti szabályozó szervek teljes függetlenségét. Nem tartjuk indokoltnak olyan nemzeti szabályozó szervek részvételét, amelyek nem függetlenek.

1.10. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy az online óriásplatformokon végzett tartalommoderálással kapcsolatos valamennyi folyamatban nagyon fontos az átláthatóság.

1.11. Az EGSZB azt ajánlja, hogy határozzanak meg uniós szintű minimumszabályokat az összefonódások elleni uniós jogszabályok jelenlegi rendelkezéseivel összhangban. Arra kéri a jogalkotókat, hogy – a vállalkozói szabadság kellő tiszteletben tartása mellett és elkerülve a szükségtelen bürokráciát és költségeket – fogadjanak el kötelező erejű rendeleteket.

1.12. Amennyiben a nemzeti szabályozó hatóságok nem értékelik megfelelően a médiapiaci koncentrációt, az Európai Bizottságnak az összefonódás-ellenes uniós jogszabályok meglévő rendelkezéseivel összhangban kell reagálnia.

1.13. Az EGSZB üdvözlí az állami hirdetések elosztására vonatkozó, kötelező erejű átláthatósági követelményeket.

1.14. Az EGSZB üdvözlí az éves nyomon követést, és kéri, hogy konzultáljanak az érdekelt felekkel és a civil társadalommal. Javasolja a nyomon követés hatókörének kiterjesztését, valamint a tömegtájékoztatás szabadságának és sokszínűségének védelme szempontjából releváns bármely más szempont figyelembevételét.

2. Általános megjegyzések

2.1. Az EGSZB megismétli a közelmúltban megfogalmazott álláspontját, miszerint a tömegtájékoztatás szabadsága és sokszínűsége nagy jelentőséggel bír a liberális demokrácia és a jogállamiság szempontjából, amely mellett valamennyi tagállam elkötelezte magát az uniós szerződések ratifikálásával, miként azt „A tömegtájékoztatás szabadságának és sokszínűségének biztosítása Európában” című átfogó, saját kezdeményezésű véleményében ⁽¹⁾, az Európai Demokráciára vonatkozó cselekvési tervről szóló véleményében ⁽²⁾ és a közéleti részvételt akadályozó stratégiai perekről szóló véleményében ⁽³⁾ is kifejtette.

2.2. Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke az Unió helyzetéről szóló 2021. évi beszédében ⁽⁴⁾ helyesen állapította meg, hogy az információ közjő. A független és megbízható információkhoz való szabad hozzáférés nélkül az uniós polgárok nem gyakorolhatják az Unió demokratikus életében való részvételhez fűződő jogukat, amelyet az EUSZ 10. cikke garantál számukra.

2.3. Általában véve Európa továbbra is olyan kontinens, ahol szabad és sokszínű a média. Az Unióban megfigyelhető közelmúltbeli fejlemények azonban riasztóak. Az újságírók védelme – főként a közéleti részvételt akadályozó stratégiai perek elleni eszközök hiánya miatt – továbbra is komoly aggodalomra ad okot a tömegtájékoztatás szabadságát védő hatékony szabályozási biztosítékokat illetően. A 2022. évi Médiapluralizmus Monitor ⁽⁵⁾ továbbá azt is megállapította, hogy

⁽¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A tömegtájékoztatás szabadságának és sokszínűségének biztosítása Európában (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 517., 2021.12.22., 9. o.).

⁽²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az Európai Demokráciára vonatkozó cselekvési tervről (COM(2020) 790 final) (HL C 341., 2021.8.24., 56. o.).

⁽³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a közéletben részt vevő személyeknek a nyilvánvalóan megalapozatlan vagy visszaélészerű bírósági eljárásokkal (közéleti részvételt akadályozó stratégiai perekkel) szembeni védelméről (COM(2022) 177 final – 2022/0117 COD) (HL C 75., 2023.2.28., 143. o.).

⁽⁴⁾ Európai Bizottság, 2021, Ursula von der Leyen elnöknek az Unió helyzetéről szóló beszéde, Strasbourg, 2021. szeptember 15.

⁽⁵⁾ Európai Doktori Intézet, A tömegtájékoztatás szabadságával és sokszínűségével foglalkozó központ, *Application of the MEDIA Pluralism Monitor in the European Union, Albania, Montenegro, the Republic of North Macedonia, Serbia and Turkey in the year 2021*, San Domenico di Fiesole 2022.

a tanulmány által lefedett területek közül a piaci pluralitás terén a legnagyobb a kockázat. Mivel az elmúlt években nem történt előrelépés a politikai függetlenség terén, a Médiapluralizmus Monitor kiemeli, hogy a legtöbb országban a szerkesztői autonómia védelmét szolgáló hatékony mechanizmusok hiánya jelenti az egyik fő akadályát annak, hogy e területen javulás következzen be.

2.4. A tömegtájékoztatás szabadságát fenyegető belső veszélyek mellett az Uniónak az európai nyilvános vitákat manipulálni próbáló külső beavatkozással is meg kell küzdenie. A növekvő geopolitikai feszültségek közepette a tömegtájékoztatás szabadságának és sokszínűségének védelme jelentős mértékben hozzájárul az EU külső fenyegetésekkel szembeni rezilienciájához.

2.5. Néhány pozitív fejlemény azonban arra is rávilágít, hogy az uniós jogalkotás képes változást hozni. A 2022. évi Médiapluralizmus Monitor megállapította, hogy négy országban kedvezően alakult „a tájékoztatáshoz való jog védelme” mutató, és ezt a javulást az uniós jog megsértését bejelentő személyek védelméről szóló (EU) 2019/1937 irányelv⁽⁶⁾ átültetésének tulajdonította.

2.6. Az EGSZB ezért általában véve üdvözli az európai tömegtájékoztatás szabadságáról szóló jogszabályra irányuló európai bizottsági kezdeményezést⁽⁷⁾ és a médiaágazatban a szerkesztői függetlenséget és a tulajdonviszonyok átláthatóságát szavatoló belső biztosítékokról szóló európai bizottsági ajánlást⁽⁸⁾ mint a tömegtájékoztatás szabadságának és sokszínűségének, ennél fogva pedig a liberális demokráciának az Unión belüli védelme felé szükségszerűen tett következő lépést.

2.7. Az EGSZB hangsúlyozza annak fontosságát, hogy az európai tömegtájékoztatás szabadságáról szóló jogszabály közvetlen hatállyal bíró rendelet legyen, ugyanakkor megkérdőjelezi, hogy az ajánlás nem kötelező erejű jogi megközelítése hatékony módszert jelent-e az említett jogszabály célkitűzéseinek eléréséhez. A pusztán ajánlások nem elegendőek a tömegtájékoztatás szabadságának és sokszínűségének tagállamokon belüli garantálásához. A szabad és független médiát kötelező kritériumnak kell tekinteni a jogállamisági jelentést és a mechanizmus azon tagállamokban való elindítását illetően, ahol a kormányok megsértik a tömegtájékoztatás szabadságát és függetlenségét.

2.8. A rendelet jogalapja az EUMSZ 114. cikke, amely lehetővé teszi a belső piac létrehozására és működésére irányuló nemzeti jogszabályok közelítését. Mivel a mögöttes problémák és hiányosságok erősen politikai jellegűek és a jogállamiságon alapuló demokratikus rendszerek működéséhez kapcsolódnak, az EGSZB aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy a belső médiapiac kiteljesítésével kapcsolatos megközelítés elegendő-e a tömegtájékoztatás szabadságának és sokszínűségének védelméhez.

2.9. A rendeletjavaslat öt különböző célkitűzést fogalmaz meg: a) a nemzeti szabályok és eljárások harmonizálása a médiatársaságok belső piacon való működésének és befektetéseinek útjában álló akadályok leküzdése érdekében; b) a külföldi kiadókat a helyi nemzeti piacokon való befektetésben korlátozó üvegplafonok megszüntetése; c) valamennyi média szerkesztői szabadságának megerősítése a magánkiadók jogainak egyidejű korlátozása nélkül; d) a közszolgálati média függetlenségének biztosítása a politikusok befolyásától mentes, állandó mechanizmusok kialakításával; és e) a gazdasági erőforrások, azaz az állami hirdetések elosztásának szabályozása. Az EGSZB megkérdőjelezi a felsorolt célkitűzések rangsorolását. Véleménye szerint a tömegtájékoztatás szabadságának és sokszínűségének megőrzését vagy helyreállítását kell a fő célnak tekinteni a gazdasági kérdésekre való összpontosítás helyett, kivéve, ha azok egyértelműen a tömegtájékoztatás szabadságához kapcsolódnak.

2.10. A rendeletről egyértelműen kitűnik, hogy az Európai Bizottság a belső piac „torzulásaira” kíván összpontosítani, és meg kívánja nyitni a médiapiacot a határokon átnyúló fokozott verseny előtt, különösen az audiovizuális médiaszolgáltatások és a videómegosztás terén. Ezért a rendelet tényleges hatálya sokkal szűkebb, mint ahogy azt a címe sugallja. Az EGSZB szerint ez a megközelítés nem elegendő ahhoz, hogy hatékonyan megvédjék és, ahol szükséges, helyreállítsák a tömegtájékoztatás szabadságát és a médiapluralizmust, amely szinte minden tagállamban támadásnak van kitéve, és amelyet néhány súlyos esetben gyakorlatilag teljesen megsemmisítettek, ami pusztító következményekkel jár az újságírók munkájára és biztonságára, valamint a nyilvános viták és tájékoztatás integritására nézve. A piac megnyitásával a szólásszabadság tekintetében ugyanolyan szintű védelmet kell garantálni annak biztosítása érdekében, hogy a szélesebb körű piacra jutás ne járjon a piac külföldi szereplők általi monopolizálásával, különösen a szegényebb országok esetében.

⁽⁶⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1937 irányelve (2019. október 23.) az uniós jog megsértését bejelentő személyek védelméről (HL L 305., 2019.11.26., 17. o.).

⁽⁷⁾ COM(2022) 457.

⁽⁸⁾ A Bizottság (EU) 2022/1634 ajánlása (2022. szeptember 16.) a médiaágazatban a szerkesztői függetlenséget és a tulajdonviszonyok átláthatóságát szavatoló belső biztosítékokról (HL L 245., 2022.9.22., 56. o.).

2.11. Az EGSZB üdvözli a szerkesztői függetlenség megerősítésére és védelmére irányuló javaslatokat. Azt is hangsúlyozza, hogy meg kell őrizni az újságírók és kiadók függetlenségét, azaz a kiadók azon jogát, hogy kialakíthassák a kiadványok szerkesztői irányvonalát. Az EGSZB több uniós országban is egyre nagyobb politikai és gazdasági befolyást tapasztalt a közszolgálati médiában és a hatalomhoz szorosan kötődő, magántulajdonban lévő médiában egyaránt. Ez összeegyeztethetetlen a média negyedik hatalmi ágként betöltött szerepével. A rendelet nem határozza meg, hogy miként egyeztethető össze a szerkesztői függetlenség a kiadók/magánmédiatulajdonosok törvényes jogaival és érdekeivel.

2.12. Az EGSZB támogatja a külföldi információmanipulációval és beavatkozással szembeni rezilienciát fokozó intézkedéseket, amennyiben ez az Európai Unión belül nem érinti a véleménynyilvánítás szabadságát.

2.13. Az európai tömegtájékoztatás szabadságáról szóló jogszabály megállapítja, hogy szükség van a médiaágazat finanszírozására, ahogyan azt az EGSZB „A tömegtájékoztatás szabadságának és sokszínűségének biztosítása Európában” című véleményében⁽⁹⁾ is javasolta. A rendelkezésre álló eszközök azonban egyelőre nem elegendőek ahhoz, hogy a tagállamokban biztosítani lehessen a minőségi újságírást és a tömegtájékoztatás sokszínűségét. Az EGSZB ugyanakkor úgy véli, hogy a tömegtájékoztatás szabadságát illetően a legjobb feltételeket egy olyan szabályozási keret jelenti, amely lehetővé teszi a médiaorgánumok számára, hogy a piacról tudják magukat finanszírozni. A közszolgálati médiának csak akkor van értelme, ha pártatlan és teljesen független a politikai befolyástól, ellenkező esetben az állami finanszírozás mindenféle visszaélésekhez és kormányzati manipulációkhoz vezethet. A médiafinanszírozási projekteknek minden esetben nagyon átlátható szabályokon és az újságírók politikai függetlenségének garanciáin kell alapulniuk.

2.14. Az EGSZB támogatja az Európa jövőjéről szóló konferencia zárójelentését⁽¹⁰⁾ és az abban foglalt, a média függetlenségének és sokszínűségének előmozdítására irányuló határozott felhívást (a 27. javaslat 1. pontja és a 37. javaslat 4. pontja), amelyet az Európai Bizottság anélkül idéz, hogy követné az e javaslatok által előírt fontossági sorrendet.

3. Részletes megjegyzések

3.1. Az EGSZB üdvözli, hogy a médiaszolgáltatásokat igénybe vevők és a médiaszolgáltatók a 3. cikk szerint „a médiaszolgáltatók szerkesztői szabadságának tiszteletben tartása mellett, jogosultak arra, hogy többféle hírhez és aktuális témájú tartalomhoz juthassanak hozzá a közbeszéd elősegítése érdekében”.

3.2. Az EGSZB megkérdőjelezi a 4. cikk (2) bekezdése c) pontjának szűk alkalmazási körét, amely csak a kémszoftverek (csak a „digitális elemeket tartalmazó termék[ek]”) telepítésére vonatkozik, és javasolja, hogy tiltsák meg minden olyan eszköz vagy technológia telepítését, amelyet megfigyelésre lehet használni.

3.3. Az EGSZB hangsúlyozza a közszolgálati médiaszolgáltatók függetlenségét garantáló biztosítékok, valamint a számukra biztosított megfelelő és stabil pénzügyi erőforrások fontosságát (5. cikk), ugyanakkor kiemeli, hogy olyan hatékony ellenőrzési rendszerre van szükség, amely biztosítja az erőforrások eredményes felhasználását. Az EGSZB véleménye szerint a közszolgálati médiaszolgáltatók feladatainak ellátásához szükséges megfelelő összegű finanszírozás meghatározására a legjobb megoldást egy független testület jelenti, amennyiben annak kijelölése nem politikai alapon történik. A tömegtájékoztatás szabadságára nézve komoly veszélyt jelent az a jelenleg megfigyelhető tendencia, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatók finanszírozásának kérdését egyre inkább áthatja a politika.

3.4. Az EGSZB úgy véli, hogy a médiaszolgáltatók 6. cikk (1) bekezdésében meghatározott kötelezettségei nem biztosítják a média tulajdonviszonyainak átláthatóságát. A szerkesztői szabadság és a minőségi (az újságírói normáknak megfelelő) újságírás hiányának egyik fő oka a média tulajdonviszonyainak átláthatatlanságában keresendő. A médiaszolgáltatóknak és az online platformoknak is átláthatóvá kell tenniük tulajdonviszonyaikat a média felhasználói számára. Az adatok és a magánélet védelme nem gátolhatja a média tulajdonviszonyainak átláthatóságát. A kis médiaorgánumok esetében a meghatározott követelmények nem vezethetnek túlzott adminisztratív terhekhez.

⁽⁹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A tömegtájékoztatás szabadságának és sokszínűségének biztosítása Európában (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 517., 2021.12.22., 9. o.).

⁽¹⁰⁾ Az Európa jövőjéről szóló konferencia: *Jelentés a végeredményről*, 2022. május.

3.5. Az EGSZB azt ajánlja, hogy az Európai Bizottság ajánlásának (20) bekezdésében említett kötelező átláthatósági követelményeket egészítsék ki az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által a tagállamokhoz intézett, a médiapluralizmusról és a médiatulajdon átláthatóságáról szóló ajánlás mellékletének 4.1–4.6. pontjában említett további követelményekkel ⁽¹¹⁾.

3.6. Az EGSZB szerint fennáll a veszélye annak, hogy az európai bizottsági ajánlás nem kötelező erejű jogi megközelítése olyan, nem egységes szabályozáshoz vezet, amely aláassa a közös piac integritását és az irányelv célkitűzéseit.

3.7. Az EGSZB úgy véli, hogy a 7. cikkben szereplő, a 2010/13/EU irányelv ⁽¹²⁾ 30. cikkében meghatározott követelményekre való hivatkozás túl homályos ahhoz, hogy biztosítsa a nemzeti szabályozó hatóságok vagy szervek függetlenségét. Ezért azt javasolja, hogy határozzanak meg egy, a nemzeti szabályozó szervek függetlenségét biztosító keretet, valamint olyan eszközöket, amelyekkel orvosolható a nemzeti szabályozó szervek függetlenségének hiánya.

3.8. Az EGSZB elfogadhatatlannak tartja, hogy egy nem teljesen független nemzeti hatóság vagy szerv képviselője részt vegyen a javasolt Médiaszolgáltatásokat Felügyelő Európai Testület döntéshozatalában. A nemzeti hatóságok vagy szervek függetlenségének értékeléséhez egyértelmű kritériumokat kell meghatározni a rendeletben.

3.9. Az EGSZB szerint a javasolt Médiaszolgáltatásokat Felügyelő Európai Testület nem független az Európai Bizottságtól, és felkéri az európai jogalkotót, hogy biztosítsa a Testület teljes függetlenségét. Ha a Testület nem teljesen független az Európai Bizottságtól, akkor nem láthat el felügyeleti vagy szabályozási feladatokat.

3.10. Az EGSZB azt javasolja, hogy a következőképpen fogalmazzák át a 10. cikk (5) bekezdését: „A Bizottság képviselője jelöl a Testületbe. A Bizottság képviselője szavazati jog nélkül részt vehet a Testület ülésén”.

3.11. Az EGSZB azt javasolja, hogy a következőképpen fogalmazzák át a 10. cikk (6) bekezdését: „A Testület szakértőket és megfigyelőket hívhat meg az ülésein való részvételre”.

3.12. A 11. cikkel kapcsolatban az EGSZB elutasítja az Európai Bizottság A. részalternatíva melletti döntését, miszerint az Európai Bizottság titkársága által támogatott testületként hozzák létre a Médiaszolgáltatásokat Felügyelő Európai Testületet. A testület függetlenségét csak a B. részalternatíva garantálhatja, amelynek értelmében a Médiaszolgáltatásokat Felügyelő Európai Testület egy független uniós hivatal által támogatott testületként jönne létre.

3.13. Az EGSZB üdvözli, hogy a 12. cikk l) pontjában említettek szerint az összes érdekelt féllel és kifejezetten a civil társadalommal strukturált párbeszédet fognak folytatni. A civil társadalom legfontosabb szegmenseit (köztük a szociális partnereket) képviselő EGSZB szakértelmével hozzájárulhat ehhez a strukturált párbeszédhez.

3.14. Az EGSZB üdvözli a nemzeti szabályozó hatóságok és szervek közötti – a kölcsönös segítségnyújtásra is kiterjedő – strukturált együttműködést. Az EGSZB azonban azt javasolja, hogy a 13. cikk (2) bekezdésének hatályát a médiaszolgáltatások belső piacának működését fenyegető, illetve a közbiztonság és a védelmi érdekek sérelmével fenyegető kockázatokon felül a tömegtájékoztatás szabadságát és sokszínűségét, valamint a szabályozó hatóságok és szervek politikai függetlenségét fenyegető egyéb kockázatokra is terjesszék ki.

3.15. Az EGSZB üdvözli a 17. cikkben meghatározott, az online óriásplatformokon megjelenő médiaszolgáltatói tartalmak védelmére irányuló erőfeszítéseket, továbbá az online óriásplatformokon végzett tartalommoderálással kapcsolatos összes folyamat esetében hangsúlyozza az átláthatóság fontosságát, feltéve, hogy az e bekezdésben említett kötelezettségek nem zavarják az online óriásplatformok működését. Az EGSZB üdvözli a 18. cikkben előírt strukturált párbeszédet, és hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a civil társadalmat is bevonják a 17. cikk alkalmazásának felülvizsgálatába.

3.16. Az EGSZB üdvözli, hogy a 19. cikk értelmében a felhasználóknak jogukban áll igényre szabniuk az audiovizuális média alapértelmezett beállításait. E jog gyakorlati érvényesíthetősége szempontjából döntő fontosságú a készülékek és/vagy a felhasználói felületek felhasználóbarát jellege. Ugyanakkor nem csorbulhat a gyártók és a fejlesztők működőképessége, illetve nem korlátozható jövőbeli fejlődésük. A készülékeket és/vagy a felhasználói felületeket felhasználóbarát módon, egyszerű nyelvezetet használva kell megtervezni.

⁽¹¹⁾ Council of Europe, Recommendation CM/Rec(2018)1[1] of the Committee of Ministers to member States on media pluralism and transparency of media ownership, 7 March 2018, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680790e13

⁽¹²⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv) (HL L 95., 2010.4.15., 1. o.).

3.17. Az EGSZB azt javasolja, hogy a Médiaszolgáltatásokat Felügyelő Európai Testület számára (a 20. cikk (4) bekezdése alapján) biztosítsanak jogot saját kezdeményezésű vélemény kidolgozására is, amennyiben a nemzeti jogalkotási, szabályozási vagy közigazgatási intézkedés valószínűsíthetően hatással lesz a médiaszolgáltatások belső piacának működésére.

3.18. Az EGSZB ismételten hangot ad azon korábbi aggodalmának, miszerint az európai tömegtájékoztató sokszínűségének és szabadságának biztosításához nem elegendő pusztán piaci alapú megközelítést alkalmazni. Az EGSZB elismeri, hogy a médiaszolgáltatások piacán működő vállalatok mérete hozzájárulhat a médiaszolgáltatók gazdasági fenntarthatóságához, ugyanakkor üdvözli, hogy az Európai Bizottság elismeri, hogy a médiapiaci koncentráció jelentős veszélyt jelenthet a tömegtájékoztató szabadságára és sokszínűségére nézve.

3.19. Az EGSZB üdvözli a 21. cikkben javasolt, a piaci koncentráció átláthatóságának növelésére irányuló intézkedéseket, amelyek az első lépést jelentik a médiapiaci koncentrációból eredő, a tömegtájékoztató szabadságát és sokszínűségét fenyegető veszélyek visszaszorítása felé. A piaci koncentráció nincs feltétlenül negatív hatással a tömegtájékoztató szabadságára és sokszínűségére, például ha segít a kisebb médiaorgánumoknak a fennmaradásban, azonban fel kell lépni a koncentráció ellen, ha az információs monopóliumokhoz vezet. Az Uniónak különösen a média médiamogulok és oligarchák általi „foglyul ejtése” ellen kell fellépnie, akik gyakran szoros kapcsolatban állnak az ország vezető politikusaival vagy akár harmadik országok kormányaival.

3.20. Az EGSZB emlékeztet arra, hogy a médiapiacok továbbra is erősen széttagoltak, és kéri, hogy a piaci koncentrációt ne csak a médiaszolgáltatások nemzeti piaca tekintetében, hanem a szubnacionális vagy körzeti szintű széttagolt piacok tekintetében is mérjék. A médiapiaci koncentráció az egyetlen regionális médiaorgánummal rendelkező körzetekben jelentős veszélyt jelent a tömegtájékoztató szabadságára és sokszínűségére nézve.

3.21. Az EGSZB úgy véli, hogy „a médiapiaci koncentrációk hatásának értékelésére szolgáló kritériumok alkalmazásakor figyelembe veendő tényezőkre” vonatkozó európai bizottsági iránymutatások nem elegendők ahhoz, hogy az egész Unióban biztosítani lehessen az értékelések összehasonlíthatóságát. Az EGSZB azt javasolja, hogy az értékelések vonatkozásában határozzanak meg uniós szintű minimumszabályokat, amelyeket minden tagállamban tiszteletben kell tartani. A tagállamokat felkérlik, hogy az uniós minimumkövetelményeken felül készítsenek részletesebb és mélyrehatóbb értékeléseket.

3.22. A nem kötelező erejű átláthatósági követelmények azonban elégtelenek a piaci koncentráció által a tömegtájékoztató szabadságára és sokszínűségére jelentett jelenlegi fenyegetést illetően. Az EGSZB ezért arra kéri az európai jogalkotókat, hogy a vállalkozói döntések szabadságának kellő tiszteletben tartása mellett fogadjanak el kötelező erejű szabályokat a médiakoncentrációra vonatkozóan. Ez azonban nem róhat további bürokratikus terheket és költséges eljárásokat a médiára vagy a médiaintézményekre.

3.23. Az EGSZB azt javasolja, hogy a Médiaszolgáltatásokat Felügyelő Európai Testület számára „a 21. cikk szerinti értékelés vagy konzultáció hiányában” saját kezdeményezésű vélemény kidolgozására is biztosítsanak jogot (a 22. cikk alapján). Nem elegendő a piaci koncentráció értékelésének feladatát a tagállamokra bízni, mivel egyes kormányok aktívan támogatják a piaci koncentrációt a kritikus hangok és az ellenzéki médiaorgánumok elhallgattatása érdekében.

3.24. Az EGSZB emlékeztet arra, hogy a médiaszolgáltatások belső piacát érintő torzulások akkor is hatással vannak a tömegtájékoztató szabadságára és sokszínűségére, ha e torzulások nemzeti, regionális vagy akár körzeti szinten a közös piac bizonyos részeire korlátozódnak. A Testület számára minden ilyen esetben jogot kell biztosítani arra, hogy kezdeményezze a médiakoncentráció értékelését, ha a nemzeti szabályozó hatóságok vagy szervezetek ezt elmulasztják.

3.25. Az EGSZB azt javasolja, hogy a Médiaszolgáltatásokat Felügyelő Európai Testületet bízzák meg azzal a feladattal, hogy elvégezze a tömegtájékoztató szabadságát és sokszínűségét fenyegető egyéb veszélyekkel kapcsolatos értékeléseket, ha a nemzeti szabályozó hatóságok vagy szervezetek ezt elmulasztják.

3.26. Az EGSZB üdvözli a 24. cikkben foglalt, az állami hirdetések elosztására vonatkozó, kötelező erejű átláthatósági követelményeket. Ugyanakkor úgy véli, hogy a több mint 1 millió lakosú területi egységek követelmények alóli mentesítése kiskapuként használható az átláthatóság kikerülésére. Az EGSZB elismeri, hogy a jelentéstételi kötelezettségekkel kapcsolatos adminisztratív terheknek arányosnak kell lenniük, ezért azt javasolja, hogy határozzanak meg egy minimális küszöbértéket a nemzeti, regionális vagy helyi kormányzati kiadások összegére vonatkozóan. Ha egy szervezet állami hirdetésekre fordított éves kiadása nem éri el a küszöbértéket, nem vonatkoznak rá az átláthatósági követelmények.

3.27. Az EGSZB üdvözlí a 25. cikkben előírt, évente elvégzendő nyomon követést, és kéri, hogy a nyomonkövetési tevékenység során konzultáljanak az érintett érdekelt felekkel és a civil társadalommal. Nem elegendő azonban, hogy a nyomonkövetési tevékenységet a médiaszolgáltatások belső piacának működésére korlátozzák. Az EGSZB ezért azt javasolja, hogy a nyomonkövetési tevékenység hatályát terjesszék ki a tömegtájékoztatás szabadságának és sokszínűségének védelme tekintetében lényeges egyéb szempontokra is. Az EGSZB azt javasolja, hogy a Médiaszolgáltatások Felügyelő Európai Testületet bízzák a nyomonkövetési tevékenységhez kapcsolódó mutatók kidolgozásának feladatával.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az azbesztmentes jövő megvalósítása: európai megközelítés az azbeszt egészségügyi kockázatainak kezelésére

(COM(2022) 488 final)

Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a munkájuk során azbeszttel kapcsolatos kockázatoknak kitett munkavállalók védelméről szóló 2009/148/EK irányelv módosításáról

(COM(2022) 489 final – 2022/0298 (COD))

(2023/C 100/18)

Előadó: **Ellen NYGREN**

Felkérés:	Európai Parlament: 2022.10.6. az Európai Unió Tanácsa, 2022.10.7.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 153. cikke (2) bekezdésének a) pontja
Illetékes szekció:	„Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.23.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.15.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	155/9/49

1. Összefoglalás és ajánlások

1.1. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) üdvözli az Európai Bizottság azon törekvését, amely a rákos megbetegedések előfordulásának csökkentésére irányul, csakúgy mint azon konkrét erőfeszítéseit, amelyek az azbesztnak való munkahelyi kitettség minimalizálását célozzák.

1.2. Tudományosan bizonyított, hogy nincs olyan expozíciós szint, amely biztonságosan kizárná a rák kockázatát. Az EGSZB ezért az Európai Parlamenthez hasonlóan azt ajánlja, hogy a munkájuk során azbeszttel kapcsolatos kockázatoknak kitett munkavállalók védelméről szóló irányelvben meghatározott, az azbesztnak való kitettségre vonatkozó határértéket végső soron az Európai Bizottság által jelenleg javasoltnál alacsonyabb szinten állapítsák meg, és e cél elérése érdekében dolgozzanak ki ütemtervet, amely a jelenlegi javaslatokat kiegészítő, további intézkedéseket tartalmaz, és pénzügyi támogatást helyez kilátásba azoknak a vállalatoknak és régióknak, amelyeknek erre szükségük van a kitűzött célok eléréséhez.

1.3. Az EGSZB azt javasolja, hogy indítsanak átfogó tájékoztató kampányt a nyilvánosság számára az azbesztről és annak életveszéllyel járó kockázatairól. Emellett minden olyan munkavállaló számára, aki azbesztnak lehet kitéve, vagy anyanyelvén, vagy más, általa beszélt nyelven képzést kell biztosítani.

1.4. Az EGSZB azt ajánlja, hogy rendszeresen ellenőrizzék minden olyan munkavállaló egészségét, aki azbesztnak lehet kitéve, és egészségi állapotuk nyomon követése érdekében munkahelyük változásakor egészségügyi könyv vagy útlevél formájában vigyék magukkal a kitettségükre vonatkozó adatokat

1.5. Az azbesztben rejlő kockázatok hatékony kezelése érdekében nemzetközi együttműködésre van szükség a szabályozás terén. Az EGSZB különös hangsúlyt fektet a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 162. számú egyezményére és a Rotterdami Egyezményre. Ezen egyezmények tárgyalása és végrehajtása során az Európai Uniónak és tagállamainak aktív és döntő szerepet kell játszania, hogy a világ valamennyi országában és a nemzetközi kereskedelmi láncokban kedvezőbben alakuljon ezek elfogadottsága. Az Európai Unió által harmadik országokkal vagy a világ más régióival kötött

szabadkereskedelmi megállapodásoknak tartalmazniuk kellene egy olyan rendelkezést, amely fokozott erőfeszítéseket követel meg az asbeszt használatának betiltása és káros hatásainak csökkentése érdekében a világ minden országában. Az EGSZB sürgeti az Európai Uniót és tagállamait, hogy tegyenek komoly erőfeszítéseket annak érdekében, hogy az asbeszt használatát nemzetközi szinten betiltsák, valamint hogy azoknak a munkavállalóknak, akiknek ezt a már korábban felhasznált anyagot kezelniük kell, biztosítsanak védelmet, például a felújítási és bontási munkálatok során vagy a hulladékgyűjtésben.

2. Háttér és általános megjegyzések

2.1. Háttér és általános megjegyzések

2.1.1. Az asbeszt betiltása az Európai Unióban Az asbeszt olyan veszélyes anyag, amely rákot okoz. Ezt évtizedek óta tudjuk, és az Európai Unió is több mint 40 éve kezdett intézkedéseket hozni ezen anyag felhasználásának korlátozására, majd betiltására. 1999-ben betiltotta az asbesztrostok valamennyi típusát. A tilalom 2005-ben lépett teljeskörűen hatályba, és az Európai Unióban előállított termékekre és az EU-ba behozott árukra egyaránt vonatkozik. A 2009/148/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv⁽¹⁾ kodifikálta a munkájuk során asbeszttel kapcsolatos kockázatoknak kitett munkavállalók védelmére vonatkozó, meglévő szabályokat.

2.1.2. Mivel az építőipar viszonylag hosszú időn keresztül használta az asbesztet, még mindig sok épület tartalmazza ezt az anyagot. A végzett munka típusától függően a veszélyes anyagok felújításkor vagy bontáskor aktiválódnak. Az asbeszt más ágazatokban is jelen van, például a bányászatban és a nyersanyag-kitermelésben, a hulladékgyűjtésben vagy a járműkarbantartásban. Az asbeszt újonnan történő használatának jelenlegi tilalma ellenére a munkavállalók továbbra is számos munka során ki vannak téve az asbesztnak. A hivatalos statisztikákban szereplő munkavállalókon kívül, akik az Európai Unió és a tagállamok munkavállalói, szűrkezőnát alkotnak azok a harmadik országbeli állampolgárok, akik nem mindig szerepelnek a statisztikákban. Az Európai Bizottság véleménye szerint a munkavállalók asbesztnak való kitettséggel szembeni védelméről szóló 2009. évi irányelv továbbra is nagyrészt releváns, ugyanakkor azt javasolja, hogy a legújabb tudományos ismereteknek megfelelően tegyék azt naprakészé.

2.1.3. Az EGSZB két véleményt fogadott el az asbeszttel kapcsolatos témákról: Az EU asbesztmentesítése⁽²⁾ (CCMI/130) és Az asbeszt kezelése az energetikai felújítások során⁽³⁾ (CCMI/166). Úgy véli, hogy „fontos, hogy az Európai Unió egyik kiemelt jelentőségű célkitűzése az összes használt asbeszt és asbeszttartalmú termék teljes mértékű eltávolítása legyen”, és „arra ösztönzi az EU-t, hogy a szociális partnerekkel és egyéb érdekelt felekkel európai, nemzeti és regionális szinten együttműködve dolgozzanak ki és osszák meg egymással az asbeszt eltávolítására és kezelésére irányuló cselekvési terveket”. A jelenlegi körülmények között azonban még mindig nehéz gyorsan elérni az asbesztmentességre irányuló célkitűzést. Ezért bizonyos uniós országokban és régiókban a döntéshozók az „asbesztbiztos” stratégia mellett döntöttek.

2.1.4. Jelenlegi javaslatában az Európai Bizottság azt kéri, hogy a környezeti levegőben lévő asbesztre vonatkozó határértéket 0,1 rost/cm³-ről 0,01 rost/cm³ felső határra csökkentsék, nyolcórás idővel súlyozott átlagot (TWA) tekintve.

2.2. Az Európai Unió törekvései a rák elleni küzdelem terén

2.2.1. A 2021-ben előterjesztett európai rákellenes terv olyan kezdeményezés, amelynek célja a többféle megközelítés révén megvalósuló küzdelem e betegség ellen. A betegség előfordulásának elsődleges megelőzése fontos részét képezi ennek a tervnek, amelyet az EGSZB a SOC/677. sz. véleményében⁽⁴⁾ pozitívan értékelt. E logikát követve úgy véljük, hogy hatékony lenne intézkedéseket hozni az asbesztnak való kitettség elleni küzdelem érdekében – amely egy már egy jól ismert téma –, egyrészt mivel az ilyen jellegű erőfeszítések csökkentenék a további rákos megbetegedések kockázatát, másrészt mivel a meglévő kutatások már kimutatták, hogy az expozíció e betegség egyik fő okozója munkahelyi környezetben. Mivel a mezotelióma kockázati tényezői sokrétűek (pl. az asbeszt mellett a nanorostok), az EGSZB azt javasolja, hogy az asbesztnak kitett munkavállalók kapjanak dokumentumot az expozíció tényéről.

(1) Az Európai Parlament és a Tanács 2009/148/EK irányelve (2009. november 30.) a munkájuk során asbeszttel kapcsolatos kockázatoknak kitett munkavállalók védelméről (HL L 330., 2009.12.16., 28. o.).

(2) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye Az EU asbesztmentesítése (HL C 251., 2015.7.31., 13. o.).

(3) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye Az asbeszt kezelése az energetikai felújítások során (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 240., 2019.7.16., 15. o.).

(4) A Régiók Európai Bizottsága véleménye – Európai rákellenes terv (HL C 97., 2022.2.28., 17. o.).

2.2.2. Ezzel összefüggésben hangsúlyozni kell, hogy nem csak munkavállalóként lehetünk kitéve az azbesztnak: elegendő például épületfelújítási vagy -bontási helyszín közelében tartózkodni. A kitétség olyan magánszemélyeket is érinthet, akik lakásuk felújításakor nem ismerik az ezzel járó kockázatokat vagy nincsenek tudatában azoknak. Emellett azbeszt kerülhet a szellőztetőberendezésekbe, és így annak az ott tartózkodók észrevétel nélkül ki lehetnek téve. Az EGSZB ezért azt ajánlja, hogy a nyilvánosságot minden lehetséges csatornán – többek között a médián keresztül is – tájékoztassák; utóbbinak nagy a felelőssége e tekintetben.

2.3. Általános megjegyzések

2.3.1. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság azon törekvését, hogy diverzifikált megközelítések révén küzdjön a rák ellen. Az azbesztnak való kitétség kockázatának korlátozása konkrét előrelépést jelent a rákos megbetegedések számának csökkentésében. Széles körű tudományos ismeretekkel rendelkezünk az azbeszt veszélyeiről, valamint az azbesztnak való kitétség és a rák közötti közvetlen kapcsolatáról. Az általa a témával kapcsolatban összegyűjtött legújabb tudományos ismeretek alapján az Európai Bizottság most a vonatkozó jogi keret ennek megfelelő aktualizálását javasolja.

2.3.2. Minden rákos megbetegedés költséggel jár a közösség számára, az egyéneknek pedig szenvedést és veszteséget okoz. E betegség előfordulása jelentős mértékben elkerülhető a munkavégzés során az azbesztnak való kitétség korlátozásával. Az EGSZB ezért arra kéri az érdekelt feleket, hogy tegyenek meg mindent az expozíció elleni küzdelem érdekében. Ez különösen a munkájuk során azbesztnak kitétt munkavállalók védelmét célzó intézkedésekre vonatkozik, de az e területre vonatkozó ismeretek általános terjesztésére irányuló kezdeményezésekre is annak érdekében, hogy a lakosság jobban tudatában legyen az azbeszttel kapcsolatos kockázatoknak.

3. Részletes megjegyzések

3.1. Az irányelv felülvizsgálata során az Európai Unió által meghozható legambiciózusabb intézkedés a környezeti levegőben lévő azbesztrostok elfogadható mennyiségére vonatkozó technikai határérték csökkentése. Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottság kezdeményezését, és azt jó alapnak tartja ahhoz, hogy idővel elmozduljunk a munkahelyi azbesztexpozícióval szembeni zéró tolerancia irányába.

3.1.1. Az Európai Bizottság javasolja a 8. cikk módosítását annak érdekében, hogy a nyolcórás, idővel súlyozott átlagot (TWA) tekintve csökkentsék a 0,1 rost/cm³-es határértéket. Az irányelv előírja továbbá, hogy a munkavállalók azbesztből vagy azbesztartalmú anyagokból származó pornak való munkahelyi expozícióját a lehető legkisebbre, de minden esetben a 8. cikkben meghatározott határérték alatti, műszakilag lehetséges legalacsonyabb szintre kell csökkenteni. E tekintetben az EGSZB emlékeztet arra, hogy a szociális partnerek túlléphetnek az irányelv értelmében alkalmazandó új határértéken, és hozhatnak megfelelő intézkedéseket az azbesztrostok munkahelyi jelenlétének további csökkentése érdekében.

3.1.2. A Foglalkozás-egészségügyi Nemzetközi Bizottság (ICOH) szerint nincs olyan expozíciós szint, amely biztonságosan kizárná a rák kockázatát. Az EGSZB-nél 2022. október 31-én tartott meghallgatáson Jukka Takala professzor kijelentette, hogy az EU-ban évente mintegy 90 370 ember hal meg azbeszttel összefüggő rákos megbetegedések miatt, ami azt bizonyítja, hogy csökkenteni kell az expozíciós határértéket. Az EGSZB ezért úgy véli, hogy az EU-nak idővel meg kell haladnia az Európai Bizottság által javasolt felső határt, és ezt a technikai határértéket – ésszerű átmeneti időszakot biztosítva – 0,001 rost/cm³-ben kell megállapítania. E cél elérése érdekében ütemtervet kell kidolgozni, amelyhez olyan – többek között pénzügyi – intézkedésekre vonatkozó javaslatok is társulnak, amelyek támogatják azokat a vállalkozásokat és régiókat, amelyeknek a kitűzött célok elérése érdekében szükségük van ilyen eszközökre.

3.2. A felújítási vagy bontási munkálatok elindítása előtt a vállalkozónak fel kell sorolnia azokat az anyagokat, amelyek várhatóan azbeszttel tartalmaznak. E célra hozzáférést kell biztosítani az érintett ingatlan tulajdonosától, vagy más csatornákból, illetve az épületen végzett ellenőrzésből származó információforrásokhoz. Az EGSZB azt ajánlja, hogy hozzanak létre nyilvántartásokat az épületekre vonatkozó adatok gyűjtésére, kezdve a felújítás alatt álló épületekkel, majd fokozatosan vonják be az összes többi épületet is. A tagállamoknak ezeket az információkat az Európai Unión belül közösen elfogadott módon kell strukturálniuk annak érdekében, hogy összehasonlítható adatok álljanak rendelkezésre annak meghatározásához, hogy várhatóan mely telephelyek tartalmaznak azbeszttel (ország/helység/az épület funkciója/épületrész), milyen mennyiségben (az azbeszt formája és hozzávetőleges mennyisége négyzetméterenként) stb. Az Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökséget (EU-OSHA) fel lehetne kérni, hogy járuljon hozzá az épületnyilvántartás harmonizált szabályozási keretének kidolgozásához.

3.3. Az azbesztnak való kitétség kockázata mellett tevékenykedő munkavállalók képzése fontos kérdés. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy rendkívül lényeges, hogy azt a munkavállalók anyanyelvén vagy egy általuk beszélt más nyelven biztosítsák akkor is, ha a munkavállalók más országból érkeznek, mint ahol dolgoznak, és ezért csak gyengén ismerik a fogadó ország nyelvét. Ez a követelmény az uniós polgárookra és a harmadik országokból származó munkavállalókra egyaránt vonatkozik.

3.4. Az EGSZB azt is ajánlja, hogy az azbeszttel és annak kockázataival kapcsolatos információkat szélesebb körben terjesszék a nyilvánosság körében annak érdekében, hogy felhívják a figyelmet erre a kérdésre mind a munkavállalóknak, mind azoknak a vállalkozóknak a körében, akik azbeszttel kapcsolatos munkákat irányítanak, valamint az ezzel kapcsolatban részletes ismeretekkel nem rendelkező magánszemélyek és hatóságok körében is. Az EGSZB sürgeti az Európai Bizottságot, hogy a tagállamokkal, a szociális partnerekkel és a téma iránt érdeklődő civil szervezetekkel együttműködve dolgozzon ki tájékoztató kampányt az azbesztről és a vele járó halálos veszélyről. Az EGSZB platformként szolgálhatna egy olyan nemzetközi konferencia megrendezéséhez, amelynek célja az lenne, hogy felhívja a figyelmet erre az anyagra, annak káros hatásaira és az ellene való védekezés módjaira.

3.5. A foglalkozás-egészségügyi szolgálatok feladata, hogy elvégezzék az azbesztnak kitett munkavállalók munkaképességének (előzetes, időszakos és végső) vizsgálatát, és ezeket az igazolásokat bemutassák a munkáltatónak. Amikor az azbesztnak való kitettség megszűnik, a végső vizsgálat eredményét bemutatják mind a munkáltatónak, mind a munkavállalónak, csakúgy mint egy külön dokumentumot, egészségügyi könyvet/útlevelet, amely tájékoztatást nyújt az azbesztexponációról, és egész élete során végigkíséri a munkavállalót annak érdekében, hogy nyomon követhető legyen egészségi állapota, és adott esetben meg lehessen állapítani, hogy foglalkozási megbetegedésben vagy az azbesztexponáció lehetséges utóhatásaitól szenved. Ezeket az információkat közölni kell mind a munkáltatóval, mind a munkavállalóval. E rendelkezéseknek ki kell terjedniük az okmányokkal nem rendelkező munkavállalókra és a migráns munkavállalókra is. A dokumentumot át kell adni a munkavállalónak annak érdekében, hogy minden további orvosi vizsgálat során be tudja azt mutatni, és biztosítva legyen az azbesztexponáció lehetséges utóhatásainak egész életen át tartó nyomon követése. Az EGSZB arra kéri az Európai Uniót és a tagállamokat, hogy könnyítsék meg az e területhez kapcsolódó egészségügyi szakszolgáltatásokhoz való hozzáférést.

3.6. A foglalkozási megbetegedésekre szóló biztosításoknak ki kell terjedniük az azbesztnak való kitettségéből eredő betegségekre. Az EGSZB azt ajánlja, hogy az Európai Unió és a tagállamok törekedjenek annak biztosítására, hogy az azbesztnak való kitettség gyanúját követően bekövetkező rákos megbetegedések esetén a foglalkozási megbetegedések miatti kártérítésre való jogosultság megítélésakor feltételezni kelljen az összefüggést e kitettség és a betegség között, tekintettel arra, hogy e kapcsolatról igen szilárd tudományos bizonyítékok állnak rendelkezésre. A kártérítéshez való jog biztosítása érdekében létre kellene hozni egy nemzetközi szolidaritási alapot.

3.7. Ajánlott, hogy a tagállamok munkaügyi felügyelőiken keresztül működjenek együtt annak ellenőrzése érdekében, hogy megfelelő képzésben részesülnek-e az azbesztnak való kitettség kockázata mellett tevékenykedő munkavállalók az építőiparban, a bányászatban és nyersanyag-kitermelésben, a közlekedésben, az útpítésekben és az alagutak fúrása során, valamint a hulladékgazdálkodásban. Ez az együttműködés biztosíthatja, hogy az azbesztet tartalmazó épületekre vonatkozó, jogszabályban előírt nyilvántartásokat megfelelően vezessék és hozzáférhetővé tegyék mind nemzeti, mind uniós szinten. Az EGSZB rámutat arra, hogy e feladatok elvégzéséhez elegendő számú munkaügyi felügyelő (egészségügyi és biztonsági felügyelő) szükséges.

3.8. Az azbesztben rejlő kockázatok hatékony kezelése érdekében nemzetközi együttműködésre van szükség a szabályozás terén. E tekintetben az EGSZB megjegyzi, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 162. sz. egyezménye és a nemzetközi kereskedelemben forgalmazott egyes veszélyes vegyi anyagok és peszticidek előzetes tájékoztatáson alapuló jóváhagyási eljárásáról szóló Rotterdami Egyezmény olyan meglévő szabályozási példákat kínál, amelyek alapján az Európai Unió és tagállamai aktív és kiemelkedő szerepet játszhatnak, és kell is játszaniuk az azbeszttel kapcsolatos kérdések megfelelőbb kezelésének ösztönzése érdekében a világ valamennyi országában és a nemzetközi kereskedelmi láncokban egyaránt. Az Európai Unió által harmadik országokkal vagy a világ más régióival kötött szabadkereskedelmi megállapodásoknak tartalmazniuk kellene egy olyan rendelkezést, amely fokozott erőfeszítéseket követel meg az azbeszt használatának betiltása és káros hatásainak csökkentése érdekében a világ minden országában. Az EGSZB sürgeti az Európai Uniót és tagállamait, hogy tegyenek komoly erőfeszítéseket annak érdekében, hogy az azbeszt használatát nemzetközi szinten betiltsák, valamint hogy azoknak a munkavállalóknak, akiknek ezt a már korábban felhasznált anyagot kezelniük kell, biztosítsanak védelmet, például a felújítási és bontási munkálatok során vagy a hulladékgazdálkodásban.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 15-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

MELLÉKLET

A következő módosító indítványokat, amelyeknél a támogató szavazatok száma az összes leadott szavazat legalább egygyede volt, a vita során elutasították (eljárási szabályzat 43. cikk (2) bekezdés):

1. módosító indítvány

3.1.2. pont

A következőképpen módosítandó:

Szekcióvélemény	Módosítás
<p>A Foglalkozás-egészségügyi Nemzetközi Bizottság (ICOH) szerint nincs olyan expozíciós szint, amely biztonságosan kizárná a rák kockázatát. Az EGSZB-nél 2022. október 31-én tartott meghallgatáson Jukka Takala professzor kijelentette, hogy az EU-ban évente mintegy 90 370 ember hal meg azbeszttel összefüggő rákos megbetegedések miatt, ami azt bizonyítja, hogy csökkenteni kell az expozíciós határértéket. Az EGSZB ezért úgy véli, hogy az EU-nak idővel meg kell haladnia az Európai Bizottság által javasolt felső határt, és ezt a technikai határértéket – észszerű átmeneti időszakot biztosítva – 0,001 rost/cm³-ben kell megállapítania. E cél elérése érdekében ütemtervet kell kidolgozni, amelyhez olyan – többek között pénzügyi – intézkedésekre vonatkozó javaslatok is társulnak, amelyek támogatják azokat a vállalkozásokat és régiókat, amelyeknek a kitűzött célok elérése érdekében szükségük van ilyen eszközökre.</p>	<p>A Foglalkozás-egészségügyi Nemzetközi Bizottság (ICOH) szerint nincs olyan expozíciós szint, amely biztonságosan kizárná a rák kockázatát. Az EGSZB-nél 2022. október 31-én tartott meghallgatáson Jukka Takala professzor kijelentette, hogy az EU-ban évente mintegy 90 370 ember hal meg azbeszttel összefüggő rákos megbetegedések miatt, ami azt bizonyítja, hogy csökkenteni kell az expozíciós határértéket. Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottság javaslatát, és úgy véli, hogy ezt a technikai határértéket – észszerű átmeneti időszakot biztosítva – tovább kell csökkenteni. E cél elérése érdekében ütemtervet kell kidolgozni, amelyhez olyan – többek között pénzügyi – intézkedésekre vonatkozó javaslatok is társulnak, amelyek támogatják azokat a vállalkozásokat és régiókat, amelyeknek a kitűzött célok elérése érdekében szükségük van ilyen eszközökre.</p>

A szavazás eredménye:

Mellette: 68

Ellene: 106

Tartózkodott: 16

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi határozatra a készségek európai évéről (2023)

(COM(2022) 526 – final – (2022)0326 (COD))

(2023/C 100/19)

Előadó: **Tatjana BABRAUSKIENĖ**

Felkérés:	az Európai Unió Tanácsa, 2022.10.21. Európai Parlament, 2022.10.20.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 149. és 304. cikke
Illetékes szekció:	Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.15.
Plenáris ülészak száma:	547.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	155/0/1

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB üdvözli, hogy 2023-at a készségek európai évének nyilvánították. A készségek európai évének hatékony megoldásokkal és oktatási előnyökkel járó pályákat kell kijelölnie a fiatalok és a felnőttek, a munkanélküliek és a foglalkoztatott személyek számára, szerződéses jogviszonytól, képzettségi szinttől és nemtől függetlenül. Mindezt azzal a céllal összhangban kell megtenni, hogy az európai gazdaság, különösen a kkv-k versenyképességének növelése érdekében „felvértezzük a munkaerőt a megfelelő készségekkel” – ahogy azt Ursula von der Leyen elnök is megfogalmazta. Az EGSZB arra számít, hogy a készségek 2023-as európai évében való pozitív részvétele révén konkrét eredményeket mutathat fel, ezért kész arra, hogy a hálózatépítés és a viták elősegítésével közreműködjön abban.

1.2. Tekintettel arra, hogy az EU egyes területein problémát jelent az oktatási lehetőségekhez való egyenlőtlen hozzáférés, miközben az iskolázottsági szint továbbra is igen sok esetben generációról generációra öröklődik, a készségek 2023-as európai évének további vitákat és tevékenységeket kell kezdeményeznie a megkülönböztetés megelőzése érdekében valamennyi oktatási területen, és segítenie kell az embereket olyan készségek megszerzésében, amelyek garantálják számukra a felfelé irányuló karrierlehetőségeket és a minőségi életminőséget. Ezért a minőségi és inkluzív át- és továbbképzéshez való hozzáférés tekintetében kiemelt figyelmet kell fordítani a társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű csoportokra. Az alacsonyan képzett és alacsony végzettségű, továbbképzésre és munkaerőpiaci integrációra szoruló felnőttek támogatását célzó **kompetenciafejlesztési pályáról szóló tanácsi ajánlást** a készségek európai évének fontos célkitűzéseként kell érvényesíteni és végrehajtani.

1.3. Az EGSZB szerint olyan hatékony finanszírozási mechanizmusokra van szükség, amelyek mozgósítják az európai és nemzeti erőforrásokat, és gondoskodnak a költségek megfelelő megosztásáról az állami hatóságok, a magánszervezetek, az egyének és más érintett felek (szociális partnerek, képzést nyújtó szervezetek, NGO-k) között. Az egész életen át tartó tanulás kultúrájának kialakításához az is fontos, hogy a munkavállalókat képessé tegyék a képzésben való részvételre.

1.4. Az EGSZB várakozásai szerint a készségek európai éve keretében kiemelt figyelmet kap majd a társadalmi kirekesztődés veszélyét enyhíteni képes továbbképzéshez és átképzéshez szükséges erőforrásokkal való felelős gazdálkodás kérdése. Ez magában foglalja a szociális partnerek közös, ágazati és vállalati szintű felelősségét is a munkavállalók előrettekintő oktatásába és képzésébe való befektetés tekintetében. Ennek pedig része az is, hogy a munkaadók vállalják, hogy megteszik az elbocsátott munkavállalók támogatásához szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy ez utóbbiak profitálhassanak a különböző támogatási rendszerekből. Az EGSZB arra kéri és ösztönzi a szociális partnereket, hogy konkrét intézkedések révén, szociális párbeszéd keretében érjék el, hogy a szociális jogok európai pillérének szellemében minden munkavállaló számára biztosított legyen a minőségi és inkluzív képzéshez való egyenlő hozzáférés. Emellett meg kell erősíteni az oktatási intézmények, a hatóságok és a vállalatok, valamint a szakszervezetek közötti konzultációs mechanizmusokat, mivel ez hozzájárulhat az oktatásból a munkavégzésbe való átlépésre irányuló realiztikus és hatékony stratégiák kidolgozásához.

1.5. E tekintetben az EGSZB azt javasolja, hogy végre valósítsák meg a készségarancia elképzelését, amely mindenki számára biztosítja a minőségi és inkluzív képzéshez való hozzáférés jogát, illetve hogy kollektív tárgyalások és kapacitásépítés keretében vállalják, hogy meghatározzák a fizetett tanulmányi szabadsággal kapcsolatos rendelkezéseket és feltételeket, ezáltal lehetővé téve az emberek számára a teljes értékű társadalmi részvételt, valamint társadalmi és munkaerőpiaci lépéseik sikeres kezelését. E tekintetben képzésnek tekintendők a kulcskompetenciák, az alapvető készségek és a szakmai készségek fejlesztése valamennyi készségszinten.

1.6. Az Európai Bizottság arra kéri a tagállamokat, hogy a releváns tevékenységek nemzeti szintű koordinálására nevezzenek ki egy, a készségek európai évével foglalkozó nemzeti koordinátort. Az EGSZB azt javasolja, hogy a nemzeti koordinációs pontok dolgozzanak átlátható és inkluzív módon, és rendelkezzenek megfelelő kompetenciákkal és megfelelő uniós és nemzeti pénzügyi forrásokkal. Az oktatás és képzés területén érdekelt feleknek (nevezetesen az oktatási és képzési szolgáltatóknak, az állami és magánszektorbeli foglalkoztatási szolgáltatóknak, a szociális partnereknek és más érintett civil társadalmi szervezeteknek) is legyen beleszólásuk a nemzeti koordinációs pont kiválasztásába, hogy így ezek az érdekelt felek is részt vegyenek a folyamatban, és vezető szerepet játszanak az év során a különböző tevékenységek tervezésében és végrehajtásában, illetve kiértékelésében. Ugyanezt a koordinációs elvet kellene alkalmazni uniós szinten is.

1.7. Az EGSZB megismétli az európai évekről szóló korábbi nyilatkozatokra vonatkozó előző véleményeiben megfogalmazott ajánlásait, amelyek szerint ezeknek a pusztán promóciós tevékenységeken túlmutatva hozzá kell járulniuk világos tervek megvalósításához és a tényleges szerepvállaláshoz.

1.8. Az ilyen tematikus évekre vonatkozó korábbi véleményeire emlékeztetve – amelyek többek között megfelelő uniós finanszírozásra és a civil társadalommal folytatandó érdemi párbeszédre szólítottak fel ezen évek kidolgozása során, valamint konkrét intézkedéseket szorgalmaztak annak érdekében, hogy a különböző tematikus évek nyomán tartott eredmények is szülessenek – az EGSZB emlékeztet arra, hogy az „európai évnek” koncepciójának sikeréhez az kell, hogy időben bejelentsék az egyes európai éveket, hogy azokra minden szempontból megfelelően fel lehessen készülni⁽¹⁾.

2. Jogalkotási javaslat

2.1. Ursula von der Leyen elnök az Unió helyzetéről szóló 2022. évi beszédében tett bejelentését követően az Európai Bizottság javaslatot fogadott el arról, hogy 2023-at a készségek európai évévé nyilvánítják.

2.2. Az Európai Parlamenttel, a tagállamokkal, a szociális partnerekkel, az állami és magánszektorbeli foglalkoztatási szolgáltatókkal, a kereskedelmi és iparkamarákkal, az oktatási és képzési szolgáltatókkal, valamint a munkavállalókkal és a vállalkozásokkal együttműködve az Európai Bizottság a készségek európai évével új lendületet kíván adni az egész életen át tartó tanulásnak az alábbiak révén:

- A képzésre és a továbbképzésre irányuló fokozott, hatékonyabb és inkluzívabb beruházások előmozdítása, amelyek célja az európai munkaerőben rejlő lehetőségek teljes kiaknázása, valamint az emberek támogatása a munkahelyváltásban.
- Annak biztosítása – a szociális partnerekkel és a vállalatokkal való együttműködés révén is –, hogy a készségek megfeleljenek a munkaerőpiaci igényeknek.
- Az emberek törekvéseinek és készségeinek összehangolása a munkaerőpiaci lehetőségekkel, különösen a zöld és digitális átállás és a gazdasági fellendülés tekintetében.
- Kiemelt hangsúlyt kap az, hogy több ember aktivizálódjon a munkaerőpiacon, különös tekintettel a nőkre, valamint a fiatalokra, köztük is elsősorban a nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő fiatalokra.
- Az Unió számára szükséges készségekkel rendelkező személyek idevonzása harmadik országokból, többek között a tanulási lehetőségek és a mobilitás erősítése, valamint a képesítések elismerésének megkönnyítése révén.

2.3. E célkitűzések elérése érdekében az Európai Bizottság:

- előmozdítja a továbbképzési és átképzési lehetőségeket, például a releváns uniós kezdeményezések – köztük az uniós finanszírozási lehetőségek – kiemelésével annak érdekében, hogy támogassa e lehetőségek elterjesztését, végrehajtását és megvalósítását.

⁽¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság – Javaslat európai parlamenti és tanácsi határozatra az ifjúság európai évéről (2022) (COM(2021) 634 final – 2021/0328(COD)) (HL C 152., 2022.4.6., 122. o.).

- Emellett EU-szerte rendezvényekre és figyelemfelkeltő kampányokra kerül sor a partnerek egymástól való tanulásának támogatására a továbbképzés és az átképzés terén.
- A javasolt tematikus év célja ezenkívül a készségekkel kapcsolatos információgyűjtési eszközök továbbfejlesztésének elősegítése, valamint a képzések – köztük az EU-n kívül szerzett képzések – nagyobb átláthatóságát és könnyebb elismerését szolgáló eszközök előmozdítása.

2.4. Az érintett tevékenységek nemzeti szintű koordinálása érdekében az Európai Bizottság arra kéri a tagállamokat, hogy nevezzenek ki egy, a készségek európai évével foglalkozó nemzeti koordinátort.

3. Általános megjegyzések

3.1. Az EGSZB egyetért azzal, hogy a képzett és szakképesítéssel rendelkező munkavállalókból álló, elkötelezett polgárság jelenti az európai társadalmi és gazdasági modell egyik fő erősségét, illetve hogy a valamennyi korosztály számára nyújtott képzés támogatását a társadalmi részvétel, valamint a tartós és fenntartható gazdasági növekedés fellendítésére kell használni. A képzés ugyanis segít fokozni az innovációt, a termelékenységet és a versenyképességet. Emellett az is nagyon fontos, hogy az igazságos átmenet megvalósítása kapcsán támogassuk az embereket, mivel az éghajlatváltozás és annak negatív következményei elleni globális küzdelemben szükségessé vált a fenntarthatóbb életmód, termelés és fogyasztás felé való elmozdulás, miközben azt is biztosítani kell, hogy senki se maradjon magára. Ugyanakkor egyetért azzal, hogy a tanulók holisztikus személyes fejlődése nélkülözhetetlen ahhoz, hogy alkalmazkodni tudjunk az átalakulásokhoz és az előttünk álló kihívásokhoz, mivel a jelenlegi társadalmakat gyors ütem jellemzi.

3.2. A szakképzett munkaerő hiánya – a demográfiai kihívások és a strukturális változások, valamint a digitalizáció és a dekarbonizáció miatt – az európai gazdaságot meghatározó tényezők egyike. Az új készségek megszerzése mellett célként kell kitűzni annak biztosítását is, hogy a szakképzett munkavállalók a változó körülmények között több olyan feladat ellátására és foglalkozás végzésére képesek legyenek, amely szakképzettséget igényel⁽²⁾, miközben képzésük tisztességes munkalehetőségekhez és a bizonytalan foglalkoztatást elhárító biztosítékokhoz vezet.

3.3. Emellett a készségigények jelentette kihívás, azok előrejelzése kiemelkedő fontosságú ahhoz, hogy sikerüljön elérni a szociális jogok európai pillérének megvalósítására vonatkozó cselekvési tervben meghatározott kiemelt uniós célokat, amelyek szerint 2030-ra a felnőttek legalább 60 %-ának évente képzésben kell részt vennie, és legalább 78 %-os foglalkoztatási arányt kell elérni.

3.4. Az EGSZB üdvözli, hogy az ifjúság 2022-es évét követően az Európai Bizottság a készségekre helyezte a hangsúlyt azzal, hogy a 2023. évet a készségek európai évének nyilvánította.

3.5. Ez megerősíti az EGSZB számos véleményében kifejtett véleményét, amely szerint a minőségi alapfokú oktatás, a jó színvonalú és eredményes képzés, az egész életen át tartó tanulás, valamint a szakmai továbbképzés és átképzés nélkülözhetetlen eszközök lesznek a társadalmi változásokhoz való sikeres alkalmazkodáshoz, az aktív polgári szerepvállalás fellendítéséhez, valamint a jövőbeni munkalehetőségek megragadásához és a vállalkozói ismeretek elsajátításának előmozdításához⁽³⁾.

⁽²⁾ Az LMO tanulmánya: Munka a jövőben: a munkavállalók egész életen át tartó tanulásának és képzésének biztosítása | Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (europa.eu).

⁽³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Felnőttoktatás (feltáró vélemény a szlovén elnökség felkérésére) (HL C 374., 2021.9.16., 16. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság – Hogyan lehet az oktatásra és képzésre építve, az egész életen át tartó tanulás szempontjából előmozdítani azokat a készségeket, amelyekre Európának szüksége van ahhoz, hogy igazságosabb, összetartóbb, fenntarthatóbb, digitálisabb és ellenállóbb társadalmat hozzon létre? (Feltáró a vélemény a portugál elnökség felkérésére) (HL C 286., 2021.7.16., 27. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A fenntartható versenyképességre, a társadalmi méltányosságra és a rezilienciára vonatkozó európai készségfejlesztési program (COM(2020) 274 final); Javaslat tanácsi ajánlásra a fenntartható versenyképességet, társadalmi méltányosságot és rezilienciát célzó szakképzésről (COM(2020) 275 final) (HL C 10., 2021.1.11., 40. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat tanácsi ajánlásra az egész életen át tartó tanulásról és a foglalkoztathatóság segítő mikrotanúsítványokra vonatkozó európai megközelítésről (COM(2021) 770 final); Javaslat tanácsi ajánlásra az egyéni tanulási számlákról (COM(2021) 773 final) (HL C 323., 2022.8.26., 62. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az európai egyetemi stratégiáról [COM(2022) 16 final] – Javaslat tanácsi ajánlásra a hatékony európai felsőoktatási együttműködéshez szükséges kapcsolatok kiépítéséről [COM(2022) 17 final] (HL C 290., 2022.7.29., 109. o.).

3.6. Az egész életen át tartó tanulás és a készségek fejlesztése társadalmaink társadalmi és gazdasági fejlődésének kulcsa. Az EGSZB azonban úgy véli, hogy ez nemcsak a „piacképes” ismeretek átadásáról szól, hanem olyan kompetenciákról és készségekről is, amelyek birtokában az emberek aktívan részt vehetnek a társadalmi életben. Tanulmányok támasztják alá azt, hogy a munkaerőpiacnak és a társadalomnak egyre nagyobb szüksége van a kritikus gondolkodásra, a kommunikációra, a csapatmunkára, a kreativitásra, a kezdeményezőkézségre és sok más transzverzális készségre. Mindezek mellett a szabadság, a tolerancia, a kritikus szellem, az európai értékek és a demokratikus polgárság nélkülözhetetlen eszközök Európa jövője szempontjából a növekvő intolerancia és a kialakulóban lévő radikális mozgalmak elleni küzdelemben. Ezért azt kérjük, hogy a készségek 2023-as európai éve keretében végzett tevékenységek során a szociális készségeket és a transzverzális készségeket is vegyék fel azon „megfelelő készségek” közé, amelyeket a polgároknak, köztük a munkavállalóknak és a leendő munkavállalóknak meg kell szerezniük ⁽⁴⁾. Ez közvetlenül összhangban van az egész életen át tartó tanulóshoz szükséges kulcskompetenciákról szóló tanácsi ajánlás végrehajtásával, miközben konzisztens a személyes és társas készségeket, valamint a tanulás tanulását középpontba állító európai keretrendszerrel (LifeComp) és az európai fenntarthatósági kompetenciakerettel (GreenComp) is.

3.7. Az EGSZB véleménye szerint az oktatás már a csecsemőkorban elkezdődik, és egész életünkben végigkísér minket. A felnőttkori tanulásra vonatkozó új európai cselekvési programról (2021–2030) szóló tanácsi állásfoglalással összhangban az EGSZB hangsúlyozza, hogy a felnőttoktatás nem szorítkozhat csupán a foglalkoztatás szempontjából releváns készségek fejlesztésére. Ugyanilyen fontos az egész életen át tartó tanulásban való holisztikus részvétel fontosságának és előnyeinek fokozott tudatosítása a nyilvánosság számára ⁽⁵⁾.

3.8. Az EGSZB számára ezért egyértelmű, hogy a készségek 2023-as európai éve keretében végzett valamennyi tevékenységnek arra kell irányulnia, hogy az oktatás és képzés valamennyi területén (általános oktatás, alap- és felsőfokú szakképzés, egész életen át tartó tanulás: formális, nem formális és informális tanulás) a lehető legjobb eredmények szülessenek. Az oktatás minden szintjén tehát mindenekelőtt arról van szó, hogy megkülönböztetéstől mentes esélyegyenlőséget biztosítsunk mindenki számára. Nem szabad, hogy a szülők jövedelme vagy iskolai végzettsége jelentősen befolyásolja az egyén iskolai pályafutását.

3.9. Tekintettel arra, hogy az EU egyes területein problémát jelent az oktatási lehetőségekhez való egyenlőtlen hozzáférés, miközben az iskolázottsági szint továbbra is igen sok esetben generációról generációra öröklődik, mindenütt a lehető legnagyobb mértékben törekedni kell az esélyek és lehetőségek biztosítására, valamint a kompetenciák és képességek előmozdítására.

3.10. Európában valósággá kell válnia annak, hogy mindenki egész életén át tanul, és minden európainak hozzá kell férnie a minőségi és inkluzív tanulóshoz és képzéshez. Egyenlő hozzáférést kell biztosítani a továbbképzéshez és az átképzéshez, azzal, hogy nemtől, származástól és életkortól függetlenül még több továbbképzési lehetőséget kell biztosítani minden ember számára ⁽⁶⁾. A készségfejlesztési program inkluzivitásának ki kell terjednie minden munkavállalóra, foglalkoztatási helyzetüktől, az őket foglalkoztató vállalkozások méretétől és munkaszerződésük típusától függetlenül, ideértve az alacsony végzettségű, illetve képzettségű felnőtteket és a migráns háttérrel rendelkezőket is; különös figyelmet kell szentelni a kiszolgáltatott csoportoknak, és külön politikákat kell kialakítani a számukra, mivel ők nagyobb nehézségekkel küzdenek.

3.11. Annak ellenére, hogy támogatja a készségek 2023-as európai évét, valamint a szakképzés és az egész életen át tartó tanulás ösztönzésének fókuszba helyezését, az EGSZB aggodalmát fejezi ki a tematikus év túlszűfoltnak tűnő programja és prioritásai miatt. Nagyon sok a kötelezettségvállalás, illetve az európai készségfejlesztési programban körvonalazott valamennyi kezdeményezésre, költségvetési tételre és szakpolitikai területre hivatkoznak. Ez azzal a kockázattal jár, hogy az év inkább a nagy publicitású politikai bejelentésekről fog szólni, mint hosszú távú, szisztematikus fejlesztésekről.

⁽⁴⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A fenntartható versenyképességre, a társadalmi méltányosságra és a rezilienciára vonatkozó európai készségfejlesztési program (COM(2020) 274 final); Javaslat tanácsi ajánlásra a fenntartható versenyképességre, társadalmi méltányosságot és rezilienciát célzó szakképzésről (COM(2020) 275 final) (HL C 10., 2021.1.11., 40. o.).

⁽⁵⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Felnőttoktatás (feltáró vélemény a szlovén elnökség felkérésére) (HL C 374., 2021.9.16., 16. o.).

⁽⁶⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Felnőttoktatás (feltáró vélemény a szlovén elnökség felkérésére) (HL C 374., 2021.9.16., 16. o.).

3.12. Ahhoz, hogy a meglévő szakpolitikai területek és közös felelősségek hosszadalmas listájában a megcélzott eredményeket se téveszthessük szem elől, alapvető fontosságú lenne, hogy a javaslat egyértelmű és fókuszált legyen, és meghatározott számú stratégiai prioritásra összpontosítson. Az EGSZB megismétli az európai évekről szóló korábbi nyilatkozatokról szóló véleményeiben megfogalmazott kérését, hogy a tematikus év a pusztán promóciós tevékenységeken túlmutatva járjon hozzá világos tervekhez és az egyértelmű szerepvállaláshoz (?).

3.13. A szociális partnerek és a civil társadalmi szervezetek szintén fontos szerepet játszanak az oktatási és képzési rendszer irányításában, ezen belül a készségek előrelépésében és biztosításában. A szociális partnerek és az érintett civil társadalmi szervezetek érdemi bevonása európai és nemzeti szinten, továbbá a hatékony kormányzás megszilárdítására irányuló eredményes intézkedések a szakképzés, valamint a felnőttkori tanulási politika valamennyi területén – beleértve az aktív munkaerőpiaci szakpolitikákat, valamint az uniós és nemzeti készségfejlesztési alapok kezelését is – kulcsfontosságúak lennének ahhoz, hogy mindenki számára eredményes megoldások születhessenek.

3.14. Érdemes fontolóra venni a párbeszéd fokozását a már működő érdekképviseleti csoportokban és hálózatokban, többek között a meglévő online platformokon keresztül. Különösen fontos, hogy 2023 folyamán fellendítsük a stratégiai párbeszéd folyamatát, a 2023. évi kiemelt rendezvényekhez kapcsolódva érdekképviseleti fórumokat hozunk létre, de új eljárásokat is kidolgozzunk a civil párbeszédhez annak érdekében, hogy az oktatásban és képzésben érdekelt felek érdemben részt vehessenek a szakpolitikai és döntéshozatali folyamatokban, figyelembe véve, hogy helyi szintű szakmai tapasztalattal rendelkeznek, rálátnak a tanulók szükségleteire, és szoros kapcsolatban vannak az oktatási és képzési ajánlások végrehajtásáért felelős különböző nemzeti és regionális hatóságokkal.

3.15. Az EGSZB számít arra, hogy a készségek európai éve e tekintetben felveti a szociális partnerek közös, ágazati és vállalati szintű felelősségét is a munkavállalók előretökintő oktatásába és képzésébe való befektetés kapcsán. Ennek pedig része az is, hogy a munkaadók vállalják, hogy megteszik az elbocsátott munkavállalók támogatásához szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy ez utóbbiak profitálhassanak a különböző támogatási rendszerekből. Az EGSZB e tekintetben kéri a szociális partnereket, hogy hatékony lépésekkel, szociális párbeszéd keretében érik el, hogy a szociális jogok európai pillérének szellemében minden munkavállaló számára biztosított legyen a minőségi és inkluzív képzéshez való egyenlő hozzáférés.

3.16. A tanárok és az oktatók fontos szerepet játszanak a tanulók munkaerőpiaci igényeknek megfelelő készségeinek fejlesztésében azáltal, hogy nemcsak a szakmai készségeket, hanem a transzverzális készségeket – például az alapvető és a szociális-érzelmi készségeket – is oktatják és fejlesztik. Támogatják a különböző háttérű tanulók – köztük a készségeik bővítésére, frissítésére vagy továbbfejlesztésére szoruló felnőttek – átmenetét az iskolából munka világába. A világjárvány és az ukrajnai háború által teremtett példátlan kihívásokkal szembesülve elkötelezettségük és kreativitásuk központi szerepet játszott az iskolai és munkahelyi oktatás és tanulás fenntartásában.

3.17. A szakoktatók hiánya számos uniós országban jelentős, ami többek között a szakoktatói hivatás korlátozott vonzerejével kapcsolatos tényezőkre, többek között a foglalkoztatási feltételekre, a fizetésekre, valamint a pénzügyi ösztönzők és a karriertámogatás hiányára vezethető vissza. Az ágazati szakemberek tanári pályára vonzása kell, hogy legyen az egyik legfőbb stratégia annak biztosításához, hogy a szakoktatók megfelelő képzettséggel és ismeretekkel rendelkezzenek, ehhez pedig jó és vonzó munkakörülményeket, tisztességes béreket, valamint a szakmába vezető rugalmas tanulási útvonalakat és mechanizmusokat kell biztosítani, amelyek biztosítják, hogy ezek a szakemberek a készségek – köztük a pedagógiai készségek – megfelelő kombinációjával rendelkezzenek.

4. Részletes megjegyzések

4.1. Az EGSZB üdvözli azt a megközelítést, amely szerint a képzési igényeket a munkaerőpiac társadalmilag méltányos, igazságos, zöld és digitális átállása szempontjából kell megvitatni. Ugyanakkor annak az üzenetnek az egyértelmű megfogalmazását kéri, hogy a továbbképzés és az átképzés felelősségét mindig méltányos módon, közös felelősségként kell meghatározni.

(?) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság – Javaslat európai parlamenti és tanácsi határozatra az ifjúság európai évről (2022) (COM(2021) 634 final – 2021/0328(COD)) (HL C 152., 2022.4.6., 122. o.).

4.2. Közös felelősség

4.2.1. A folyamatban lévő átmenetek sikere érdekében támogatni kell az egyéneket abban, hogy felkészüljenek a változásokra, hogy ezáltal sikeresek lehessenek. Szükség van olyan finanszírozási mechanizmusokra, amelyek európai és nemzeti erőforrásokat mozgósítanak, és magukkal vonják a költségek és a nem pénzügyi hozzájárulások (például a képzéssel töltött idő) megfelelő megosztását az állami hatóságok, a munkáltatók, az egyének és más érintett felek (pl. szociális partnerek, képzést nyújtó szervezetek, NGO-k) között. Az EGSZB számos korábbi véleményében⁽⁸⁾ hangsúlyozta, hogy mind a vállalkozások, mind az állami hatóságok részéről határozott kötelezettségvállalásokra van szükség a megfelelő források biztosítása érdekében, ideértve az oktatás és képzés megfelelő finanszírozását is.

4.2.2. Az EGSZB azt javasolja, hogy a készségek európai éve kimondottan mozdítsa elő a társadalmi felelősségvállalást az átfogó továbbképzés és átképzés terén, és ezzel összefüggésben támogassa a készséggarancia elképzelését, amely mindenki számára biztosítja a minőségi és inkluzív képzéshez való hozzáférés jogát, illetve ezen belül azt, hogy kollektív tárgyalások és kapacitásépítés keretében vállalják, hogy meghatározzák a fizetett tanulmányi szabadsággal kapcsolatos rendelkezéseket és feltételeket, ezáltal lehetővé téve az emberek számára a teljes értékű társadalmi részvételt, valamint társadalmi és munkaerőpiaci lépéseik sikeres kezelését.

4.2.3. Ez magában foglalja a szociális partnerek közös, ágazati és vállalati szintű felelősségét is a munkavállalóik előretökintő oktatásába és képzésébe való befektetés tekintetében. A minden szinten, a nemzeti joggal és gyakorlatokkal összhangban történő kollektív tárgyalások, valamint a vállalati szintű munkavállalói részvételi mechanizmusok megfelelő eszközöket biztosítanak a készségek és a képzési igények változásainak kezeléséhez, valamint e változások előrejelzésének és az innováció növelésének elősegítéséhez. Hasznos lenne, ha a készségek európai éve során megkezdődne egy olyan uniós minőségi keret kidolgozása, amely a munkavállalók képzésére mint szociális partneri fellépésre irányul.

4.3. Az oktatásba és a képzésbe történő beruházás fellendítése

4.3.1. Az EGSZB korábban már hangsúlyozta, hogy szükség van egy, a munkaerőpiacok egyre nagyobb fokú digitalizációja által támasztott igények kielégítését szolgáló képzési offenzívára, a vállalati szinten és az állami szektorban történő beruházások ösztönzésére, a szakoktatásba és szakképzésbe történő állami és magánberuházások előmozdítására. Valamennyi tagállamban növelni kell az egész életen át tartó tanulásra és különösen a felnőttképzésre irányuló állami beruházásokat⁽⁹⁾.

4.3.2. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot és a tagállamokat, hogy lépjenek fel hatékonyan a szociális jogok európai pillérében foglalt első és negyedik alapelv megvalósítása érdekében, és biztosítsák minden európai polgár számára az egész életen át tartó, minőségi és inkluzív tanuláshoz való jogot a munkahelyen és azon kívül, továbbá a szociális partnerekkel és a civil társadalommal egyetértésben kialakított, fenntartható közfinanszírozás révén támogassák az említett alapelvek megvalósulását.

4.3.3. Mivel a tagállamok viselik a fő felelősséget a – nem utolsósorban a munkanélküliek és az alacsonyban képzettek számára – képzést, valamint a képesítéshez vezető, tanúsított alapkészségek, szakmai készségek és kulcskompetenciák megszerzését biztosító fenntartható beruházásokért, a készségek európai évének hangsúlyoznia kell, hogy az oktatás és képzés valamennyi területén megfelelő és elegendő állami beruházásra van szükség.

4.3.4. Az EGSZB e tekintetben szorgalmazza, hogy az egész életen át tartó tanulásban való felnőttkori részvételbe és a munkavállalók képzésébe történő fenntartható beruházásokat az európai szemeszter keretében prioritásként emeljék ki, továbbá, hogy a továbbképzési és átképzési előirányzatok kapjanak nagyobb támogatást az uniós alapokból, különösen az európai strukturális és beruházási alapokból.

⁽⁸⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat tanácsi ajánlásra az egész életen át tartó tanulást és a foglalkoztathatóságot segítő mikrotanúsítványokra vonatkozó európai megközelítésről (COM(2021) 770 final); Javaslat tanácsi ajánlásra az egyéni tanulási számlákról (COM(2021) 773 final) (HL C 323., 2022.8.26., 62. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Felnőttoktatás (feltáró vélemény a szlovén elnökség felkérésére) (HL C 374., 2021.9.16., 16. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság – Hogyan lehet az oktatásra és képzésre építve, az egész életen át tartó tanulás szempontjából előmozdítani azokat a készségeket, amelyekre Európának szüksége van ahhoz, hogy igazságosabb, összetartóbb, fenntarthatóbb, digitálisabb és ellenállóbb társadalmat hozzon létre? (Feltáró a vélemény a portugál elnökség felkérésére) (HL C 286., 2021.7.16., 27. o.).

⁽⁹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye az egész életen át tartó tanulás és a készségfejlesztés fenntartható finanszírozása a szakképzett munkaerő hiányával összefüggésben (feltáró vélemény a horvát elnökség felkérésére) (HL C 232., 2020.7.14., 8. o.).

4.4. Az egész életen át tartó tanulást segítő lehetőségekhez való hozzáférés joga, függetlenül a szinttől és típustól (formális, informális, nem formális)

4.4.1. Az EGSZB kéri a szociális jogok európai pillére első elvének teljeskörű végrehajtását annak biztosítása érdekében, hogy a minőségi és inkluzív képzéshez, valamint az egész életen át tartó tanuláshoz való hozzáférés minden szakképzésben részt vevő tanuló és munkavállaló joga legyen, ezáltal lehetővé téve számukra a teljes értékű társadalmi részvételt, valamint társadalmi és munkaerőpiaci lépéseik sikeres kezelését. E jognak a munkanélkülieket és az alacsony végzettségű felnőtteket is támogatnia kell abban, hogy a munkaerőpiacon szükséges készségek birtokába jussanak. Kérjük az Európai Bizottságot, hogy végezzen kutatást e jog megvalósításának módjáról, és vezessen be erősebb nyomomonkövetési mechanizmust, amely elvárja az uniós országoktól, hogy hozzanak létre nemzeti cselekvési programokat, és rendszeresen készítsenek nemzeti jelentést e jog biztosításáról.

4.4.2. Az EGSZB e tekintetben arra kéri az Európai Bizottságot, a tagállamokat és a szociális partnereket, hogy a készségek európai évét kihasználva hatékony lépésekkel, közösen ösztönözzék a munkaalapú tanulást, a minőségi tanulószerveződéses gyakorlati képzésbe, a felnőtteknek az egész életen át tartó tanulásban való részvételébe és a munkavállalók képzésébe való befektetések fellendítése, és ezáltal minden munkavállaló számára a minőségi és inkluzív képzéshez való egyenlő hozzáférés biztosítása érdekében. A minőségi és hatékony tanulószerveződéses gyakorlati képzés európai keretrendszere 2023-ban lesz öt éves: értékelni kell és meg kell erősíteni. Legfőbb ideje lenne megkérdezni a gyakorlókortól, a fiataloktól és a felnőttektől egyaránt, hogy a munkahelyi gyakorlatban milyen mértékben teljesültek a keretben meghatározott minőségi feltételek.

4.5. Az érdekelt felek bevonása

4.5.1. Az EGSZB üdvözlöi, hogy az Európai Bizottság kifejezetten elkötelezte magát amellyel, hogy a szociális partnerekkel, az állami és magánszektorbeli foglalkoztatási szolgálatokkal, a vállalkozásokkal, az oktatási és képzési szolgáltatókkal való szoros együttműködés révén erősíti a készségek relevanciáját. Az EGSZB ebben az összefüggésben úgy véli, hogy létfontosságú

- a munkavállalóknak az egész életen át tartó tanulás rendszereibe és a munkahelyi képzésbe való aktív bevonásának ösztönzése, mivel ez a vállalkozások növekedésének és versenyképességének, a munkavállalók foglalkoztathatóságának és a jó minőségű munkahelyek biztosításának egyik alapvető feltétele ⁽¹⁰⁾,
- minden ember egész életen át tartó tanulásban való részvételének javítása, valamint – az oktatási vagy képzésszolgáltatókkal és a döntéshozókkal közösen – a tanulás tartalmának oly módon történő meghatározása, amely előnyökkel jár minden tanuló és az egész közösség, egész társadalom számára,
- a kollektív tárgyalás és a szociális párbeszéd támogatása a munkaügyi kapcsolatok nemzeti rendszerével összhangban annak érdekében, hogy lehetővé váljon a technológiai és a digitális fejlődés előrejelzése és a készségek azokhoz történő igazítása, valamint a munkahelyi képzés fejlesztése, de azért is, hogy az egyes tanulók szükségleteinek áttekintése érdekében támogatást kapjon a civil párbeszéd.

4.6. A hatékony foglalkoztatási szolgálatok megerősítése

4.6.1. Az igazságos átmenet és az aktív munkaerő-piaci politikák működése érdekében szükség van egyformán hatékony foglalkoztatási szolgálatokra, amelyek nemcsak a kereslet és a munkahely-kínálat kezelésére képesek, hanem iránymutatást és tanácsadást is kínálnak a munkakeresőknek. Az EGSZB arra kéri a tagállamokat, hogy fektessenek be több forrást a foglalkoztatási szolgálatok és alkalmazottaik hatékonyságának, eredményességének és kapacitásának növelésébe, valamint olyan eszközök kialakításába, amelyek azokat támogatják, akik még nincsenek a munkaerőpiacon.

4.7. Egyéni tanulmányi számlák és mikrotanúsítványok

4.7.1. Az EGSZB üdvözlöi az Európai Bizottság egyéni tanulási számlákra irányuló kezdeményezését, mivel a tanulási szolgáltatóknak pénzügyi támogatásra van szükségük a tanulók ellátásához. Folyamatosan nő a szakképesítési nyomás, az egyéni tanulási számlának viszont nem a meglévő finanszírozási struktúrák helyettesítésére, hanem azok kiegészítésére kell törekednie, különösen ott, ahol még nem létezik egyéni tanulási számla.

⁽¹⁰⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A munka jövője – a megfelelő ismeretek és készségek megszerzése a jövőbeli munkahelyek igényeinek való megfelelés érdekében (feltárási vélemény a bolgár elnökség felkérésére) (HL C 237., 2018.7.6., 8. o.).

4.7.2. Az egyéni tanulási számla fontos építőkö a továbbképzés finanszírozásában. Célcsoporttól függően differenciálnak kell lennie, és minden esetben folyamatosan értékelni, szükség esetén pedig módosítani kell. Nagyon fontos, hogy a munkaképes korúak közvetlen hozzáféréssel rendelkezzenek az egyéni tanulási számlájukhoz, emellett lehetővé kell tenni számukra annak önálló eldöntését, hogy azt melyik továbbképzésre használják fel.

4.7.3. Az egész életen át tartó tanulás és a foglalkoztatás európai megközelítéséről szóló javaslatban a mikrotanúsítványoknak jobban kell kezelniük az emberek képzésével és átképzésével kapcsolatos problémákat. Ez megkönnyítené és javítaná az emberek számára a munkaerőpiac jelenlegi társadalmi zavarainak és átalakulásainak kezeléséhez szükséges készségek elsajátítását. Ugyanakkor a megközelítésnek az is célja, hogy a szolgáltatók a mikrotanúsítványok révén átláthatóbbá és rugalmasabbá tegyék ajánlataikat.

4.7.4. Az EGSZB úgy véli, hogy az informális tanulók elismerését szolgáló mikrotanúsítványok igen praktikusak és észszerűek lehetnek, ugyanakkor fontos, hogy a mikrotanúsítványok ne a formális alapfokú oktatás, a felsőoktatás, a szakoktatás és szakképzés, illetve a hagyományos készségek gyengítésére vagy helyettesítésére irányuljanak.

4.8. Nem uniós állampolgárok vonzása

4.8.1. Az EU számára szükséges készségekkel rendelkező nem uniós állampolgárok EU-ba vonzását olyan intézkedésekkel kell ellensúlyozni, amelyekkel enyhíthető az agyelszívás. Az EGSZB a munkaerő-migráció szabályosabb csatornáit mellett foglal állást, a készségfejlesztési politikák első számú prioritása mégis az európai munkavállalók, valamint az EU-ban már jelen lévő és dolgozó munkanélküliek és okmányokkal nem rendelkező migránsok készségfejlesztésének biztosítása kell, hogy legyen.

4.8.2. Körültekintően kell kezelni az uniós tehetségbázis fejlesztését is, amely csak az ukrán menekültek számára áll rendelkezésre. Az EGSZB arra ösztönzi az Európai Bizottságot, hogy dolgozzon ki olyan intézkedéseket, amelyek biztosítják, hogy minden egyes menekült és menedékkérő az uniós polgárokéval azonos lehetőséget kapjon készségeinek és kompetenciáinak érvényesítésére, valamint hogy tanulószereződéses gyakorlati képzéseket, át- és továbbképzéseket kínáljanak fel számukra, hogy az Európai Unió Alapjogi Chartájával összhangban beilleszkedhessenek a munkaerőpiacra.

4.8.3. Ezenkívül – az ilyen állampolgárok toborzásától függetlenül – mindenképpen meg kell vitatni vagy elő kell mozdítani a harmadik országbeli állampolgárok képesítéseinek egyszerűbb, gyorsabb és könnyebb elismerését. Egyértelműnek tűnik azonban, hogy a szabályozott szakmák esetében csak az uniós kvalifikációs irányelv szabályainak harmadik országbeli állampolgárokra történő alkalmazása gyorsíthatja fel vagy könnyítheti meg képesítéseik elismerését.

4.9. Az európai év koordinálása

4.9.1. Az Európai Bizottság arra kéri a tagállamokat, hogy a releváns tevékenységek nemzeti szintű koordinálására nevezzenek ki egy, a készségek európai évével foglalkozó nemzeti koordinátort. A nemzeti és uniós szintű koordinációról szóló cikkekben a nemzeti koordinátorok kinevezése, valamint a vonatkozó értekezletek megtartása kap kulcsszerepet, ami meglehetősen minimalista felfogást tükröz.

4.9.2. Az EGSZB kéri, hogy a nemzeti koordinációs pontok rendelkezzenek megfelelő kompetenciákkal, valamint megfelelő uniós és nemzeti pénzügyi forrásokkal és eszközökkel ahhoz, hogy nemzeti és uniós szinten hatékonyan be tudják vonni az érdekelt felek széles körének képviselőit az oktatással, a képzéssel és a készségfejlesztéssel kapcsolatos kérdésekbe. Fontos, hogy ezek az érdekelt felek (nevezetesen a szociális partnerek, az állami és magánszektorbeli foglalkoztatási szolgáltatók, az oktatási és képzési szolgáltatók és más érintett civil társadalmi szervezetek) is részt vegyenek a koordinációban, és vezető szerepet játsszanak az év során a különböző tevékenységek tervezésében és végrehajtásában, illetve kiértékelésében. Arra kell helyezni a fő hangsúlyt, hogy az év során fenntartható eredményeket sikerüljön elérni. A finanszírozási összegek kapcsán a fejlesztés európai éve tekinthető bevált gyakorlatnak.

4.10. Strukturális munkaerőhiány

4.10.1. Egyes ágazatokban valóban problémát okozhat a szakképzett munkaerő hiánya, az úgynevezett strukturális hiány ugyanakkor gyakran inkább a rossz munkakörülményekkel (az alacsony bérekkel, a bizonytalan szerződésekkel, a megbecsülés hiányával, a munka és a magánélet egyensúlyával összeegyeztethetetlen munkaidővel, a munkavállalók képzésének és szakmai előmenetelének hiányával), valamint a munkaerőpiaci változások előrejelzését szolgáló korai előrejelző rendszer hiányával hozható összefüggésbe. Ha a készségek európai éve figyelmen kívül hagyja ezt a szempontot anélkül, hogy ragaszkodna a vállalatok közös felelősségéhez, a terhek nyilvánvalóan egyenlőtlenül hárulnak a munkavállalókra és a társadalomra.

4.10.2. A készségstratégiák e tekintetben nem választhatók el a minőségi munkahelyteremtéstől és az erre irányuló stratégiáktól. Valójában a képzési, átképzési vagy továbbképzési programoknak semmi hasznuk, ha az emberek gazdaságilag elhagyatott területen élnek, amely nem kínál alternatív munkalehetőségeket. A minőségi munkahelyek, a tisztességes bérek és a tisztességes munkafeltételek a hosszú távú és fenntartható növekedés, a termelékenység és az innováció előfeltételei, az e célok eléréséhez szükséges eszközök körébe pedig a készségfejlesztés és az egész életen át tartó tanulás is beletartozik. E tekintetben alapvető fontosságú a szakszervezetekkel folytatott eredményes szociális párbeszéd, a munkajogok tiszteletben tartása és érvényesítése, valamint a munkavállalók tájékoztatása és a velük folytatott konzultáció a nekik szóló képzésről és a vállalati szintű tanulószereződéses gyakorlati képzésről.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 15-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A védelmi beruházási hiányok elemzése és a következő lépések

(JOIN(2022) 24 final)

(2023/C 100/20)

Előadó: **Panagiotis GKOFAS**

Társelőadó: **Jan PIE**

Felkérés:	Európai Bizottság, 2022.6.28.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Illetékes szekció:	Ipari Szerkezetváltás Konzultatív Bizottsága
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.11.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	202/6/4

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB támogatja a védelmi beruházási hiányok elemzéséről és a következő lépésekről szóló közös közleményben javasolt kezdeményezéseket. A közös közlemény fontos lépést jelent a tagállamok közötti védelmi együttműködés előmozdítása szempontjából, ami nélkülözhetetlen ahhoz, hogy csökkenteni lehessen a katonai képességek költséges megkettőződését, valamint hogy elkerülhető legyen az uniós védelmi piac széttagoaltsága. Az EGSZB kiemeli a vélemény alábbi főbb pontjait:

1.1.1. A védelmi iparra vonatkozó uniós stratégiának egy erős európai védelmi és biztonságpolitikán kell alapulnia.

1.1.2. Az alacsony beruházási volumen és a tagállamok közötti koordináció hiánya a K+F, a termelés és a közbeszerzés terén képességbeli hiányosságokat eredményez, és szétaprózza az európai védelmi technológiai ipari bázist (EDTIB).

1.1.3. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság által javasolt konkrét intézkedéseket – az EDIRPA létrehozását és az európai védelmi beruházási programot –, és nagyobb fokú koordinációt szorgalmaz a tagállamok között a védelmi politikák és az uniós szintű közbeszerzések terén.

1.1.4. A nemzeti védelmi költségvetéseket felül kell vizsgálni annak érdekében, hogy évente előirányozzák a közös európai védelmi beruházások konszolidálására elkülönített kvótát. Ily módon ezek hozzá fognak járulni az európai védelmi képességek fejlesztésére irányuló konkrét, összehangolt uniós fellépések pénzügyi alapjának felméréséhez.

1.1.5. Különös figyelmet kell fordítani a hadviselés modern formáira (például a kibertámadásokra, digitális háborúkra és álhírpropagandákra).

1.1.6. Az Európai Parlamentnek ki kell dolgoznia egy ellenőrzési mechanizmust az európai védelmi politika végrehajtására irányulóan (szerződések, közbeszerzés, beruházások), és ehhez megfelelő technikai és intézményi eszközökre kell szert tennie.

1.1.7. Az Európai Bizottságot arra ösztönözzük, hogy terjesszen elő egy ambiciózus javaslatot, amely túlmutat a héamentesség lehetőségén, és olyan határozott intézkedéseket tartalmaz, amelyek segítik az ipart az új stratégiai kihívásokhoz való alkalmazkodásban.

1.2. Az EGSZB egyetért az Európai Unióban tapasztalható védelmi beruházási hiányokkal kapcsolatosan a közös közleményben foglalt értékeléssel. Ez az alulfinanszírozottság gyengítette Európa biztonságát, aláásta a NATO-t és gyengítette az Unió pozícióját más globális hatalmakkal szemben. Ugyanakkor az Unión belül továbbra is hiányosságok tapasztalhatók a védelmi beruházások terén. Ez ellentétes a tagállamok közötti szolidaritás elvével, és az olyan centrifugális politikai erőket táplálja, amelyek torzítják a közös európai biztonsági kultúra és védelmi politika kialakítására irányuló erőfeszítéseket.

1.3. Az EGSZB üdvözli több tagállam arra vonatkozó bejelentését, hogy növelni kívánják védelmi költségvetésüket, és arra kéri ezeket, hogy tartsák magukat ahhoz a kötelezettségvállalásukhoz, hogy nemcsak több beruházást, hanem jobb beruházásokat hajtanak végre, választ adva arra, hogy el kell mélyíteni az európai polgárok szolidaritását és a vészhelyzetekre való felkészültséggel kapcsolatos kultúráját. Rendkívül fontos európai szinten összehangolni a nemzeti védelmi erőfeszítéseket, hogy azok ne okozzanak járulékos károkat a közelmúltbeli uniós kezdeményezések tekintetében, illetve ne fogják vissza a folyamatban lévő vagy tervezett európai fejlesztési projekteket. Ezt a fokozott európai koordinációt az általános NATO-kapacitások megerősítésének egyik módjaként kell tekinteni. Az EGSZB támogatja azt az elképzelést, hogy – különösen a közös közbeszerzések révén – megerősítsék az európai védelmi együttműködési keretet. E tekintetben az EGSZB teljes mértékben támogatja a közös védelmi közbeszerzési munkacsoport haladéktalan létrehozását, amely a nagyon rövid távú sürgős szükségletekkel – különösen a készletek feltöltésével – kapcsolatban hozott tagállami válaszingedmények uniós szintű összehangolására szolgál.

1.4. Az EGSZB további technikai vizsgálatot szorgalmaz azzal kapcsolatban, hogy megvalósítani egy olyan európai interfészt, amely uniós szinten optimalizálja a nemzeti védelmi kiadások eredményeit.

1.5. Az EGSZB üdvözli a javasolt rövid távú, két évre (2022–2024) szóló, 500 millió EUR összegű eszközt, amely a közös közbeszerzések ösztönzésére szolgál. A közös közbeszerzési munkacsoport munkája alapján az eszköz segítségével strukturálni és koordinálni lehet a sürgősen szükséges védelmi termékek iránti jelenlegi keresletet, valamint megelőzhető a kizorítási hatások.

1.6. Az EGSZB továbbá üdvözli a közös védelmi projekteket szolgáló európai védelmi beruházási program bejelentését, és arra ösztönzi az Európai Bizottságot, hogy mielőbb nyújtson be egy olyan ambiciózus javaslatot, amely az esetleges héamentességen kívül határozott – az ipar új stratégiai kihívásokhoz való alkalmazkodásának elősegítését célzó – intézkedéseket is tartalmaz. Az Európai Uniónak olyan beruházási kezdeményezéseket kell kidolgoznia, amelyek (az uniós kisvállalkozói intézkedéscsomagot követve) az induló innovatív vállalkozásokon és a kkv-kon keresztül lehetővé teszik az ipari együttműködést, és teljes mértékben kiaknázzák a védelmi ágazatban dolgozó magasan képzett munkaerőt, ugyanakkor a nemzeti iparágak együttműködését lehetővé tevő konkrét kutatás-fejlesztési programok és európai projektek révén biztosítják a készségfejlesztést, valamint az új készségek megteremtését is.

1.7. Az EGSZB üdvözli, hogy az Európai Bizottság bejelentette, hogy jogalkotási intézkedéseket is tartalmazó, kritikus fontosságú nyersanyagokra vonatkozó kezdeményezést terjeszt elő, hogy a kritikus fontosságú nyersanyagok tekintetében megerősítse az EU rezilienciáját és ellátásbiztonságát. Az EGSZB véleménye szerint e kezdeményezés esetében figyelembe kell venni a védelmi ágazat stratégiai jelentőségét.

1.8. A közös védelmi politika integrálása önállóbb ipari innovációt tenne lehetővé, több technológiai transzfert eredményezne a katonai és polgári szektor között, valamint hatékonyabb és függetlenebb védelmi és uniós energiapolitikához vezetne.

1.9. Az EGSZB továbbá elismeri az erős kiberbiztonsági kapcsolatrendszer kiépítésének jelentőségét, amely biztosítani fogja az új hibrid hadviselés kezelését, és az ebben betöltött szerepére tekintettel ennek a hálózatnak kell a jövőbeli kiberbiztonsági beruházások középpontjában állnia.

1.10. Az EGSZB úgy véli, hogy a közös közlemény nem nyújt elegendő stratégiai iránymutatást az európai védelmi technológiai és ipari bázis (EDTIB) további fejlesztéséhez. Az európai szolidaritási keretet fenyegető új biztonsági kihívásokra válaszul átfogó európai védelmi ipari stratégiára van szükség, amely az összes iparpolitikai intézkedést az EDTIB alapvető feladataival kapcsolatos teljesítményének megerősítéséhez igazítja. Ebből a szempontból a közös közlemény csupán egy lépést jelent a helyes irányba.

1.11. Az EGSZB egy olyan, az Európai Parlament politikai felügyelete alá tartozó tudományos bizottság/ügynökség létrehozását javasolja, amely folyamatosan figyelemmel kíséri és értékeli a védelmi beruházásokkal kapcsolatos kulcsfontosságú szempontokat, és iránymutatással szolgál a pénzügyi és katonai erőforrások hatékony elosztásához. Az eredményeket és az ajánlásokat minden tagállam számára hozzáférhetővé kell tenni.

1.12. Az EGSZB úgy véli, hogy az európai védelmi ágazat ösztönözheti a szinergiákat és az együttműködést számos gazdasági ágazat, szereplő és érdekelt fél között. Az európai kisvállalkozói intézkedéscsomaggal összhangban különös figyelmet kell fordítani a kkv-kra.

2. Háttér-információk

2.1. Az uniós állam-, illetve kormányfők a 2022. márciusi versailles-i találkozón elkötelezettségüket fejezték ki aziránt, hogy Oroszország Ukrajna elleni katonai agressziójának fényében megerősítik az európai védelmi képességeket. A következők iránt kötelezték el magukat: 1. a védelmi kiadások növelése; 2. szorosabb együttműködés kialakítása közös projekteken keresztül; 3. a hiányosságok kiküszöbölése és a katonai képességekre vonatkozó célkitűzések teljesítése; 4. az innováció ösztönzése többek között a polgári és a védelmi ágazat közötti szinergiák révén, valamint 5. az uniós védelmi ipar megerősítése és fejlesztése a kkv-kra is kiterjedően.

2.2. Ezenfelül az uniós állam-, illetve kormányfők felkérték az Európai Bizottságot, hogy az Európai Védelmi Ügynökséggel egyeztetve május közepéig terjesszen elő elemzést a védelmi beruházási hiányokról, és tegyen javaslatot minden szükséges további kezdeményezésre az európai védelmi ipari és technológiai bázis megerősítése érdekében.

2.3. E feladatmeghatározásra válaszul az Európai Bizottság és a főképviselő/az Európai Védelmi Ügynökség (EDA) vezetője számos intézkedést és ajánlást terjesztett az Európai Tanács elé annak biztosítása céljából, hogy a védelmi kiadások tagállamok által bejelentett növelése ne vezessen az európai védelmi ágazat további széttagozódásához, viszont az uniós védelmi technológiai és ipari bázis megerősödését eredményezze. Ezek az ajánlások különösen a közös közbeszerzések előmozdítására, a védelmi programozás fejlesztésére és a gyártási kapacitások növelésére irányuló intézkedéseket tartalmaznak. Külön említést tesznek a védelmi ágazattal kapcsolatos finanszírozási lehetőségek javításáról is.

2.4. A közös közlemény ajánlásai a jelenlegi beruházási és képességbeli hiányosságok felmérésén alapulnak. Annak ellenére, hogy 2020-ban nőtték az európai védelmi kiadások, a beruházásoknak – a nemzeti szinten elköltött 89 %-hoz képest – csupán 11 %-át költötték el együttműködés keretében, ami messze elmarad a tagállamok által az EDA keretében elfogadott és az állandó strukturált együttműködés (PESCO) keretében meghatározott 35 %-os referenciaértéktől. Érdemes megjegyezni, hogy az uniós tagállamok különböző kockázatokkal néznek szembe, és más-más – eltérő védelmi erőforrásokat igénylő – kapacitásokkal rendelkeznek a katonai vagy egyéb válsághelyzetek kezeléséhez.

2.5. Emellett a tagállamok együttes védelmi kutatási és technológiai (K+T) kiadásai (2,5 milliárd EUR) a teljes védelmi kiadásainak csak 1,2 %-át teszik ki, ami messze elmarad az EDA keretében elfogadott és a PESCO-n belül szigorúbb kötelezettségvállalásként megállapított 2 %-os referenciaértéktől.

2.6. Az európai védelmi ágazat ráadásul továbbra is jelentős hatékonysági problémákkal küzd: alacsony méretgazdaságosság, a piac és a termelés széttagozottsága, az azonos típusú védelmi rendszerek megkettőződése és megsokszorozódása stb. A tagállamok közötti együttműködés hiánya gyengíti az EU védelmi kapacitásának megőrzéséhez, valamint jelenlegi és jövőbeli biztonsági igényeinek kielégítéséhez szükséges ipari és technológiai képességeket.

3. Általános megjegyzések

3.1. A védelmi ágazatba irányuló beruházásoknak – a biztonság növelésére és a konfliktusok kockázatának csökkentésére törekedve – előzetesen kell megvalósulniuk, valamint elrettentési és stabilitási szerepet kell betölteniük ahelyett, hogy további fegyverkezési versenyt idéznének elő, és növelnék az új konfliktusok valószínűségét akár regionális, akár globális szinten.

3.2. A konfliktusok megelőzéséhez és rendezéséhez ideális esetben először mindig a diplomáciai utat kell választani. A katonai erő alkalmazását továbbra is az elrettentés végső eszközének és végső megoldásnak kell tekinteni. Bármilyen katonai intézkedés végrehajtása előtt a fejlődési kilátásokat és a gazdasági jólétet kell felhasználni a béke, a demokrácia, a szolidaritás és a stabilitás európai értékeinek védelmére. Az EGSZB támogat minden olyan nemzetközi kísérletet, amely arra irányul, hogy az ENSZ Alapokmányában foglalt paraméterek és az Európa Tanács határozatának keretein belül békés, igazságos és konkrét megoldások szülessenek minden konfliktus, vita és/vagy jogellenes cselekmény (invázió, megszállás, az állami szuverenitás elleni fenyegetések, megfélemlítés) esetében (mint például az ukrajnai, ciprusi, nyugat-balkáni és más helyzetekben).

3.3. Az EGSZB meg van győződve arról, hogy szoros koordinációra van szükség az EU és a NATO között. Mindkét szervezetnek megvannak a saját egyedi eszközei és erősségei, amelyeket egymást kiegészítő módon kell felhasználni az Európa biztonságának garantálására irányuló közös céllal.

3.4. Az EGSZB sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy a védelem évekig tartó jelentős alulfinanszírozottsága ipari és képességbeli hiányosságokhoz vezetett az EU-ban. Továbbá elismeri, hogy az európai védelmi technológiai és ipari bázist jelenleg békeidőben végzett műveletekre (azaz lassú termelési ütemre) méretezték, és intézkedésekre szólít fel annak elősegítése érdekében, hogy az EDTIB megfeleljen az Ukrajna elleni háború által kiváltott, hirtelen megnövekedett keresletnek.

3.5. Az EGSZB támogatja, hogy a közös közlemény arra szólítja fel a tagállamokat, hogy egymással együttműködve vásárolják meg a szükséges védelmi felszereléseket és anyagokat. A sürgősen szükségessé vált termékek közös beszerzése megfelelőbb ár-érték arányt biztosítana, fokozná az interoperabilitást, és ezáltal elkerülhető lenne, hogy a leginkább veszélyeztetett tagállamok a védelmi iparral szemben támasztott kereslet összeférhetlensége miatt ne tudják megszerezni azt, amire szükségük van, a védelmi ipar ugyanis rövid távon nem tud reagálni a kereslet hirtelen megugrására.

3.6. Az EGSZB az arra irányuló javaslatot is támogatja, hogy az együttműködésen alapuló beszerzést az uniós költségvetésből egy kifejezetten e célra szolgáló rövid távú eszközzel kell ösztönözni. Az ezen eszközökből nyújtott uniós pénzügyi támogatásnak ösztönöznie kell a tagállamok együttműködésen alapuló védelmi beszerzését, és az EDTIB javát kell szolgálnia, ugyanakkor biztosítania kell az európai fegyveres erők cselekvőképességét, ellátásuk biztonságát és a fokozottabb interoperabilitást.

3.7. Az EGSZB az európai védelmi beruházási programra vonatkozó javaslatot is érdeklődéssel várja. Ugyanakkor megkérdőjelezzük, hogy elegendő lesz-e héamentesség révén ösztönözni a közösen kidolgozott projektekhez kapcsolódó közös közbeszerzéseket. Arra van szükség, hogy az EDTIB a hosszú, nagyszabású konfliktusok kapcsán és azok során is támogatni tudja az európai fegyveres erőket. Ehhez különböző iparpolitikai eszközök szisztematikus alkalmazására lenne szükség az ellátási láncok megerősítése, a készségek fejlesztése, a stratégiai készletek létrehozása stb. érdekében. Az európai védelmi beruházási programnak ezért átfogó megközelítést kell követnie az EDTIB szükséges átalakításának támogatása érdekében.

3.8. Ugyanakkor a közös közlemény nem elég ambiciózus más kezdeményezések, például az EDF tekintetében. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a jelenlegi többéves pénzügyi keret rugalmasságát használják ki az EDF költségvetésének olyan szintre történő jelentős növelésére, amely összhangban van a tagállamok védelmi kiadásainak bejelentett növelésével. Erre azért van szükség, hogy biztosítsuk, hogy az EDF emelődést tudjon kifejteni és ösztönözni tudja az együttműködést. Az EDF-nek kulcsfontosságú szerepet kell betöltenie az európai védelmi rendszerek széttagoltságának megszüntetésében és a védelmi beruházások hiányának csökkentésében. Az EGSZB úgy véli, hogy az EDF akkor tudna eleget tenni ennek a szerepnek, ha a tagállamok jelentősen javítják együttműködésüket. Az EDF-et rendszeresen értékelni kell és meg kell erősíteni, ha ez hatékonyan hozzájárul a nagyobb kohézióhoz és hatékonysághoz az európai védelmi kiadások terén. Az európai hozzáadott érték rendkívül fontos az eszköz létjogosultságának igazolásához. Az EGSZB emellett azt javasolja, hogy prioritásként gondoskodjanak arról, hogy az EDF mindinkább stratégiai jellegűvé váljon (korlátozott számú, megfelelően finanszírozott kiemelt projekt meghatározása), gyorsabban tudjon reagálni (a kkv-kat és a forradalmi technológiákat érintő költségvetési sor növelése, az innovatív ötletekre való reagálás felgyorsítása érdekében nyílt felhívások szervezése, a sürgős projektek tekintetében gyorsított eljárások meghatározása stb.), valamint hatékonyabbá váljon (az EDF-projektekkel érintő védelmi célú átcsoportosítások optimalizálása, a szellemi tulajdon-jogi keret harmonizálása, a minősített adatok kezelésére szolgáló fenntartható megoldások meghatározása stb.).

3.9. Az EGSZB továbbá úgy véli, hogy Európa autokratikus rezsimektől való stratégiai függőségének csökkentése szempontjából jelenleg döntő fontosságú, hogy a nyersanyagok, illetve a kritikus fontosságú nyersanyagok tekintetében holisztikus és stratégiai szakpolitikát folytassanak. Az EGSZB véleménye szerint e stratégiának három pilléren kell nyugodnia: 1. a nyersanyagokhoz, illetve a kritikus fontosságú nyersanyagokhoz való szabad és nyílt globális hozzáférés; 2. az európai/belföldi nyersanyagok, illetve kritikus fontosságú nyersanyagok kitermelésének és feldolgozásának megerősítése, adókedvezmények, készletfelhalmozási kezdeményezések; és 3. a nyersanyagok, illetve a kritikus fontosságú nyersanyagok újrahaznosítása, a körforgásos gazdaság keretfeltételeinek javítása.

3.10. Az EGSZB úgy véli, hogy az EDTIB elsődleges feladata az, hogy támogassa az európai fegyveres erőket feladataik ellátásában. Éppen ezért az EGSZB meg van győződve arról, hogy az EDTIB-nek négy alapvető feladatot kell tudnia ellátni: 1. a szükséges védelmi felszerelések és a kapcsolódó szolgáltatások mindenkor és minden körülmények közötti biztosítása; 2. a kulcsfontosságú védelmi technológiák és azok alkalmazásainak fejlesztése, valamint azok új, továbbfejlesztett változatainak és következő generációinak kifejlesztése; 3. az újonnan kialakuló technológiai tendenciákra, valamint a versenytársak és potenciális ellenfelek által megvalósított technológiai áttörésekre való reagálás; és 4. a versenytársak és potenciális ellenfelek kihívások elé állítása innovatív elgondolások, forradalmi technológiák és teljesen új alkalmazások kifejlesztésével. A közös közleményből kiindulva az Európai Bizottságnak és a tagállamoknak sürgősen ki kell dolgozniuk egy a védelmi iparra vonatkozó átfogó stratégiát, amelynek célja az EDTIB ezen alapvető funkciókkal kapcsolatos teljesítményének javítása.

4. Részletes megjegyzések

4.1. Az EGSZB továbbá elismeri az erős kiberbiztonsági kapcsolatrendszer kiépítésének jelentőségét, amely biztosítani fogja az új hibrid hadviselés kezelését, többek között a mostanában kialakult nemzetközi nem katonai vagy katonai konfliktusok során előforduló kibertámadások és digitális visszaélések elleni küzdelmet. Ezért különös hangsúlyt kell helyezni a kiberbiztonsági beruházásokra, ez az ágazat ugyanis az elmúlt évtizedben rohamosan növekedett, és láthatólag gyorsan átforgalmazza a kül- és belügyeket és a politikai megfontolásokat.

4.2. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy az Európai Uniónak olyan beruházási kezdeményezéseket kell kidolgoznia, amelyek az induló innovatív vállalkozásokon és a kkv-kon keresztül lehetővé teszik az ipari együttműködést, és teljes mértékben kiaknázzák a védelmi ágazatban dolgozó magasan képzett munkaerőt, ugyanakkor európai együttműködési programok révén biztosítják a készségfejlesztést, illetve az új készségek megteremtését is.

4.3. Az EGSZB megismétli arra irányuló javaslatát, hogy létre kell hozni egy online egyablakos ügyintézési pontot, vagyis egy online „uniós kkv-központot” a kkv-k és induló innovatív vállalkozások számára, amely lehetőséget nyújt előre meghatározott adatok megadására, és ennek fejében személyre szabott tájékoztatást nyújt a legmegfelelőbb, támogatást biztosító uniós programokról.

4.4. A kritikus technológiák és ipari kapacitások támogatását célzó intézkedéseket illetően továbbra is alapvető fontosságú, hogy a védelmi értékláncok mentén csökkentsék a kritikus függőségeket. Ez a kritikus nyersanyagokhoz való hozzáféréstől a kritikus alkatrészek, alrendszerek stb. szállításáig terjed. Magában foglalja továbbá az ipari ellátási lánc pénzügyi és gazdasági stabilitását, valamint a jelenlegi és jövőbeli képességbeli és technológiai követelmények teljesítéséhez szükséges megfelelő készségek rendelkezésre állását is. Az EGSZB egyúttal hangsúlyozni kívánja a *biztonsági és védelmi technológiákra vonatkozó ütemtervről* szóló véleményében (CCMI/189) korábban kifejtett nézeteit és ajánlásait is.

4.5. Az új európai védelmi beruházási paradigma kialakításakor figyelembe kell venni társadalmi és környezetvédelmi kritériumokat is, eleget téve annak az igénynek, hogy a megbízható és átvihető eszközöket hatékonyan integrálják a zöld megállapodásba és a fenntarthatósági célkitűzésekbe (fenntartható fejlődési célok), ezáltal reagálva a főbb európai prioritásokra és kockázatokra, például a körforgásos gazdaságra, a polgári védelemre, a természeti katasztrófákra, a veszélyhelyzet-kezelésre és a tengeri terrorcselekményekre. A válságkezelés és az éghajlati válsághoz kapcsolódó jelenségek azonnali kiegészítő intézkedéseket és korszerű eszközöket igényelnek. Az Európai Polgári Védelem és Humanitárius Segítségnyújtási Műveletek Főigazgatóságával (DG ECHO) külön együttműködési rendszert kell megvitatni.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a növényvédő szerek fenntartható használatáról és az (EU) 2021/2115 rendelet módosításáról

(COM(2022) 305 final – 2022/0196 (COD))

(2023/C 100/21)

Előadó: **José Manuel ROCHE RAMO**

Társelőadó: **Arnold PUECH D'ALISSAC**

Felkérés:	Európai Parlament, 2022.7.14. Tanács, 2022.7.6.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 192. cikkének (1) bekezdése és 304. cikke
Közgyűlési határozat:	2022.2.22.
Illetékes szekció:	„Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.11.24.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	157/01/04

1. Következtetések és ajánlások

1.1. A növényvédő szerek fenntartható használatáról szóló rendeletjavaslat újdonságokat és intézkedéseket vezet be, amelyek célja, hogy kezelje a peszticidek fenntartható használatáról szóló irányelv⁽¹⁾ alkalmazása és betartása során feltárt egyes hiányosságokat.

1.2. Az EGSZB – amellet, hogy elismeri e felülvizsgálat szükségességét – üdvözli, hogy a jelenlegi irányelvben feltárt korlátok, valamint az új javaslat alapján javasolt kezdeményezések közül már több szerepelt az értékelő jelentése keretében tett észrevételekben és ajánlásokban⁽²⁾. E rendelet olyan kérdésekre kíván megoldást nyújtani, mint például a nagyobb mértékű harmonizáció igénye a nemzeti cselekvési tervek végrehajtásában, az egyes tagállamok között a valós helyzetek tekintetében fennálló különbségek, a felhasználók megfelelő képzése, valamint az új technológiák – például a precíziós mezőgazdaság – támogatásának fontossága.

1.3. „A termelőtől a fogyasztóig” stratégiában és a 2030-ig tartó időszakra szóló biodiverzitási stratégiában meghatározott célkitűzésekkel összhangban a növényvédő szerek fenntartható használatáról szóló rendeletjavaslat célja az élelmiszerrendszerek környezeti, gazdasági és társadalmi fenntarthatóságának javítása. E tekintetben az EGSZB üdvözli e célkitűzések beillesztését, és elismeri, hogy ez előnyökkel jár a polgárok és a fogyasztók egészségének, valamint a környezetnek a javítása terén.

1.4. Az új európai stratégia mennyiségi célkitűzéseket vezet be a peszticidek használatának és kockázatának 2030-ig való csökkentésére. Ezek a célok kétségtelenül ambiciózusak, ezért észszerű átmeneti időszakokat kell megállapítani, amelyek figyelembe veszik⁽³⁾ a felhasználás történelmi léptékű csökkentését, valamint a különböző tagállamok földrajzi, mezőgazdasági és társadalmi-gazdasági körülményeit, és amely időszakok során a gazdálkodók új, alternatív termékek

⁽¹⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/128/EK irányelve (2009. október 21.) a peszticidek fenntartható használatának elérését célzó közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról (HL L 309., 2009.11.24., 71. o.),

⁽²⁾ Az EGSZB tájékoztató jelentése: *A peszticidek fenntartható használatáról szóló irányelv értékelése.*

⁽³⁾ Eurostat, Pesticides sales in the EU.

használatára térhetnek át. Tekintettel arra, hogy a jelenlegi alacsony kockázatú eszközök átlagosan tíz év alatt kerülnek piacra, a jogalkotóknak jól át kell gondolniuk az e célok elérésére meghatározott határidőket, és e téren kellő rugalmasságot kell bevezetniük, hogy megfeleljenek a „senkit nem hagyunk hátra” elvnek. Emellett az európai bizottsági javaslat az úgynevezett „érzékeny területeken” messzemenő korlátozásokat irányoz elő a növényvédő szerek használata terén. Az EGSZB rámutat arra, hogy az EU-ban széles körben vannak olyan mezőgazdasági termelést szolgáló területek, amelyek megfelelnek az „érzékeny területek” tervezett fogalom meghatározásának és a rájuk vonatkozó rendelkezések hatálya alá esnek. Egy ilyen előírás messzemenő következményekkel jár, ezért csak megalapozott tudományos és agronómiai hatásvizsgálatra épülhet.

1.5. A harmonizált kockázati mutatók tekintetében egyértelmű iránymutatásokra és megfelelő indikátorokra van szükség. Mivel a jelenlegi adatok – különösen a vegyi peszticidek használatát illetően – korlátozottak, az alkalmazott módszernek rendkívül óvatosnak kell lennie. Ez különösen akkor szükséges, ha a kereskedelmi értékesítést használják referenciaként (1. harmonizált kockázati mutató). Hasonlóképpen különös figyelmet kell fordítani a számításhoz használt átmeneti időszakokra. E tekintetben a peszticidek forgalomba hozatalára vonatkozó becslések javíthatók, például az üzleti és a „háztartási és kertészeti felhasználásra” (azaz mezőgazdasági és nem mezőgazdasági célokra) vonatkozó engedélyek megkülönböztetésével.

1.6. Azok a negatív hatások, amelyeket a legutóbbi válságok okoztak – a világválságtól az éghajlatváltozás hatásainak (aszályok, tüzek, árvizek, új károsítók, hóhullámok stb.) jelentős növekedésén keresztül egészen az ukrajnai invázióig és háborúig –, arra kényszerítettek minket, hogy az élelmiszer-termelést és az élelmiszerbiztonságot az uniós politikai napirend elsőrendű kérdéseként kezeljük.

1.7. Az EU-nak azonban folytatnia kell az arra irányuló ütemterv kidolgozását, hogy teljesíteni tudja az éghajlat-politikai fellépéssel és a fenntarthatósággal kapcsolatos kötelezettségvállalásait. Szem előtt tartva, hogy Európának folytatnia kell a 2030-ig tartó időszakokra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrend és a fenntartható fejlődési célok keretében meghatározott intézkedések végrehajtását, figyelembe kell venni a jelenlegi helyzet agrár-élelmiszeripari rendszerekre gyakorolt hatásait is. A jelenlegi válságforgatókönyvnek ezért számolnia kellene azzal a lehetőséggel, hogy bizonyos eltéréseket alkalmazzon, mindig eseti alapon és időben korlátozott jelleggel⁽⁴⁾.

1.8. Ezt a válságot ugyanakkor lehetőségként kell felhasználni a világszerte tapasztalható instabilitás strukturális okainak kezelésére és az ellátási láncok dinamikájának átalakítására, tartós javulást biztosítva az emberek és a bolygó számára. Mindenekelőtt sürgősen el kell indítani egy mélyreható vitát és eszmecsere-t arról, hogy az EU-nak az elkövetkező évtizedekre milyen agrár-élelmiszeripari rendszert kellene kialakítania.

1.9. Ugyanakkor az EU-nak kötelessége és felelőssége, hogy az élelmiszer-termelést és az élelmiszerbiztonságot kiemelt stratégiai célkitűzésként kezelje. Ennek kapcsán a zöld megállapodás és a „termelőtől a fogyasztóig” stratégia célkitűzéseinek – amelyek között ez a javaslat is szerepel – mindig tudományos bizonyítékokon kell alapulniuk, amelyeket a megfelelő hatásvizsgálatoknak kell kísérniük. Így biztosítható, hogy a javasolt intézkedések – az arányosság elvének is megfelelően – helyesek legyenek.

1.10. Ezzel kapcsolatban különböző tanulmányok⁽⁵⁾ már felhívták a figyelmet azokra a lehetséges káros hatásokra, amelyeket az élelmiszeráraknak a kisebb betakarított mennyiségek és az alacsonyabb hozamok következményeként történő drasztikus emelkedése globális szinten okozna. A mezőgazdasági termelés csökkentése révén az Unió még inkább függő helyzetbe kerülhetne a harmadik országokból származó élelmiszerimporttól, ami környezeti, társadalmi és gazdasági károkat eredményezne.

1.11. A javaslat utolsó célkitűzése tehát az alternatív megoldások (eszköztár) melletti elkötelezettség kell, hogy legyen, előtérbe helyezve a jobb alkalmazást és az integrált növényvédelemnek (IPM) való megfelelést, aminek továbbra is a javaslat sarokkövének kell lennie, növelve és támogatva a kártevők elleni védekezést szolgáló alternatíváknak, például az alacsony kockázatú vagy bioalapú növényvédő szereknek a használatát. Ezek a megoldások azonban egyelőre nem helyettesíthetik a

⁽⁴⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság állásfoglalása – Az ukrajnai háború és annak gazdasági, társadalmi és környezeti hatása (HL C 290., 2022.7.29., 1. o.).

⁽⁵⁾ FAO, Hunger Hotspots – FAO-WFP early warnings on acute food insecurity.

növényvédő vegyszerek használatát. A tagállamoknak – megfelelő ösztönző rendszerek létesítése mellett – a lehető legrövidebb időn belül elő kell mozdítaniuk ennek az eszköztárnak a használatát.

1.12. Ennek az eszköztárnak a tudományon és innováción alapuló különféle megoldások és intézkedések használatára kell összpontosítania: ellenállóbb fajták, tanúsított vetőmagok, talajvédő gazdálkodás, integrált termelés, új génszerkesztési technikák, biogazdálkodás, vetésforgó, digitális technikák, illetve a kisebb jelentőségű termények szélesebb körű alkalmazása – ezeket kell elérendő célnak tekinteni a növényvédő szerek mérsékeltebb felhasználásán alapuló modell felé való elmozduláshoz.

1.13. Ennek eléréséhez elengedhetetlen, hogy olyan fenntartható, tudományosan megalapozott, hatékony, biztonságos és megfizethető növényegészségügyi rendszerek álljanak rendelkezésre, amelyek biztosítják a gazdálkodók számára a versenyképesség megőrzéséhez szükséges eszközöket. Ezzel kapcsolatban az Európai Bizottságnak meg kell követelnie, hogy a szabványok kölcsönösen érvényesek legyenek, és a közösségi piacon nem engedélyezett termékekkel kezelt termékek harmadik országokból történő behozatalára legalább az EU-ban alkalmazottakkal egyenértékű normák vonatkozzanak.

1.14. Ugyanakkor el kell kerülni a mezőgazdasági termelőket sújtó bürokratikus terhek aránytalan növekedését, ez ugyanis még erőteljesebben érintené azokat a kis- és középvállalkozásokat, amelyek kisebb méretük következtében kevésbé ellenállóak az ilyen gazdasági helyzetekkel szemben.

1.15. Másrészt a statisztikai adatok terjesztéséért felelős vezetőségi testületeknek nagyon körültekintően kell kezelniük ezeket az adatokat és különösen tiszteletben kell tartaniuk az egyének magánélethez fűződő jogait és a – sokszor bizalmas – adatok feletti tulajdonjogát.

1.16. Az EGSZB üdvözli az elfogulatlan, szakszerű és független tanácsadás modellje iránti elkötelezettséget, amely lehetővé teszi a mezőgazdasági termelők számára, hogy továbbra is fenntartható gyakorlatokat alkalmazzanak a szántóföldeken. Az agrárszervezetek és a szövetkezetek e tekintetben betöltött szerepe kulcsfontosságú lesz abban, hogy a gazdák a lehető legnagyobb nyereséget érhessék el, mind a termelés, mind pedig egy esetleges (például szövetkezeti gazdaságok révén történő) kollektív forgalomba hozatal terén.

1.17. Az EGSZB üdvözli azt is, hogy olyan egyedi intézkedést vezetnek be, amelynek célja a mezőgazdasági termelőket terhelő költségek pénzügyi támogatással történő kompenzálása. Mindazonáltal úgy véli, hogy továbbra is részletesebben meg kell határozni e rendszer KAP-ba való integrálásának egyes szempontjait, különösen a határidőkkel és a gyakorlati megvalósítással kapcsolatos szempontok pontosítása révén, tekintettel arra, hogy 2023. január 1-jén az új KAP-ot és az egyes tagállamok megfelelő stratégiai terveit jóvá kell hagyni és hatályba kell léptetni.

2. Háttér

2.1. Az Európai Bizottság a peszticidek fenntartható használatáról szóló irányelv felülvizsgálata keretében 2022. június 22-én tette közzé a növényvédő szerek fenntartható használatáról szóló rendeletjavaslatát, melynek közzétételét eredetileg 2022. március 23-ra tervezte, de az ukrajnai orosz invázió következményei miatt elhalasztotta. A rendelet a „természetvédelmi csomag”-ban jelent meg a természet helyreállításáról szóló rendelettel együtt. A csomag döntő lépést jelent az európai zöld megállapodás, „a termelőtől a fogyasztóig” stratégia és a biodiverzitási stratégia végrehajtása terén.

2.2. „A termelőtől a fogyasztóig” stratégiával összhangban az európai bizottsági javaslat fő célkitűzései a következők:

- 2030-ig a vegyi peszticidek globális felhasználásának és kockázatának 50 %-kal való csökkentése (1. csökkentési cél), valamint ugyancsak 2030-ig a legveszélyesebb növényvédő szerek használatának 50 %-kal való csökkentése (2. csökkentési cél) a 2015-ös, 2016-os és 2017-es év átlagához képest,
- az integrált növényvédelem végrehajtásának és betartásának fokozása,
- a vegyi peszticidek kevésbé veszélyes, nem kémiai alternatíváinak fokozottabb használata a kártevők elleni védekezésben,

- a peszticidek alkalmazására, felhasználására, valamint egészségi és környezeti kockázataira vonatkozó megfigyelési adatok hozzáférhetőségének javítása,
- a jogszabályi rendelkezések érvényesítésének, alkalmazásának és végrehajtásának javítása valamennyi tagállamban a szakpolitikai eredményesség és hatékonyság fokozása érdekében, és
- új technológiák – például a precíziós mezőgazdaság – bevezetésének előmozdítása a peszticidek globális használatának és kockázatának csökkentése érdekében.

2.3. A tagállamok csökkenthetik a kémiai növényvédő szerek használatára és kockázatára vonatkozó nemzeti célértéküket egy olyan súlyozási rendszer alkalmazásával, amely figyelembe veszi a használat intenzitására, valamint a használatra és kockázatra vonatkozó adatokat. Ez a 2030-ig kitűzött csökkentési százalék semmi esetre sem lehet kevesebb 35 %-nál és nem lehet több 70 %-nál.

2.4. Ezen eredmények elérése érdekében az Európai Bizottság által benyújtott javaslat jogilag kötelező érvényű csökkentési célokat határoz meg az EU-ban. Az új szabályok azt is kimondják, hogy a tagállamoknak kötelezően teljesítendő célokat kell elfogadniuk az átfogó uniós célkitűzés elérése érdekében. A rendelet kimondja, hogy a tagállamok rugalmasan figyelembe vehetik a saját nemzeti helyzetüket. Az egyes tagállamokban különös figyelmet kell fordítani az eddigi előrelépésekre és a peszticidek használatának intenzitására.

2.5. Az Európai Bizottság a tagállamok által az Európai Bizottságnak jelentett, növényvédő szerek értékesítésére vonatkozó adatok alapján évente mérni fogja a vegyi peszticidek használatát és kockázatát. Az 50 %-os csökkentés számításának referenciaalapja a 2015-ös, 2016-os és 2017-es év értékesítése lesz.

2.6. Valamennyi, növényvédő szer formájában forgalomba hozott hatóanyagot besorolnak négy csoport közül valamelyikbe, és mindegyikhez rendelnek egy súlyszámot, amely a veszélyesebb csoportok esetében magasabb lesz.

2.7. Összefoglalva, a felülvizsgálat főbb újdonságai a következők:

- közvetlenül kötelező és az összes tagállamban egyformán alkalmazandó rendelet elfogadása,
- jogilag kötelező erejű célok: 2030-ra a vegyi peszticidek használatának és kockázatának, valamint a legveszélyesebb növényvédő szerek használatának 50 %-os csökkentése,
- egyszerűsített nemzeti cselekvési tervek és éves jelentések, amelyek támogatják a jogilag kötelező erejű célokat,
- a kártevők elleni környezetbarát védekezés, amely biztosítja, hogy minden mezőgazdasági termelő integrált növényvédelmet alkalmazzon, amely során vegyi peszticideket csak végső esetben vesznek igénybe,
- új nyilvántartás a peszticidek kijuttatásához használt berendezések ellenőrzésének támogatására,
- kötelezettségvállalás a harmonizált kockázati mutatók felülvizsgálatára a mezőgazdasági felhasználási és kibocsátási statisztikák (SAIO) adatainak fényében,
- ösztönzők a mezőgazdasági termelők számára a peszticidek csökkentésére az új közös agrárpolitika (KAP) keretében: rendkívüli finanszírozás a teljesítés támogatására öt éven keresztül,
- képzés: új érvényességi időtartam bizonyos tevékenységekhez szükséges képzési bizonyítványok és igazolások esetében,
- mindenféle peszticid használatának tilalma az érzékeny területeken és az ilyen területek 3 méteres körzetében,
- szigorúbb kritériumok a légi permetezésre vonatkozó kivételek esetében.

2.8. A kulcsfontosságú szakpolitikák csomagja támogatja a mezőgazdasági termelőket és más felhasználókat a fenntarthatóbb élelmiszer-termelési rendszerekre való átállásban, különösen az alábbi területeken: i. a biológiai és alacsony kockázatú alternatívák körének bővítése a piacon; ii. ösztönzők a mezőgazdasági termelők számára a peszticid-használat csökkentésére az új KAP keretében; iii. kutatás és fejlesztés a Horizont 2030 keretein belül; és iv. az ökológiai termelésre vonatkozó cselekvési terv.

3. Általános megjegyzések

3.1. A jelenlegi válsághelyzet – a világiárványtól az éghajlatváltozás hatásainak (aszályok, tüzek, árvizek, új károsítók, hóhullámok stb.) jelentős növekedésén keresztül az ukrainai invázióig és háborúig – nagyon nagy nyomást gyakorol az európai és világszintű agrár-élelmiszeripari rendszerekre. Mindez azonban nem gördíthet akadályt az EU arra irányuló határozott kötelezettségvállalásának teljesítése elé, hogy továbbfejleszti az igazságos átmenet megvalósítását célzó, a 2030-ig tartó időszakra szóló menetrendben foglalt intézkedéseket⁽⁶⁾.

3.2. Az EGSZB számos véleményében olyan átfogó uniós élelmiszer-politika kialakítására szólított fel, amely a következőket kínálja: i. gazdasági, környezeti és társadalmi-kulturális fenntarthatóság; ii. az ágazatok, szakpolitikai területek és kormányzati szintek közötti integráció; iii. inkluzív döntéshozatali folyamatok; és iv. kötelező intézkedések (szabályok és adók) és ösztönzők (árprémiumok, hitelhez, forrásokhoz és biztosításhoz való hozzáférés) kombinációja a fenntartható élelmiszerrendszerekre való átállás felgyorsítása érdekében⁽⁷⁾.

3.3. E célok eléréséhez nagyobb harmonizációra és koherenciára van szükség a különböző uniós szakpolitikák és jogszabályok: az európai zöld megállapodás, a „termelőtől a fogyasztóig” stratégia, a biodiverzitási stratégia, a szennyező anyag-mentességi cselekvési terv, a növényvédő szerek fenntartható használata stb. között.

3.4. Továbbá a KAP költségvetése nem csökkenhet vagy maradhat a jelenlegi szinten, hanem azt növelni kell, és támogatni kell az átmenetet. A KAP stratégiai tervek jóváhagyásának feltételül kellene szabni, hogy a tagállamok átfogó tervet irányozzanak elő az élelmiszeri környezet átalakítására, valamint az egészséges és fenntartható élelmiszerek termelésére vonatkozó ösztönzőket összekapcsolják azzal, hogy új piacokat teremtenek ezen termékek számára⁽⁸⁾.

3.5. Ebben a tekintetben az EGSZB üdvözli azt a döntést, hogy az új KAP keretében a finanszírozás terén előnyben részesítik azon önkéntes jellegű gyakorlatokat, amelyek célja a növényvédő szerek fenntartható használatának betartása anélkül, hogy az említett támogatás irányultsága szankcionálna más alternatív – az európai jogszabályok keretein belül ugyanúgy legális és engedélyezett – gyakorlatok alkalmazásából származó bevételeket vagy káros hatással lenne azokra. A – például zöld tervek és a vidékfejlesztési kezdeményezések formájában zajló – finanszírozás eddig általában csak olyan kezdeményezések számára volt elérhető, amelyek túlmutatnak a jogi előírásokon. Az új keret lehetővé teszi, hogy minden tagállam öt éven keresztül finanszírozza a mezőgazdasági termelők növényvédő szerek fenntartható használata keretében vállalt minden kötelezettségének teljesítését.

3.6. Hasonlóképpen, az EGSZB nagyra értékeli a növényvédő szerek fenntartható használatára vonatkozó nemzeti cselekvési tervek hatékonyságának növelésére tett erőfeszítéseket. Míg a növényvédő szerek fenntartható használatára vonatkozó nemzeti cselekvési tervek meglehetősen sokféleképpen lehetnek, a célkitűzések önkéntesek voltak, és különböző területeket fedhettek le, a tartalmuk egyszerűbb, és magában foglalja a kezdeményezések részletes listáját és a „termelőtől a fogyasztóig” stratégia célkitűzéseivel való kapcsolódásait. Valamennyi tagállamot felkérnek, hogy soroljon fel pénzügyi és egyéb intézkedéseket az integrált növényvédelem és a nem kémiai alternatívák ösztönzésére. Az éves előrehaladási és végrehajtási jelentésekben be kell mutatniuk a tendenciákat valamennyi célkitűzés vonatkozásában, összefoglalva a növényvédő szerek fenntartható használatának teljesítésére vonatkozó mennyiségi adatokat. Az Európai Bizottság két évente elemzést készít az éves előrehaladási és végrehajtási jelentésekről.

⁽⁶⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság állásfoglalása – Az ukrainai háború és annak gazdasági, társadalmi és környezeti hatása (HL C 290., 2022.7.29., 1. o.).

⁽⁷⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságvéleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A „termelőtől a fogyasztóig” stratégia a méltányos, egészséges és környezetbarát élelmiszerrendszerért (COM(2020) 381) (HL C 429., 2020.12.11., 268. o.).

⁽⁸⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságvéleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A „termelőtől a fogyasztóig” stratégia a méltányos, egészséges és környezetbarát élelmiszerrendszerért (COM(2020) 381) (HL C 429., 2020.12.11., 268. o.).

3.7. Mindazonáltal alapvető fontosságú, hogy ez az új irányítási modell „senkit ne hagyjon hátra”: ez annak biztosítását jelenti, hogy eltérő kiindulópontjai ellenére minden tagállam el tudja érni a növényvédő szerek fenntartható használatának optimális megvalósítását.

3.8. E cél elérése érdekében a szervezett civil társadalmat és különösen a peszticidek terén tapasztalattal rendelkező szervezeteket szorosan be kell vonni az új rendelet tervezésébe, nyomon követésébe és jövőbeli értékelésébe. Javítani kell a nyilvánosság és különösen a fogyasztók peszticidek szerepéről való tájékoztatásának minőségét, akárcsak a peszticid-felhasználók képzését és tájékoztatását ⁽⁹⁾.

3.9. Hosszú távon csak úgy lehetnek fenntarthatóak az élelmiszerrendszerek, ha tisztességes (a termelés valós környezeti és társadalmi költségeit tükröző) élelmiszerárakról gondoskodunk. Elengedhetetlen, hogy az EU már a jelenlegi válság idején is biztosítsa a preferenciális kereskedelmi megállapodások szabályainak valódi kölcsönösségét ⁽¹⁰⁾.

4. Részletes megjegyzések

4.1. Az alternatív megoldások és az új technológiák hozzáférhetőségének, elérhetőségének és költséghatékonyságának javítása alapvető fontosságú a növényvédő szerek fenntartható felhasználásához. Az integrált növényvédelem – hasonlóan más, az integrált termelésre és a biogazdálkodásra jellemző, alacsony peszticidszükségletű kártevő-szabályozási gyakorlatokhoz – az irányelv egyik kulcseleme volt, és az új rendelet magját alkotja ⁽¹¹⁾.

4.2. A javasolt rendelet általános szabályként megállapítja, hogy a hivatásos felhasználóknak, beleértve a mezőgazdasági termelőket is, előbb nem vegyi intézkedéseket kell alkalmazniuk, mielőtt vegyi növényvédő szerek alkalmazásához folyamodnának. Ez magában foglalja az olyan műveleteket, mint a vetésforgó, a kártevő-felügyelet, az integrált növényvédelem és a nem vegyi kártevőirtási módszerek és más alacsonyabb kockázatú peszticidek alkalmazása ⁽¹²⁾.

4.3. Ez nem jelenti azt, hogy a peszticidek használata bizonyos körülmények között ne lenne lehetséges vagy szükséges. Ellenkezőleg, az integrált növényvédelem mint végső megoldás kulcselve szerint a kártevők elleni védekezés bizonyos esetekben – a kereskedelmi élelmiszer-termelésben – csak növényvédő szerekkel lehetséges. Példaként ki kell emelni a jelentőségét a kisebb volumenű felhasználások esetében.

4.4. Az éghajlatváltozás felgyorsítja a kártevők terjedését, ami megköveteli a peszticidek rendelkezésre állását, ha már az összes többi védekezési eszközt kimerítették. Ez az igény még nyilvánvalóbbá válik, ha figyelembe vesszük, hogy valamennyi előrejelzés szerint a világ népessége több mint kétmilliárd lakossal fog növekedni a következő harminc évben. Ezt a forgatókönyvet megfelelően figyelembe kell venni egy, a világ folyamatosan növekvő népességének ellátására képes stabil élelmiszer-termelési rendszer biztosítása során.

4.5. Másfelől a mindinkább visszatérő aszályok, árvizek, hóhullámok, valamint az elmúlt években tapasztalható drámai hőmérséklet-ingadozások csökkentik az élelmiszer-termelő kapacitást és a mezőgazdasági termelők terményeinek hozamát. Az elsősorban a világjárvány, majd az Ukrajna megszállása által kiváltott jelenlegi válságok, valamint a klímaváltozás már említett hatásai miatt szükséges a stabil hozamok fenntartása a mezőgazdasági termelésben, annak érdekében, hogy a világot jó minőségű és az élelmezésbiztonság megőrzéséhez elegendő mennyiségű termékkel lehessen ellátni.

⁽⁹⁾ Az EGSZB tájékoztató jelentése: *A peszticidek fenntartható használatáról szóló irányelv értékelése.*

⁽¹⁰⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságvéleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A „termelőtől a fogyasztóig” stratégia a méltányos, egészséges és környezetbarát élelmiszerrendszerért (COM(2020) 381) (HL C 429., 2020.12.11., 268. o.).

⁽¹¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az integrált termelés az Európai Unióban (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 214., 2014.7.8., 8. o.).

⁽¹²⁾ Az EGSZB tájékoztató jelentése: *A peszticidek fenntartható használatáról szóló irányelv értékelése.*

4.6. A rendelet kiemeli a független tanácsadók kulcsszerepét is, akik a vonatkozó terményspecifikus szabályokkal és az integrált növényvédelemmel összhangban szakmai tanácsot nyújtanak. Ezért tehát elengedhetetlen az eddig közvetlen, helyszíni támogató munkát végző mezőgazdasági szakmai szervezetek, szövetkezetek tanácsadó szerepének erősítése és előmozdítása. Spanyolországban például a növények túlnyomó többsége esetében kötelező kikérni egy tanácsadó véleményét, és ennek következtében ma már több mint 20 000 hivatalosan tanúsított tanácsadó működik.

4.7. A peszticidiek fenntartható használatáról szóló irányelv korábbi értékelésében az EGSZB kiemelte az ellenőrzési rendszer javításának fontosságát, valamint a peszticidiek fenntartható használatáról szóló irányelv és a nemzeti cselekvési tervek közötti megfelelés biztosítását. A peszticidiek fenntartható használatának keretében a hivatásos felhasználóknak minden (kémiai, biológiai, fizikai vagy kulturális) beavatkozás okát rögzíteniük kell.

4.8. Ehhez kapcsolódóan a javasolt rendeletben különös jelentőséget kell kapnia a védett, illetve az érzékeny területek fogalmának. A növényvédő szerek használata bizonyos védett vagy érzékeny területeken (városi zöldterületek – ideértve a parkokat és közkerteket is –, játszótérek, szabadidős és sportcélú övezetek, közforgalmú gyalogutak, a Natura 2000-hez tartozó védett területek és minden olyan ökológiailag érzékeny terület, amely a veszélyeztetett beporzó rovarok védelmében megőrizhető) a továbbiakban nem lesz lehetséges. Ez alól kivételt lehet tenni bizonyos feltételek teljesülése esetén, azonban csak miután a termékeket alkalmazó szakember gondosan megindokolja, hogy mely termékeket, hogyan, mikor és mennyi ideig fogja használni. Ehhez elengedhetetlen, hogy az illetékes jóváhagyó hatóságok elegendő képzett személyzettel rendelkezzenek, hogy el lehessen kerülni a kezelés késői alkalmazását eredményező késedelmeket, amelyek akadályozhatják a kártevők megjelenése elleni időben történő fellépést.

4.9. Másrészt figyelembe kell venni a tagállamok sajátos földrajzi és éghajlati körülményeit annak biztosítása érdekében, hogy ne korlátozzák túlzottan a növényvédő szerek használatát az olyan, ökológiailag érzékeny területeken lévő mezőgazdasági földterületeken, amelyek egyébként nem lennének képesek megbirkózni az új kártevők megjelenésével. Spanyolországban például a Natura 2000 hálózat az ország területének 27 %-át fedi le, és több ezer hektárnyi mezőgazdasági – növénytermesztést és állattenyésztést szolgáló – területet foglal magában. Jó stratégia lehetne a különböző területek övezetekbe sorolása, és a természetvédelmi területeknek a többitől való elhatárolása és megkülönböztetése. Végző soron az érzékeny területeken való használat korlátozására vonatkozó döntést szilárd tudományos és agronómiai bizonyítékokra alapozva kell meghozni, amelyek alátámasztják egy adott terület védetté minősítését.

4.10. A kémiai beavatkozás előtt elérendő küszöbértéket részletesen meghatározzák majd a terményspecifikus szabályok, és a tagállamok illetékes hatóságainak a feladata, hogy létrehozzák az integrált növényvédelem és növényvédő szerek elektronikus nyilvántartását, biztosítva, hogy a hivatásos felhasználók rögzítsék adataikat.

4.11. Ezen túlmenően, mivel a peszticidiek optimális használatával kapcsolatos ismeretek hiánya volt az egyik fő akadálya a peszticidiek fenntartható használatáról szóló irányelv végrehajtásának⁽¹³⁾, az EGSZB üdvözli, hogy az Európai Bizottság számos, az oktatásra és kapacitásépítésre vonatkozó ajánlását figyelembe vette.

4.12. Új központi elektronikus nyilvántartást hoznak létre a képzések tanúsítására, részletes információkkal a képzési bizonyítványok érvényességi idejére vonatkozóan (öt év az tanácsadók és tíz év a forgalmazók és a foglalkozásszerű felhasználók esetében). A képzés igazolására lesz majd szükség ahhoz, hogy a felhasználó az üzleti használatban alkalmazott kijuttató berendezésekhez való engedélyezett növényvédő szereket megvásárolhassa vagy használhassa, valamint, hogy a tanácsadó tanácsadást nyújthasson. A forgalmazóknak elegendő számú képzett személyzettel kell rendelkezniük.

4.13. A mezőgazdasági adatok közigazgatás általi felhasználása során biztosítani kell a magánélet védelmét, és mindenekelőtt a mezőgazdasági termelők számára sokkal elérhetőbbé kell tenni a digitális képzés és a széles sávú rendszer használatát, a rájuk nehezedő nagyobb terhek és erőfeszítések elkerülése érdekében, hiszen esetükben sokszor nem adtak az elektronikus nyilvántartásnak való megfeleléshez szükséges technikai és emberi erőforrások.

⁽¹³⁾ Az EGSZB tájékoztató jelentése: *A peszticidiek fenntartható használatáról szóló irányelv értékelése.*

4.14. Előnyös lenne a rendelet alkalmazása szempontjából, ha a közvélemény és különösen a fogyasztók nagyobb tudatosságra tennének szert a peszticidek szerepével és használatával kapcsolatban, a nemzeti és európai jogszabályokkal összhangban. A nyilvánosság és a politikai döntéshozók jobb tájékoztatását célzó figyelemfelkeltő és terjesztési kampányok elengedhetetlenek lennének. Hozzáférhetővé kell tenni például az élelmiszerárak meghatározásában szerepet játszó tényezőkre, valamint a termékek címkézésével vagy tanúsításával szorosabban összefüggő kérdésekre vonatkozó információkat ⁽¹⁴⁾.

4.15. Ugyanígy a nemzetközi kereskedelemben is hasonló feltételeket kell fenntartani. Mivel a különböző uniós szakpolitikák kapcsolódnak egymáshoz, az EU-ban tiltott termékekkel kezelt élelmiszerek behozatalának betiltása kapcsán rendkívüli körülményekre van szükség.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

⁽¹⁴⁾ Az EGSZB tájékoztató jelentése: A peszticidek fenntartható használatáról szóló irányelv értékelése.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat tanácsi rendeletre a 389/2012/EU rendeletnek a jövedéki termékeket kereskedelmi célból tagállamok között szállító gazdasági szereplőkre vonatkozó elektronikus nyilvántartásokban tárolt információk cseréje tekintetében történő módosításáról

(COM(2022) 539 final – 2022/0331 (CNS))

(2023/C 100/22)

Felkérés:	az Európai Unió Tanácsa, 2022.10.27.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 113. és 304. cikke
Illetékes szekció:	„Gazdasági és monetáris unió, gazdasági és társadalmi kohézió” szekció
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	209/0/3

Mivel az EGSZB megfelelőnek tartja a 389/2012/EU rendeletnek a jövedéki termékeket kereskedelmi célból tagállamok között szállító gazdasági szereplőkre vonatkozó elektronikus nyilvántartásokban tárolt információk cseréje tekintetében történő módosításáról szóló tanácsi rendeletre vonatkozó javaslat⁽¹⁾ tartalmát, és részéről további megjegyzést nem kíván hozzáfűzni, a 2022. december 14–15-én tartott, 574. plenáris ülészakán (a 2022. december 14-i ülésnapon) 209 szavazattal, 3 tartózkodás mellett úgy határozott, hogy a javaslattal kapcsolatban támogató véleményt bocsát ki.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

⁽¹⁾ COM(2022) 539 final.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az Indiai-óceán déli részére vonatkozó halászati megállapodás (SIOFA) hatálya alá tartozó területen alkalmazandó állománygazdálkodási, állományvédelmi és ellenőrzési intézkedések megállapításáról

(COM(2022) 563 final – 2022/0348 (COD))

(2023/C 100/23)

Felkérés:	Európai Parlament: 2022.11.9. Tanács, 2022.11.10.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 43. cikkének (2) bekezdése és 304. cikke
Illetékes szekció:	„Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció
Elfogadás a plenáris ülésen:	2022.12.14.
Plenáris ülészak száma:	574.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	202/0/3

Mivel az EGSZB teljes mértékben megfelelőnek tartja a javaslat tartalmát, és részéről további megjegyzést nem kíván hozzáfűzni, úgy határozott, hogy a javaslattal kapcsolatban támogató véleményt bocsát ki.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 14-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

ISSN 1977-0979 (elektronikus kiadás)
ISSN 1725-518X (nyomtatott kiadás)

Az Európai Unió
Kiadóhivatala
L-2985 Luxembourg
LUXEMBURG

HU